

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ОПШТИНА ПРОКУПЉЕ

ПРОСТОРНИ ПЛАН ОПШТИНЕ ПРОКУПЉЕ

Књига 3: НАЦРТ ПЛАНА

ЈУГОСЛОВЕНСКИ ИНСТИТУТ ЗА УРБАНИЗАМ И СТАНОВАЊЕ
ЈУГИНУС АД - БЕОГРАД

Београд – Прокупље, мај, 2010.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ОПШТИНА ПРОКУПЉЕ

ЈУГОСЛОВЕНСКИ ИНСТИТУТ ЗА УРБАНИЗАМ И СТАНОВАЊЕ
ЈУГИНУС АД - БЕОГРАД

ПРОСТОРНИ ПЛАН ОПШТИНЕ ПРОКУПЉЕ

Књига 3: НАЦРТ ПЛАНА

Београд – Прокупље , мај, 2010.

Наручилац плана: Општина Прокупље
Председник Општине: Милан Арсовић

Обрађивач плана: Југословенски институт за урбанизам и становање
ЈУГИНУС АД
Београд, Андрићев венац бр. 2/II
Директор: Ивана Марковић, дипл. инг. грађ.

Руководилац плана: Дубравка Павловић, дипл. просторни планер,
одговорни планер (лиц.бр. 100 0008 03) и
одговорни урбаниста (лиц. бр. 201 0662 04)

Чланови радног тима:

Дубравка Павловић, дипл.просторни планер, одговорни планер (лиц.бр. 100 0008 03)
одговорни урбаниста (лиц. бр. 201 0662 04)
Проф. др Вероника Вујошевић, дипл. економиста
Проф. др Марина Тодоровић, дипл. географ
Мирјана Пантић, дипл. инж. саобр.
одговорни пројектант (лиц.бр. 370 F879 08)
Никола Ристић, дипл.инж.саобр.
Ивана Марковић, дипл. инж. грађ. одговорни урбаниста (лиц. бр. 202 0431 03)
одговорни пројектант (лиц.бр. 312 0108 03)
Проф. др Богдан Лукић, дипл. просторни планер
Душан Шљиванчанин, дипл. просторни планер
Драгана Курбалија, дипл. просторни планер
Војин Марковић, дипл.инж.грађ.одговорни пројектант (лиц.бр. 314 1399 03)
Мр Гвозден Милошевић, дипл. инж електр.
одговорни пројектант (лиц.бр. 350 1053 03)
одговорни урбаниста (лиц. бр. 203 0969 07)
Др Горан Јововић, дипл. инж електр. одговорни пројектант (лиц.бр. 350 2163 03)
Душан Алексић, дипл. инж. арх.
одговорни пројектант (лиц. бр. 300 1213 03)
одговорни урбаниста (лиц. бр. 200 0166 03)
Весна Лимић, дипл. инж. арх. одговорни урбаниста (лиц. бр. 200 0149 03)
одговорни пројектант (лиц.бр. 300 0829 03),
Јелена Игњатовић, дипл.инж.арх.
Милица Максимовић, дипл.инж.арх.
Вера Спасојевић, дипл.просторни планер
Надежда Коругић, арх. техн.

Консултанти:

Милан Арсовић, председник општине Прокупље
Живорад Манић, дипл.просторни планер, координатор за израду ППО Прокупље
и др.

ПРЕДГОВОР

Простор општине Прокупље, у јужном делу Србије на простору Топлице, јужних падина Јастрепаца и планине Радан и њених огранака, се неравномерно развијао. Привредни капацитети, становништво и комуникације су се концентрисали у долини Топлице, углавном у Прокупљу, а планински обод је временом све више заостајао у развоју и демографски се све више празнио. У односу на остале општине овог дела Србије Прокупље, иако раније развијени привредни центар, последњих година све више губи на економској снази, услед економских и политичких околности последњих двадесетак година. Некада значајни привредни капацитети данас не представљају погонске снаге развоја овог краја, а недовољна улагања у техничку и социјалну инфраструктуру су додатно утицала на слабу атрактивност овог краја који демографски и привредно све више неоправдано заостаје, упркос потенцијалима.

За целокупан простор општине Прокупље никада није рађен плански документ, па тако није ни постала законска основа просторног развоја читаве општине. Једино је за општински центар Прокупље, поред старог Генералног урбанистичког плана, усвојено више Деталјних урбанистичких планова и Планова детаљне регулације.

Последњих деценија рађен је низ пројеката везаних за техничку инфраструктуру, а у току је и израда нове урбанистичке документације за град Прокупље. Изградња у насељима углавном је рађена без плана, на основу пројеката за поједине објекте.

Напомиње се да су при изради овог Просторног плана, анализирани сви наведени документи и студије, а њихови резултати, закључци и планска решења су укључени у Просторни план општине Прокупље.

Крајем 2008. године општина Прокупље покренула је активности око израде Просторног плана општине, што је резултирало доношењем Програма за израду Просторног плана општине, а самој изради плана приступило се 2009. године. Израда Плана је започета у складу са одредбама Закона о планирању и грађењу (Сл.гласник РС бр. 47/03 и 34/06) и Правилника о садржини и изради планских докумената (Сл.гласник РС бр. 60/03), а настављена према одредбама новог Закона о планирању и изградњи (Сл.гласник РС 72/09). У складу са овим прописима урађена је Књига АНАЛИЗА И ОЦЕНА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА и Књига КОНЦЕПТ ППО, као и овај НАЦРТ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ.

ПРЕДМЕТ, ЦИЉ, ПРОСТОРНИ ОБУХВАТ, ВРЕМЕНСКИ ПЕРИОД

Просторни план општине Прокупље је **основни развојни документ** који је плански основ за активирање свих потенцијала са којима Општина располаже, и истовремено санирање до сада изражених неповољних тенденција у развоју.

У складу са тим предмет плана чине:

- утврђивање стратегије, политике, мера, правила просторне организације, коришћења заштите и уређења простора општине, дефинисање услова за изградњу, усмеравање, унапређивање и заштиту простора.
- дефинисање урбаних и руралних насеља, њихове међусобне повезаности, инфраструктуре и осталих јавних објеката који су интегрисани у живот локалне заједнице.
- дефинисање демографских тенденција и адекватан урбанистички одговор на проблеме или могуће тенденције у развоју.

- дефинисање стања и развоја економије и обезбеђење хармоничног просторног оквира за њен развој.
- дефинисање вредности и конфликта у заједничкој животној средини и предвиђање мера за санацију проблема и правила коришћења или евентуалног санкционисања проузроковане штете.
- дефинисање и укључење природних вредности и културно историјског наслеђа, као компаративне предности у економији локалне заједнице.
- дефинисање, валоризовање и предвиђање акционог плана за међусобну хармонизацију свих субјеката коришћења простора као и стварање механизма договором, имплементације или мониторинга над заједнички донесеним планом.

Општи циљ израде Просторног плана општине Прокупље, одређен на основу Програма за израду ППО Прокупље, је дефинисање дугорочног просторног концепта развоја за период до 2025. године и формирање планске основе за даљу урбанистичку разраду у оквиру одређених значајнијих просторних целина и услова за израду техничке документације за делове планског подручја.

Посебни циљеви израде Просторног плана општине Прокупље, одређени на основу Програма за израду ППО Прокупље, везани су за решавање проблема и развоја: инфраструктуре, насеља, комуналног опремања, природне и културно историјске баштине и амбијенталних целина, смањење разлика у развоју појединих делова општине, коришћења алтернативних извора енергије, развоја привредних зона и њиховог опремања, развоја и коришћења природних ресурса, дефинисање простора и коридора од општег интереса, мера заштите и др.

Просторни обухват рада чини територија општине Прокупље од 759 км², односно 107 насеља ове општине.

Временски обухват плана је двадесет година (до 2025. године), уз прецизирање активности везаних за поједине временске периоде.

НАЧИН ИЗРАДЕ ПЛАНА, ИНФОРМАЦИОНА ОСНОВА, ПОДЛОГЕ

У контексту нових тенденција у планирању и уређењу простора и насеља, ППО Прокупље треба да да јасну дијагнозу/оцену стања планског подручја, на основу које ће се дефинисати реално остварљиви стратешки циљеви. Интегрални приступ омогућиће свеобухватно сагледавање и планирање комплекса (природа – привреда – друштво) и узети у обзир констатоване потенцијале и ограничења, као и узрочно - последичне везе међу наведеним елементима.

У фази (која је претходила изради Нацрта ППО) припреме и анализе документационе основе, као и програма – стратешких циљева и праваца развоја, кроз израде експертиза за поједине области обављена је анализа и оцена постојећег стања, неопходна за касније дефинисање стратешких опредељења развоја Општине. Такође су, на основу наведене претходне фазе, на основу наведених анализа, смерница и планова вишег реда, програма и планова републичког нивоа и осталих докумената општег и секторског типа, предложени стратешки циљеви, правци и могућности просторног развоја, а цео материјал презентира се у књизи – Концепт ППО.

Документ Нацрта Просторног плана општине Прокупље, истиче главне одлике и потенцијале простора општине и могућности за њихово активирање, а тиме и превазилажење проблема заостајања у развоју и депопулације овог подручја у односу на суседне општине и Србију у целину. Истовремено, он утврђује правила коришћења, уређења и заштите простора, као и правила грађења појединих врста објеката.

Нацрт плана утврђује правце приоритетног деловања на средњи и дуги рок, као и смернице развоја простора Општине. Он уједно дефинише приоритетне активности за реализацију у појединим временским периодима, учеснике у имплементацији и мере и инструменте за имплементацију просторног плана.

**КОРИШЋЕНА ИНФОРМАЦИОНА ОСНОВА, ПОДЛОГЕ И
ПЛАНСКИ И ПРОЈЕКТНИ ДОКУМЕНТИ**

У току израде овог просторног плана коришћени су:

- ТК Р 1: 25000, 1:50000 и 1:100000, као и детаљнији топографски планови за поједина насеља
- подаци Завода за статистику Републике Србије,
- подаци катастра непокретности
- просторни планови, програми и студије за шире просторне целине:
 - Просторни план Републике Србије (Сл.гласник РС 13/96),
 - Програм израде Регионалног просторног плана за општине Нишког и Топличког округа (израда плана у току)
- Урбанистички планови за Прокупље:
 - Урбанистички планови на подручју општине Прокупље донети до дана ступања на снагу Закона о планирању изградњи («Сл.гласник РС». бр. 47/2003):
 - о Детаљни урбанистички планови (24) и урбанистички пројекти (12) за поједина насеља Прокупља, („Сл. лист општине Прокупље, број Одлуке 06-40/2003-04 од 30.12.2003).
 - о Детаљни урбанистички планови (8) за поједина насеља Прокупља, („Сл. лист општине Прокупље, број Одлуке 06-40/2003-04 од 30.12.2003).
 - о Регулациони план „Комплекс Солунске улице“ (број Одлуке 06-40/2003-04 од 30.12.2003).
 - о Регулациони план „Боровњак 2“ (број Одлуке 06-40/2003-04 од 30.12.2003).
 - о Регулациони план „Ђуревачки пут“ (број Одлуке 06-40/2003-04 од 30.12.2003).
 - о Регулациони план „Центар 2“ (број Одлуке 06-40/2003-04 од 30.12.2003).
 - о Регулациони план „Југ Бодан 2“ (број Одлуке 06-40/2003-04 од 30.12.2003).
 - и документација ових планова, као и плански документи суседних општина.
- Пројекти изградње и уређења саобраћајне и техничке инфраструктуре. - пројектна документација за изградњу појединачних инфраструктурних објеката на територији Општине из области водоснабдевања, канализације отпадних вода и сл.
- Шумско привредне и ловне основе
- Стратегије развоја за поједине секторе делатности и економске, просторне и социјалне области донете за ниво Републике Србије
 - Национална стратегија одрживог развоја (2008.)
 - Стратегија регионалног развоја 2007-2012.год.
 - Стратегија пољопривреде Републике Србије (2005.)
 - Стратегија развоја шумарства Републике Србије (2006.)
 - Стратегија развоја енергетике Републике Србије (2005.)
 - Стратегија развоја телекомуникација у Републици Србији у периоду од 2006. до 2010.год.
 - Стратегија развоја туризма Републике Србије (2006.)
 - Стратегија привредног развоја Србије до 2010. године (2003.);
 - Стратегија смањивања сиромаштва (2005.);
 - Стратегија запошљавања (2005.) ;
 - Стратегија управљања отпадом у Републици Србији 2010-2019. (2010.);
 - Политика научног и технолошког развоја Србије (2003.);
 - Стратегија и политика трговине Републике Србије (2003.);
 - Стратешки, развојни и акциони планови и документи за суседне општине, и др.
 - и др.
- Водопривредна основа Републике Србије ("Службени гласник РС", број 11/02);
- Стратегија одрживог развоја за општину Прокупље (2007),
- Стратегија локалног економског развоја (2007),
- Локални еколошки акциони план за општину Прокупље (2007),
- литература о простору општине и ширем окружењу

- услови надлежних предузећа, институција и завода (у склопу Документације за ППО Прокупље)
- подаци са терена добијени анкетирањем надлежних у општинским и комуналним службама и приликом обиласка терена целе општине и усменим анкетирањем становништва приликом детаљног обиласка терена
- и бројни други подаци, информације и документација, од којих су овде наведен само део.

Потребно је истаћи веома добру сарадњу Обрађивача и стручних лица у општини Прокупље који су благовремено обезбедили потребне подлоге, расположиву документацију и услове за израду ППО, што је Обрађивачу омогућило несметан рад на изради плана.

ПРОСТОРНИ ПЛАН ОПШТИНЕ ПРОКУПЉЕ**КЊИГА 3:****НАЦРТ ПЛАНА****САДРЖАЈ:****УВОДНЕ НАПОМЕНЕ****А) ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ****3****1. ОБУХВАТ ПОДРУЧЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА И
ОПШТИ ПОКАЗАТЕЉИ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ****3****2. ОБАВЕЗЕ, УСЛОВИ И СМЕРНИЦЕ ИЗ
РЕЛЕВАНТНИХ ПЛАНСКИХ ДОКУМЕНАТА****5****2.1. ПРОСТОРНИ ПЛАН РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ****(СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ БР. 13/96)****5****2.2. ОСТАЛИ РЕЛЕВАНТНИ ПРОГРАМИ, СТРАТЕГИЈЕ И ПРОЈЕКТИ****9****3. ОЦЕНА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА ПРОСТОРНОГ УРЕЂЕЊА И
РАЗВОЈНИ ПОТЕНЦИЈАЛИ И ОГРАНИЧЕЊА****10****4. РЕГИОНАЛНИ АСПЕКТ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ - РЕГИОНАЛНЕ И
ФУНКЦИОНАЛНЕ ВЕЗЕ ПЛАНСКОГ ПОДРУЧЈА У КОНТЕКСТУ
БУДУЋЕГ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА СРБИЈЕ****44**

**Б) ЦИЉЕВИ, ИНТЕРЕСИ И МОГУЋИ СТРАТЕШКИ ПРАВЦИ
РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ПРОКУПЉЕ****47****1. ИНТЕРЕСИ И ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА****47**

1.1. ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА

47

1.2. ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА ПО ПОЈЕДИНИМ ОБЛАСТИМА

48

2. ОСНОВНИ МОГУЋИ СТРАТЕШКИ ПРАВЦИ РАЗВОЈА**61****3. КОНЦЕПЦИЈА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА
ОПШТИНЕ ПРОКУПЉЕ****– СИНТЕЗНИ ПРИКАЗ НАМЕНЕ И БИЛАНСА ПОВРШИНА****62****В) КОНЦЕПЦИЈА, ПРИНЦИПИ И ПРОПОЗИЦИЈЕ КОРИШЋЕЊА,
УРЕЂЕЊА И ЗАШТИТЕ ПЛАНСКОГ ПОДРУЧЈА****66****1. ЗАШТИТА, УРЕЂЕЊЕ И РАЗВОЈ ПРИРОДЕ И ПРИРОДНИХ
СИСТЕМА И КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНИХ РЕСУРСА****66****2. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ И ДИСТРИБУЦИЈА СТАНОВНИШТВА,
МРЕЖЕ НАСЕЉЕНИХ МЕСТА И ЈАВНИХ СЛУЖБИ,
ОДНОС ГРАДСКИХ И СЕОСКИХА НАСЕЉА И
РАЦИОНАЛНО КОРИШЋЕЊЕ ПРОСТОРА****72**2.1. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ И УРЕЂЕЊЕ МРЕЖЕ НАСЕЉА И
ДЕМОГРАФСКА ПЕРСПЕКТИВА ОПШТИНЕ ПРОКУПЉЕ

72

2.1.1. ДЕМОГРАФСКИ ОКВИР И ПЕРСПЕКТИВЕ

72

2.1.2. РАЗВОЈ И УРЕЂЕЊЕ МРЕЖЕ НАСЕЉА И
ОДНОС ПРОКУПЉА И СЕОСКИХ НАСЕЉА

77

2.1.3. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ И УРЕЂЕЊЕ РУРАЛНИХ ПОДРУЧЈА

80

2.2. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ И РАЗМЕШТАЈ УСЛУЖНИХ ДЕЛАТНОСТИ
И ЈАВНИХ СЛУЖБИ И СТАНОВАЊА

83

2.2.1. РАЗВОЈ И ОПРЕМАЊЕ НАСЕЉА

83

2.2.2. КОНЦЕПЦИЈА И СМЕРНИЦЕ РАЗВОЈА СТАНОВАЊА

88

2.2.3. ЗАКЉУЧЦИ У ВЕЗИ РАЗВОЈА МРЕЖЕ НАСЕЉА И ЦЕНТАРА И ЊИХОВЕ
ОПРЕМЉЕНОСТИ ЈАВНИМ СЛУЖБАМА И ОСТАЛИМ САДРЖАЈИМА

92

2.3. КОНЦЕПТ И МОГУЋНОСТИ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ И
ЕЛЕМЕНТИ ПОЛИТИКЕ КОРИШЋЕЊА И УРЕЂЕЊА ЗЕМЉИШТА

93

3. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ ЕКОНОМИЈЕ, ДИСТРИБУЦИЈЕ АКТИВНОСТИ И УПОТРЕБЕ ЗЕМЉИШТА 94

3.1. ПЕРСПЕКТИВЕ УКУПНОГ РАЗВОЈА – ОПШТА КОНЦЕПЦИЈА РАЗВОЈА И АКТИВИРАЊА ПОДРУЧЈА	94
3.2. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ И РАЗМЕШТАЈ ОСНОВНИХ ГРАНА И СЕКТОРА	97
3.2.1. РАЗВОЈ ПОЉОПРИВРЕДЕ	97
3.2.2. РАЗВОЈ ШУМАРСТВА И ЛОВНЕ ПРИВРЕДЕ	103
3.2.3. РАЗВОЈ ИНДУСТРИЈЕ И МСП	105
3.2.4. РАЗВОЈ ЕКСПЛОАТАЦИЈЕ МИНЕРАЛНИХ СИРОВИНА	109
3.2.5. РАЗВОЈ ГРАЂЕВИНАРСТВА	110
3.2.6. РАЗВОЈ ТУРИЗМА	110
3.2.7. РАЗВОЈ ОСТАЛИХ ДЕЛАТНОСТИ	114

4. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ САОБРАЋАЈА, ИНФРАСТРУКТУРНИХ СИСТЕМА, КОМУНАЛНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ И ПОВЕЗИВАЊЕ СА РЕГИОНАЛНОМ ИНФРАСТРУКТУРНОМ МРЕЖОМ 115

4.1. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ САОБРАЋАЈНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ	115
4.2. ВОДНА ИНФРАСТРУКТУРА	121
4.3. ЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА	126
4.4. КОМУНИКАЦИОНИ СИСТЕМИ	127
4.5. ОСТАЛИ КОМУНАЛНИ СИСТЕМИ И ОБЈЕКТИ	128

5. ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ 130

5.1. МЕРЕ ЗАШТИТЕ ВАЗДУХА	131
5.2. МЕРЕ ЗАШТИТЕ ВОДА	132
5.3. МЕРЕ ЗАШТИТЕ ЗЕМЉИШТА	133
5.4. МЕРЕ ЗАШТИТЕ ОД БУКЕ	134
5.5. МЕРЕ ЗАШТИТЕ ЖИВОГ СВЕТА	135
5.6. УПРАВЉАЊЕ ЧВРСТИМ ОТПАДОМ	136
5.7. МОНИТОРИНГ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	137

6. МЕРЕ ЗАШТИТЕ, УРЕЂЕЊА И УНАПРЕЂИВАЊА ПРИРОДНИХ И КУЛТУРНИХ ДОБАРА 137

6.1. ЗАШТИТА ПРИРОДНИХ ДОБАРА	137
6.2. ЗАШТИТА КУЛТУРНИХ ДОБАРА	139
6.2.1. ОПШТИ УСЛОВИ И МЕРЕ ЗАШТИТЕ	140
6.2.2. ЗАШТИТА КРОЗ ДОКУМЕНТАЦИЈУ	140
6.2.3. НАЧЕЛА И ОБЛИЦИ ТЕХНИЧКЕ ЗАШТИТЕ	141
6.2.4. ЗАШТИТА КУЛТУРНО – ИСТОРИЈСКИХ ВРЕДНОСТИ И ЛОКАЛИТЕТА	142

7. КОРИШЋЕЊЕ И УРЕЂЕЊЕ ПРОСТОРА ОД ИНТЕРЕСА ЗА ЗАШТИТУ ОД ЕЛЕМЕНТАРНИХ НЕПОГОДА И ОДБРАНУ ЗЕМЉЕ 145

7.1. ЗАШТИТА ОД ЕЛЕМЕНТАРНИХ НЕПОГОДА	145
7.1.1. ЗАШТИТА ОД БУЈИЧНИХ ПОПЛАВА И ЕРОЗИЈЕ	145
7.1.2. ЗАШТИТА ОД ЗЕМЉОТРЕСА	146
7.1.3. ЗАШТИТА ОД КЛИЗИШТА И ОДРОНА	146
7.1.4. ЗАШТИТА ОД ПОЖАРА	147
7.1.4. ЗАШТИТА ОД ОСТАЛИХ ЕЛЕМЕНТАРНИХ НЕПОГОДА И АКЦИДЕНАТА	147
7.2. ЗАШТИТА СА АСПЕКТА ОДБРАНЕ	148

8. ИЗВОД ИЗ ИЗВЕШТАЈА О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА ПЛАНСКИХ РЕШЕЊА ППО ВЛАД. ХАН НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ 150**Г) ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА И ГРАЂЕЊА 151****1. ТЕРИТОРИЈЕ ПЛАНСКОГ ПОДРУЧЈА ЗА КОЈЕ ЈЕ ПРЕДВИЂЕНА ИЗРАДА УРБАНИСТИЧКОГ ПЛАНА 151****2. ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА И ГРАЂЕЊА ЗА ДЕЛОВЕ ТЕРИТОРИЈЕ ЗА КОЈЕ НИЈЕ ПРЕДВИЂЕНА ИЗРАДА УРБАНИСТ. ПЛАНА 152**

2.1. ПРАВИЛА ЗА ПОЉОПРИВРЕДНО, ШУМСКО И ВОДНО ЗЕМЉИШТЕ	152
2.1.1. ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ	152
2.1.2. ШУМСКО ЗЕМЉИШТЕ	154
2.1.3. ВОДНО ЗЕМЉИШТЕ	155
2.1.4. ОСТАЛЕ НАМЕНЕ ЗЕМЉИШТА	158
2.2. ПРАВИЛА ЗА ИЗГРАДЊУ ОБЈЕКТА НА ГРАЂЕВИН. ЗЕМЉИШТУ	159
2.2.1. ОПШТА ПРАВИЛА УРБАНИСТИЧКЕ РЕГУЛАЦИЈЕ	159
2.2.1.1. Правила урбанистичке регулације	159
2.2.2. ПОСЕБНА ПРАВИЛА ЗА ОБЈЕКТЕ	165
2.2.3. УРБАНИСТИЧКИ И ДРУГИ УСЛОВИ ЗА УРЕЂЕЊЕ И ИЗГРАДЊУ ПОВРШИНА И ОБЈЕКТА ЈАВНЕ НАМЕНЕ И МРЕЖЕ САОБРАЋАЈНЕ И ДРУГЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ	173
2.2.3.1. Објекти саобраћајне инфраструктуре	174
2.2.3.2. Објекти техничке комуналне инфраструктуре	179
2.2.4. ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОЈИМА СЕ ПОВРШИНЕ И ОБЈЕКТИ ЈАВНЕ НАМЕНЕ ЧИНЕ ПРИСТУПАЧНИМ ОСОБАМА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ, ХЕНДИКЕПИРАНИМ, СТАРИМА ОСОБАМА И ОСОБАМА СА ДЕЦОМ, У СКЛАДУ СА СТАНДАРДИМА ПРИСТУПАЧНОСТИ	198
2.2.5. ПРАВИЛА ПАРЦЕЛАЦИЈЕ	199
2.2.6. ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ ПРАВИЛА И ПРИНЦИПА УРЕЂИВАЊА И ГРАЂЕЊА	202

Д) ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА**204****1. ОСТВАРИВАЊЕ ПЛАНА, ПРИОРИТЕТНА ПЛАНСКА РЕШЕЊА И
МЕРЕ ЗА РАВНОМЕРНИ ТЕРИТОРИЈАЛНИ РАЗВОЈ****204****2. УЧЕСНИЦИ, МЕРЕ И ИНСТРУМЕНТИ ЗА
ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ****209**

<i>ГРАФИЧКИ ПРИЛОЗИ</i>	<i>РАЗМЕРА</i>
Реферална крата бр. 1. НАМЕНА ПРОСТОРА - ПЛАН	1:50.000
Реферална карта бр. 2А. МРЕЖА НАСЕЉА, ЈАВНИХ СЛУЖБИ И САОБРАЋАЈНА ИНФРАСТРУКТУРА - ПЛАН	1:50.000
Реферална карта бр. 2Б. ХИДРОТЕХНИЧКА , ЕНЕРГЕТСКА И КОМУНИКАЦИОНА ИНФРАСТРУКТУРА - ПЛАН	1:50.000
Реферална карта бр.3. ПРИРОДНИ РЕСУРСИ, ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ПРИРОДНИХ И КУЛТУРНИХ ДОБАРА И ТУРИЗАМ - ПЛАН	1:50.000

ПРИЛОЗИОДЛУКА О ИЗРАДИ
ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ ПРОКУПЉЕ

ПРОГРАМ ЗА ИЗРАДУ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ ПРОКУПЉЕ

ЗАКЉУЧАК КОМИСИЈЕ ЗА ПЛАНОВЕ О УСВАЈАЊУ
КОНЦЕПТА ППО ПРОКУПЉЕ

РЕГИСТРАЦИЈА ПРЕДУЗЕЋА

ЛИЦЕНЦА ОДГОВОРНОГ ПЛАНЕРА РУКОВОДИОЦА ИЗРАДЕ ППО
ДУБРАВКЕ ПАВЛОВИЋ, ДИПЛ. ПРОСТОРНОГ ПЛАНЕРАСАДРЖАЈ КЊИГЕ **КОНЦЕПТ ПЛАНА
ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ ПРОКУПЉЕ**

ГРАФИЧКИ ПРИЛОЗИ	РАЗМЕРА
Реферална крата бр. 1. НАМЕНА ПРОСТОРА - ПЛАН	1:50.000
Реферална карта бр. 2А. МРЕЖА НАСЕЉА, ЈАВНИХ СЛУЖБИ И САОБРАЋАЈНА ИНФРАСТРУКТУРА - ПЛАН	1:50.000
Реферална карта бр. 2Б. ХИДРОТЕХНИЧКА, ЕНЕРГЕТСКА И КОМУНИКАЦИОНА ИНФРАСТРУКТУРА - ПЛАН	1:50.000
Реферална карта бр.3. ПРИРОДНИ РЕСУРСИ, ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ПРИРОДНИХ И КУЛТУРНИХ ДОБАРА И ТУРИЗАМ - ПЛАН	1:50.000

ПРИЛОЗИ

ОДЛУКА О ИЗРАДИ
ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ ПРОКУПЉЕ

ПРОГРАМ ЗА ИЗРАДУ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ ПРОКУПЉЕ

ЗАКЉУЧАК КОМИСИЈЕ ЗА ПЛАНОВЕ О УСВАЈАЊУ
КОНЦЕПТА ППО ПРОКУПЉЕ

РЕГИСТРАЦИЈА ПРЕДУЗЕЋА

ЛИЦЕНЦА ОДГОВОРНОГ ПЛАНЕРА РУКОВОДИОЦА ИЗРАДЕ ППО
ДУБРАВКЕ ПАВЛОВИЋ, ДИПЛ. ПРОСТОРНОГ ПЛАНЕРА

САДРЖАЈ КЊИГЕ **КОНЦЕПТ ПЛАНА**
ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ ПРОКУПЉЕ

На основу члана 35. става 9. Закона о планирању и изградњи ("Службени гласник РС", бр. 72/09 и 81/09), Скупштина општине Прокупље, на предлог председника Општине на седници одржаној дана _____. године, донела је

ПРОСТОРНИ ПЛАН ОПШТИНЕ ПРОКУПЉЕ

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Просторни план општине Прокупље (у даљем тексту: Просторни план) припремио је ЈУГИНУС а.д из Београда.

Одлуку о изради Просторног плана са Програмом израде Просторног плана донела је Скупштина општине Прокупље на седници одржаној 27.05.2009. год.

Просторни план је припремљен на основу **Концепта плана**, као прве фазе у изради Просторног плана, коју је разматрала и верификовала (обавила стручну контролу) Комисија за планове општине Прокупље, на седници од 11.12.2010. године.

Правни основ израде Просторног плана се огледа у члану 19. Закона о планирању и изградњи ("Службени гласник РС", бр. 72/09 и 81/09) којим је прописано да се просторни план јединице локалне самоуправе доноси за територију јединице локалне самоуправе. Доношење Просторног плана је у надлежности Скупштине општине Прокупље.

Просторни план је припремљен у складу са одредбама Правилника о садржини и изради планских докумената ("Службени гласник РС", број 60/03).

Садржина просторног плана општине је одређена чланом 16. Правилника о садржини и изради планских докумената, којим је прописано да просторни план садржи текстуални део и графички приказ. Графички приказ просторног плана општине представљају четири рефералне карте (у размери Р 1:50 000).

Временски хоризонт Просторног плана општине Прокупље је 2025. година.

Стратешка процена утицаја на животну средину је саставни део планског документа, а урађена је у складу са Законом о стратешкој процени утицаја на животну средину («Сл. Гласник РС», бр. 135/04). Стратешка процена се радила истовремено са израдом Просторног плана, чиме су створени услови за благовремено интегрисање захтева везаних за заштиту животне средине у поступак припреме Просторног плана.

Повод за израду Просторног плана се огледа у потребама (обавезама) за:

- даљом разрадом и имплементацијом планских решења дефинисаних Просторним планом Републике Србије ("Службени гласник РС", број 13/96), као планског документа вишег реда чија планска решења за подручје општине је потребно да се даље разраде и примене кроз израду Просторног плана;
- планским усмеравањем ширења грађевинског земљишта, као и дефинисањем стратешког оквира за валоризацију положаја и улоге општине Прокупље у просторном развоју ширег региона;
- израдом јединственог планског документа који ће представљати плански и правни основ за реализацију локалних интереса свих физичких и правних лица са подручја Општине;

- изработом планског документа који је могуће директно примењивати, првенствено по питању организације и уређења простора, као и изградње објеката у оним деловима Општине чији даљи просторни развој није потребно да се дефинише и усмерава кроз израду урбанистичких планова; и
- изработом развојног документа који уз уважавање основних европских принципа и начела просторног развоја, представља основ за привлачење и реализацију инвестиција из локалних, националних и европских фондова.

Просторним планом су разрађена начела просторног уређења, утврђени циљеви просторног развоја, организација, заштита и коришћење простора, као и други елементи значајни за просторни развој општине Прокупље.

А) ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ**1. ОБУХВАТ ПОДРУЧЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА И ОПШТИ ПОДАЦИ О ОПШТИНИ ПРОКУПЉЕ**

Општина Прокупље се налази у југозападном делу централне Србије, у Топличком округу, у долини и побрђу и планинским деловима средњег дела слива Топлице, између $43^{\circ}24'$ и $43^{\circ}00'$ северне географске ширине и $21^{\circ}19'$ и $21^{\circ}04'2''$ источне географске дужине. Простире се на површини од 759 km^2 . Са севера се граничи са Општином Алексинац и Крушевац, на западу и југозападу са општинама Блаце и Куршумлија, на југу са општином Бојник, док се на западу граничи са општинама Житорађа и Мeroшина.

Територијом општине Прокупље пролази коридор магистралног пута и железничка пруга Београд – Ниш – Приштина, као и шест регионалних путних праваца, који општину Прокупље повезују са окружењем. Удаљеност града од Ниша је 27 км, од Лесковца је око 50 км, а од Београда је 250 км.

Повољан географски положај и конфигурација терена условили су да најзначајнија Средњобалканска трансверзала која повезује Црно море са Јадранским, делом иде управо Топлицом, преко Косова и Метохије, чинећи најкраћу везу између Моравско – Вардарске долине и Јадранског мора. Овај путни правац је од прворазредног значаја за сва историјска, привредна и културна кретања у овом делу наше земље.

Највећа насеља, укључујући и Прокупље, развила су се у котлинском делу долине Топлице као и у долинама њених притока, а планински терени Великог Јастрепца на северу и Радана и његових огранака на југу, окружују простор општине Прокупље.

Граница општине је дефинисана границама катастарских општина и то према општини Крушевац - КО Горња Бресница и Велика Плана; према општини Алексинац - КО Горња Речица, Микуловац, Џигол и Клисурсица; према општини Мeroшина - КО Клисурсица, Петровац, Балиновац, Ђуревац и Нова Божурна; према општини Житорађа - КО Нова Божурна, Бабин Поток, Бериље, Пасјача, Кожинце, Мачина и Злата; према општини Бојник - КО Злата, Бублица, Драги Део, Богужевац и Власово; према општини Куршумлија - КО Власово, Товрљане, Трнови Лаз, Грабовац, Ђушница, Горња Коњуша, Вича, Плочник, Баце и Калудра; према општини Блаце - КО Калудра, Баце, Туларе, Белољин, Мађере, Прекопце, Здравине и Горња Бресница.

У 107 насеља општине Прокупље живи 48501 становник (према подацима Пописа 2002. године). У Граду живи око 57% становништва. Општина има 104 катастарске општине са 97 месних заједница, односно 12 месних канцеларија.

Просечна величина К.О. износи око 729 ха. Највећа К.О. је Велика Плана површине око 3200 ха, а најмања К.О. Дреновац око 100 ха.

Просечан број становника насељу је 466. Највећи број становника има насеље Прокупље - 27673 становника, а најмањи К.О. / насеље Јовине ливаде, 11 становника, а у последњем међуписном периоду нека насеља су остала демографски празна.

Табела 1.: Општи подаци о општини Прокупље

Редни број	Насеље К.О.	Површина (у km^2)	% удео површине К.О. у општини	Укупан број становника 2002. године	% удео становништва К.О. у општини	Густина насељености бр. станов./ km^2
1	Арбанашка	11	1,51	51	0.11	4.6
2	Бабин Поток	6	0.82	674	1.39	112.3
3	Баботинац	5	0.66	270	0.56	54.0
4	Бајчинце	5	0.66	258	0.53	51.6
5	Балиновац	6	0.82	217	0.45	36.2
6	Балчак	6	0.82	26	0.05	4.3
7	Баце	6	0.82	284	0.59	47.3

Редни број	Насеље К.О.	Површина (у км ²)	% удео површине К.О. у општини	Укупан број становника 2002.године	% удео становништва К.О. у општини	Густина насељености бр.станов./км ²
8	Бела Вода	3	0,41	207	0.43	69.0
9	Бели Камен	6	0,82	27	0.06	4.5
10	Белогош	3	0,41	88	0.18	29.3
11	Белољин	6	0,82	569	1.17	94.8
12	Берилје	6	0,82	730	1.51	121.7
13	Богужевац	13	1,78	26	0.05	2.0
14	Бреговина	6	0,82	70	0.14	11.7
15	Бресник	4	0,55	18	0.04	4.5
16	Бресничих	7	0,96	261	0.54	37.3
17	Бублица	13	1,78	202	0.42	15.5
18	Букулорам	4	0,55	12	0.02	3.0
19	Булатовац	4	0,55	137	0.28	34.3
20	Бучинце	7	0,96	12	0.02	1.7
21	Велика Плана	32	4,39	666	1.37	20.8
22	Видовача			32	0.07	
23	Вича	4	0,55	81	0.17	20.3
24	Власово	25	3,43	68	0.14	2.7
25	Водице	8	1,10	230	0.47	28.8
26	Гласовик	15	2,06	155	0.32	10.3
27	Гојиновац	2	0,27	78	0.16	39.0
28	Горња Бејашница	11	1,51	30	0.06	2.7
29	Горња Бресница	23	3,15	169	0.35	7.3
30	Горња Коњуша	5	0,66	66	0.14	13.2
31	Горња Речица	19	2,60	152	0.31	8.0
32	Горња Стражава	9	1,23	768	1.58	85.3
33	Горња Топоница	4	0,55	60	0.12	15.0
34	Горња Трнава	5	0,66	429	0.88	85.8
35	Горње Кординце	4	0,55	224	0.46	56.0
36	Горњи Статовац	11	1,51	45	0.09	4.1
37	Грабовац	2	0,27	14	0.03	7.0
38	Губетин	8	1,10	225	0.46	28.1
39	Добротић	12	1,64	37	0.08	3.1
40	Доња Бејашница	4	0,55	14	0.03	3.5
41	Доња Бресница	6	0,82	219	0.45	36.5
42	Доња Коњуша	6	0,82	305	0.63	50.8
43	Доња Речица	12	1,64	394	0.81	32.8
44	Доња Стражава	3	0,41	722	1.49	240.7
45	Доња Топоница	6	0,82	352	0.73	58.7
46	Доња Трнава	13	1,78	1600	3.30	123.1
47	Доње Кординце	2	0,27	226	0.47	113.0
48	Доњи Статовац	10	1,37	74	0.15	7.4
49	Драги Део	8	1,10	62	0.13	7.8
50	Дреновац	1	0,14	161	0.33	161.0
51	Ђуровац	2	0,27	147	0.30	73.5
52	Ђушница	4	0,55	59	0.12	14.8
53	Житни Поток	12	1,64	592	1.22	49.3
54	Здравиње	8	1,10	184	0.38	23.0
55	Злата	7	0,96	205	0.42	29.3
56	Јабучево	7	0,96	22	0.05	3.1
57	Јовине Ливаде	3	0,41	11	0.02	3.7
58	Југовац	5	0,66	146	0.30	29.2
59	Калудра	3	0,41	103	0.21	34.3
60	Клисурица	6	0,82	250	0.52	41.7
61	Кожинце	8	1,10	105	0.22	13.1
62	Кончић	5	0,66	134	0.28	26.8
63	Концел	2	0,27	180	0.37	90.0
64	Костеница			289	0.60	
65	Крњи Град			47	0.10	
66	Крушевица	9	1,23	47	0.10	5.2
67	Мађере	7	0,96	363	0.75	51.9
68	Мала Плана	5	0,66	608	1.25	121.6
69	Мачина	4		67	0.14	16.8
70	Меровац	6	0,82	174	0.36	29.0

Редни број	Насеље К.О.	Површина (у км ²)	% удео површине К.О. у општини	Укупан број становника 2002.године	% удео становништва К.О. у општини	Густина насељености бр.станов./км ²
71	Микуловац	7	0,96	385	0.79	55.0
72	Миљковица	10	1,37	62	0.13	6.2
73	Мрљак	8	1,10	26	0.05	3.3
74	Мршељ	3	0,41	164	0.34	54.7
75	Нова Божурна	3	0,41	239	0.49	79.7
76	Нови Ђуровац	6	0,82	13	0.03	2.2
77	Ново Село	2	0,27	362	0.75	181.0
78	Обртинце	9	1,23	14	0.03	1.6
79	Пасјача	19	2,60	35	0.07	1.8
80	Пашинац	2	0,27	134	0.28	67.0
81	Пестиш	11	1,51	22	0.05	2.0
82	Петровац	6	0,82	436	0.90	72.7
83	Пискаље	5	0,66	30	0.06	6.0
84	Плочник	7	0,96	182	0.38	26.0
85	Поточић	5	0,66	449	0.93	89.8
86	Прекадин	6	0,82	167	0.34	27.8
87	Прекашница	2	0,27	23	0.05	11.5
88	Прекопце	5	0,66	125	0.26	25.0
89	Прокупље г	21	2,88	27673	57.06	1317.8
90	Ранкова Река	3	0,41	22	0.05	7.3
91	Растовница	7	0,96	69	0.14	9.9
92	Ргаје	10	1,37	26	0.05	2.6
93	Рељинац	7	0,96	611	1.26	87.3
94	Ресинац	5	0,66	224	0.46	44.8
95	Селиште			16	0.03	
96	Смрдан	2	0,27	95	0.20	47.5
97	Средњи Статовац	7	0,96	38	0.08	5.4
98	Стари Ђуровац	7	0,96	15	0.03	2.1
99	Старо Село			29	0.06	
100	Товрљане	19	2,60	90	0.19	4.7
101	Трнови Лаз	11	1,51	62	0.13	5.6
102	Туларе	6	0,82	331	0.68	55.2
103	Ђуковац	5	0,66	360	0.74	72.0
104	Џигољ	13	1,78	276	0.57	21.2
105	Шевиш			23	0.05	
106	Широке Њиве	6	0,82	48	0.10	8.0
107	Шишмановац	3	0,41	95	0.20	31.7
	Укупно			48501	100,00%	

(Извор: подаци о површинама добијени од надлежних служби Општине Прокупље – Преглед површина по културама, класама и нерплодним земљиштима, подаци о броју становника из Пописа становништва 2002, Завод за статистику РС)

2. ОБАВЕЗЕ, УСЛОВИ И СМЕРНИЦЕ ИЗ РЕЛЕВАНТНИХ ПЛАНСКИХ ДОКУМЕНАТА

2.1. ПРОСТОРНИ ПЛАН РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ (СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ БР. 13/96)

Циљеви и основне поставке Просторног плана Републике Србије

Основни циљ је постизање рационалне организације и уређење простора, усклађивањем коришћења са могућностима и ограничењима у располагању природним и створеним богатством, и потребом дугорочног социјалног и економског развоја. Овај циљ постићи ће се:

- Заустављањем даље деградације простора,
- Равномернијим размештајем становништва и привредних ресурса,
- Усклађенијим регионалним привредним развојем,
- Усклађивањем динамике између деагријације, индустријализације и урбанизације,

- Усклађивањем организације, уређења и коришћења простора са потребама заштите,
 - Заштитом животне средине.
- Стратешко опредељење је да се постигне:
- Већи степен укупне функционалне интегрисаности простора Републике Србије,
 - Већа саобраћајна и економска интеграција Републике са суседним и осталим европским земљама,
 - Ублажавање, смањење регионалних диспропорција,
 - Побољшање квалитета живота у макро и регионалним центрима, као и стимулисање развоја мањих градова,
 - Примена принципа полицентричног развоја,
 - Развој сеоских насеља и подручја, као вишефункционалних производних, социјалних и културних простора,
 - Активирати и учинити привлачним за лоцирање привредних капацитета и насељавање више зона у односу на данашње стање,
 - Развој недовољно развијених, брдских, планинских и приграничних подручја заснива се на интегралном развоју,
 - Поштовати локационе, техно-економске критеријуме заштите животне средине,
 - Штедња, рационално коришћење и заштита природних ресурса,
 - Заштита природних, културних вредности и унапређење и заштита животне средине,
 - Резервисање коридора за инфраструктурне системе,
 - Нови облик територијалне организације, исказан у функционалним подручјима.

Коришћење и заштита природних ресурса

Пољопривредно земљиште

Према усвојеној планској подели пољопривредних макрорејона Србије подручје општине Прокупље припада делимично сточарско - воћарско- виноградарском а делимично сточарско – планинском макрорејону. Прокупачки виногради припадају Нишавско-јужноморавском рејону одн. Топличком подрејону.

У складу са планским смерницама развоја, предвиђа се рационално коришћење пољопривредног земљишта, без могућности девастације, а са елементима напретка у гранама производње које овај тип земљишта подржава и укључење локалног руралног становништва у тај процес. У општини Прокупље акценат је на даљем развоју виноградарства.

Шуме, шумска земљишта и ловна подручја

Велики део општине се налази под шумама а део припада земљишту од I до IV одн. V бонитетне класе без ерозије.

Животињски свет је разноврстан и углавном настањен у шумским подручјима (срне, дивље свиње, ситна дивљач).

Просторним планом Републике Србије предвиђено је унапређење постојећих шума, санирање девестираних, увећање шумовитости, као и заштита функција шума, рационално коришћење производних потенцијала земљишта и заштита природне средине.

У вези дивљачи и ловних врста, ПП РС прописује заштиту флоре и фауне, укључујући очување (ретких и угрожених врста) и увећање постојеће популације (бројности ситне и крупне дивљачи).

Коришћење и заштита вода и водопривредна инфраструктура

ПП РС-е посебно је предвиђено постојање регионалних система за коришћење, уређење и заштиту речних вода. Њих чине функционално повезани објекти (акумулације, постројења за пречишћење отпадних вода - ППОВ итд.), који координирају коришћење и заштиту квалитета вода. Општина Прокупље припада Топличком регионалном подсистему (као део Доње-јужноморавског регионалног система) за снабдевање становништва водом. Акумулација Селова (која представља окосницу овог система за водоснабдевање) налази се на територији општине Куршумлија.

Што се тиче заштите вода од загађивача, прописан је сплет интегралних мера и континуираних одлука од предвиђене израде посебног плана заштите вода, редовних контрола амбијенталних и отпадних вода, употребе свих законских уредаба које се тичу заштите вода, до ажурирања катастра загађивача и емисије штетних материја.

Коришћење минералних сировина Према ПП РС простор општине и околине је истражна зона на којој постоји одређена (не велика) концентрација метала и неметала. Више зоне Јастребца делимично припадају Копаоничкој зони експлоатације метала (олово,цинк,сребро). Неметаличне

сировине фелдспат, лискун, кварц се добијају из лежишта пегматита у близини Прокупља. Експлоатација сировина грађевинског материјала (песак, шљунак, технички камен) је такође заступљена у долини Топлице.

Енергетски извори и електроенергетска инфраструктура

Електроснабдевање насеља врши се преко општинске мреже далековода. Гасоводна мрежа на територији општине не постоји али је планирано довођење магистралног крака из правца Ниша односно планиран је доводно разводни гасовод.

Становништво, насеља, делатности и регионална подела

Према Просторном плану Републике Србије, циљ је равномернији територијални размештај становништва и повећање броја млађег становништва у емиграционим подручјима и подручјима са високим индексом старења. На основу урађених пројекција густине насељености по општинама 2011 године број становника на територији општине ће износити 50-74 ст. на км². Просторним планом Републике Србије пројектовани број становника за подручје општине Прокупље износи 49.800 за 2001. годину, односно 48.700 за 2011. год. ПП РС је предвидео да се на подручју Прокупља и околине мора деловати усклађеним мерама демографског развоја и регионалне политике, и обезбедити приоритетно спречавање присутних негативних процеса.

Системи градских центара и функционална подручја

На основу Просторног плана Србије, простор Србије се дели на 34 функционална подручја организованих око регионалног или центра вишег реда.

Град Прокупље је регионални центар општине. Према ПП РС до 2011. г. предвиђено је смањење броја становника у прокупачком функционалном подручју. У административно-територијалном погледу, општина Прокупље улази у састав Топличког округа.

Развој и уређење сеоских подручја

ПП РС предвиђа стратегију вишефункционалног и интегралног развоја села (што значи да ће, осим пољопривредне, село развијати и привредне, услужне, финансијске, туристичке и остале делатности), али не на штету пољопривредног потенцијала села, која ће се остваривати путем политика и мера стимулације са државног и регионалног нивоа и од локалне самоиницијативе. То ће повратно утицати на запошљавање радне снаге, просперитет села, њихов опстанак у мрежи насеља, спречавање депопулације, већу афирмацију руралних подручја. Уз то, планира се повећање инфраструктурне повезаности - интерне и са градским центрима, и елиминисање изолованости и инфериорности сеоских од градских подручја - све ово у циљу опстанка села као ентитета. У том циљу је планиран развој центара заједнице села (за 3000-10000 ст.) и сеоских центара (за 1000-3000 ст.).

Јавне службе Циљеви Просторног плана Србије су промене организације јавних служби ради повећавања доступности за грађане и смањења разлике у квалитету живота. На подручју општине Прокупље ће се водити акције на побољшању образовне мреже и опремљености и развоја капацитета услуга локалних центара (центра заједнице насеља и центара села). Јавне службе, су један од кључних фактора опстанка и развоја подручја и рејона. Како на подручју општине и околног појаса, постоји проблем велике уситњености насеља, неравномерног распореда становништва, мале густине насељености, непостојање градског центра, концепција усклађивања јавних служби у мрежи насеља је од кључног значаја.

Развој и размештај индустрије – Град Прокупље је индустријски центар средње величине (5-10.000 запослених) који као центар раста и развоја општине није довољно интегрисан у главну осовину развоја. Правац потенцијалног индустријског развоја обухвата Прокупље, Куршумлију и Ниш и даље према Косову (Урошевац, Приштина, Подујево). Ово је зона поларизације производних снага и индустријских центара. Испољена је општа неефикасност производних фактора услед изостанка техничког прогреса.

Саобраћај и везе

Друмски саобраћај

Према ПП РС, важан циљ развоја саобраћаја и веза је интегрисање у јединствени саобраћајни систем Европе. У том смеру, издваја се магистрални пут М-25 (Ниш-Приштина), који представља сегмент међународног пута Е-80.

ППРС планиран је потенцијални путни коридор Ниш-Приштина-Пећ-Чакор (граница Републике Црне Горе) –веза са ауто-путем Београд-Јужни Јадран. Овај правац се поклапа са међународним путем Е-80 (деоница Ниш-Приштина), односно магистралним путем М-25.

Други задаци предвиђени планом, су развој и побољшање локалних саобраћајница у циљу што бољег повезивања, функционисања и коришћења локалног подручја и његових вредности (локалне саобраћајнице доминирају у структури путне мреже Прокупља).

Ваздушни саобраћај

Аеродром „Цар Константин“ код Ниша, који се налази у близини планског подручја, пружа могућност да се искористи у цивилне сврхе, посебно за туристичке услуге.

Железнички саобраћај

Постојећа једноколосечна пруга од Ниша према Приштини долином Топлице и Косанице преко Мердарског превоја повезује Поморавље са Косовом.

Телекомуникациони и поштански систем

ПП РС је предвидео да се на подручју општине побољша квалитет и капацитет телекомуникационог система. Треба омогућити равномерну покривеност мреже мобилне телефоније на територији целе општине, обезбедити функционисање и модернизацију постојеће мреже, као и унапређење и пружање савремених услуга. Просторним планом Србије је разрађена стратегија развоја система веза преко комутационе, транспортне и приступне мреже, као и телекомуникационог система радиодифузије.

5. Интегрални транспорт

Пролазак важне магистрале кроз подручје плана, и чињеница да је Прокупље потенцијални робно-транспортни центар, који ће омогућити рационализацију макро- и микро- дистрибуције, указује да је у будућности могуће, да део инфраструктуре подручја, у складу са режимима заштите, буде коришћен и у сврхе развоја региона.

Туризам и заштита природне средине

Циљеви код развоја туризма предочени ПП РС обухватају:

- валоризацију најзначајнијих природних и створених потенцијала туристичке понуде за домаћи и страни туризам, у складу са светским и домаћим трендовима и тражњама, интересима средине и политиком

- повећање коришћења капацитета и квалитета услуге (до светског стандарда)

- до временског хоризонта 2010.г. комплетирати туристичку понуду у сваком смислу

- промовисати и социјалну функцију туризма (спортску и рекреативну), омогућити услове за дневну, викенд и празничну рекреацију, коришћење као излетишта и развој свих видова коришћења. Туристичке зоне представљају најшири туристички обухват интегралне туристичке понуде, а туристичке зоне су основне просторне целине постојећих и потенцијалних активности.

Прокупље се налази на источном ободу средишне туристичке зоне карактеристичне по високопланинским регијама Копаоника и Голије. Обзиром на периферични положај у односу на поменути планинске зоне за Прокупље је од значаја коридор међународног пута Е771 и постојећег магистралног пута М-25 долином Топлице који се ППРС планира као друмски – транзитни туристички правац. Могући видови туризма везани су за летњу рекреацију, климатске, еколошке, ловне, сеоске и друге активности, излетничке, културолошке као и могућности посета бањама у околини.

План заштите животне средине

Животна средина на територији општине је релативно очувана у границама нормале. Земљиште општине спада у ред умерено загађених услед примене агротехничких мера. Међутим, због нерешености комуналних проблема који се односе на проблем одлагања чврстог комуналног отпада на неадекватан простор (сметлиште на обалама реке Топлице), нерешено питање пречишћавања отпадних комуналних вода, као и неадекватна и застарела водоводна мрежа указују да постоји латентна опасност да ова средина врло лако пређе у средину са одређеним степеном угрожености по квалитет живота, а самим тим и здравље људи.

Према просторно –регионалној диференцијацији животне средине: Прокупље (пored Ниша, Лесковца и Пирота) припада **Нишавско- лесковачкој зони**. У циљу решавања актуелних проблема везаних за животну средину на територији општине, ППРС је предвидео следеће мере:

- спровођење гасификације и топлификације насеља

- пречишћавање отпадних вода из индустрије обојених метала
- санитарно депоновање комуналног отпада
- изградња обилазнице око Прокупља, као дела будућег ауто-пута.

Непокретна културна добра

Просторним планом Србије су дефинисана непокретна културна добра, као и археолошко налазиште на територији општине. Непокретна културна добра су: манастир св. Ђорђа и Споменички комплекс.

Археолошко налазиште: Дренград.

Биланси коришћења простора

На основу просторног плана Републике Србије, основна намена површина за средишњу Србију, до 2010.г., бележи пораст површине шумског земљишта (32,8% на 37,2%), а донекле смањење пољопривредне и осталих површина. Подручје Прокупља и околине припада датом појасу.

Планом је одређено да ће се радити на повећању пошумљавања, заштити постојећих подручја изузетних природних вредности од националног значаја, као и подручја природних екосистема.

Имплементација просторног плана

Циљеви и интереси просторног плана су остварљиви уколико су уграђени у политике и програме градова, општина, предузећа и сл., и наравно у план развоја Републике. Применом мера и инструмената за коришћење, уређење и организацију простора утврђених од стране Републике и инструментима политике регионалног развоја, обезбедиће се њихово адекватно остваривање.

Инструментима и вођењем сврсисходне демографске, индустријске, аграрне, инвестиционе политике, подстицање развоја пољопривреде и коришћење пољопривредног земљишта, унапређење шумских екосистема, заштите пејзажа, земљишта, развој туризма и, рационалним коришћењем енергије, постићиће се циљеви плана. Спровођењем концепција и одговарајућих мера за заштиту животне средине, применом законских и подзаконских аката о успостављању и одржавању квалитета животне средине у свим областима и смањењем загађености (ограничењима по секторима активности) циљеви из плана су достижни.

Просторним планом Републике Србије, територија општине Прокупље је сагледана као простор:

- Сточарско-воћарско-виноградарски, са могућим наводњавањем,
- Са присуством неметала, неметала-грађевински материјал и цигланом,
- Регионални центар, у појасу другог степена интензивног развоја за Републику Србију,
- Са природним и природно-антропогеним и антропогенизованим екосистемима.

У току су активности на изради Регионалног просторног плана Нишавског и Топличког округа, где ће се стратешки сагледати умрежавање и развој општина Прокупље, Куршумлија и Блаце.

2.2. ОСТАЛИ РЕЛЕВАНТНИ ПЛАНОВИ, РАЗВОЈНИ ПРОГРАМИ, СТРАТЕГИЈЕ И ПРОЈЕКТИ

Током рада на изради ППО, такође је коришћена и обимна литература, планска и пројектна документација као и стратешки планови развоја појединих сектора и делатности.

За Планско подручје су релевантне и бројни стратегије, планови, развојни програми и пројекти и друга документација: Национална стратегија одрживог развоја (2008.), Стратегија регионалног развоја 2007-2012.год., Стратегија пољопривреде Републике Србије (2005.), Стратегија развоја шумарства Републике Србије (2006.), Стратегија развоја енергетике Републике Србије (2005.), Стратегија развоја телекомуникација у Републици Србији у периоду од 2006. до 2010.год., Стратегија развоја туризма Републике Србије (2006.), Стратегија управљања отпадом 2010-2019. (2010.), Водопривредна основа Србије (Сл.гла. РС 11/02); Шумско – привредна основа за предметно подручје и др. Сва валидна решења су искоришћена и адекватно укључена у концепт развоја Планског подручја.

Поред наведених важећих докумената, при изради Нацрта коришћени су радни материјали и свеске документације, као и Нацрт новог ПП Републике Србије, чија су планска решења детаљно проучена и укључена у Нацрт ППО Прокупље.

Напомиње се да је израда регионалног просторног плана за Нишки и Топлички округ започета у току 2009.године, у априлу 2010.године подручје обухвата је проширено па је донесена Одлука о изради Регионалног просторног плана за Нишки, Топлички и Пиротски округ, али до момента завршетка Нацрта ППО Прокупље није завршена, нити верификована нити једна законом предвиђена Фаза плана.

2. ОЦЕНА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА ПРОСТОРНОГ УРЕЂЕЊА И РАЗВОЈНИ ПОТЕНЦИЈАЛИ И ОГРАНИЧЕЊА

ПРИРОДНИ УСЛОВИ, РЕСУРСИ, ПОТЕНЦИЈАЛИ И ОГРАНИЧЕЊА ЗА РАЗВОЈ

Општина је смештена у југозападном делу централне Србије, у Топличком округу, у долини и побрђу и планинским деловима средњег дела слива Топлице, обухвата јужне падине Великог Јастрепца и северне падине Радан планине и њених огранака. Повољни климатски услови и надморска висина, богатство шумама, водама итд. омогућава развој пољопривреде, шумарства и сточарства, а на бази њих и делатности прераде примарних производа. Општина представља и потенцијалну туристичку атракцију.

Природни услови Прокупља и целе Општине су по обиму и квалитету елемената и карактеристика природне средине значајан развојни потенцијал овог простора. Карактеристично је да је овај потенцијал диференцирано распоређен у простору са појавом концентрације на појединим ужим целинама:

- Долине Топлице, нарочито зона Прокупља, је приоритетно развојно подручје на коме постоји највећа концентрација релативно повољних услова за живот, нарочито за комуницирање (саобраћај) и привређивање, односно за изградњу насеља (геотехнички повољни терени, погодности водоснабдевања и др.). Напомиње се да се на ову зону надовезује ободни део долине Топлице, нарочито доњи делови долина њених притока, са насељима на ободу топличке долине, кроз која пролазе значајнији путни правци ка подручју Јастрепца или планинском подручју јужно од Топлице.
- Остали делови Општине су брежуљкасти и брдско – планински и карактеришу их добри услови за здрав живот, типичну воћарску и сточарску производњу, шумарство, ловни и излетнички туризам, уз нешто теже услове за успостављање комуникација у односу на долињски део Општине.
- На подручју Прокупља сустичу се погодни природни услови за становање, рад и комуницирање, па се због тога Прокупље развило у највеће и централно насеље Општине и Округа. У оближњим приградским насељима посебно на магистралном путном правцу, такође су развијене делатности, посебно индустрија.
- Остала насеља у Општини су сеоска са примарном пољопривредом.
- Туристичка атрактивност подручја, како ове зоне на магистралном правцу, тако и брдско – планинских зона које се на њега наслањају, такође, није искоришћена у заслуженој мери.

Према општим геолошким условима, литолошкој грађи, хидрогеолошким особинама и динамичким активностима, условима градње, санације и регулације, терен општине је подељен на пет рејона.

Рејон 1. Обухвата највећу површину територије општине у чији геолошки састав улазе кристаласти шкриљци и то ситнозрни гнајсеви, прекамбријски лептинолити, микашисти и лискунске стене, мигматити, као и калкшисти и мермерисани кречњаци. Простире се у средишњем, јужном, источном, као и у североисточном и југоисточном делу општине.

Најповољнији за насељавање су северни делови овог региона, јужно од општинског центра, где у геолошкој грађи преовлађују мермерисани кречњаци и калкшисти.

Рејон 2. Рејон 2 се налази у западном и југозападном делу општине а у његовој геолошкој грађи учествују у једном делу пешчари, лапораци и олисторости, у другом делу банковити пешчари и алевролити, док је у трећем делу терен грађен од црвене серије алевролита и пешчара. Овај терен је условно повољан за грађење, док је најнеповољнији у зони око реке Топлице.

Рејон 3. Налази се у централном и северозападном делу општине и чине га неогени пелитско-глиновити седименти, пешчари, алевролити, глинци, али и алувијално и делувилно земљиште у долини Топлице, које представља земљиште са најнеповољнијим условима за изградњу.

Рејон 4. Обухвата сам север општине (планина Велики Јастребац) у чијој геолошкој грађи углавном учествују кристаласти шкриљци са мање заступљеним кречњацима. У овој зони је насељеност најмања, између осталог због великог нагиба.

Рејон 5. Захвата југозападни део општине у чијој геолошкој грађи учествују вулканске брече и туфови, андезити, андезити са кварцом и др, као терени са условно повољним карактеристикама за градњу.

С обзиром на геолошку грађу терена велики део територије општине има условно повољан терен за насељавање, па су зато насеља углавном равномерно распоређена на целој територији општине.

У складу са природним карактеристикама планског подручја, аналитичко - системским поступком утврђени су потенцијали и ограничења простора за развој појединих људских активности.

1) У односу на становање и изградњу насеља:

Потенцијали развоја:

- Природне погодности терена за живот и рад становништва су широко распрострањене на већини терена у планском подручју: у селима за пољопривреду, шумарство, туризам итд., док су на теренима долинских насеља повољни услови за изградњу индустријских капацитета и развој широке лепезе активности као економске базе за живот људи.
- Могућности за организовање већег обима изградње насељских структура на подручју Топличке котлине и у долинским проширењима река,
- Велика заступљеност терена геотехнички повољних за изградњу насеља (повољни нагиби и носивост уз обавезу хидромелиорација и локално уз обавезу обезбеђења стабилности тла). Сви терени изграђени од шкриљаца и неогених седимената, уколико су безводни, повољни су за изградњу стамбених објеката, поготово ако је саджај глиновите компоненте низак. Исто важи и за метаморфне стене у зони Прокупља, Јабучева и Јастрепа;
- Са становишта нагнутости терена најповољнији терени (0-2° и 2-5°) за изградњу су у долини Топлице, као и најнижи делови долина мањих притока.
- Велика заступљеност терена повољне експозиције сунцу у већем делу насеља, првенствено на подручју Јастрепа и Топличке котлине.

Ограничења развоја:

- Висок ниво подземних вода у зонама дуж Топлице
- Сеизмичка активност карактеристична је за цео регион, због чега највећи део ширег подручја Прокупља захтева испитивање услова и потреба за асеизмичком градњом за услове потреса већег од 7°MCS.
- Терени у побрђу до 12° су због склоности ка клизању и ерозији мање погодни, односно захтевају значајније захвате у случају изградње већих објеката и обезбеђења њихове сигурности.
- Због угрожености терена повољних за изградњу насеља на ободу Топличке котлине различитим облицима ерозије, неопходни су хидротехнички објекти заштите од ерозије и бујичних вода на простору целе општине. Ово је поготово важно због обезбеђења дренажности терена изграђених од шкриљаца и неогених седимената уколико је садржај глиновите компоненте висок, како не би дошло до ремећења стабилности падина при засецима. На простору топличке долине и доњих делова долина њених притока, неопходно је спровођење мера заштите од поплавних вода и од ерозије.
- Ниже зоне у долини Топлице и притока су, због подложности задржавања неповољних климатских услова (магле и температурних инверзија и тишина), мање повољне за даље концентрисање стамбених објеката.
- Падине у долинама десних притока Топлице су често неповољне северне експозиције.

2) У односу на изградњу индустријских објеката:

Потенцијали развоја:

- На подручју општине у равничарском подручју кроз које протичу већи водотокови постоје пространи геотехнички повољни терени за изградњу индустријских објеката и зона. Са аспекта просторног планирања, изградње, пољопривредне производње, сви терени повољних геотехничких карактеристика у већ постојећим формираним зонама Прокупља и околине, али постоје и у другим низијским насељима и повољни су за овакву намену. Ови терени, осим теренских локационих захтева, такође, имају и добре могућности водоснабдевања и одвођења отпадних вода за развој већих индустријских зона, те се зоне у близини Топлице и притока посебно истичу по својим погодностима за лоцирање индустријских и других производних капацитета.

- Геотехнички повољни терени на најповољним нагибима на равним и благо нагнутим теренима (до 3° за веће и до 5° за мање индустријске капацитете на подручју Прокупља, углавном у близини Топлице и на заравњеним теренима, који су се већ просторно развили, као и осталих долинских насеља (Белољин, Туларе, Мала Плана, Бериље), у виду индустријских зона - локација у близини реке, са могућности водоснабдевања и одвођења отпадних вода.
- У осталим насељима углавном је могућа изградња производних погона типа домаће радиности која нема много захтева у погледу простора, изузев вида производње и транспорта који не сме да поремети услове живота и квалитет животне средине.
- Због неопходности обезбеђења здраве животне средине у обзир долази само индустријска производња која неће угрозити квалитет животне средине захтеван законским прописима.

Ограничења развоја:

- Појава високог нивоа подземних вода у зонама дуж Топлице
- Појава локалних нестабилности на падинама
- Сеизмичка активност карактеристична је за цео регион, због чега највећи део ширег подручја Прокупља захтева испитивање услова и потреба за асеизмичком градњом за услове потреса већег од 7°MCS.
- Ограничења везана за подручја око објекта водоснабдевања су везана за обавезу асеизмичке градње, као и за опасност од поплава.
- Климатски услови са карактеристичним температурним инверзијама, маглама, тишинама, нарочито зими утичу ограничавајуће на избор објекта производње: на подручју града Прокупља и његовој околини нема погодних локација за оне производне објекте, који могу бити загађивачи ваздуха и који би могли утицати на погоршање квалитета ваздуха у Прокупљу.
- Знатна изграђеност терена ограничава простирање слободних повољних терена за изградњу индустријских објекта, те се нови објекти могу лоцирати у зони низводно од Прокупља (Бериље и Бабин Поток).

3) У односу на експлоатацију минералних сировина и геотермалне енергије:**Потенцијали развоја:**

Досадашња истраживања лежишта неметаличних сировина на ширем подручју Општине показала су да постоје резерве:

- велике су резерве фелдспата, односно пегматита од кога се он добија, налазе се јужно и западно од Прокупља, на простору од око 300 км².
- доломити код Прокупља налазе се на локацији Бериље.
- глине су у реону Прокупља близу села Мала Плана
- графити су утврђени на локацији Лукомирске ливаде (10 км од Прокупља),

Досадашња истраживања лежишта металичних руда нису указала да на планском подручју постоје значајнија налазишта металичних минералних сировина.

Термоминералне и минералне воде, поред зоне Пролом Бање, јављају се у зони Виче у подножју Видојевице (Вичка Бања), Плочника (Барутана) и Прокупља (Слана чесма) и његове непосредне околине (Сува чесма).

Напомиње се да је зона Топлице, потенцијална зона резерви геотермалне воде и енергије, те је евентуалну појаву овог ресурса потребно нагласити.

Ограничења развоја:

- Не постоје значајнија ограничења за експлоатацију минералних сировина са аспекта природних услова, мада се мора нагласити постојање конфликта између коришћења земљишта у сврхе пољопривредне производње и перспективне експлоатације минералних сировина. Значајнија експлоатација камена може негативно утицати на околину због повишене буке и запрашености.
- Ограничење за ширу експлоатацију може представљати близина издани пијаће воде – могућих изворишта која могу бити деградирана, као и близина насеља због угрожавања буком и вибрацијама.
- Не постоје ограничења за експлоатацију минералних вода.

4) У односу на пољопривреду и рибарство:**Потенцијали развоја су:**

- Земљишта у алувионима река погодна за ратарску и повртарску производњу, уз обавезу хидромелиорационих радова.
- Земљишта брежуљкастих терена погодна су за воћарску и виноградарску производњу и сточарство, уз обавезу антиерозионих радова.
- чисти квалитетни планински водотоци и акумулације су изузетан потенцијал за узгој, посебно поточне пастрмке, али и организовање узгоја у рибњацима.

Ограничења развоја су:

- Висок ниво подземних вода на површинама покривеним најплоднијим земљиштем уз реке захтева мелиорационе радове у циљу побољшања услова за пољопривреду.
- Велике површине под објектима, које имају тенденцију ширења у будућности, угрожавају најплодније пољопривредне површине, поготово у топличкој долини.
- Неповољни хидролошки услови и варирање квалитета земљишта, као и знатни нагиби на падинским тереним, што се нарочито запажа на теренима лошијег квалитета, утичу на појаву локалних ограничења везаних за пољопривредну производњу.
- Посебан проблем представља појава ерозије која је у појединим зонама јаче изражена. Појава ерозије је карактеристична и за обод Топличке котлине, нарочито за падине Јастрепца, нарочито за простране пољопривредне површине, погодне за воћарство и ратарство на северном ободу Топличке котлине. Антиерозиони радови у сливу Топлице нису спроведени у потребној мери па је ерозија још увек изразит и највећи проблем и ограничење пољопривредне производње.

5) У односу на узгој шума и подизање заштитних зелених површина:

Потенцијали развоја:

- Планински терени Јастрепца и планина јужно од Топличке котлине изузетно су повољни за узгој шума, а шума се истиче као оптимална вегетација, с обзиром на подложност терена еродовању и значајне огољене површине, поготово на падинама Јастрепца.
- Планински терени погодни за подизање и одржавање зелених заштитних површина у циљу спречавања појаве ерозија и бујица у општини,
- Сви слободни терени у насељеним зонама, који нису планирани за изградњу објеката су погодни, приоритетно, за подизање и одржавање зелених површина нарочито заштитног карактера, посебно на стрмијим теренима и теренима поред река.

Ограничења развоја:

- су мала, јер је тле плодно, а једини захтев који се поставља и делује ограничавајуће на ширење шумских површина на теренима стрмих нагиба (где би шуме имале улогу заштите земљишта од ерозије) је очување фонда пољопривредног земљишта, изузев на најмање плодним површинама на којима се шуми даје приоритет над пољопривредом.
- ерозиони процеси који настају као последица комплекса хидролошких, геоморфолошких, климатских и педолошких процеса на подлогу једини је ограничавајући фактор узгоја шумских површина на овом подручју.
- непланско ширење грађевинских подручја насеља, изградњом саобраћајница и осталих инфраструктурних објеката и мрежа, те заузимање простора комуналним отпадом, што све проузрокује деградацију вегетације и земљишног покривача.

6) У односу на водоснабдевање:Потенцијали развоја:

- Чисти планински водотоци који се могу користити за изградњу хидроакумулација за водоснабдевање
- Неогени и квартарни седименти у северном делу општинске територије су релативно повољних хидрогеолошких својстава, али су за њихово коришћење потребна додатна истраживања.
- У осталим теренима издани су углавном мањег капацитета на мањим дубинама (шкриљци и вулканогени седименти у јужном делу општинске територије), са мање квалитетном водом подложном загађењу са површине (алувијални седименти на подручју долине Топлице и притока); ове издани се могу користити само за локалне потребе уколико су повољних особина за пиће.

Напомиње се да је хидроакумулација на Бресничкој реци веома важан хидротехнички објекат за водоснабдевање насеља у северном делу општине, а да су постојећа изворишта у долини Топлице из којих се снабдевају долинска насеља, за сада довољног капацитета, али подложна загађењу са површине терена.

Ограничења развоја су:

- Простирање терена у којима је издан недовољног капацитета је значајно у јужном делу Општине, те се ова изворишта могу користити само за локалне потребе.
- Близина урбанизованих и деградираних земљишта може угрозити квалитет воде издани у алувијалним седиментима.
- Нерегулисано питање пречишћавања и одвођења отпадних вода са целог градског подручја, а посебно у зонама индустрије (углавном у градском језгру Прокупља) кроз постојећи начин евакуације отпадних вода без пречишћавања у Топлицу, утиче на загађивање вода које се не могу користити ни за наводњавање.

7) У односу на лоцирање појединих комуналних објеката:Потенцијали и принципи лоцирања и изградње:

Изградња гробља оптимално је повољна на благим падинама и заравнима, осим на покренутим и лабилним теренима. Није пожељна на алувијалним заравнима где је контакт санитарног нивоа сахрањивања близак са нивоом подземних вода. Падински делувијуми и делувијално - пролувијални материјали, површински поломљене и распаднуте стенске масе састављене од шкриљаца у бреговитим зонама, као и песковито-шљунковити грубозрни седименти, имају високу порозност, оцедљиви су и водопропустљиви, добро проветриви, и по свему одговарају вулнерабилним условима сахрањивања. Издани нивои морају бити нижи од 3.0м од површине терена.

Изградња гробља могућа је на свим безводним или водопрпусним теренима на падинама и старијим речним терасама, на којима је максимални ниво подземних вода мин. 1.0 м испод кота сахрањивања. Такви терени већ у планској документацији за гробља морају имати решене аспекте стабилности, водопропустљивости и водозасићења, детаљним геолошким истраживањима.

Приликом израде пројеката гробља, мора се предвидети нивелационо решење погодном врстом тла за насипање, али и евентуално сахрањивање, мора се утврдити налазиште и карактеристике таквог тла; поред тога, неопходно је дати решење одводњавање површинских вода, евентуално пречишћавање вода пре одвођења у реципијенте, приложити доказе о стабилности терена, као и обезбедити друге техничке и санитарне услове прописане за изградњу гробља.

За изградњу депонија природно су погодни сви безводни терени, али на подручју општине постоји врло мали број локација које би се могле сматрати релативно повољне, било са аспекта геотехнике - хидрогеологије, потенцијалних зона изворишта воде, могућности обезбеђења лаке приступачности, изграђености простора, простирања пољопривредних површина, насељених зона и др..

У случају потребе изградње депоније, локација депоније треба да буде на стабилном терену (сличне геолошке грађе као и за потребе изградње гробља), с обзиром да су оптерећења од депоније значајна. Поред геолошке подлоге, за локације депоније највише би одговарале удолине, удубљења или платои који су затворени од спољних визура, на прописаној удаљености од насеља и зона изворишта, као и других терена са посебним режимима заштите.

Пројектом депоније мора бити предвиђено дренажање понурућих вода и одводњавање површинских и вода из депоније, са применом технолошке прераде отпадних вода. Укупна дебљина депонованих слојева мора бити пројектована у складу са носивошћу локалног тла и хоризонталном стабилношћу, комбинована са објектима заштите од клизања депоноване масе. То важи за све врсте депонија.

У свим другим теренима, на подручјима високе оводњености, са квалитетним површинским и подземним водама, очуваним

ареалом шума и ливадског биља, депоније треба да буде изграђена са подлогом од квалитетних и трајних фолија, са свом саобраћајном, електро, водном и другом инфраструктуром.

Напомиње се да се за депоновање отпада сада користи локација у самом Прокупљу, која је потпуно неадекватна. Студијом вредновања и избора локације санитарне депоније комуналног чврстог отпада за општину Прокупље, коју је јуна 2003. год. уради Институт "Јарослав Черни" извршено је вредновање више локација на територији Општине (Концел – Белољин, Умац, Велика Губа, Монин Брег, Шанац, Видојевички камен и Утрине), и као најповољнија је предложена локација "Утрине". У протеклом периоду ова локација није активирана, чак је и одбачена, а очекује се избор локације депоније између осталих предложених локација.

Ограничења развоја су:

За гробља:

- терени у долиним деловима подручја Плана које граде алувијалне наслаге са високим нивоом подземне воде,
- терени у долинама бујичних речних токова

За депоније:

- ограничења у долинама и на терасама су таква да онемогућавају подизање оваквих грађевина.
- терени изграђени од шкриљаца, су због садржаја глиновите компоненте и бројних водотокова неповољни
- миоценски седименти, уколико су безводни, нису повољни због знатног распрострањавања насељских површина.
- терени са високим нивоом подземне воде или терени са одређеним режимом санитарне заштите који укључује могућност изградње ове врсте објеката.

8) У односу на туризам и рекреацију:

Потенцијали развоја су:

- очувана природна богатства као што су рељефни облици, планински врхови, минерални извори, чисти водотокови, језера, очуване шуме које одликује богат шумски биодиверзитет, затим културно – историјски споменици (чак из праисторијског периода) и сл.; и

- добар положај у односу на блиске развијене туристичке центре (Копаоник, Пролом бања, Луковска бања, Ђавоља варош). Најзначајнији туристички локалитети и потенцијали (природни и створени) су на планинама Велики Јастребац и Радан, као и у Топличкој котлини. Истичу се:

➤ У зони Прокупља и околине:

- брдо Хисар, као природни водопад, са остацима бедема средњовековног утврђења познатог као Југ Богданова тврђава из XIV в. и зградом, легатом доктора Алексе Савића (под заштитом Завода за заштиту споменика); овај локалитет представља културно-историјски и туристички симбол општине, а у у овој зони се налази и смештајни објекат;

- остаци монументалних римских терми из трећег века пре нове ере;

- Црква Светог Прокопија у Прокупљу; зидана крајем IX и почетком X века у преднемањинском периоду. Занимљива петобродна базилика у којој се налазе мошти Св.Прокопија и делови моштију Св. Ђорђа;

- Црква Југ Богдана, у народу позната као Латинска црква, из XIV в.; подигнута на темељима античког храма посвећеног Херкулу из II века пре нове ере;

- река Топлица са јединственим природним феноменом "пигенија" у подножју северо – западне стране брда Хисар,

- остаци турског купатила – хамам (налазе се близу главног градског трга),

- Народни музеј Топлице у Прокупљу; чувар историје и традиције Топличког краја у коме се могу наћи експонати од праисторије до модерних времена;

- Локалитет Растовничко језеро, које се налази 2 km од града.

- спортско - рекреативни капацитети у Прокупљу (базени, спортска хала и терени)

- смештајни капацитети у Прокупљу (хотел "Хамеум", ресторан са собама Савићевац на Хисару, новоотворени Хостел Скадарлија и ресторан Скадарлија са собама за преноћиште, као и новоотворени објекат Еворпа са собама за смештај, приватни смештај) и др.

➤ У зони Видојевице:

- локалитет Бели Камен који се налази на висини од 1000 метара, са смештајним објектом са бунгаловима; у току је изградња астрономске опсерваторије у близини овог локалитета;

➤ У зони Топлице

- Археолошко налазиште "Плочник"; локалитет површине 120 ha, на коме је у периоду млађег неолита, средином шестог миленијума пре нове ере, била развијена металургија бакра. Налази се 25 km од Прокупља

➤ У зони планине Јастребац:

- Манастир Св. Ђорђа - "Ајдановац"; грађен око 1320. године на обронцима Великог Јастребца, поседује веома леп, очуван и занимљив живопис, а удаљен је 24 km од Прокупља; у близини се налази и одмаралиште које се до пожара користило за наставу деце у природи (у пожару потпуно уништено и сада се не користи) са бунгаловима (који су неусловни и руинирани);

- шумовити и са дивљачи богати предели:

➤ У зони Житног Потока:

- Бубличко (Брестовачко) језеро са мањим смештајним објектом које се налази 12 km од Белог Камена на југоистоку у зони Житног Потока и села Бублица.

➤ У зони планине Радан:

- очувана природа са вредном вегетацијом, квалитетним фондом дивљачи, бројним изворима и потоцима итд.

Подручје долине Топлице кроз које пролази транзитни путни правац од Јужног Поморавља ка Куршумлији, Копаонику и Косову и железничка пруга представљају саобраћајну кичму општине Прокупље, која је и прилаз значајној важној перспективној туристичкој зони Радана, Јастребца, а поготово Копаоника. Прокупље се тако јавља као пункт на транзитном правцу са којег се скреће ка поменутих постојећим и потенцијалним туристичким зонама. У северном делу територије Општине издваја се подручје планине Јастребац, у јужном делу подручје планине Радан и њених огранака, као и ловишта на овим планинама. У том смислу сва места која се налазе на магистралном и регионалним путним правцима (Прокупље и друга у долини Топлице, Бели Камен, Житни Поток, Бублица, Власово, и друга), имају перспективе за лоцирање

смештајних капацитета од којих је приступ овим туристички атрактивним локалитетима погодан.

Природни услови погодују развоју транзитног, екскурзионог, ловног, риболовног, излетничког, манифестационог и спортско-рекреативног туризма.

Актуелне дестинације представљају: за планински, ловни, рекреативни, а у перспективи зимски и рурални туризам је планина Видојевица Бели Камен, за спортски и градски туризам је комплекс Хисар, за планински и зимско-рекреативни Јастребац, за верски туризам је Манастир Св. Ђорђа у Ајдановцу, црква Св. Прокопија у Прокупљу, за научно - истраживачки је Плочник и итд. Шумовита подручја оранака Радана и Јастрепа су већ позната по dobrим условима за ловни, излетнички и авантуристички туризам. Постоје индиције и за развој бањског туризма у Вичкој Бањи и зонама у којима су регистроване појаве минералних и термоминералних извора (Плочник, Прокупље), као и пословног туризма.

С обзиром да се ради о еколошки чистом простору, као пратећи садржаји намећу се: производња еколошки здраве хране, сакупљање и дистрибуција лековитог биља као и израда туристичких сувенира са мотивима из овог краја.

Напомиње се да је за планирање смештајних капацитета потребно имати у виду и остале туристичке и рекреативне атракције ширег подручја због којих би туристи долазили у Прокупље као смештајни пункт у близини атрактивних локалитета (природне лепоте првенствено Радана и Јастреба, као и других локалитета у близини, због којих би оправдан био развој транзитног и викенд туризма дуж путног правца, посебно, у комбинацији са ловним туризмом у већ установљеним ловиштима.

Ограничења развоја су:

- слаба доступност атрактивним локацијама због лошег квалитета локалних саобраћајница;

- лоша комунална опремљеност итд.

- непостојање планске документације која би претходила изградњи (просторни и урбанистички планови).

Ограничења развоја, поред слабијег квалитета постојеће понуде смештајних и ресторанских капацитета односе се и на могућности коришћења поменутих локација у ширем окружењу (слаба доступност атрактивним локацијама због лошег квалитета локалних саобраћајница и њиховог лошег одржавања у зимском периоду), због чега туристи немају већег интереса да посете Прокупље и у њему се задрже. Превазилажење оваквог стања је приоритет и предуслов за бржи развој туризма. побољшање у самом Граду.

9) У односу на успостављање друмских и железничких комуникација:

Потенцијали развоја су:

- Долински терени у алувиону Топлице и благе падине и речне долине имају најбоље потенцијале за успостављање свих врста комуникација у којима се путеви могу градити на заравњеном терену уз обавезу регулације терена у смислу заштите од вода и обезбеђења стабилности на нестабилним падинама. Ови правци су већ искоришћени за постојеће и планиране трасе комуникација.

- Све косе и блаже нагнуте стране могу се користити за изградњу саобраћајница локалног ранга, уколико су изграђене од неогених седимената и шкриљаца и ако се не налазе на већим нагибима, уз обавезу обезбеђења стабилности падина и дренажа терена, уколико је у њима услед присуства глиновите распадине повећан садржај влаге;

Ограничења развоја су:

- Терени на падинама од неогених седимената и шкриљаца у зонама у којима због присуства глине у укућинама присутна вода или се стварају пишћевине, које карактерише потенцијална и актуелна нестабилност падина на локалном нивоу, захтевају пажљива истраживања праваца траса у циљу стабилизације падина ради обезбеђивања стабилности објеката. При пројектовању и темељењу носача стубова нових мостова (за потребе премошћавања долина водотокова) треба имати у виду да је распадање шкриљаца под притиском и повећање садржаја глиновите распадине константно, тако да је носивост чак и при темељењу здраве стене временом измењена.
- За изградњу аутопута најнижи делови долине Топлице у зони Прокупља и других насеља нису погодни због постојеће изграђености.
- Осим коридора већ постојеће трасе железничке пруге, у самом граду нема других слободних погодних терена за изградњу оваквих објеката.

➤ Синтезна оцена терена према погодности за насељавање

Свеобухватном анализом природних погодности простора општине установљени су критеријуми за оцјену погодности терена општине за насељавање и обухватају анализу следећих параметара: стабилност терена, нагиб терена, носивост, климатске особености, сеизмичност, педолошки покривач итд. На основу тих параметара могу се издвојити:

- природно погодни;
- условно погодни; и
- природно непогодни терени

Природно погодни терени на територији општине су свакако они који већином својих природних карактеристика не захтевају осетније напоре у техно – економском смислу. Најпогоднији простор за насељавање је централни део општине (северни део рејона 1), северно и јужно од општинског центра где у геолошкој грађи терена преовлађују кречњаци, али и пешчари и глине. Осим погодног геолошког састава и повољних климатских услова овај предео карактерише богатство водама. Што се тиче нагиба, најпогоднија за насељавање је зона Топличке котлине (где нагиб није већи од 15%).

Условно погодни терени су они са већим ограничењима, са нагибима између 15% и 20%, углавном стабилни или са појавама клижења, плављења. Ова природна ограничења захтевају мање или веће материјалне трошкове при савладавању (заштита од плављења заравњивање, стабилизација клизних терена, низ техничких мера при земљаним радовима, трасирању инфраструктуре и саобраћајница). Ови терени заузимају највећи део територије општине, углавном изграђен од шкриљаца, али и од вулканских бреча, андезита и туфова.

Углавном је заступљен у централним и јужним деловима општине, у којима преовлађују површине под шумама, пашњацима и ливадама.

Природно непогодни терени имају најмање повољне услове у поређењу са осталим типовима за било коју намену коришћења. Ове терене карактеришу веома стрми нагиби (> 20%), нестабилност у природним условима и при изградњи, клижења, еродни терени. Овим теренима припадају углавном северни део општине (рејон 4), углавном саграђени од шкриљаца и централни делови општине (рејон 3) саграђени претежно од алувијума, делувијума, шљунка и песка. У централним деловима су најразвијенији воћарство и виноградарство, док је у северним деловима сточарство најразвијенија привредна грана. На самом северу општине је због великих ограничења насељеност много мања.

ОЦЕНА ДЕМОГРАФСКОГ ПОТЕНЦИЈАЛА И МРЕЖЕ НАСЕЉА И ОПРЕМЉЕНОСТИ НАСЕЉА

Као што је то случај са многим општинама у Србији, на подручју општине Прокупље јављају се негативни демографски трендови условљени дуготрајним процесима деаграризације и деопопулације сеоских насеља, као и негативним социо-економским процесима који су последица догађаја из деведесетих година прошлог века, као и процеса транзиције која највише погађа најосетљивије категорије становништва, а посебно у подручјима чија се привреда превасходно заснивала на индустријској производњи из времена централизоване планске привреде, данас превазиђене технологије и искључивог власништва државе над индустријским погонима и предузећима. Као последица наведених процеса, демографску структуру Општине данас одликује: депопулација, старост становништва, низак фертилни контингент, висок удео делатности секундарног сектора (индустрија) и делатности које се финансирају из буџета (државна управа, здравство, образовање), а мали број запослених у предузетништву и услугама, висока стопа незапослености и лоша образовна структура. Значајне разлике постоје, међутим, између центра општине и његове агломерације где су негативни трендови мање изражени, и осталих, руралних, насеља за које је потребно предвидети посебне мере ревитализације. Етнички састав Општине је готово хомоген, а најбројнија национална мањина су Роми који су, према статистичким подацима, 2002. године чинили 3,7% становништва, са највећом концентрацијом у општинском центру.

Прама богатој статистичкој документацији, посебно из упоредних пописа од 1948. до 2002. године број становника и домаћинства општине и града Прокупље кретао се следећим темпом:

Табела 2.: Становништво и домаћинства у општини Прокупље 1948-2002.године

1991*	51806	27747	53.6	24031	Д о м а ћ и н с т в а				
2002*	48501	27673	57.1	20828	16204	3.0	8686	53.6	3.2
	Општ. број	број	% Гр	Остала Насеља	број	стн/дом.	број	% Гр	стн/дом
1948	59292	8739	14.7	50553	11041	5.4	2593	23.5	3.4
1953	62614	10050	16.1	52564	11936	5.2	2707	22.7	3.7
1961	60075	13679	22.8	46396	13639	4.4	3869	28.4	3.5
1971	57315	20104	35.1	37211	15543	3.7	5936	38.2	3.4
1981	56256	25602	45.5	30654	16806	3.3	7551	44.9	3.4
1991	52969	28303	53.4	24666	16641	3.2	8448	50.8	3.4
2002	50205	28597	57.0	21608	16415	3.1	8810	53.7	3.2

*Према методологији Пописа 2002.

На простору Општине процес демографског пражњења руралних насеља траје још од 1953. године, док је у периоду 1991-2002. година становништво изгубио и општински центар у коме је 2002. године живело 27.673 становника или 57,1% становништва Општине. Укупан број становника Општине је 2002. године износио 48.501, док је процењени број становника за 2006. годину износио 47.227 становника, односно 2,6% (1.274) становника мање него у години последњег пописа.

Старосну структуру Општине карактерише дубока демографска старост, нарочито у руралним насељима у којима становништво старо 60 и више година чини 35,8% укупног становништва. Просечна старост становништва већа је него у Републици и Централној Србији. Жене су бројније у општинском центру док су у руралним насељима заступљенији мушкарци. Фертилни контингент је низак, нарочито у руралним насељима где чини 33,1% од укупног женског становништва.

Табела 3.: Демографски показатељи за насеља општине Прокупље

Редни број	Насеље К.О.	Површина (у ha)	Становништво				Домаћинства		Густина насељености (ст./ha)	Просечна величина домаћинства
			1991.*	2002.*	Индекс 2002/1991	% учешће у укупном	2002.*	% учешће у укупном		
1	Арбанашка	11	105	51	48.6	0.11	27	0.17	4.6	1.9
2	Бабин Поток	6	680	674	99.1	1.39	190	1.17	112.3	3.5
3	Баботинац	5	326	270	82.8	0.56	89	0.55	54.0	3.0
4	Бајчинце	5	345	258	74.8	0.53	101	0.62	51.6	2.6
5	Балиновац	6	267	217	81.3	0.45	72	0.44	36.2	3.0
6	Балчак	6	19	26	136.8	0.05	14	0.09	4.3	1.9
7	Баце	6	376	284	75.5	0.59	119	0.73	47.3	2.4
8	Бела Вода	3	228	207	90.8	0.43	60	0.37	69.0	3.5
9	Бели Камен	6	21	27	128.6	0.06	15	0.09	4.5	1.8
10	Белогош	3	110	88	80	0.18	35	0.22	29.3	2.5
11	Белољин	6	650	569	87.5	1.17	203	1.25	94.8	2.8
12	Бериље	6	787	730	92.8	1.51	188	1.16	121.7	3.9
13	Богужевац	13	23	26	113	0.05	13	0.08	2.0	2.0
14	Бреговина	6	101	70	69.3	0.14	37	0.23	11.7	1.9
15	Бресник	4	34	18	52.9	0.04	11	0.07	4.5	1.6
16	Бреснички	7	317	261	82.3	0.54	107	0.66	37.3	2.4
17	Бублица	13	276	202	73.2	0.42	103	0.64	15.5	2.0
18	Букулорам	4	15	12	80	0.02	9	0.06	3.0	1.3
19	Булатовац	4	184	137	74.5	0.28	48	0.30	34.3	2.9
20	Бучинце	7	25	12	48	0.02	7	0.04	1.7	1.7
21	Велика Плана	32	827	666	80.5	1.37	297	1.83	20.8	2.2
22	Видовача		41	32	78	0.07	18	0.11		1.8
23	Вича	4	104	81	77.9	0.17	32	0.20	20.3	2.5
24	Власово	25	137	68	49.6	0.14	31	0.19	2.7	2.2
25	Водице	8	222	230	103.6	0.47	79	0.49	28.8	2.9
26	Гласовик	15	242	155	64	0.32	74	0.46	10.3	2.1
27	Гојиновац	2	77	78	101.3	0.16	26	0.16	39.0	3.0
28	Горња Бејашница	11	65	30	46.2	0.06	20	0.12	2.7	1.5
29	Горња Бресница	23	201	169	84.1	0.35	65	0.40	7.3	2.6
30	Горња Коњуша	5	94	66	70.2	0.14	32	0.20	13.2	2.1
31	Горња Речица	19	205	152	74.1	0.31	57	0.35	8.0	2.7
32	Горња Стражава	9	918	768	83.7	1.58	200	1.23	85.3	3.8
33	Горња Топоница	4	91	60	65.9	0.12	34	0.21	15.0	1.8
34	Горња Трнава	5	438	429	97.9	0.88	146	0.90	85.8	2.9
35	Горње Кординце	4	277	224	80.9	0.46	89	0.55	56.0	2.5
36	Горњи Статовац	11	61	45	73.8	0.09	25	0.15	4.1	1.8
37	Грабовица	2	34	14	41.2	0.03	10	0.06	7.0	1.4
38	Губетин	8	235	225	95.7	0.46	87	0.54	28.1	2.6
39	Добротић	12	60	37	61.7	0.08	19	0.12	3.1	1.9
40	Доња Бејашница	4	33	14	42.4	0.03	8	0.05	3.5	1.8
41	Доња Бресница	6	237	219	92.4	0.45	91	0.56	36.5	2.4
42	Доња Коњуша	6	323	305	94.4	0.63	105	0.65	50.8	2.9
43	Доња Речица	12	490	394	80.4	0.81	141	0.87	32.8	2.8
44	Доња Стражава	3	538	722	134.2	1.49	206	1.27	240.7	3.5
45	Доња Топоница	6	369	352	95.4	0.73	133	0.82	58.7	2.6
46	Доња Трнава	13	1633	1600	98	3.30	418	2.58	123.1	3.8
47	Доње Кординце	2	257	226	87.9	0.47	78	0.48	113.0	2.9
48	Доњи Статовац	10	116	74	63.8	0.15	42	0.26	7.4	1.8
49	Драги Део	8	101	62	61.4	0.13	31	0.19	7.8	2.0
50	Дреновац	1	99	161	162.6	0.33	55	0.34	161.0	2.9
51	Ђуровац	2	99	147	148.5	0.30	43	0.27	73.5	3.4
52	Ђушница	4	71	59	83.1	0.12	22	0.14	14.8	2.7
53	Житни Поток	12	660	592	89.7	1.22	225	1.39	49.3	2.6
54	Здравиње	8	241	184	76.3	0.38	97	0.60	23.0	1.9
55	Злата	7	281	205	73	0.42	92	0.57	29.3	2.2
56	Јабучево	7	22	22	100	0.05	10	0.06	3.1	2.2

Редни број	Насеље К.О.	Површина (у ha)	Становништво				Домаћинства		Густина насељености (ст./ha)	Просечна величина домаћинства
			1991.*	2002.*	Индекс 2002/1991	% учешће у укупном	2002.*	% учешће у укупном		
57	Јовине Ливаде	3	19	11	57.9	0.02	6	0.04	3.7	1.8
58	Југовац	5	182	146	80.2	0.30	62	0.38	29.2	2.4
59	Калудра	3	119	103	86.6	0.21	39	0.24	34.3	2.6
60	Клисурица	6	272	250	91.9	0.52	89	0.55	41.7	2.8
61	Кожинце	8	130	105	80.8	0.22	53	0.33	13.1	2.0
62	Кончић	5	229	134	58.5	0.28	66	0.41	26.8	2.0
63	Концел	2	191	180	94.2	0.37	62	0.38	90.0	2.9
64	Костеница		268	289	107.8	0.60	99	0.61		2.9
65	Крњи Град		105	47	44.8	0.10	31	0.19		1.5
66	Крушевица	9	83	47	56.6	0.10	24	0.15	5.2	2.0
67	Мађере	7	426	363	85.2	0.75	140	0.86	51.9	2.6
68	Мала Плана	5	858	608	70.9	1.25	209	1.29	121.6	2.9
69	Мачина	4	103	67	65	0.14	32	0.20	16.8	2.1
70	Меровац	6	249	174	69.9	0.36	82	0.51	29.0	2.1
71	Микуловац	7	441	385	87.3	0.79	108	0.67	55.0	3.6
72	Миљковица	10	119	62	52.1	0.13	34	0.21	6.2	1.8
73	Мрљак	8	39	26	66.7	0.05	14	0.09	3.3	1.9
74	Мршел	3	216	164	75.9	0.34	77	0.48	54.7	2.1
75	Нова Божурна	3	242	239	98.8	0.49	76	0.47	79.7	3.1
76	Нови Ђуроац	6	32	13	40.6	0.03	8	0.05	2.2	1.6
77	Ново Село	2	289	362	125.3	0.75	98	0.60	181.0	3.7
78	Обртнице	9	15	14	93.3	0.03	6	0.04	1.6	2.3
79	Пасјача	19	16	35	218.8	0.07	21	0.13	1.8	1.7
80	Пашинац	2	167	134	80.2	0.28	53	0.33	67.0	2.5
81	Пестиш	11	57	22	38.6	0.05	12	0.07	2.0	1.8
82	Петровац	6	361	436	120.8	0.90	151	0.93	72.7	2.9
83	Пискаље	5	54	30	55.6	0.06	14	0.09	6.0	2.1
84	Плочник	7	236	182	77.1	0.38	79	0.49	26.0	2.3
85	Поточић	5	319	449	140.8	0.93	158	0.98	89.8	2.8
86	Прекадин	6	199	167	83.9	0.34	70	0.43	27.8	2.4
87	Прекашница	2	33	23	69.7	0.05	12	0.07	11.5	1.9
88	Преколуце	5	195	125	64.1	0.26	59	0.36	25.0	2.1
89	Прокупље г	21	27777	27673	99.6	57.06	8686	53.60	1317.8	3.2
90	Ранкова Река	3	37	22	59.5	0.05	12	0.07	7.3	1.8
91	Растовница	7	105	69	65.7	0.14	23	0.14	9.9	3.0
92	Ргаје	10	50	26	52	0.05	16	0.10	2.6	1.6
93	Ређинац	7	653	611	93.6	1.26	179	1.10	87.3	3.4
94	Ресинац	5	291	224	77	0.46	75	0.46	44.8	3.0
95	Селиште		7	16	228.6	0.03	7	0.04		2.3
96	Смрдан	2	103	95	92.2	0.20	40	0.25	47.5	2.4
97	Средњи Статовац	7	59	38	64.4	0.08	22	0.14	5.4	1.7
98	Стари Ђуроац	7	28	15	53.6	0.03	10	0.06	2.1	1.5
99	Старо Село		45	29	64.4	0.06	15	0.09		1.9
100	Товрђане	19	153	90	58.8	0.19	51	0.31	4.7	1.8
101	Трнови Лаз	11	85	62	72.9	0.13	23	0.14	5.6	2.7
102	Туларе	6	398	331	83.2	0.68	129	0.80	55.2	2.6
103	Ђуковац	5	303	360	118.8	0.74	111	0.69	72.0	3.2
104	Џигољ	13	448	276	61.6	0.57	103	0.64	21.2	2.7
105	Шевиш		32	23	71.9	0.05	11	0.07		2.1
106	Широке Њиве	6	90	48	53.3	0.10	22	0.14	8.0	2.2
107	Шишмановац	3	92	95	103.3	0.20	39	0.24	31.7	2.4
	Укупно		51808	48501	93.6	100,00%	16204	100%		

Старосна структура становништва и удео фертилног контингента повољни су у свега 6 насеља општине Прокупље: Бабин Поток, Бериље, Доња Стражава, Ђуроац, Ново Село и Прокупље, а условно повољан у насељима Горња Стражава, Доња Трнава, Обртнице и Ђуковац, са тим да је у насељу Обртнице 2002. године живело свега 14 становника, а у насељу Ђуроац 147. У насељима Бериље, Доња Стражава, Ђуроац и Прокупље удео млађег становништва далеко је премашивао удео становништва старости 60 и више година. Неповољну старосну структуру је 2002. године имало 17 насеља (Балиновац, Бела Вода, Белољин, Гојиновац, Горња Трнава, Доња Коњуша, Доње Кординце, Дреновац, Житни Поток, Концел, Мала Плана, Микуловац, Нова Божурна, Поточић, Растовница, Ређинац, Ресинац и Џигољ), док су сва остала насеља имала веома неповољну старосну структуру. У 18 мањих насеља 2002. године више није било становништва узраста од 0-19 година (Бресник, Букулорам, Горња Бејашница, Горњи Статовац, Грабовац, Доња Бејашница, Јабучево, Јовине Ливаде, Миљковица, Мрљак, Нови Ђуроац, Пасјача, Ранкова Река, Ргаје, Средњи Статовац и Стари Ђуроац).

Према подацима Пописа 2002. године, удео активног становништва у укупном броју становника (41,3%) је мањи него у Републици и Централној Србији, док су удео лица са личним приходом (22,6%) и удео издржаваног становништва (35,9%) већи него у Републици и Централној Србији.

Запосленост жена данас је већа од просека за Републику и Централну Србију. Удео запослених у примарном (20,2%) и терцијарном (39%) сектору је 2002. године био мањи од просека за Републику и Централну Србију, а најзаступљеније делатности су индустрија, пољопривреда, државна управа, здравство и трговина. У општинском центру највећи удео запослених ради у индустрији и здравству, а у осталим насељима у пољопривреди и индустрији. На подручју Општине присутне су дневне миграције запослених, а присутне су и дневне миграције ка другим општинама.

Када се посматра структура активног становништва које обавља занимање према привредним секторима, може се констатовати да су у већини насеља (њих 75 или 70,1%) заступљена сва три сектора привреде. Највећу заступљеност у већини насеља (њих 70 или 65,4%) има примарни сектор, у 10 насеља секундарни сектор, а у 4 насеља терцијарни сектор. У оквиру примарног сектора заступљена је само пољопривреда која представља значајан потенцијал, али не у свим насељима у којима је ова делатност најзаступљенија. Наиме, насеља у којима примарни сектор, односно пољопривреда, чини и једину познату активност (Бресник, Букулорам, Бучинце, Горња Бејашница, Горњи Статовац, Грабовац, Доња Бејашница, Драги Део, Јабучево, Јовине Ливаде, Мрљак, Нови Ђуровац, Обртнице, Пасјача, Пестиш, Ранкова Река, Раје, Селиште и Сатри Ђуровац), су уједно и веома мала насеља са недовољно радне снаге и, изузев Обртнице, са великим уделом старог становништва. Највише шансе за развој у пољопривреди стога имају већа насеља боље старосне структуре са значајним уделом запослених у овој привредној делатности (Бериље и Рељинац, али и Бабин Поток, Баботинац, Бајчинце, Балиновац и Велика Плана). Удео лица која обављају занимање у оквиру делатности секундарног сектора у 27 насеља је веће од 30%, што се може сматрати њиховим потенцијалом, нарочито у погледу развоја индустријских делатности. Ово се посебно односи на насеља Горња Стражава, Доња Стражава, Доња Трнава, Ђуровац, Прокупље и Ђуковац, које одликује повољна или условно повољна старосна структура, док би у осталим насељима нешто већи контингент старијег кадра могао довести у питање прилагођавање новим тржишним условима и технологијама. Више од 30% лица која занимање обављају у оквиру делатности терцијарног сектора има 15 насеља. Највећи кадровски потенцијал се, међутим, јавља у непривредним делатностима због чега би, уопштено говорећи, требало појачати сегмент услуга у свим већим насељима.

Низак образовни ниво становништва представља значајну препреку за развој пословних активности које зависе од развојно-истраживачких капацитета становништва, а посебно је проблематична лоша образовна структура становништва сеоских насеља. Последице томе, постојећи кадровски потенцијал становништва има капацитет за одржавање постојеће привредне структуре, док би за јачање неких недовољно развијених делатности (нпр. туризам), као и за модернизацију оних развијенијих било потребно увести посебне обуке ради задовољавања савремених стандарда и очувања и отварања нових радних места.

Образовна структура Општине лошија је од просека за Републику и Централну Србију, где је образовни ниво становништва руралних насеља лошији и од просека за Топлички округ. Неписмених има 6,83%, углавном старије рурално становништво женског пола. Удео неписмених двоструко је већи од просека за Републику и Централну Србију.

Демографски потенцијали и ограничења општине Прокупље могу се резимирати на следећи начин:

Потенцијали

- Повољна старосна структура општинског центра и насеља у његовом залеђу (Бериље, Бабин Поток, Доња Стражава, Ђуровац, Ново Село);
- Значајан кадровски потенцијал за рад у пољопривреди и индустрији;
- Постојање већих центара удаљених од општинског центра;
- Постојање залихе радне снаге.

Ограничења

- Веома лоша старосна структура у већини сеоских насеља;
- Недовољан кадровски потенцијал за развој туризма, угоститељства и других услужних делатности;
- Лоша образовна структура за рад у софистицираним делатностима.

Општину Прокупље, као изразито пољопривредни крај, карактерише недовољна развијеност у појединим секторима делатности, поготово производним и прерађивачким капацитетима и

19

организацији појединих услуга, што се негативно одражава и на постојећу мрежу насеља, посебно у јужном планинском делу општинске територије. Слична ситуација је и у околним општинама, посебно брдског предела, које су такође слабије развијене, те се на основу овога може констатовати да су присутне тешкоће регионалног карактера, превазилазећи локалне оквире.

Мрежа насеља је дисперзног типа, условљена топографским карактеристикама. Насеља у долиној зони су популацио највећа, развијенија и опремљенија. Насеља у брежуљкасто - брдском и планинском делу ситнија, чак многа у фази популационог гашења, слабије су инфраструктурно повезана и опремљена, а ниво услуга и централних садржаја у њима је нижи, као и степен концентрације становништва и делатности. Захваљујући локацији секундарних и терцијарних делатности, изразито неаграрна структура делатности и становништва јавља се само у Прокупљу. У насељима од 101 до 500 становника, а поготово насељима са мање од 100 становника, интензивни су процеси емиграције, депопулације и старења становништва, услед неповољне економске ситуације. Деаграризација као процес који води смањивању броја становника оријентисаних ка пољопривреди, још увек је слабо изражена, што са аспекта развоја мреже насеља не мора да представља проблем, јер опремање и развој сеоских подручја и квалитета живљења у селима треба да иде упоредо са развојем економске моћи становништва и пораста индивидуалног стандарда, али и улагањима друштвене заједнице у развој села. Услед депопулације, долази до смањења и онако малог броја корисника јавних служби и услуга, па је њихова квалитетна организација још више отежана у изразито аграрним, насељима општине, поготово у брдско – планинском делу Општине, те се у наредном периоду може догодити редукција или гашење појединих централних садржаја као неминовност овог подручја. Иако је Прокупље центар општине, последњих деценија популационо, а последњих петнаестак година и привредно константно слаби, што се негативно одражава и на развој осталих насеља. Центри заједница насеља, као субопштински центри тако и локални центри такође су недовољно развијени, без квалитетније мреже супраструктуре, док већина сеоских насеља има минималну комуналну и урбану опрему.

Потенцијали територије општине Прокупље, се односе на задовољавајућу мрежу објеката јавних служби обавезних садржаја (основно образовање и примарна здравствена заштита), али остали садржаји мање задовољавају. У Општини већ постоји иницијатива за реновирање објеката школства и здравства и доградње, односно реконструкције других неопходних објеката јавних служби.

Проблеми који су се испојили у функционисању објеката јавних служби се свode на следеће:

- разбијеност појединих насеља, условљена малом густином насељености што доводи до нерационалне употребе објеката јавних служби,
- низак ниво комуналне опремљености, што ствара проблеме у функционисању објеката јавних служби у највећем броју сеоских насеља у Општини, посебно кад су у питању обавезне установе јавних служби - основно образовање и примарна здравствена заштита у руралном подручју,
- неодговарајући простор објеката за основно образовање у великом броју насеља,
- запушеност домова културе у свим сеоским насељима који су углавном изгубили своју основну намену и користе се само у друге сврхе (администрација, трговина),
- потреба за организованим превозом ученика средњих школа, уз могућност организације јавног општинског превоза и прилагођавање времену наставе (удаљена насеља западног и северног подручја Општине),
- недовољну опрему школског простора, укључујући физкултурне сале, и старе инсталације водовода, канализације, електро-инсталација и телекомуникација у великом броју подручних школа у руралном подручју,
- недостатак предшколских установа - малих група у појединим сеоским насељима,
- недостатак апотека и специјалистичких служби у здравственим станицама и амбулантама.

Стање стамбеног фонда и функционисања насеља је следеће:

1. Стамбена несташница је изражена у пренасељеним, неадекватним становима, како у односу на домаћинства, тако и поједине чланове домаћинстава. Обим стамбених потреба ценимо на

- 570 – 800 јединица, односно породичних станова, просечне величине породице (3 члана) и просечне величине стана (60-65 м²).
2. Стамбени фонд поред категорије стално настањених станова, обухвата и категорије настањених из нужде, настањених пословних просторија и станова који се користе у друге сврхе. Тај обим је мали, али га треба што пре елиминисати, јер квари структуру фонда.
 3. Стамбени фонд обухвата две доста значајне категорије станова који се не користе, привремено, или трајно. Претпоставка је да се овај део фонда неодржава. Односно да је склон, или у процесу деградације. Треба решити статус ових станова, у контексту одрживог развоја хабитата, тј. пренети право да се о њима неко брине (бескућници, избеглице, општина, јавни сервис).
 4. Рурални стамбени фонд је углавном субстандардно комуналано опремљен инсталацијама и санитаријама и то је један од традиционланих и горућих проблема, не само када је канализација у питању него и водовод. Једино је електрика релативно задовољавајућа, али и њу треба унапређивати и побољшавати енергетику у смислу ефикасности.
 5. Уклањање, депоновање и елиминација кућног и комуналног отпада је свуда критичан проблем посебно у руралним подручјима.
 6. Степен организованости месних заједница је низак, судећи по броју месних канцеларија, који је упола нижи од републичког просека. Треба га подићи на виши ниво, у погледу броја канцеларија и инфо и саобраћајних комуникација.
 7. Сеоско и уопште задругарство су одавно у кризи и пропадаљу, морало би се рехабилитовати и унапредити по европским мерилима и принципима, како у интересу пољопривреде, тако и одрживог развоја насеља глобално.
 8. Друштвени стандард у насељима (сервиси, услуге), је испод нужног минимума и треба га унапредити.
 9. Одрживи развој руралних подручја је препуштен приватној иницијативи и појединцима (повратници, пензионери и сл), што није довољно, ни опортуну. Потребна је подршка и помоћ општине и државе.
 10. Рурална подручја се све више и интезивније укључују у сеоски туризам, али постојећи фонд није прилагођен и припремљен за то. То треба имати у виду код преструктурирације, реконструкције и ревитализације рурални и полуурбаних насеља.
 11. Изградња станова и кућа у руралним подручјима мора прећи из индивидуалне, непланске и нерегуларне сфере, у планску, контролисану и регуларну.
 12. Поједина насеља су на ивици одумирања. Тај задњи час треба спречити и укључити сва таква насеља у процес ревитализације села (антропогено, економски, социјално, технолошки, еколошки).

Карактеристике мреже насеља општине Прокупље су, пре свих, њихова неразвијеност у скоро свим секторима делатности. Изражена је привредна заосталост, лоша инфраструктурна опремљеност, недовољна развијеност јавних служби, а то је све проузроковало да општина Прокупље буде емиграционо подручје. Становници углавном мигрирају у општински центар и ка Нишу, а регистрован је велики број људи који одлазе на привремени рад у иностранство. Најразвијеније насеље је општински центар, који највише утиче на просторно - функционални развој општине, док су поједина насеља на прагу гашења.

У општини Прокупље сва насеља сврстана су у оквиру пет рангова **центара и насеља**:

- општински центар: Прокупље ;
- субопштински центри: Џигољ, Велика Плана, Мала Плана, Белољин, Житни Поток;
- локални центри: Микуловац, Рељинац, Доња Трнава, Доња Топаоница;
- развијенија и популациона већа сеоска насеља: Бабин Поток, Бериље, Ново Село, Нова Божурна, Горња Стражава, Доња Стражава, Ћуковац, Бела Вода, Водице, Ђуревац (сва напред наведена сеоска насеља су приградска јер су у већини случајева већ физички спојена са Прокупљем), Бресничкић, Баботинац, Горња Трнава, Доња Речица, Доња Коњуша, Костеница, Мађере, Петровац, Поточић, Туларе,
- примарна сеоска насеља: Арбанашка, Балчак, Бајчинце, Бели Камен, Белокош, Бресник, Бреговина, Баце, Богујевац, Бублица, Буколорам, Булатовац, Бучинце, Балиновац, Видовача, Вича, Власово, Гласовик, Губетин, Гојиновац, Горња Коњуша, Горња Бејашница, Горња

Бресница, Горње Кординце, Горња Речица, Горњи Статовац, Горња Топоница, Грабовац, Доња Бејашница, Доња Бресница, Доњи Статовац, Доње Кординце, Дреновац, Добротић, Драги Део, Ђушница, Јабучево, Јовине Ливаде, Југовац, Калудра, Клисарица, Кожинце, Кончић, Концељ, Крњи Град, Крушевица, Мачина, Миљковица, Меровица, Мрњак, Мршељ, Нови Ђуровац, Обртинце, Пасјача, Пашинац, Пестиш, Пискаље, Прекашница, Прекадин, Плочник, Прекопуце, Ргаје, Ранкова Река, Смрдан, Селиште, Средњи Статовац, Стари Ђуровац, Старо Село, Товрљане, Трнови Лаз, Здравине, Злата, Растовница, Ресинац, Шевиш, Шишмановац, Широке Њиве.

Потенцијали и ограничења за развој насеља

На територији општине Прокупље можемо издвојити следеће *потенцијале*:

- повољан географски положај (железничка пруга и магистрални пут – Е-25)
- нетакнута природа, нарочито у брдско-планинском делу Општине као потенцијал за производњу здраве хране;
- сточни фонд квалитетне расе стоке;
- постојање спортског центра, олимпијског базена, спортских терена и спортске хале у Прокупљу – велике могућности за развој спорта и рекреације, али и туризма;
- природна богатства (река Топлица, планински предели, итд.);
- даљи развој сеоског туризма уз изградњу инфраструктуре и пратећих објеката у селима;
- пољопривредно и шумско земљиште - богатство биљним и животињским светом (лековито биље и гљиве);
- повољни услови за развој лова и риболова; (гајење пастрмке у приватним рибњацима);
- заштићени споменици културе, добра која уживају предходну заштиту и строги резерват природе
- постојеће манифестације итд.

На територији општине постоје следећа *ограничења*:

- веома лоша комунална опремљеност сеоских насеља (много насеља немају водовод или је потребно проширење односно реконструкција постојеће мреже; највећи број насеља нема канализацију);
- недовољно развијен систем објеката јавних служби;
- неконтролисано одлагање чврстог и течног отпада;
- лош квалитет путева и потреба за њиховом реконструкцијом;
- недостатак сточних гробаља;
- неистражени природни ресурси;
- велика незапосленост и недовољна тражња радника;
- неискоришћеност постојећих капацитета;
- недовољна искоришћеност туристичких ресурса;
- уситњеност земљишног поседа;
- миграције становништва;

СТАЊЕ ПРИВРЕДЕ И ВАЛОРИЗАЦИЈА ПОТЕНЦИЈАЛА И ОГРАНИЧЕЊА

После периода интензивног развоја који је трајао до деведесетих година, наступа период стагнације и погоршања економског положаја општине Прокупље, који је често неуспешним приватизацијама још више погоршан. Индустриска предузећа су, иако бројна, у незавидној ситуацији, јер је присутно техничко – технолошко заостајање већине њих. Пољопривреда, традиционална област, је и даље на незавидном нивоу иако подручје општине има повољне услове за развој пољопривреде, нарочито воћарства и сточарства и прехрамбене индустрије. Међу разлозима заостајања су екстензивно коришћење расположивих ресурса, уситњеност пољопривредних газдинстава, неповољна старосна структура, немогућност примене савремених агротехничких и зоотехничких мера, недовољна повезаност са прерађивачком индустријом, неодговарајућа едукативност и рад на терену и др.. Ограничени смештајни капацитети, уз неадекватну уређеност и недовољну атрактивност, често без додатних пратећих садржаја, потом неодговарајућа саобраћајна/путна и комунална инфраструктура (посебно на руралном подручју) су ограничавајући фактори досадашњег развоја туризма и комплементарних делатности, иако се

Прокупље налази на транзитном правцу. Одсуство стратегије у области туристичког развоја општине, недовољан рад на стварању туристичког бренда Прокупља у протеклом периоду су додатно поспешили неоправдано заостајање ове привредне гране.

Због изнетих разлога Општина је, као и непосредно окружење, годинама уназад недовољно развијено подручје. Међутим, постоје одређени позитивни помаци: успешне приватизације некадашњих друштвених фирми, развој (али још увек недовољан) предузетништва, нарочито у домену малих производних и услужних капацитета. Кључни проблеми садашњег развоја су поред незапослености, недовољна улагања и скромна буџетска средства, али и изостанак иницијативности за развој малих и средњих предузећа, изражена депопулација, одлазак млађег и образованијег становништва и процес старења становништва на руралном подручју.

СНАГА:	СЛАБОСТИ:
<i>Изграђени привредни капацитети</i> у индустрији, грађевинарству, трговини, а посебно успешно приватизована и трансформисана предузећа („Хисар“, „Никодије Стојановић - Татко“ и друга), која настављају дугогодишњу традицију квалитетне производње и имају обезбеђен пласман. <i>Остварени међународни стандарди, освојен квалитет производа и услуга и све израженија еколошка свест</i>, што многим фирмама омогућује извоз роба и услуга на тржишта земаља ЕУ. <i>Започети развој приватно – јавног партнерства</i> – чији је резултат оснивање „Бизнис инкубатор центра“ (15 малих предузећа и 90 запослених) и „Зоне унапређеног пословања“ (са 118 радњи). <i>Институционална и стручна организованост</i> – основана је: „Канцеларија за локални економски развој“, формирана 2006. године у оквиру USAID – овог програма МЕГА; „Центар за подршку предузетништву“ (Бизнис центар), који делује у оквиру NVO Топлички центар за демократију и људска права; Удружење предузетника“ и „Тренинг центар“. Поред тога, општина Прокупље једна је од 5 општина која је учествовала у програму израде стратегије одрживог развоја, у сарадњи са СКГО (донација Краљевине Норвешке) и такође једна од 5 општина у централној и Јужној Србији која је реализовала највећи број пројеката у вредности од 4 милиона долара у сарадњи са Mercy Corps-ом, као и једна од 10 општина која учествује у МЕГА пројекту (донација USAID). <i>Природни ресурси:</i> пољопривредни земљишни фонд (преко 45.000 ха) са развијеним воћарством (вишње, шљиве, јабуке, и др.) и сточарством (које је у	<i>Недовољна развијеност</i> и у дужем временском периоду привредна стагнација – која се испољава у бројним стечајним поступцима индустријских и других капацитета. <i>Недостатак сопствених финансијских средстава</i> за улагања у привредни развој и одсуство улагања од стране домаћих инвеститора (чак и по преузетим обавезама након приватизације) у модернизацију капацитета. <i>Неадекватно коришћење локалних потенцијала</i> (пољопривредних, шумских, туристичких, минералних) за повећање производње и прераде и инвензивирање развоја појединих области. <i>Смањење демографског потенцијала</i>, посебно депопулација, старење и одлазак млађег становништва са руралног, пољопривредног, подручја. <i>Недовољна улагања у пољопривреду</i> и субвенција за подстицање пољопривредне производње и прераде, као и заостатак у изградњи пољопривредно услужних капацитета (приручни пластеници који не задовољавају, недовољно развијена откупна мрежа и мали капацитети и др.). <i>Дугогодишњи неодговарајући однос према туризму</i>, што је и довело до заостајања у туристичком развоју и недовољне изграђености туристичке супраструктуре (смештајних и пратећих капацитета). <i>Ограничени капацитет људског ресурса</i> што се, пре свега, испољава у недостатку идеја, слабијој организованости произвођача (посебно пољопривредних) и недовољној заинтересованости и поред одређених повољних услова (кредитних средстава, постојања Тренинг центра и могућности коришћења програма за додатно образовање и преквалификацију, и сл.), као и недостатку иницијатива за развој локалне економије (резултати анкете).

стагнацији); шуме које се простиру на близу 27.000 ха (са храстом и буквом, као преовлађујућим врстама); рудни и минерални (посебно експлоатација пегматита), и други.	<i>Наглашене неуравнотежености у социо-економском развоју Општине</i>, које су испољене не само између Прокупља и ванградског подручја, већ и унутар ванградског подручја, где је развијенији средишњи појас, мање развијен северни а најнеразвијенији јужни појас. <i>Додатни „притисак“ од стране избегличке популације популације</i> која нема решене основне егзистенцијалне проблеме (смештаја, запослења) на општинске фондове и буџетска средства. <i>Недостатак опремљених локација и недовољна средства</i> са којима Општина располаже за опремање тј. уређивање грађевинског земљишта, што је изражено и на ванградском подручју. <i>Слабије одржавање, унапређење и изградња</i> путне, електро и хидротехничке инфраструктурне мреже у односу на потребе, као и не решавање трајног смештаја отпада (регионалне депоније).
ПОТЕНЦИЈАЛИ: <i>Постојећи привредни капацитети</i>, од којих многи прерађивачки капацитети (прехрамбени, неметала и др.) и услужни имају услове за повећање производње и проширење асортимана роба и услуга. Од посебног значаја је куповина „ФИАЗ“-а и улагања у наставак производње, технолошко унапређење и запошљавања. <i>Очувана животна средина и погодности за развој пољопривреде</i> (посебно воћарства, повртарства, сточарства, пчеларства) и могућности за повећање производње (посебно „здраве хране“) откупа, складиштења и прераде, што би значило и шансе за проширење тржишта, ново запошљавање и задржавање становништва, посебно на руралном подручју. <i>Шумски фонд</i>, са доминацијом храста у букве погодни за развој дрвно-прерађивачке индустрије, као и <i>богатство шумским плодовима, гљивама, лековитим биљем</i>, који пружају могућности и за запошљавање руралног становништва на пословима сакупљања али и развоја малих прерађивачких капацитета. <i>Туристички потенцијал</i> – планинско окружење (Видојевица, Пасјача, Мали Јастребац), брдо Хисар (са спортско - рекреативним комплексом), природне вредности (водопади, пећине, језера), термоминералне воде, шуме и здрава животна средина, бројни културно-историјски споменици и археолошка налазишта	ПРЕТЊЕ: <i>Инертност људског капацитета, депопулација</i> и старење становништва, а посебно пражњење делова општинског подручја, што би могло да угрози даљи развој пољопривреде, прераде и туризма. <i>Изостанак даљег унапређења пословног амбијента</i> на локалном нивоу (едукативна политика и рад на терену, опремање грађевинског земљишта/локација, развој инфраструктуре, решавање одлагања отпада). <i>Неразвијеност инструмената контроле</i> у процесу (не)легалне изградње и пренамене пољопривредног земљишта у грађевинско, као и недостатак институционалних капацитета и кадра за послове управљања грађевинским земљиштем, <i>Недовољна хоризонтална и вертикална координација</i> носиоца развоја, као и планерске и земљишне политике како на локалном нивоу тако и на нивоу међуопштинске/регионалне сарадње.

(Плочник). Наведени потенцијали су повољни за развој планинског, сеоског, ловног, излетничког и других видова туризма, а што би могло додатно да утиче и на развој пољопривреде и различитих видова услуга, као и на рурални развој.

Водни потенцијал: хидропотенцијал реке Топлице, термоминералне воде (Вича – Вичка бања, Сува чесма – Прокупље, зона Пролом Бање) и минералне воде (Плочник, Стара чесма – Прокупље).

Минералне сировине – највеће налазиште пегмалита у Европи (сировина за фелдспат), лискуп и кварц, од обојених метала – гвожђе и титан, потоп појаве мермера, глине и угља).

Слободне зоне за инвеститоре - Индустијска зона (око 10 ха) са слободним локацијама, као и већи број brown field локација.

Позитивна искуства на развоју јавног и приватног партнерства – што пружа могућности формирања различитих модалитета партнерства.

Препознавање и заштита јавног интереса, јавних добара, јавног простора и регулације уређења и изградње ради заштите свих интереса.

Развој урбаног менаџмента – производња земљишта односно локација (куповина земљишта за грађење, парцелација земљишта, опремање земљишта и продаја/издавање у закуп).

Регионална сарадња – заједничка усклађена политика развоја (индустрије, пољопривреде, туризма), заједнички наступ на тржишту.

Општина Прокупље има бројне *потенцијале* – било оне које су годинама представљали носиоце, пре свега индустријског развоја, било оне које није у довољној мери користила. Када је реч о индустрији, реално је очекивати даљи развој кроз постојећа (њиховим реструктурирањем, технолошким унапређењем, повећањем производње и проширењем асортимана) и нова предузећа, пре свега заснована на коришћењу расположивих потенцијала (прехранбена, металопрерађивачка, дрвно-прерађивачка, текстилна).. Приватни сектор у индустрији је у зачетку - у форми средњих и мањих приватних предузећа у прехранбеном сектору. Ресурси са којима општина располаже су значајни и могу се активирати кроз формирање, пре свега малих и средњих предузећа, што би повољно деловало на економски развој општине.

До сада недовољно је искоришћен туристички потенцијал.- природне и антропогене туристичке вредности, туристичка супра и инфраструктура, коју је неопходно унапредити (смештајни капацитети, угоститељски објекти, спортско – рекреациони садржаји и сл.), повољан саобраћајно - географски положај Прокупља, који омогућава развој и афирмацију различитих видова туризма (транзитног, сеоског, зимског, ловног, екскурзионог, излетничког, фестивалског и спортско-рекреативног туризма. Актуелне дестинације за планински, ловни, рекреативни, а у перспективи зимски и рурални туризам је Бели Камен, за спортски и градски туризам је комплекс Хисар, за

планински и зимско-рекреативни Јастребац, за бањски "Сува чесма", а шумовита подручја огранака Радана и Јастрепца су већ позната по dobrим условима за ловни туризам.

На путу даљих позитивних промена потребно је отклонити или зауставити одређене претње, које нису увек само од локалног значаја и не могу се увек решавати на локалном нивоу. Највећа ограничења даљем привредном опоравку односно укупном развоју Општине прете од даљег смањења развојног и људског капацитета – успореније привредне транзиције и изостајања реструктурирања, немогућности запошљавања, недовољне свести и заинтересованости становништва да самодоприноси локалном развоју, депопулације, старења, смањења фонда радно способног становништва, одлива млађег и образованијег становништва. Део наведених проблема превазилази локалне оквире. С обзиром на стратешки значај овог и ширег простора очекује се веће укључивање Републике односно њених органа на спровођењу одређених политика (демографске, привредне, регионалне и др.). При томе, постоји и велика одговорност Општине да стално дограђује пословни амбијент, обезбеђује опремљене локације и повољне услове за инвестирање, спроводи сталне едукације и подиже капацитет људског ресурса.

Друга група потенцијално лимитирајућих чинилаца односи се на пословни амбијент, пре свега на обезбеђење опремљених локација и простора за развој – поред Прокупља и на ванградском подручју, што је уско повезано не само са планским усмеравањем (доношењем планских докумената) већ и са контролом коришћења земљишта (непланске градње, ненаменско коришћење, претерана експлоатација појединих ресурса, загађивање средине и сл.). Отклањање опасности од наведених претњи је, пре свега, у делокругу локалне самоуправе тј. општине Прокупље.

Трећа група претњи може да се јави од стране недостатка одговарајућих институција и кадрова, потребне едукације, изостанка координације (локалних служби) и сарадње (локалне, међуопштинске, регионалне, републичке), које би у наредном периоду могле поспешити привредни развој и ефикасност локалне економије заједничким инвестирањем у нове капацитете и заједничким наступом на тржишту (индустријском, пољопривредном, туристичком). Највећи значај и одговорност за превазилажење могућих претњи из ове групе потенцијалних ограничења има сама Општина, али и остале општине из непосредног регионалног окружења које треба да остваре међуопштинску сарадњу.

ОЦЕНА СТАЊА И МОГУЋНОСТИ РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ - SWOT АНАЛИЗА

Погодности и ограничења за развој пољопривреде на планском подручју представљена су SWOT анализом, која представља резиме претходно урађене анализе карактеристика пољопривредне производње и руралног развоја

Основни проблеми пољопривредне производње у општини Прокупље су уситњени поседи, остарела домаћинства, недостак и дотрајалост пољопривредне механизације и опреме, недосатак обртних средстава и развојних програма.

Велики део посматраног подручја је руралног карактера и има своје специфичности које се могу и морају искористити како за развој пољопривреде тако и за општу диверзификацију руралне економије, а пре свега развој сеоског туризма.

СНАГЕ – ПОТЕНЦИЈАЛИ**с природног аспекта**

- Природно окружење погодно за развој воћарства, ратарства, виноградарства, сточарство, и здравствено безбедносно хране, хране дефинисаног географског потекла (Топлички, Хисарски, ..), лековитог, шумског биља, пчеларства
 - природна средина без већих хазардних антропогених деловања;
- непостојање великих загађивача
 - пољопривредне површине чине 49% укупних површина Општине;
 - постојећи фонд земљишта омогућава прехранбену сигурност становништва.

с демографског аспекта

- традиција код становника да се баве пољопривредом;
- љубазност становника
- значајно учешће мешовитих домаћинства која су, по правилу, отворенија и спремнија за иновације у пољопривреди и другим делатностима;

с организационог и инфраструктурног аспекта

- лоцираност на средњобалканска трансверзала која повезује Црно море са Јадранским, чинећи тако најкраћу везу између Моравско-вардарске долине и Јадрана.
- близина коридора X
- спремност челника општине на иновације у развоју
- велики број регистрованих пољопривредних газдинстава (2400)
- постојање традиционалних села са вредним етно-еко-наслеђем;
- разнопврност гастрономске традиције
- концентрација приватног капитала у појединим делатностима са тенденцијом проширења активности и на пољопривреду;
- отворене могућности за ширење предузетништва у свим сферама друштвено-економског живота на селу, од примарне пољопривредне производње и агробизниса, производних услуга и занатства, па све до отварања приватних ветеринарских станица, сервиса и слично;
- потенцијални смештајним капацитетима који се (уз реконструкцију и опремање) могу укључити у сеоски туризам;
- постојеће могућности формирања и подршку „бренда“, са ове територије (Хисарски, прокупачки, Топлички);
- потенцијали за развој малих и средњих предузећа у руралним подручјима, развој малих производних капацитета који су усклађени са захтевима тржишта и еколошким карактеристикама средине;
- могућности за јачање веза између пољопривреде и компаративних делатности: туризма, занатско-услугне активности;
- развој сеоског, етно, еко и агро – туризма;
- развој малих и средњих производних капацитета који су усклађени са захтевима туристичког тржишта
- развој компаративних делатности и функција (савремених модалитета домаће радиности и занатских услуга)

СЛАБОСТИ - ОГРАНИЧЕЊА**природни аспекти и коришћење земљишта**

- висок степен зависности пољопривреде од еко услова (наводњавања и одводњавања) у вегетационом периоду;
- непостојање бонитетнекарте за општину Прокупље;
- нерегулисан ток реке Топлице
- претње од повремених јаких бујица
- непланско претварање пољопривредног земљишта у непољопривредне сврхе
- недостатак акција и програма за мониторинг и заштиту животне средине;
- недостатак економичности управљања земљом;

- неадекватна противградна заштита.

с демографског аспекта

- изразити депопулациони процеси
- негативне миграције (село – град)
- већина пољопривредних домаћинстава нема наследика у пољопривреди;
- уситњеност поседа;
- интензивирање пољопривредне производње ограничено недостатком радне снаге;
- неповољна образовна структура пољопривредних становника;
- у селима ограничене могућности запошљавања у непољопривредним делатностима;
- уочена изразита апатија, незаинтересованост за пољопривреду и неиницијативност становника у већини руралних простора

с организационог и инфраструктурног аспекта

- лоше стање прерађивачке индустрије (физичке, социјалне, привредне);
- број стоке далеко је испод потенцијала крмне базе. То се посредним путем негативно одражава и на очување природне плодности пољопривредних земљишта слабијег бонитета, које захтева редовно и обилно органско ђубрење;
- неразвијен услужни сектор;
- неадекватни и застарели пољопривредни производни програми
- непостојање одговарајуће пољопривредне механизације;
- лош квалитет локалних саобраћајница и лоше организован јавни превоз;
- непостојање саветодавне службе;
- неусклађености производње са савременим тенденцијама;
- лоша повезаност произвођача са фирмама из области снабдевања, прераде и промета;
- непостојање сточног гробља;
- не постоји самоорганизовање пољопривредних произвођача у задруге и/или професионалне асоцијације;
- неадекватан развој приватног предузетништва;
- непостојање базе података о пољопривредним газдинствима, земљишту, производњи и пласману;
- ограничене могућности запошљавања у непољопривредним делатностима
- руинираност пољопривредних објеката и низак ниво техничке опремљености газдинстава за планинску пољопривреду (посебно сточарство);
- лоши санитарни услови држања стоке, чувања стајског ђубрива и др.;
- неразвијеност саветодавне пољопривредне и стручне ветеринарске службе;
- неорганизованост локалних пољопривредника за производњу и пласман производа;
- непостојање сарадње са субјектима туристичког развоја ради пласмана производа, домаће радности у туризму и др.,
- недовољан број комерцијалних пољопривредних газдинстава;
- низак производни ефекат на многим газдинствима;
- лоша инфраструктура (путеви, вода и канализација)
- отежан пласман робе (на домаће / страно тржиште)
- непознавање потреба тржишта;
- непланска пољопривредна производња (нема локалне стратегије)
- непостојање самоорганизовања пољопривредних произвођача у задруге и/или професионалне асоцијације, удружења;
- неповезаност пољопривредних произвођача и прерађивачких капацитета
- већи део производње са газдинстава се не продаје званичним каналима;
- недостатак информисаности и слабо прихватање ЕУ стандарда
- успорена и недовољно ефикасна приватизација и непостојање јасних власничких права;
- недостатак увођења савремених технологија;
- недостатак складишног простора (складишта, сушаре, хладњаче и сл.);
- непостојање саветодавне службе и традиције у коришћењу исте;
- непостојање организованог кафилеријског збрињавања отпада анималног порекла и непостојање сточног гробља;
- насељен стање и потешкоће привредном развоју (лоша приватизација, пропале задруге и сл.)
- пропаст великих производних погона, носиоца развоја Топличког округа

ШАНСЕ (могућности) ЗА РАЗВОЈ

- потпунија валоризација потенцијала положаја Општине;
- близина великих потрошачких центара, пре свега град Ниша, али и Косова и Метохије
- израда бонитетне карте Општине;
- изградња фарми, расадника, плантажа,
- мелиорација ливада и пашњака;
- подизање нових винограда;
- повећање површине земљишта по активном пољопривреднику укрупњавањем (комасација) поседа и превођењем необрађених површина у обрадиве;
- органско гајење култура, без вештачких инпута представља комерцијалну привлачност за иностране партнере, тако да би држава – општина, својим премијама додатно стимулисала произвођаче за овај вид производње;
- кроз осигурање подршке животном стандарду за људе који зависе од пољопривреде, кроз системе краткорочног и дугорочног кредитирања у одређене гране пољопривреде;
- припремањем пољопривредне произвођаче општине Прокупље за испуњење ISO и НССР стандарда;
- створити удружења комерцијалних газдинстава која ће одговарати потребама тржишта и постати партнер на тржишту.
- производња за познатог купца
- боље коришћење капацитета за прераду воћа и поврћа који већ постоје који су и недовољно искоришћени;
- брендирање производа и подршка традиционално познатим брендovima (сортe грожђа, воћа и де.)
- формирање кластера у воћарској производњи;
- повољни услови за еко-еко развој;
- опредељење Владе Републике Србије за развој биолошки вредне хране
- јачање локалне самоуправе
- села окупити око једног специјализованог вида пољопривредне производње, заокружујући целокупан циклус од узгоја до прераде производа (рецимо, овчарства – сир. месо, сушено месо, или гајење винове лозе, производња вина и свих производа који би подржавали производњу вина);
- ширење предузетништва у свим сферама друштвено-економског живота села, од примарне пољопривредне производње и агробизниса, производних услуга и занатства, па све до отварања приватних ветеринарских станица, информатичких сервиса и слично;
- развој малих и средњих предузећа у руралним просторима, развој малих производних капацитета који су усклађени са захтевима тржишта и еколошким карактеристикама средине;
- Фармеризацијом традиционалне пољопривреде могла би се задржавати сеоска омладина или бар један њен део, на селу и у пољопривреди.
- повезивање пољопривреде и компаративних делатности: туризам, занатско-услугне активности;
- постојање услова за развој сеоског, етно, еко и агро-туризма;
- испостављање трговинских односа са Косовом и Метохијом

РИЗИЦИ - ОПАСНОСТИ (претње развоју)

- могући конфликти између корисника простора (индустрија-пољопривреда, туризам и сл.);
- претпоставка наставка депопулационих процеса што може резултирати даљим смањењем критичне масе становништва за покретање савремене пољопривреде и руралног развоја;
- изражајнија поларизација пољопривредних газдинстава на слаба и јака пољопривредна газдинства и њихов утицај на продубљавање социјалних и економских разлика;
- изостајање реализације наводњавања-одводњавања;
- Неконтролисано сакупљање шумских плодова, лековитог биља итд..
- нарушавање квалитета животне средине због:
 - непланских активности становништва (бесправна градња, непланска сеча шума, неорганизовано одлагање отпада),
 - узурпирања пољопривредног земљишта и од стране других корисника земљишта,

- неадекватног одлагања отпада са пољопривредних фарми,
- неконтролисане употребе хемијских средстава у пољопривредној производњи и тиме загађивања подземних вода,
- непостојање конкретних пољопривредних програма који би могли привући капитал (из земље и дијаспоре);
- одлив младих и стручних кадрова;
- настављање инвестирања у мртви капитал;

ОЦЕНА СТАЊА И МОГУЋНОСТИ РАЗВОЈА ТУРИЗМА И УОЧЕНИ ПРОБЛЕМИ

Међу туристичким потенцијалима општине се издвајају: брдо Хисар изнад Прокупља, локалитет Бели Камен са планинарским домом, археолошко налазиште “Плочник”, Манастир Св.Ђорђа - “Ајдановац”, Црква Светог Прокопија у Прокупљу, Црква Југ Богдана или Латинска црква XIV в., Народни музеј Топлице у Прокупљу, Локалитет Растовничко језеро, Бубличко (Брестовачко) језеро, Ргајска планина, подручја Јастрепца и оранака Радан планине и др.). Смештајни капацитети су скромни и везани су за Прокупље (хотел), одмаралиште у Ајдановцу, планинарски дом на Белом Камену и угоститељске објекте у Прокупљу и појединим насељима ресторанског типа.

И поред постојања атрактивних зона и локалитета (поготово у планинским оазама Јастрепца и Радан планине са нетакнутом природом) у Прокупљу постоје многи проблеми везани за развој туризма, који се огледају у:

- ✓ непостојању дугорочних визија развоја и улагања у туризам
- ✓ неадекватно законско и институционално уређење туризма;
- ✓ недовољни и неадекватни смештајни капацитети;
- ✓ слабо осмишљена и недовољно комплетирана туристичка понуда;
- ✓ неконтролисано, нефункционално и економски неоправдано коришћење постојећих ресурса;
- ✓ недостатак капитала за значајнију ревитализацију туристичке привреде;
- ✓ слаба промоција туристичке понуде...

Повећања тражње за специфичним туристичким производима у оквиру транзитног, излетничког и стационарног туризма, као што су: рурални туризам, планинарење, шетње, бициклизам, ловни туризам, културни туризам, манифестациони, спортско – рекреативни, еко туризам, гастрономију и др., представља шансу за развој туризма Општине. Прокупље има потенцијале који се уклапају у општу стратегију развоја туризма Србије и због тога и може да се уклопи у јединствени тржишни наступ на нивоу читаве земље.

Туристичка тражња која се јавља за овим облицима туристичког производа такође поседује јасне одреднице и то кроз: изражену жељу туристе за аутентичношћу; изражен захтев туристе за искуством у локалном окружењу; изражену тражњу туристе за уважавањем домаћина. Ово су само неке од карактеристика које обележавају специфичне облике туризма и упућују ка правцима стварања туристичког производа за ове сегменте туристичке тражње.

Поред инфраструктурног опремања и изградње туристичких и угоститељских капацитета, унапређење наступа на тржишту, бољи приступ информацијама и обука кадрова и локалног становништва је такође великог значаја.

Интензивна сарадња између предузетника, боља наплата пореза и боља промоција постојећих капацитета представљају могућности за стварање добре позиције општине Прокупље на туристичком тржишту.

ПОСТОЈЕЋИ НАЧИН И СТРУКТУРА КОРИШЋЕЊА ЗЕМЉИШТА

Од 75.903ha простора општине Прокупље плодно земљиште (пољопривредно и шумско) чини око 94%.

Пољопривредно земљиште заузима око 45%, оранице и баште заузимају 26,5% најквалитетнијег пољопривредног земљишта, док воћњаци и виногради заузимају око 7,5%, а ливаде и пашњаци 24,8% укупне територије општине. Оваква структура коришћења земљишта је у складу са природним карактеристикама подручја (котлинска, брежуљкаста и брдско – планинска зона, умерено - континентална и континентална клима, педолошка својства земљишта итд.).

Шумске површине чине око 35% територије, док су неплодне површине заступљене на око 6% територије Општине. Преко половине неплодних површина је изграђено¹, што је усклађу са распрострањеношћу плодног земљишта – основног ресурса овог краја, типом насељености (густа и збијена села, на за изградњу погодним теренима, на контактима брда и плодног котлинског дела повољног за пољопривреду) и привредном оријентацијом становника (пољопривреда је примарна делатност становништва, те су насеља концентрисана уз тежњу да се плодно земљиште минимално узурпира изградњом). Напомиње се да је у новије време израженија неповољна тенденција претварања пољопривредног земљишта у грађевинско у рубним зонама насеља, поготово у зонама ка Ђуровцу, Доњој Трнави, Доњој Стражави и Малој Плани (низ магистрални пут) и у насељима дуж регионалних путева. За овакву појаву оправдање се углавном налази у могућности изградње савремених комунално опремљених објеката јер је комунална опрема и улична мрежа у насељима која се налазе по ободу Топличке котлине углавном неадекватна и застарела, па становништво жели да стамбене потребе задовоље у савременим објектима.

Пољопривредно земљиште распоређено је у складу са условима терена: оранице и баште у котлинском делу и речним долинама на мањим надморским висинама, воћњаци и виногради на падинама, ливаде и пашњаци на стрмијим вишим теренима лошијег квалитета и услова за земљорадњу.

Шуме су углавном на стрмим неприступачнијим теренима и уз водотокове.

Оцењује се да је, са спекта квалитета земљишта по различитим категоријама коришћења и катастарским класама, учешће бољих класа осредње и да један од циљева оптималног коришћења земљишта у наредном периоду, треба да буде прилагођеност и побољшање структура земљишта према категоријама коришћења и класама, у складу са принципима одрживости. Применом разних мера и акција (комасација, мелиорације – наводњавање и одводњавање, одговарајући начина орања, ђубрења итд.), могуће је подићи производни потенцијал земљишта (посебно ораничних и воћњачко - виноградских површина).

СТАЊЕ ПРОСТОРНОГ УРЕЂЕЊА

Град Прокупље, формирао се у функцији гравитирајућег сеоског становништва (здравство, школство, трговина, општинска администрација). Урбана уређеност насеља је израженија у централним деловима града, него у рубним зонама, а последица је уређивања и изградње града у складу са убанистичком планском документацијом. На жалост, економска стагнација и регресија учинили су га статичним а не динамичним.

Сеоске насеобине, позиционирале су се у простору као израз егзистенцијалних потреба њихових становника. У размештају и општој физиономији, скоро да се ништа није променило од минулих епоха до данашњег дана. Модификације су видљиво настале од 1950. до данас а као одраз свеобухватне веће економске моћи друштвене заједнице, па и појединца. Села и засеоци су снабдевени електричном енергијом, мобилном телефонијом, ТВ сигналом, путевима, делимично и водоводима.

Урбанизација сеоских насеља првенствено је била у вези са развојем уличне мреже, развоја непољопривредних, углавном услужних делатности, карактеристична је за насеља у низијском

¹ Учешће изграђених површина у укупном неплодном земљишту се разликује, и највеће је у централним долиским деловима општине који су и најнасељенији (у појединим и преко 60-70%, а у Прокупљу и околним насељима и преко 80%), док је у .К.О. које су планинске учешће изграђених површина и испод 10%.

делу Општине. Јавне службе у насељима су углавном груписане, а производни и складишни капацитети су грађени према потреби и иницијативама, без плана.

Сеоска насеља, организована су углавном као збијена, углавном у котлинском делу општине и котлинском ободу, мање или више груписана у засеоке и у зонама раскрсница путева или дуж путних праваца. У планинском делу села су разбијенија на засеоке, слабо међусобно повезана и инфраструктурно (изузев електричном енергијом) скоро неопремљена.

Садашња концентрисаност насеобина и појединачних кућа – газдинстава у оквиру њих је повољна са аспекта будућег развоја, како у погледу организације и структурног опремања насеља, тако и у погледу лоцирања нових производних, туристичких и других садржаја на слободним теренима, уз обавезу максималног чувања плодног пољопривредног тла добрих бонитетних карактеристика. У оваквим условима олакшано је уређивање и опремање простора за проиводне садржаје, комерцијалне делатности, а поготово за туристичке намене где је у месту могуће организовати забаву за туристе, њихову исхрану и смештај, уз лако организовање излетничких тура са различитим мотивима у окружењу.

Путна инфраструктура, као видљива интервенција у простору и као услов за развој, у новије време се реконструише и осавремењава због потребе задовољавања стандарде и потреба становника. Неки од ових путева ће се моћи реконструисати, а у будућем концепту развоја морати радити нова решења за поједине деонице.

ПЛАНИРАЊЕ И УРЕЂЕЊЕ ЗЕМЉИШТА

Општина Прокупље до сада није имала Просторни план општине, већ само ГУП из 1981.године, као и низ детаљних урбанистичких планова, углавном за поједине зоне у Прокупљу.

Услед тога, један број до сада предузетих активности у погледу привредног и просторног развоја био је спроведен на основу тренутних иницијатива и идеја, без важеће стратешке планске основе, а поготово активирања неискоришћених потенцијала и могућности.

СТАЊЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ

Саобраћајна инфраструктура

Општина Прокупље је смештена у југозападној Србији, у средњем делу Топличке котлине која је окружена планинама Јастребац, Копаоник, Радан, Видојевица и Пасјача.

Од давнина су долином реке Топлице пролазили важни путеви, тако да се Прокупље развијало као важан транзитни саобраћајни чвор преко кога се остварује веза топличке и крушевачке котлине са једне стране, као и веза са простором Косова и Метохије са друге. Данас се веза са окружењем остварује преко друмских саобраћајница и железничком пругом.

Са осталом путном мрежом у региону и Републици, општина Прокупље је повезана државним путевима I реда (према ранијој категоризацији магистрални путеви) и државним путевима II реда (регионални путеви) који пролазе њеном територијом. У питању је државни пут I реда бр. 25 и државни путеви II реда бр. 102, бр. 221, бр. 222, бр. 223, бр. 223а и бр. 245. Кроз подручје општине пролази и железничка пруга нормалног колосека Ниш – Куршумлија – Косово поље, али је она оспособљена за путнички и теретни саобраћај само до Мердара, односно до административне границе са Косовом и Метохијом.

Окосницу друмских веза на територији Општине чини државни пут I реда (магистрални пут) бр. 25 („ХЕ Ђердап“ - Кладово – Неготин – Зајечар – Ниш – Меровина – Прокупље – Мердаре – граница КиМ) који кроз територију општине пролази у правцу исток запад и којим се остварује директна веза са суседним општинским центрима Меровина и Куршумлија. Овај пут уједно представља и део европског пута Е-80 којим се остварује директна веза са Косовом и Метохијом (Приштина) са

једне стране и државе Бугарске са друге, а преко европског пута Е75 (путни правац Хоргош - Београд – Ниш – граница са Македонијом) и са осталом мрежом европских путева. На територији општине пут бр. 25 се простире у дужини од око 28,5км, просечна ширина коловоза различитих деоница креће се у распону 5,5 до 6,5м и пут је у целости покривен савременим коловозним застором. Недавно је извршена реконструкција деонице пута Прокупље – Белољин. Државни пут бр. 25 пролази кроз подручје града у великој дужини па је и целокупан транзитни путнички и теретни саобраћај усмерен на пролазак кроз град.

Значајан део путне мреже општине чине и државни путеви II реда (регионални путеви) бр. 102, бр. 221, бр. 222, бр. 223, бр. 223а и бр. 245. Правац пружања ових путева кроз територију општине је следећи:

- државни пут II реда бр. 102 (Крагујевац – Крушевац – Разбојна – Блаце – Белољин) – на површини обухваћеној планом простире се у дужини од свега 2,8 км (од границе са општином Блаце до државног пута I реда бр. 25 код насеља Белољин) и преко њега је остварена најкраћа веза општине Прокупље са Крушевачком котлином и туристичким центром Копаоник. Пут је у целости покривен савременим коловозним застором, просечна ширина коловоза је 6,9м и у солидном је стању.
- државни пут II реда бр. 221 (Делиград – Каоник (Ђунис) – Рибаре – Вукања – Гребач – Прокупље – Орљане) – пружа се источним делом територије општине од границе са општином Алексинац до границе са општином Житорађа приближно у правцу север – југ. Пролази кроз 6 насељених места на територији општине као и кроз сам град Прокупље, где је делимично у преклопу са државним путем I реда бр. 25. Ванградска деоница пута Гребач – Џигол је са шљунчаним коловозним застором док су остале деонице покривене савременим коловозом. Просечна ширина коловоза ванградских деоница је испод 5м.
- државни пут II реда бр. 223 (Крушевац – Горња Бресница – Мала Плана – Прокупље – Злата – Бојник – Лебане – Маровац (граница КиМ) – Врање – Доњи Стајевац) – на територији општине се пружа у правцу север – југ од Великог Јастрепа до Горње Бреснице (непроходна деоница) и од Горње Бреснице преко Мале Плана до државног пута I реда бр. 25, од Мале Плана (после укрштања са државним путем I реда бр. 25) пролази кроз насеља Доња Топоница. Ђуковац, Беле Воде до центра Прокупља, кроз центар града је у преклопу са државним путем I реда бр. 25 и у наставку од Прокупља пружа се приближно у правцу север – југ преко Житног Потока и Злате до границе са општином Бојник. Укупна дужина државног пута II реда бр. 223 на територији општине Прокупље је око 60км (не рачунајући непроходну деоницу) а просечна ширина коловоза ванградских деоница је 5,2м. Пут је у целости покривен савременим коловозним застором.
- државни пут II реда бр. 223а (Злата – Дубово - Житорађа) – на територији општине се пружа у дужини од свега 1,5км од насеља Злата према Дубову (општина Житорађа). Пут је са савременим коловозним застором, са просечном ширином од око 4,7м.
- државни пут II реда бр. 245 (Топличко Кочане – Дољевац – Житорађа – Прокупље) – пружа се од границе са општином Житорађа (у близини насеља Бериље) до градског насеља Прокупље у дужини од око 3,8км и њиме је остварена најкраћа веза Прокупља са суседним општинским центром Житорађа. Просечна ширина коловоза је 6,6м.
- Кроз јужни део општине, приближно у правцу исток запад, пролази и државни пут II реда бр. 123 (Лесковац – Бојник – Гајтанска врата – Пролом (Власово)), међутим, највећи део трасе овог пута на територији Плана је непроходан (преко планине Радан) и са врло неповољним техничким карактеристикама. Осим тога, и део државног пута II реда бр. 222 (Врњци – Брус – Разбојна – Блаце – Куршумлија – Пролом - Негосавље) који се простире уз саму југоисточну границу општине (од Пролома до Гајтана – општина Куршумлија) такође је непроходан.

Сви државни путеви на територији општине су двотрачни, са по једном коловозном траком по смеру и углавном су покривени савременим коловозним застором. Изузетак чини деоница државног пута II реда бр. 221 Гребач – Џигол у дужини од око 4км која је са шљунчаним коловозним застором, као и све непроходне деонице државних путева II реда бр. 223 и бр. 123 на планинама Јастребац и Радан. Стање хоризонталне и вертикалне сигнализације је задовољавајуће на државним путевима I реда бр.25 (Ниш – Прокупље – Куршумлија), II реда

33

бр.102 (Блаце – Белољин), бр. 223 (Г.Бресница – Прокупље- Злата) као и на путу бр.245 (Прокупље – Житорађа) док остале државне путеве карактерише или потпуно непостојање или врло лоше стање постојеће сигнализације. У наредном планском периоду неопходно је извршити реконструкцију и рехабилитацију државног пута II реда бр.221 (Гребац – Џигол – Прокупље – Орљане), II реда бр.223 (Г.Бресница – Прокупље – Злата), II реда бр.223а (Злата – Дубово) као и све непроходне деонице путева II реда бр.223, II реда бр.123 и II реда бр.222 (на граници са општином Куршумлија).

Значајан део путне мреже на територији општине чини и систем општинских путева (према ранијој категоризацији локални путеви), којима је већина насеља повезана како међусобно тако и са општинским центром – градом Прокупље. Мрежа општинских путева има укупну дужину од око 216 km, а свега око 57% је пресвучено савременим коловозним застором (асфалтом). Ову мрежу карактерише и веома мала просечна ширина коловоза (4,0m) што чини додатну неповољност у одвијању саобраћаја. Хоризонтална и вертикална сигнализација углавном не постоји. Према подацима и ставовима надлежних општинских служби за више од половине општинских путева је истакнута потреба реконструкције у наредном периоду.

Категорисана путна мрежа (државни и општински путеви) на територији плана има укупну дужину од око 340 km (у ову дужину нису укључене непроходне деонице државних путева II реда), од чега скоро 1/3 чине државних путева а 2/3 су општински. Учешће путева са савременим коловозом у мрежи на територији општине износи око 71% што је изнад просека за Топлички округ, али и изнад просека за Републику Србију. Релативно висок проценат путева са савременим коловозом последица је и значајне дужине државних путева у категорисаној мрежи.

Један од показатеља развијености путне мреже неког подручја је и густина путне мреже, која на територији општине Прокупље износи $44,8 \text{ km}/100\text{km}^2$ и испод је просека како у односу на Србију тако и у односу на остале општине Топличког округа. Релативно низак ниво густине путне мреже општине Прокупље последица је велике површине општине као и чињенице да значајан део општине припада подручју планине Јастребац (северни део) и подручју планине Радан (јужни део) са малом густином насељености и слабо развијеном путном мрежом. Како на овим просторима живи мање од 5% становника целе општине, може се рећи да је опслуженост већине становника општине путном мрежом релативно добра. Међутим, када се има у виду да је густина путне мреже у развијеним земљама ЕУ преко $150 \text{ km}/100\text{km}^2$ (нпр. у Немачкој 177, у Француској 162, у Аустрији $154 \text{ km}/100\text{km}^2$) треба тежити достизању европских стандарда и у овој области.

Најфреквентнија саобраћајница на територији општине је државни пут I реда бр. 25 који се протеже на потезу Ниш – Мeroшина – Куршумлија – граница КиМ. Анализа саобраћајног оптерећења извршена је на основу доступних података о бројању саобраћаја на мрежи државних путева на територији Републике Србије. Редовна путарска бројања на овом простору обављају се на четири деонице државног пута I реда бр. 25 (Мeroшина – Прокупље, Прокупље – Мала Плана, Мала Плана – Белољин и Белољин – Куршумлија) и једној деоници државног пута II реда бр. 102 (Блаце – Белољин). Имајући у виду да ови путни правци представљају окосницу путне мреже општине Прокупље, подаци о интензитету и структури саобраћаја на њему могу пружити поуздану слику о саобраћајном оптерећењу простора.

На основу доступних података за 2008. годину, уочава се да је најоптерећенија деоница на територији општине Прокупље деоница државног пута I реда бр. 25 Мeroшина – Прокупље (ка Орљану) са 4780 возила просечно у току дана (у оба смера), а висок ПГДС бележи се и на деоницама Прокупље – Мала Плана и Мала Плана – Белољин. Грубом анализом се уочава да је већи део саобраћајних токова на овом путном правцу у транзиту кроз подручје општине. Транзитни карактер је највише изражен код свих категорија теретних возила као и код аутобуса.

У погледу структуре саобраћајног тока, на свим деоницама посматраних путних праваца се уочава да је доминантна категорија возила – путнички ауто (учешће 80 – 86% у току), теретна возила имају учешће око 14-18% а аутобуси испод 1,4%.

На основу доступних података о величини саобраћајног тока у последњих неколико година, уочено је стално повећање интензитета саобраћаја на деоницама државног државног пута I реда бр. 25 Меровина – Прокупље и Прокупље – Мала Плана док је на остале две деонице овог пута регистровано благо смањење интензитета саобраћаја. Раст саобраћаја регистрован је и на деоници државног пута II реда бр. 102 Блаце - Белољин.

Стално повећање интензитета саобраћајних токова на већини посматраних деоница, њихова структура и карактер (транзитни) указују на то да ће територија општине Прокупље и у наредном периоду имати важну улогу као територија преко које се остварује најкраћа веза између топличке и крушевачке котлине са једне стране, као и веза са простором Косова и Метохије са друге, што представља битну развојну компоненту целог подручја.

Један од показатеља економске развијености и стандарда неког подручја је и степен индивидуалне моторизације. На подручју општине Прокупље, према последњим доступним подацима (за 2007.годину), степен индивидуалне моторизације износио је око 160 путничких аутомобила на 1000 становника, што је знатно испод просека у односу на централну Србију (211 ПА/1000ст), али изнад просека за Топлички округ (око 145 ПА/1000ст), што је и логично, имајући у виду да се ради о економски најразвијенијој општини округа. Са друге стране, низак степен моторизације у односу на републички просек је резултат нивоа укупне економске развијености и стандарда грађана али и промена у демографској структури целог округа након догађаја последње деценије у нашој земљи. Наиме, цео Топлички округ имао је највећи прилив интерно расељених лица са Косова и Метохије после 1999.године. Ипак, ако се посматра промена степена моторизације у последњих неколико година, може се уочити стални пораст овог показатеља (просечно годишње око 4%).

Пријем и отпрема путника у међумесном и локалном јавном превозу обавља се преко главне аутобуске станице Прокупље, лоциране на ободу централног градског подручја (на десној обали реке Топлице, на простору између улица Драгољуба Ракића и Василија Ђуровића Жарког), која је солидно опремљена и пружа задовољавајући квалитет услуге. Међумесни превоз путника је организован на линијама које повезују Прокупље са великим бројем дестинација на подручју Србије.

Приградски превоз путника на територији општине Прокупље организован је на мрежи линија којима је већина насеља добро повезана са општинским центром. Својим редовима вожње, линије локалног јавног превоза путника прилагођене су и школској популацији. Нешто лошија доступност мрежи линија уочава се за насеља у јужном делу општине као што су Бублица, Богујевац, Драги До, Арбанашка, Статовац и сл. као и насеља Миљковица, Обртинце, Ђуревац у централном делу општине и поједина насеља у западном делу општине. Углавном се ради о насељима на вишим надморским висинама, са мањим бројем становника, која су повезана путевима са лошијим технолошким карактеристикама (ширина коловоза, врста и стање коловозног застора...). Генерално, уочава се да насеља централног и северног дела општине имају знатно бољу покривеност у односу на насеља у јужном делу. Оно што је евидентно на готово свим линијама је лоша уређеност стајалишта локалног превоза. Ово се посебно односи на стајалишта која су лоцирана у коридорима државних путева.

На подручју града Прокупља, организован је и градског превоз путника. Успостављено је 5 линија а већином ових линија остварена је веза између болнице (која је лоцирана у јужном делу града), центра града и новог дома здравља и нових насеља лоцираних у североисточном и источном делу града. Насеља у западном делу града углавном су покривена линијама приградског превоза. Укупна дужина линија градског превоза износи 51,8км, просечно међустанично растојање је између 0,7 и 1,0км а време обрта линија се креће у распону 32 до 48 минута.

На подручју општине Прокупље постоји укупно 8 станица за снабдевање горивом од којих је чак 5 лоцирано у градском подручју, једна је лоцирана на деоници државног пута I реда бр. 25 Прокупље – Меровина код насеља Нова Божурна, а две су на деоници државног пута I реда бр. 25. Белољин – Куршумлија (једна је у насељу Белољин а друга у насељу Туларе). Већина пумпи је снабдевена

свим врстама горива а поједине и гасом. Имајући у виду број и капацитет постојећих станица за снабдевање моторних возила горивом са једне стране као и укупне потребе становништва општине за овом услугом са друге, може се рећи да је стање задовољавајуће. Међутим, проблем је изражен у погледу покривености подручја и доступности појединих насеља овој врсти услуге јер су сви постојећи капацитети лоцирани или у градском подручју или у коридору државног пута I реда бр. 25.

У погледу остале саобраћајне инфраструктуре на територији града и општине Прокупље треба истаћи да је евидентан недостатак јавних површина за паркирање возила, посебно у централном градском подручју. Највећи број градских саобраћајница Прокупља поседује у свом профилу тротоаре, али је евидентан недостатак тротоара на већини саобраћајница у осталим насељима на територији општине. Проблем безбедности одвијања пешачког саобраћаја посебно је изражен на деоницама државних путева које пролазе кроз насељена места.

Кроз подручје општине Прокупље пролази и железничка пруга нормалног колосека Ниш – Куршумлија – Косово поље у укупној дужини од око 28,5км. Смештена је у долини реке Топлице, на подручје општине улази из правца Житорађе код насеља Старо Влахово, а од железничке станице Прокупље која је лоцирана у непосредној близини аутобуске станице, до излаза са територије општине (код насеља Барлово – општина Куршумлија) у највећој мери прати правац државног пута I реда бр. 25.

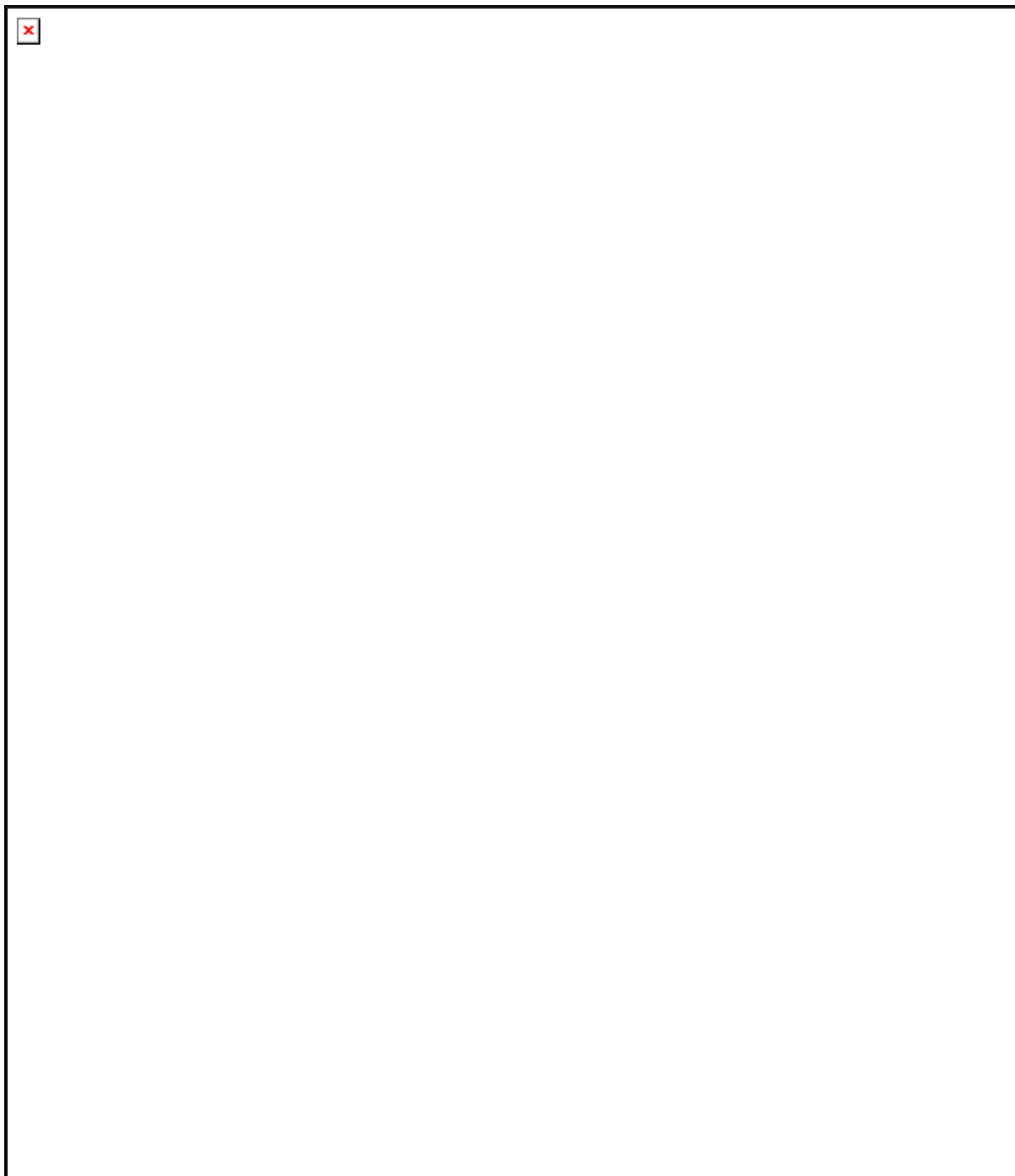
Железничка пруга Ниш – Косово Поље је некада био врло важан стратешки правац као најбржа и најповољнија веза простора Косова са Коридором 10, међутим, 1999.године тунел код Мердара (на административној граници са Косовом и Метохијом) је онеспособљен за употребу и до данашњег дана није дошло до његове обнове. Данас је железнички путнички и теретни саобраћај углавном локализован на релацији Прокупље – Ниш. На основу доступних података о обиму путника (укупно четири поласка на релацијама Прокупље – Ниш и један на релацији Ниш - Прокупље – Косаничка Рача) капацитет возова је готово увек потпуно искоришћен, односно постоји потреба за повећањем капацитета као и за увођење нових полазака.

Генерално, имајући у виду удаљеност од општинских центара у окружењу, положај магистралних инфраструктурних коридора, чињеницу да се на територији општине налази раскрсница неколико регионалних путних праваца, као и повезаност са мрежом железничких пруга, саобраћајно – географски положај општине Прокупље се може оценити као повољан.

Саобраћај и саобраћајна инфраструктура на територији општине Прокупље представљају један од највећих проблема, али, истовремено и основни потенцијал будућег развоја подручја. Као најзначајније предности, недостаци и ограничења, анализом саобраћајног система на територији општине Прокупље, уочено је следеће:

- Постојећим државним путевима I и II реда (путевима магистралног и регионалног значаја) територија општине је добро повезана са насељима у региону и шире у Држави
- На територији општине постоје непроходне деонице државних путева II реда: деоница Јастребац (Славујево Брдо) - Горња Бресница пута бр. 223 и деоница Гајтанска врата – Пролом (Власово) пута бр.123
- Просечна ширина коловоза државних путева (без непроходних деоница) је 4,7-6,9m, изузев деонице Гребац – Џигољ државног пута II реда бр. 221 сви су покривени савременим коловозним застором (асфалтом). Ширина коловоза државних путева испод 5m представља битан проблем за безбедно одвијање саобраћаја
- Деоница Белољин – граница општине (према Куршумлији) државног пута I реда бр. 25 у лошем је стању, односно неопходна је њена реконструкција
- Неопходна је реконструкција и рехабилитација државних путева II реда бр. 221 (Гребац – Џигољ – Прокупље – Орљане), бр. 223 (Г.Бресница – Прокупље – Злата), бр. 223а (Злата – Дубово) као и свих непроходних деоница путева бр. 223, бр. 123 и бр. 222 (на граници са општином Куршумлија).
- На свим државним путевима на територији општине неопходна је замена и обнова дотрајале хоризонталне и вертикалне сигнализације

- На већини деоница државних путева се уочава стално повећање саобраћајног оптерећења са учешћем теретних возила и аутобуса до 19% у току
- Мрежа општинских путева је релативно добро развијена повезујући већину насеља са општинским центром. Уочена је слабија међусобна повезаност насеља у јужном делу општине. Свега 57% општинских путева је пресвучено савременим коловозним застором, а ову мрежу карактерише и веома мала просечна ширина коловоза (4,0m) што чини додатну неповољност у одвијању саобраћаја. Знатан број општинских путева захтева рехабилитацију, реконструкцију и даље осавремењавање
- Мрежа линија локалног јавног превоза путника је добро развијена, повезујући већину насеља са општинским центром и са редовима возње који су прилагођени и школској популацији. Проблем у функционисању локалног јавног превоза се јавља на појединим општинским путевима због мале ширине коловоза, као и у неадекватној опремљености стајалишта јавног превоза. Неадекватна опремљеност стајалишта посебно је изражена на државним путевима
- Низак ниво квалитета (или потпуно непостојање) хоризонталне и вертикалне сигнализације
- Као један од највећих проблема саобраћајног система на територији општине Прокупље, уочен је пролазак државних путева кроз град Прокупље (непостојање алтернативног обилазног правца око општинског центра), чиме је сав транзитни а посебно теретни саобраћај усмерен на градску уличну мрежу. Кључна саобраћајница не само за општину Прокупље, већ и за читав Топлички округ, путни правац државног пута I реда бр. 25, пролази кроз најгушће насељено градско ткиво као и кроз сам центар Прокупља. Као последица мешања локалног саобраћаја са токовима транзитног и циљног теретног саобраћаја на уличној мрежи Прокупља јављају се загушења, смањен ниво безбедности за све учеснике у саобраћају, повећани трошкови експлоатације, повећан ниво буке и емисије штетних гасова и слично, што све утиче на смањење квалитета одвијања живота становника.

Слика 1. Путна мрежа на територији општине Прокупље

Саобраћај – сводна оцена (SWOT анализа)

Снаге - потенцијали	Слабости - ограничења
- Добар саобраћајно - географски положај општине, лоцираност на средњевалканској трансверзали (део европског пута Е80) која повезује Црно море са Јадранским, чинећи тако најкраћу везу између Моравско-вардарске долине и Јадрана. - транзитни саобраћајни чвор преко кога се остварује веза топличке и крушевачке котлине са једне стране, као и веза са простором Косова и Метохије са друге - Добро развијена мрежа државних путева (магистралног и регионалног карактера) на територији општине - близина аутопута Е75 (коридор Х) и преко њега добра повезаност са мрежом европских путева - Директна повезаност на мрежу железничких пруга Србије и железнички коридор Х преко пруге Ниш – Косово Поље - Близина аеродрома Цар Константин у Нишу - Релативно добро развијена мрежа општинских путева којима је већина насеља повезана међусобно, као и са општинским центром - Развој туризма (постојећих локалитета и будућих зона) на територији општине кроз саобраћајну повезаност и бољу доступност - Погодност долине Топлице и осталих речних долина за изградњу саобраћајне инфраструктуре - Релативно добра повезаност насеља мрежом линија јавног друмског путничког превоза путника; успостављање јавног градског превоза путника	- Економска неразвијеност, недостатак финансијских средстава за изградњу и одржавање саобраћајне инфраструктуре - Лоше стање постојећих државних путева, посебно државних путева II реда, од којих неки имају и потпуно непроходне деонице (у зони планине Велики Јастребац на северозападу општине и планине Радан на југу); врло неповољни технички елементи појединих деоница државних путева (ширина испод 5м), недостатак тротоара на деоницама путева кроз насеља - Лоше стање (у погледу техничких елемената, стања коловоза и сл.) већине постојећих општинских путева и потреба за њиховом реконструкцијом; неодржавање путева посебно у зимским условима - Слабија међусобна повезаност насеља мрежом општинских путева у јужном делу општине - Лоше стање или потпуни недостатак саобраћајне сигнализације; непостојање саобраћајног катастра - Непостојање пројектне и планске документације за објекте саобраћајне инфраструктуре - Мешање транзитног и изворно-циљног саобраћаја у општинском центру; низак ниво безбедности, повећани негативни ефекти саобраћаја у централном подручју Прокупља; непостојање обилазнице Прокупља за коју је пројектна документација започета пре више од 15 година; коридор планиране обилазнице нападнут непланском изградњом - Непостојање пројектне документације за коридор будућег аутопута; најнижи делови долине Топлице у зони Прокупља и других насеља нису погодни за изградњу аутопута због постојеће изграђености - Лошија покривеност југозападних и северних делова општине линијама јавног превоза путника; неприлагођени редови возње школској популацији; неадекватна опремљеност стајалишта јавног превоза; - Недовољно искоришћене могућности железничког вида саобраћаја, посебно у домену путничког превоза (недовољан капацитет, мала фреквенција постојећих возних гарнитура) - недостатак јавних површина за паркирање возила, посебно на територији општинског центра - Изостанак тротоара као обавезног елемента уличног профила у већини насеља Општине (изузев општинског центра)

Могућности	Ризици - претње развоју
- Потпунија валоризација потенцијала положаја Општине као транзитног саобраћајног чвора - Изградња обилазнице око Прокупља - Пролазак аутопута у коридору постојећег државног пута М-25, активирање тржишта и успостављање трговинских односа са Косовом и Метохијом - Коришћење средстава Републике и других фондова, кроз реализацију квалитетних пројеката (пројекат аутопута, обилазнице, пројекти реконструкције и рехабилитације постојећих државних путева, изградња непроходних деоница државних путева.....) - Јачање локалне самоуправе и сарадња са суседним општинама по питању пројеката изградње и одржавања путева за међусобно повезивање - Фаворизовање и даље унапређење тзв. еколошки „чистијих видова саобраћаја“ (јавни масовни друмски превоз путника, железнички саобраћај, бициклически саобраћај.....)	- Неповољне демографске промене - Миграције становништва - Пад стандарда становништва - Неодлучност по питању приоритета и недовољна економска моћ Државе и њених институција у чијој су надлежности капитални објекти саобраћајне инфраструктуре (аутопут, обилазница државног пута I реда око Прокупља, улагање у железницу...)

Остала техничка комунална инфраструктура –сводна оцена (SWOT анализа)

ПОГОДНОСТИ	ШАНСЕ
ВОДНА ИНФРАСТРУКТУРА - Дугорочно обезбеђена вода по капацитету и квалитету, - Ширење водоводног система на сеоска подручја, - Коришћење вода (привреда, пољопривреда, туризам,...). ЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА - Развијена електродистрибутивна мрежа и објекти. ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈЕ - Развијена телефонска мрежа и покривеност целе општине поштанском услугом, - Развијање и покривање територије општине мобилном телефонијом. ЗБИРНО - Интеграција територије (шире, међуопштинско, општинско, атарско и тополошко), - Заштита животне и природне средине: - Комунална комплетност и - Комунална хигијена, - Подизање квалитета живота и стандарда становништва, - Квалитетна и комплетна туристичка понуда, - Планско усмеравање просторног, економског и социјалног развоја, - Активирање атрактивних зона (производња, туризам, становање), - Директни и индиректни (екстерни) ефекти присуства техничке и социјалне инфраструктуре.	ВОДНА ИНФРАСТРУКТУРА - Интегрално управљање водама и перманентна контрола квалитета, - Формирање регионалног система водоснабдевања, - Ширење водоводне мреже и објеката на сеоска подручја, - Изградња система за наводњавање, - Изградња канализације и хигијенских септичких јама, - Хидрорегулације, мере и објекти у функцији заштите од великих вода. ЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА - Сукцесивна модернизација и развијање електро мреже и објеката, - Гасификација општинског центра и села у развојном појасу у функцији заштите животне средине и рационализације потрошње енергије, - Развијање даљинског грејања и котларница на природни гас у општинском центру са околином, - Примена изолационих материјала у процесу изградње и реконструкције објеката, - Примена алтернативних извора енергије. ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈЕ - Развијање и ширење савремених телекомуникационих система и услуга, - Модернизација постојеће и реализација планиране ТТ мреже и објеката. ЗБИРНО - Комплектирање техничке и социјалне инфраструктуре (видови, квалитет,

	капацитет,...), - Планско усмеравање развоја и модернизације инфраструктуре, проистекло из стратешких докумената: Просторни планови Државе, Региона, Општине, Стратегија развоја Општине и туризма Републике Србије, Генералног плана Прокупља, Правила грађења на територији Општине и Програмима развоја Јавних предузећа, - Стварање јаке и ефикасне службе одржавања, развијања и пласмана инфраструктурних услуга (јавне и/или приватне).
СЛАБОСТИ	ОПАСНОСТИ
ВОДНА ИНФРАСТРУКТУРА - Загађивање површинских и подземних вода, - Непостојање канализације и система за пречишћавање отпадних вода у насељима и привреди, - Периодично плављене површине. ЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА - Уска грла у напајању у појединим селима и засецима као последица застарелости мреже и објеката и повећања потрошње, - Нерационална потрошња грева (дрво и угаљ) и скромна примена изолационих материјала током изградње објеката. ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈЕ - Недовољно телефонских бројева, - Неразвијена мрежа модерних телекомуникационих система и услуга. ЗБИРНО - Спонтана (непланска) изградња и активирање простора иницирани приступном инфраструктуром, - Некомплетна инфраструктура (видови, степен изграђености, квалитет,...) онемогућава ефикасан развој, изазива загађење и деградацију створене и природне средине, - Непостојање инфраструктуре онемогућава активирање и рационално коришћење створених и природних вредности.	ВОДНА ИНФРАСТРУКТУРА - Кашњење са изградњом канализације, септичких јама, објеката за пречишћавање отпадних вода, као и мера и објеката за заштиту од великих вода усложњава проблеме, проузрокује штете и смањује просторну и привредну ефикасност. - Даље загађивање подземних и површинских вода. ЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА - Демографско пражњење сеоских територија, - Нерационална потрошња електричне енергије и кашњење са гасификацијом, - Слаба промоција примене алтернативних извора енергије. ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈЕ - Демографско нестајање села, - Развојна рецесија (привредна, туристичка,...). ЗБИРНО - Запуштање и пропадање постојеће и планиране (будуће) техничке и социјалне инфраструктуре као последица демографског пражњења села, развојне рецесије и неекономских цена инфраструктурних услуга (смањење сталних и периодичних корисника).

ОЦЕНА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, ПРИРОДНЕ И КУЛТУРНЕ БАШТИНЕ

Природне карактеристике, пољопривредна оријентација и низак ниво развијености осталих грана привреде, као и ниска изграђеност простора објектима супра и инфраструктуре, условили су добар и очуван квалитет основних елемената животне средине на територији општине Прокупље. Иако се на планском подручју не врше систематска мерења квалитета ваздуха и површинских и подземних вода, може се регистровати да они у највећем обиму испуњавају законски прописане стандарде, уз констатацију перманентне опасности од загађивања површинских водотокова (пре свега реке Топлице) и подземних вода (плитких издани у равничарским теренима) као последица упуштања непречишћених атмосферских, комуналних и индустријских отпадних вода у природне реципијенте, услед недовољне изграђености канализационе инфраструктуре и непостојања санитарно уређених септичких јама у сеоским домаћинствима и постројења за пречишћавање

41

отпадних вода у Прокупљу. Такође, у мањој мери изражена је и деградација земљишта и промена физичко-хемијских карактеристика педолошког покривача као последица узајамног дејства природних и антропогених чинилаца на посматраном подручју: пре свега, то се односи на ерозивна подручја у брдско-планинском делу Општине, бујичне токове на подручју општине, подручја са интензивнијом применом агрохемијских средстава (минерална ђубрива, пестициди, средства за заштиту биља, итд.) у пољопривредној производњи (претежно у долинским подручјима општине. Управљање чврстим отпадом одвија се на неадекватан начин, организовано сакупљање и одношење смећа обухвата углавном популационо већа насеља, што је проузроковало формирање већег броја нехигијенских сметлишта, и то на просторима који могу угрозити квалитет животне средине. Постојећа депонија комуналног отпада у близини општинског центра не испуњава основне критеријуме према законској регулативи за локацију оваквих врста објеката, што ће захтевати њену хитну санацију и рекултивацију ради даљег коришћења, с обзиром на неизвесност динамике изградње и локације регионалне санитарне депоније на којој ће се одлагати отпад са територија општина Прокупље, Блаце, Куршумлија и Житорађа.

У погледу квалитета природних вредности и предеоних целина, планско подручје карактерише релативно добра очуваност природних екосистема (минимално нарушена од стране природних фактора и антропогених активности), амбијентална вредност, карактеристичне пејзажне целине у виду брдовито-планинских терена у којима су усечене долине мањих речних токова, односно разноврсност у погледу присутног гео и биодиверзитета. Посебно се издвајају очувани предели обронака планина Радан и Јастребац; регистрована су три заштићено природно добро споменика природе (стабло храста лужњака, стабло цера и стабло ораха), а поједини локалитети су посебно интересантни са аспекта њихове даље валоризације и евентуално стављање под одређене категорије заштите (подручје планине радан као будући Предео изузетних одлика и потенцијално EMERALD подручје).

Анализом градитељског наслеђа утврђено је различито стање и вредности очуване аутентичне архитектуре. Генерално, уочљиво је постојање великог броја очуваних објеката народне архитектуре, уз проблематичне могућности њиховог даљег опстанка. Уз то, приметна је и незаинтересованост власника и корисника за чување и одржавање, што је нарочито изражено у пасивнијим деловима сеоских насеља са старачким домаћинствима. Регистрована су 3 непокретна културна добра од великог значаја, уз постојање већег броја евиденираних споменика културе, археолошких налазишта из неолитског доба (Плочник), сеоских гробаља, споменика и спомен обележја, односно објеката урбаног градитељства на подручју Општине.

Оцена свих постојећих потенцијала и ограничења природне и животне средине, односно културно-историјских добара на подручју Плана презентирана је у наредној табели, као користан преглед развојних потенцијала и ограничења, које треба имати у виду при осмишљавању одговарајућих планских акција.

потенцијали	ограничења
животна средина, елементарне непогоде и аспект одбране	
- релативно очуван квалитет ваздуха, посебно у насељима на брдско-планинским теренима; - одсуство значајних индустријских капацитета и емитера загађујућих материја у атмосферу; - низак ниво комуналне буке у сеоским насељима; - започете активности око реализације изградње регионалне санитарне депоније са суседним општинама Топличког округа; - задовољавајући квалитет планинских водотокова; - низак степен угрожености простора од могућих индустријских удеса и хазардних ситуација; и - велики проценат површина под шумским површинама и пољопривредним културама као потенцијал за производњу и пласман органски здравих производа.	- инфраструктурна неопремљеност већине сеоских насеља (посебно у домену канализационих система); - незадовољајући квалитет воде реке Топлице; - изливање процедних отпадних вода из санитарно нехигијенских септичких јама у сеоским насељима; - упуштање непречишћених комуналних и индустријских отпадних вода у природне реципијенте без претходног третмана пречишћавања; - повишени нивои комуналне буке на градском подручју; - неусловна локација општинске депоније; - недовољно организован систем прикупљања и селектовања отпада;

	- недостатак функционалног постројења за пречишћавање отпадних вода; - нехигијенска сметлишта у сеоским насељима и на обалама речних токова; - бујични токови који угрожавају пољопривредне површине и изграђено земљиште у атарима сеоских насеља; - иницирани процеси јаке и средње ерозије; и - угроженост простора од природних елементарних непогода током летњег периода године (појаве сушних периода).
природне вредности	
- природно очувани предели у северном и јужном делу Општине представљају посебан потенцијал за развој разноврсних видова туризма и рекреације који неће допринети нарушавању основних екосистемских карактеристика ових целина, нпр. излетнички, сеоски, спортски, итд.; - планина Радан као потенцијално заштићено подручје; - велики проценат површина под шумским комплексима (изнад просека Републике Србије); - хидрографска мрежа на планском подручју; - пејзажно-естетски идентитет предеоних целина; - релативно добра саобраћајна повезаност предеоних целина са насељеним местима; - задовољавајућа очуваност квалитативних карактеристика природних целина; - очуваност биодиверзитета и објеката гео-наслеђа; и - очуваност потенцијалних изворишта вода.	- нелегална сеча шумских стабала на теренима подложним ерозионим процесима; - ерозиони процеси и бујични токови у брдско-планинском подручју Општине (посебно током пролећних месеци); - саобраћај на магистралним и регионалним путевима који узрокују нарушавање природних екосистема; - употреба хемијских средстава у пољопривредној производњи која води ка деградацији педолошког супстрата (присутно закисељавање земљишта и одношење хумусног слоја); - сметлишта у коритима површинских токова; и - смањење броја биљних и животињских врста услед одлагања отпада, неконтролисаног лова и риболова, загађења речних токова упуштањем отпадних вода у ове реципијенте, итд.; - мали проценат законски дефинисаних заштићених подручја на планској територији.
културна добра	
- сва проглашена и евидентирана културна добра; - могућност развоја културно-манифестационог и излетничког туризма на утврђеним археолошким локалитетима (започете активности на изградњи археолошког насеља Плочник); - културна добра изузетног значаја, археолошки локалитети и просторне културно-историјске целине у непосредној близини планског подручја (општине Крушевац и Куршумлија); - могућност формирања мањих етно-паркова на подручју Општине; - визуелни идентитет локација.	- недовољна туристичка промоција културних добара; - непостојање дефинисаних и проглашених зона заштите око непокретних културних добара од великог значаја; - урбанистичка и архитектонска пракса која урушава градитељско наслеђе и идентитет руралних насеља; - неадекватно одржавање и физичка деградација споменика културе; - недовољна медијска промоција; - недовољна доступност споменичког наслеђа услед некавалитетне путне мреже; и - губитак основних функција непокретних културних добара.

4. РЕГИОНАЛНИ АСПЕКТ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ - РЕГИОНАЛНЕ И ФУНКЦИОНАЛНЕ ВЕЗЕ ПЛАНСКОГ ПОДРУЧЈА У КОНТЕКСТУ БУДУЋЕГ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА СРБИЈЕ

У макрорегионалном смислу, уочава се гравитација ка суседном урбаном центру међународног значаја Нишу у чијем се гравитационом подручју налази подручје општине Прокупље. Југоисточни део општине око Житног Потока је под незнатним утицајем Лесковца, јер је морфолошки и саобраћајно ово подручје више оријентисано ка јабланичком подручју. У контексту планираног просторног развоја Републике Србије (Нацрт ПП РС, 2010.године), Прокупље ће до 2021.године, од садашњег локалног урбаног центра прерасти у регионални центар, али ће и даље остати у оквиру функционалног урбаног подручја међународног значаја Ниша.

Просторна оријентација пољопривредне производње у Топличкој зони, којој припада општина Прокупље, је у:

- брдском подручју на мешовитом сточарству (као главној пољопривредној грани), воћарству (као комплеметарној пољопривредној грани) и виноградарству, као посебном усмерењу на уским локалитетима, уз ратарство и повртарство у котлинском делу;
- планинском подручју на пашњачком сточарству (као главној пољопривредној грани), агрошумарству (као комплеметарној пољопривредној грани) и производњи органске хране, као посебном усмерењу на уским локалитетима.

Моделом просторне организације индустрије у Србији до 2021.године у Прокупљу се, као будућем регионалном центру, развија индустријски парк - зона, која ће, заједно са суседном у Куршумлији, бити оријентисана ка међународном правцу и коридору X, који води долинама Велике и Јужне Мораве са контактима са дунавско - савским појасом и коридором VII, али и правцима ка суседним државама, првенствено са Бугарском и Македонијом. У националним оквирима, могућности развоја ове зоне везане су за привредну сарадњу са индустријским - привредним центрима, првенствено на магистралним коридорима дуж Западне Мораве, као и привредним центрима на Косову и Метохији. У будућности, положај Прокупља на правцу од Ниша ка Косову, постаће веома значајан јер је овуда води најкраћа веза Косова са источним делом Балкана.

У складу са положајем и улогом Прокупља у регионалном окружењу и везама које он има са суседним општинама, дефинишу се основне смернице за формирање концепта просторног развоја општине Прокупље, којим ће се унапређивати већ постојеће регионалне функције, од којих су најзначајније:

Производња и прерада пољопривредних производа (првенствено сточарство, воћарство, повртарство, виноградарство). Приоритет у наредном периоду треба да представља повећање степена финализације производње и изградња одговарајућих складиштених и прерађивачких капацитета;

Развијена привреда - Према народном дохотку и запослености општина Прокупље спада у нерзвијеније општине, процес приватизације предузећа је скоро завршен, али у многим случајевима, недовољно успешно, јер сва приватизована привредна предузећа нису у функцији. Досадашње усмерење на прехранбену индустрију треба задржати, а, такође, треба и даље форсирати и производње које прерађују увезене сировине (металска, текстилна, електро, прерада метала и неметала и др.) јер локацијски и други услови погодују и развоју индустрија које;

Туризам – досада није развијан у већој мери, иако постоје веома атрактивни развојни програми и идеје, засновани на природним и створеним потенцијалима. Општина Прокупље се, по Нацрту ПП РС и Стратегији развоја туризма налази у туристичком кластеру Средишње Србије, између примарног туристичког простора Копаоника и међународног touring туристичког правца – аутопута Е-75 Ниш - граница Македоније, на који се наслањају суседна туристичка подручја везана за коридор X, Копаоник и сл., као и бање у јужном делу Србије (Пролом Бања, као перспективна бања

националног значаја, али и друге на овом пропстору). Поменути транзитним туристичким правцем - коридором Х доступност општини Прокупље је лако омогућена. Северни и јужни део општине – Јухор и Радан у брдско – планинском делу општине поседују природне леоте и потенцијале за ловни туризам. Подручје обе планине, поготово Радана и његових огранака, заједно са Пролом Бањом и Бубличким језером, је веома интересно за међуопштинску акцију на уређењу планинске рекреативне ловне и рекреативно - бањске зоне, и ове зоне се морају интегрално развијати у кореспонденцији са подручјима суседних општина Куршумлија, Бојник, Крушевац, Алексинац и Блаце.

Комунална хигијена - Одлагање отпада – је један од веома важних аспеката и видова регионалне сарадње на овом подручју. У том смислу, општина Прокупље је веома важна за суседне општине Блаце, Куршумлију и Житорађу, јер ће се у њој, према републичком плану, налазити регионална депонија, чија је изградња тек предстоји.

Саобраћај и технички системи – Општина Прокупље, на саобраћајном правцу од јужноморавске долине и коридора Х ка Копаонику и Косову и Метохији, има веома повољан саобраћајни положај. Од централног инфраструктурног коридора којим воде магистрални пут и железничка пруга, а којом ће видити и планирани аутопут, одвајају се регионални правци ка суседним општинама. Систем за водоснабдевање насеља у топличкој долини из акумулације "Бресница" је веома значајан за општину Прокупље, јер се из њега водом снабдева већина општинске популације. По изградњи гасовода и прикључења на гасоводни систем, биће омогућена и гасификација општине.

		
Прокупље - панорама	Река Топлица и брдо Хисар	Брдо Хисар
		
Бели камен - панорама	Бели Камен - одмаралиште	Растовничко језеро
		
Врхови Радана	Рипивода	Врхови Великог Јастребца
		
Житни Поток - панорама	Бубличко (Брестовачко) језеро	Црква Св. Ђорђа у Манастиру Ајдановац
		
Утврђење на брду Хисар	Неолитско насеље "Плочник"	Римске терме у насељу Баце

Б) ЦИЉЕВИ, ИНТЕРЕСИ И МОГУЋИ СТРАТЕШКИ ПРАВЦИ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ПРОКУПЉЕ

1. ИНТЕРЕСИ И ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА

1.1. ОПШТИ ИНТЕРЕСИ И ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА

Општи стратешки циљеви, дефинисани на основу исказаних развојних проблема подручја, истражених и процењених развојних потенцијала и нарочито, природних ресурса на располагању, интереса Србије на овом подручју и локално изражених интереса и потреба² су:

- укључење и активно учешће општине Прокупље у привредним, саобраћајним и друштвеним токовима Србије
- равномеран, рационалан, ефикасан и одржив просторни развој на бази рационалног и осмишљеног коришћења природних ресурса
- развој руралних подручја и Прокупља у складу са њиховим потенцијалима и ограничењима
- очување и унапређење културног наслеђа, као основе националног просторног идентитета
- очување и унапређење природе, природних реткости и биолошке разноврсности
- очување животне средине и пејзажа.

С обзиром на **главни развојни циљ / интерес развоја општине Прокупље** у наредном периоду - **подизање животног стандарда становништва, у спрези са обезбеђењем услова за побољшање демографске и економске ситуације и очување вредности животне средине**, дефинисани су општи стратешки циљеви, интереси и мере које треба да воде остваривању главног развојног циља. Планске мере и акције, као и носиоци њихове реализације се дефинишу за сваку појединачну активност и вид коришћења простора, а посебно и детаљније ће бити обрађене у делу о имплементацији планских решења, предлога Плана.

Циљеви и интереси (и републички и локални) могу бити реализовани само у ситуацији где ће општи услови живљења бити побољшани а изгледи на просперитет обезбеђени. То значи, пре свега:

- јачање материјалне основе општине,
- привредни развој и пораст запослености,
- побољшање економске позиције Прокупља у Србији кроз развој оних привредних грана са којима Општина може супериорно да конкурише на домаћем и иностраном тржишту

а у просторном смислу:

- усаглашавање начина коришћења природних ресурса са потенцијалима природне средине и потребама њене заштите, као и
- рационална територијална интеграција привредних, стамбених, саобраћајних и других активности

уз уважавање:

- критеријума коришћења и заштите основних карактеристика природног предела, пољопривредног и шумског земљишта и минималних укупних друштвених трошкова развоја, с једне, и потреба социјалног и економског развоја, с друге стране.

² Са становишта Србије, али и локалне заједнице од основног је интереса ублажавање и заустављање исељавања, поготово сеоских насеља, уз подстицање наталитета, становништва са ове територије, а с друге стране, уз ублажавање заостајања појединих сегмената друштва и привреде за развијенијим деловима Републике у функцији равномернијег и уједначенијег развоја.

Локално изражени интереси се у најкраћем могу исказати у распону од подизања нивоа животног стандарда, жеље за бољим радним местима и обезбеђењем економске сигурности становништва, све до потребе да простор општине буде боље и равномерније опремљен разним садржајима.

Ово подразумева:

- рационално и ефикасно коришћење развојних потенцијала уз осавремењавање производних процеса и развој до сада недовољно активираних потенцијала, а нарочито развој мањих погона прехрамбене прерађивачке производње, развој погона експлоатације минералних сировина (првенствено фелдспата);
- подстицање развоја пољопривреде, са оријентацијом на производњу биолошки вредније хране;
- подстицање развоја предузетништва и прерађивачких грана, првенствено везаних за пољопривреду, али и производњу и прераду других локалних (дрво, у првом реду) и увозних сировина (металска, текстилна, електро и друга производња и прерада);
- подстицање развоја туризма на бази природних и створених потенцијала, традиције и специфичности топличког краја, Радана и Јастрепца;
- формирање интегрисане мреже насеља са јасно дефинисаним центрима заједница насеља,
- стимулисање развоја оних села са развојним потенцијалима;
- унапређење саобраћајне и других видова комуналне инфраструктуре,
- у области друштвених активности, задовољење основних потреба становника и побољшаног квалитета живота.
- одрживи развој читаве територије, којим ће се обезбедити рационално и осмишљено газдовање ресурсима и потенцијалима и очување вредности природне и створене средине, природних реткости и културно – историјске баштине.

1.2. ПОЈЕДИНАЧНИ ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА

У поступку постављања циљева морају бити високо вредновани потенцијали простора и могућности друштвено-економског развоја, чији су интегрални делови демографски и привредни развој. Пројектовање демографског и привредног развоја је неопходно сагледавати и обавити у међусобној спрези с обзиром да је привредни развој заснован на природним и створеним ресурсима и има одлучујући утицај на опредељење становништва, посебно млађег, да остане у завичају и ту гради своју породицу и будућност.

На основу испољених проблема, намећу се следећи циљеви, посматрано по областима.

Природни ресурси и потенцијали

С обзиром да је простор општине Прокупље, простор традиционално пољопривредне оријентације, очуваних вредности и потенцијала са низом развојних шанси које се тек отварају, **циљеви одрживог коришћења природних услова и потенцијала јављају се као усмеравајуће одреднице за просторни развој уопште, као и даљи рад на валоризацији природних услова и потенцијала за различите намене и коришћења простора.**

У складу са дефинисаним природним погодностима и ограничењима за развој територије општине Прокупље и степеном измењености природних услова антропогеним деловањем, дефинишу се циљеви коришћења простора, при чему се води рачуна о томе да се обезбеди:

- Усаглашавање начина коришћења природних ресурса са потенцијалима природне средине и потребама њене заштите
- Рационална територијална интеграција привредних, стамбених, саобраћајних и других активности уз уважавање критеријума заштите основних карактеристика природног предела, пољопривредног земљишта и минималних укупних друштвених трошкова развоја.

Посебни **циљеви коришћења природних потенцијала** дефинисани су у односу на основне потенцијале простора општине (пољопривредно и шумско земљиште, површинске и подземне воде, појаве и налазишта минералних сировина, релативно очувану природну средину и

специфичан склоп природних услова као основа за пољопривреду и туризам) уз одговарајуће услове:

- очување и заштита пољопривредног земљишта виших бонитетних класа од загађивања, поплава и ерозије, а посебно од претварања у друге намене, тј. непродуктивно земљиште рационално коришћење шума и ловног фонда на основу одговарајуће важеће документације.
- повећање површине под шумама на теренима који су угрожени ерозијом или су слабијих бонитетних класа због заштите педолошког покривача и побољшања услова за пољопривредну производњу, организације ловишта на теренима који су ненасељени и неповољни за пољопривреду
- очување и заштита ресурса питке воде
- регулисање нивоа површинских и подземних вода доградњом и одржавањем водопривредне инфраструктуре и другим хидромелиорационим радовима, у зонама где је то потребно
- рационално коришћење минералних ресурса.
- очување локалних ресурса, првенствено за тазвој пољопривреде, шумарства и за туристички развој.

Демографски развој

Један од најважнијих циљева сваког просторног плана је обезбеђивање бољих услова за живот становништва, кроз интегрално планирање и спровођење различитих секторских мера које за циљ имају повећање животног стандарда. Квалитет живота огледа се у постојању адекватне саобраћајне и комуналне инфраструктуре, доступности јавних служби и услуга, задовољавајућим условима за рад, приступу образовним, културним, спортским и другим садржајима. Савремени стандарди квалитета живота налажу, међутим, да се у обзир узме и доступност информационих технологија, квалитет предела/пејзажа, као и могућност индивидуалног или удруженог успостављања и коришћења обновљивих видова енергије.

Главни циљ у области демографског развоја је заустављање еродовања општинске популације кроз стварање услова за бољи живот и осигурану егзистенцију људи са циљем њиховог задржавања на овом подручју и подстицања повећања наталитета. Овај циљ ће се спровести кроз остваривање више посебних циљева развоја који индиректно или директно имају утицаја на стабилност демографске слике Општине у целини:

- Задржавање популације кроз активности и садржаје који пружају квалитетне животне перспективе за егзистенцију;
- Едукација кроз различите програме и аранжмане, првенствено у области развоја пољопривреде, индустрије, туризма и комплементарних активности.
- развој делатности терцијарног сектора;
- Подстицање повећавања величине домаћинстава у циљу заустављања гашења сеоских економија;
- Обезбеђивање квалитетнијих услова живота становништва, кроз формирање услужних центара за задовољавање потреба за различитим услугама.
- Створити услове за брже запошљавање младих и жена, чиме би се створили предуслови за остварење циља повећања природног прираштаја.

Напомена: За остваривање већине наведених циљева популационе политике, неопходно је велико залагање локалне управе, али и директна помоћ и мере од стране државе, која ће са свог нивоа прописивати адекватне и релевантне подстицајне политике и интервенције.

Привредни развој

Са аспекта укупног развоја, унапређење локалне економије на принципима одрживог развоја представља општи стратешки циљ. Он подразумева коришћење свих оних расположивих потенцијала на подручју Општине који обезбеђују формирање конкурентне привреде, просперитет и препознатљивост а уз поштовање принципа одрживог развоја.

Реализација општег/основног стратешког циља и приоритетних стратешких циљева је уско повезана са остваривањем следећих *оперативних циљева*:

- јачати имиџ прокупачке општине као окружења који има здраву животну средину, развијену свест о значају екологије, прихватању и примени еколошких стандарда у производњи и пружању услуга;
- убрзати процес реструктурирања и побољшања перформанси и ефикасности прокупачке привреде;
- развити и промовисати прокупачко подручје као предузетничку и иновативну средину, са повољним пословним амбијентом;
- наставити развој квалитетног партнерства између јавног, приватног и цивилног сектора, развијајући различите моделе сарадње, и
- подстицати убрзани развој међуопштинске сарадње, дефинишући заједничке интересе, приоритете, програме и пројекте.

Овим Просторним планом (као и документом „Стратегија одрживог развоја општине Прокупље“) дефинисана су следећа *три приоритетна стратешка циља*: 1) Развој пољопривреде и села; 2) Помоћ предузетништву, и 3) Развој малих и средњих предузећа и привлачење инвестиција. Наведени приоритетни циљеви су у складу са општим/основним циљем и представљају његову конкретизацију. У истом документу, у циљу реализације стратешких приоритетних циљева дефинисани су *специфични* стратешки циљеви за сваки појединачни стратешки приоритетни циљ, на следећи начин:

За развој пољопривреде и села специфични стратешки циљеви су: а) Подизање стручности пољопривредних произвођача кроз редовно информисање и едукацију; б) Стварање услова за профитабилну и тржишно усмерену производњу, и в) Израда педолошке карте, подизање нивоа продуктивности и смањења трошкова производње;

За помоћ предузетништву и развој малих и средњих предузећа специфични стратешки циљеви су: а) Подршка и финансирање развоја предузетништва и малих и средњих предузећа; б) Успостављање ефикасне комуникације и дугорочне сарадње између локалне пословне заједнице и општинске управе; в) Боља организованост и сарадња капацитета Општинске управе са пословном заједницом у Прокупљу, и г) Подршка реструктурирању постојећих, отварању нових прерађивачких капацитета, развоју породичних бизниса, производњи, брендирању и продаји здраве хране уз примену маркетинга, и

За привлачење инвестиција специфични стратешки циљеви су: а) припрема одговарајућих локација, зграда и инфраструктуре за развој постојећих бизниса и привлачење инвестиција; б) Константно унапређење квалификација и способности локалне радне снаге и прилагођавања потребама тржишта; в) успостављање повољног пословног окружења; г) Припрема маркетиншке стратегије и промоција општине у Србији и региону, и д) Позиционирање Прокупља као атрактивне туристичке дестинације кроз промотивне активности.

Пред локалном самоуправом Прокупље предстоје бројни *задачи* како би обезбедила не само побољшање перформанси локалне економије, посебно стратешких приоритета већ и *целовитији развој*, који неће бити усмерен само на коришћењу компаративних предности за производни део већ и предности за јачање услужног сектора. Претходно значи да се *задачи* локалне самоуправе односе на :

бољу равнотежу између развоја производње и услуга, с обзиром да се ради о већој општини и значајнијем општинском центру и у складу са потребом побољшања перформанси и повећања капацитета локалне привреде (већег запошљавања, више стопе профитабилности, бољег коришћења територијалног капитала, израженије социјалне и просторне кохезије);

поштовање специфичности општинског подручја (урбано и ванградско; производне и услужне зоне/центри на подручју Града и руралном подручју; зоне специјализоване производње и пружања услуга – у складу са пољопривредном рејонизацијом, могућностима развоја различитих видова туристичких услуга, коришћења водног потенцијала у различите сврхе, зоне експлоатације минералних ресурса, и др.), доприносећи на тај начин равномернијем развоју општинског подручја;

развој оних делова општинског простора који располажу потенцијалима за развој (здраве хране, сточарства и воћарства у комбинацији са пружањем различитих услуга и повезивања са туристичким развојем), али и оних простора где постоји *заинтересованост* локалног становништва да активно учествује у развојном процесу и оживљавању руралног подручја;

сталну едукативну активности која, поред „Тренинг центра“ и других активности које се предузимају, треба да се одвијају на терену, посебно на руралном подручју;

целовитију примену инструмената фискалне, земљишне и комуналне политике за стварање пословног амбијента за привлачење и усмеравање инвестиција како ка гринфилд (новим) тако и браунфилд локацијама (раније коришћењим);

поједностављење и стандардизовање процедура, добијања свих потребних дозвола за рад и регистрацију на једном месту, изградњу стимулативне и транспарентне регулативе у функцији привлачења инвестиција (домаћих и страних);

адекватну инфраструктурну и комуналну опремљеност, пре свега свих развојних подручја (локација, зона, центара) у складу са потребама инвеститора, али и локалног становништва како би се створили услови за запошљавање и задржавање становништва.

Што се тиче секторског развоја привреде, дефинисани су посебни циљеви за најважније привредне гране: пољопривреду, шумарство, туризам, индустрија, мала привреда, рударство.

пољопривреда

- очување пољопривредног земљишта;
- стварање задовољавајућих услова живљења породичних пољопривредних газдинстава као носиоца развоја руралног развоја и пољопривреде и свих његових вредности;
- повећање површине квалитетног земљишта по активном пољопривреднику;
- проширење система наводњавања/одводњавања земљишта и заштите од сувишних вода
- чување животне средине од утицаја негативних ефеката пољопривредне производње (ђубрива, пестицида, животињског отпада и др.)
- финализација пољопривредних производа, односно заокруживање потпуног циклуса пољопривредне производње на селу (од примарне производње до прераде и продаје),
- очување природних, културних и традиционалних вредности руралних простора;
- подстицање преноса власништва над земљом и другим пољопривредним ресурсима (стоком, механизацијом и сл.) са породичних газдинстава који губе или немају интерес, вољу и снагу за бављење пољопривредом на витална породична газдинства;
- убрзавање приватизације државног сектора пољопривреде ради трансформације у конкурентна профитабилна приватна предузећа;
- подстицање развоја пољопривредне инфраструктуре – складишта, расхладних простора, дорадних погона, пијаца и сл.;
- подстицање диверзификације руралне економије (сеоског туризма, кућне радиности, трговине, малих и средњих погона и сл.); ради привлачења младог становништва;

шумарство

Општи циљеви газдовања шумама установљени су Законом о шумама и Правилником о садржини и начину израде основа газдовања шумама. Према Закону, шуме су добро од општег интереса које се морају одржавати, обнављати и користити тако да се очува и повећа њихова вредност и општекорисне функције, обезбеди трајност и заштита, као и трајно повећање приноса и прираста. Општи циљеви газдовања односе се на све шуме, без обзира на власнике или тренутног корисника и представљају општу обавезујућу норму при планирању газдовања свим шумама.

Имајући у виду напред наведено, као и одредбе Правилника, општи циљеви газдовања шумама су:

- Заштита и стабилност шумских екосистема
- Санација општег стања деградираних шумских екосистема
- Обезбеђење оптималне обраслости
- Обезбеђење функционалне трајности
- Очување трајности приноса и повећање приноса, укупне вредности шума и општекорисних функција шума

Посебни циљеви газдовања шумама у првом реду везани су за приоритетну функцију шума (намену површина) и усклађивање осталог коришћења. Посебни циљеви газдовања шумама проистичу из општих циљева и условљени су особеностима шумског подручја.

Посебни циљеви газдовања шумама по својој природи разврставају се на:

- Биолошко-узгојни циљеви, који обезбеђују трајно повећање прираста и приноса по количини и квалитету,

повећање укупне вредности шума у складу са потенцијалом станишта

- Производни циљеви који утврђују перспективну могућност производње шумских производа по количини и квалитету.

- Технички циљеви који обезбеђују техничке услове за остварење наведених циљева.

Посебни циљеви газдовања шумама према дужини времена потребног за остварење планираних задатака или циљева могу бити краткорочни циљеви за један уређајни период, или дугорочни циљеви (за више уређајних периода)

Појединачни циљеви газдовања шумама, везани за намену површина (приоритетну функцију) за Тарско-златиборско шумско подручје су следећи:

1. Максимална и трајна производња техничког дрвета најбољег квалитета
2. Производња шумског семена
3. Противерозиона заштита земљишта кроз повећање склопа и обраслост
4. Стална заштита земљишта од ерозионих процеса, састојине без газдинских интервенција
5. Заштита и очување строгих резервата

Сви наведени циљеви су дугорочни и једнаког реда значаја у оквиру приоритетне функције и припадајуће основне намене појединих комплекса овог подручја.

индустрија и сектор МСП и рударство

Стратешки циљ развоја и размештаја индустрије је унапређење просторних услова за организовано активирање потенцијала у правцу одрживог развоја и обликовања конкурентне индустријске структуре.

Остваривање наведеног циља подразумева реализацију следећих стратешких задатака (посебних циљева):

1. адекватније коришћење саобраћајно-географског положаја општине на друмској и железничкој вези Косова са Поморављем и коридором X, као и саме близине коридора X, за привлачење инвестиције и подстицање економског и свеукупног развоја планског подручја
2. интензивирање развоја индустрије и обликовање савремене структуре индустрије:
 - a. развојем МСП и предузетништва као економски ефикасних и флексибилних привредних субјеката генератора развоја и запошљавања,
 - b. прилагођавањем тржишним принципима пословања кроз трансформацију с различитих аспеката: власничко - завршетак процеса приватизације; организационо – увођење флексибилних производних програма, подстицање развоја МСП, технолошко – модернизацијом производње, увођење виших фаза прераде и пропульзивних, тржишно оријентисаних програма, кадровско реструктурирање - имплементацијом знања и ангажовањем високо квалификоване радне снаге и др.)
3. поштовање принципа одрживог развоја кроз економски оправдану производњу која доприноси порасту запослених, примењује еколошки прихватљиве програме и омогућава рационално и ефикасније коришћења локалних развојних потенцијала (пољопривредних ресурса, минералних сировина и др. уз смањење еколошких притисака на окружење),
4. селективан развој индустрије и МСП у општинском центру Прокупљу, поспешивање концентрације МСП у периферном појасу и топличкој долини на подручју повољних просторно-развојних могућности; јачање економске базе становништва у сеоском подручју диверзификацијом руралне економије развојем комплементарних активности сагласно специфичностима тих простора (пољопривреда, прерада, туризам) те подстицањем развоја мањих производних капацитета/погона у малим развојним центрима,
5. унапређење пословне сарадње на различитим нивома: локалном, општинском, регионалном и јачање јавног и приватног партнерства,
6. развој индустријског парка / зоне у будућем регионалном центру Прокупљу

Развој привредних капацитета мора да поштује следеће:

- обезбеђење усклађивања развоја индустрије са просторно-еколошким капацитетом средине;
- енергетска штедљивост и допринос развоју ефикасних технологија;
- циљеви експлоатације минералних ресурса морају бити усклађени са захтевима заштите животне средине тј. принципима коришћења природних ресурса у складу са принципима одрживог развоја, што подразумева економично и планско коришћење ресурса на свим површинама које се користе у сврхе експлоатације минералних сировина, а посебно: обавезну рекултивацију девастираних терена по престанку експлоатације.
- спровођење мера заштите свих делова простора који могу бити угрожени услед експлоатације минералних сировина, рада индустријских погона, почевши од фаза планирања и истраживања, преко пројектовања и израда процена утицаја објеката на животну средину, примене мера заштите и контроле спровођења примене тих мера и одвијања саме производње и експлоатације.

туризам

Стратешки циљ развоја туризма је туристичка афирмација овог простора и развој широке лепезе туристичких производа са квалитетном инфраструктурном основом и капацитетима. Његова реализација је везана за

реализацију посебних циљева (стратешких задатака):

- формирање туристичке привреде као једне од приоритетних привредних грана, комплементарне осталим гранама и областима, посебно пољопривреди. Развијање еко-етно-туризма као посебног вида туристичког развоја.
- развој концепта целогодишњег туризма, уз развијање посебних видова, као што су спортско – рекреативни, научни, културни, фармерски, активности на води, итд., а нарочито ловни туризам за који постоје изванредни потенцијали.
- ослањање екотуризма на развој шумарства.
- бржи развој континенталног сеоског и осталих видова туризма, кроз активирање индивидуалног смештаја у домаћинствима,
- развој сеоског туризма повезаног са производњом здраве хране, рекреације и рада на газдинству на уређеним еко – агро - туристичким фармама итд.,
- развој ловног и риболовног туризма итд.
- истраживање и дефинисање посебних туристичких пунктова који би се градили и развијали а у контексту укупне туристичке понуде у ширем простору.

Мрежа насеља и опремљеност

Основни циљеви будућег развоја, организације и опремљености мреже насеља и центара на територији општине Прокупља везани су за побољшање квалитета живота грађана, а посебно се односе на побољшање квалитета услуга и доступности јавним службама, као и обезбеђивање услова за привређивање становништва:

- развој рационалне и функционалне структуре мреже насеља;
- идентификовање насеља која могу најефикасније служити као услужни, производни и трговачки центри окружујућег подручја.
- побољшање квалитета опремљености постојећег нивоа објеката јавних служби и развој комуналних делатности и инфраструктуре у насељима
- спречавање одлива младог и способног становништва, којем ће се омогућити да ту живи и да се бави профитабилнијим делатностима;
- очување пејзажних и амбијенталних карактеристика насеља;
- потенцирање развоја насеља са специјализованим функцијама у циљу обогаћивања туристичке понуде;
- јачање Прокупља као окружног и општинског средишта, полифункционалног центра;
- побољшање техничких карактеристика локалних саобраћајница;
- активирање пољопривредних потенцијала насељених подручја у спрези са развојем туризма;
- обезбеђење доступности друштвених садржаја свим становницима без обзира на место становања;
- усклађен размештај објеката образовања, културе и осталих из оквира друштвених делатности у складу са хијерархијом насеља која ће бити одређена у плану, посебним захтевима рационалне организације и прагом корисника.
- испитати и применити где је могуће и другачије видове задовољења потреба и захтева из области друштвених делатности – мобилне службе, превоз деце до школе, школовање путем интернета за специфичне наставне области, и сл.

Циљеви одрживог развоја становања

- Заустављање процес пропадања, деградације и напуштања насеља, кућа и станова на читавој територији општине Прокупље.
- Ревитализација руралних насеља, свуда где постоје услови. (сваки случај треба проучити за себе у контексту одрживог развоја хабитата).
- Побољшање структуре стамбеног фонда, елиминацијом нетипичних и непримерених јединица становања (настањене из нужде, пословне просторије, користе за друге делатности).

- Унапређење дела фонда за одмор и рекреацију и сезонске радова у функцији туристичке понуде.
- Унапређење руралних насеља комуналном изградњом потребних инсталација и санитарија (водовод, канализација, купатило, нужник), као и применом савремених модела еколошких комуна за свестрани (економски, социјални, технолошки и еколошки) одрживи развој (са "саморепродукционим језгрима" и "технолошким парковима").
- Обезбеђење енергетске ефикасности стамбених, комуналних и пословних објеката, коришћењем обновљиве енергије (соларна, ветровска, водене), као рационалном и штедљивом потрошњом енергије, еколошком заштитом.
- Побољшање структуре станова у фонду, даљим повећањем удела средњих и већих станова (3-собни и 4-собни), на рачун гарсоњера и 1-собних станова, уз елиминисање посебних соба из структуре стамбеног фонда, као рецидива прошлих времена и сиромаштва.
- Елиминисање стамбене несташнице, као последице пренасељености станова домаћинствима и лицима (мин. 570 – 800 стамбених јединица просечне величине 60-65 m² за 3-члана домаћинства, у просеку).
- Побољшање квалитета изградње станова и зграда, генерално и посебно у руралним подручјима, где је иначе регулатија инсуфицијентна и неприлагођена савременим условима.
- Обезбеђење услова (финансијских, техничких и организационих), да се постојећи фонд реконструише, модернизује, дограђује и унапређује, свестрано, посебно у контексту стављања у туристичку функцију, на бази развоја кооперативног сектора (модернизованог и рехабилитованог).
- Дефинисање урбанистичко-техничких услова за стамбену и комуналну изградњу објеката, за урбана и рурална подручја.
- Израда програма израде детаљних регулационих планова насеља у функцији руралног одрживог развоја хабитата (Агенда 21).

Коришћење земљишта

Полазне основе развоја и коришћења простора општине Прокупље дефинисане су општим и посебним циљевима.

Општи циљеви се односе на:

- уравнотеженији друштвено-економски развој - подстицање развоја на руралном подручју и интегрисање локалног становништва у развојне процесе;
- одржавање, обнављање и изградња инфраструктуре, посебно на руралном подручју;
- унапређење квалитета живота - стварање услова за саморазвој и запошљавање, као и бољу доступност различитим јавним сервисима;
- одговорно управљање природним ресурсима и заштита околине - смањење конфликта посебно, између тражње за природним ресурсима (између потреба рударства и пољопривреде, између коришћења минералних сировина и туризма, рибарства и водоснабдевања, предеоних целина - шумарства - туризма) и њиховог очувања;
- рационално коришћење земљишта - заштита пољопривредног земљишта од неадекватног коришћења и изузимања из пољопривредне употребе, заштита шумског земљишта од девастације, очување природних вредности од ширег друштвеног значаја, и очување инфраструктурних коридора од бесправне изградње;
- управљање ресурсима и имовином и убирање природне (рударске, шумске, водне) али и створене ренте (од изградње и коришћења грађевинског земљишта), ради инвестирања у сопствени друштвено – економски развој.

Посебни циљеви односе се на:

- развојне центре - постизање вишег нивоа урбанитета општинског центра, Прокупља, реструктурирањем постојеће привреде, проширењем привредне матрице и постизањем веће конкурентности, и развој руралних центара. То се посебно односи на она насеља која имају услове за развој, и који треба да постану својеврсни "инкубатори" развоја подручја;
- рурална подручја - побољшање у целини економских, социјалних, културних и еколошких услова, као и изградња инфраструктурних и пратећих садржаја, посебно имајући у виду специфичне функције појединих делова руралног подручја у погледу могућности развоја

- пољопривреде и прераде, експлоатације и прераде дрвне масе и пратећих шумских производа, развоја туризма и очувања природних вредности;
- подручја интензивне експлоатације и производње - предузимање заштитних мера од неповољног утицаја појединих привредних капацитета (експлоатација глине, камена и других сировина), подизање технолошког нивоа постојећих капацитета (агроиндустријски, металски и други), очување пољопривредног земљишта од даљег изузимања, заштита шумског фонда од девастирања, и
- подручја намењена развоју туризма - благовремену заштиту од ненаменског коришћења локалитета погодних за изградњу туристичких објеката и туристичке инфраструктуре, потом заштиту од неодговарајућег депонована отпада, као и заштиту од даље девастације шумског фонда.

Један од основних циљева просторног и привредног развоја општине је рационално коришћење земљишта што би требало реализовати кроз:

- изградњу објеката у оквиру постојећих грађевинских подручја насеља, погушћавањем изградње,
- забрану изградње објеката уз главне саобраћајне комуникације, због нерационалног издуживања насеља и на пољопривредном земљишту до 4. категорије.
- адекватну организацију и интензивније коришћење пољопривредних површина, за развој ратарства, воћарства, виноградарства и сточарства. Ускладити начин и врсту пољопривредне производње са квалитетом земљишта који треба штитити и унапређивати.
- како земљиште представља један од основних развоја потенцијала, његово коришћење је потребно усагласити са његовим природним погодностима, а то значи да је потребно повећати површине обрадивог и шумског земљишта, побољшати квалитет пољопривредних производа и врста дрвета и организовати интензивнију производњу на њима,
- коришћење простора у зонама посебно вредних пејзажних целина и просторима у зонама непокретних или вредних културних добара, у складу са Законом,
- у циљу рационалне организације општинске територије, потребно је обезбедити услове да се, кроз урбано и комунално опремање насеља и развој активности у оквиру овог простора (пољопривреда, индустрија, туризам, угоститељство, трговина итд.), становништво, у што већој мери, задржи у насељима,
- ускладити коришћење земљишта са захтевима, нормама и стандардима екопроизводње и статуса еколошки чистог подручја у релевантним деловима општине.

Саобраћај и инфраструктурни системи

Саобраћај

Општина Прокупље се од давнина развијала као важан транзитни саобраћајни чвор, а њена битна улога као раскрсница важних инфраструктурних коридора према моравској и нишавској долини, према Косову и Метохији, Копаонику, Крушевцу, наставиће се и у будућности. Даљи просторни развој општине Прокупље и њено интегрисање у шире системе у окружењу у великој мери зависи од адекватног развоја саобраћајне инфраструктуре. Имајући то у виду као општи циљеви дефинисани су:

- Искоришћавање предности географског положаја Прокупља, путем реализације и унапређења функционалне друмске саобраћајне инфраструктуре која ће омогућити ефикасно повезивање са магистралном и европском мрежом путева;
- Унапређење железничког саобраћаја и враћање њеног значаја и улоге у укупном транспортном систему
- на локалном нивоу, формирање ефикасног система у циљу активирања и даљег развоја природних и привредних потенцијала Прокупља

Евидентно је да ће се саобраћај, у свим његовим појавним облицима, интензивирати у будућности. Планирани развој и повећање животног стандарда утицаће на промену расподеле путовања по видовима и сврхама, што ће се одразити на саобраћај у целини. Повећање мобилности и степена моторизације доведиће до повећања укупног броја путовања, што ће утицати на оптерећење путне мреже. Потребно је осмислити саобраћајни систем који ће на оптималан начин одговорити

55

растућим потребама. Као основни циљеви развоја саобраћајног система општине Прокупље могу се издвојити:

- креирање таквог система саобраћаја који омогућава одрживу мобилност
- подсистеме саобраћајног система развијати на такав начин да се омогући одговарајућа доступност свим деловима подручја у складу са плановима вишег реда а сразмерно економским могућностима Државе и локалне заједнице;
- до изградње аутопута (у складу са плановима вишег реда) унапређење постојећег пута магистралног карактера кроз реконструкцију и рехабилитацију
- раздвајање транзитних од изворно-циљних и локалних токова у општинском центру кроз изградњу обилазнице, што ће омогућити подизање квалитета и општих услова живота становништва
- оптимално повезивање насеља у општини међусобно, као и њихово функционално повезивање са центром општине;
- рехабилитација, ревитализација и реконструкција мреже државних путева II реда и саобраћајних објеката; изградња обавезних тротоара на деоницама државних путева који пролазе кроз насељена места
- унапређење и развој мреже општинских путева кроз изградњу, реконструкцију и даљу модернизацију коловоза; треба тежити да до краја планског периода (у складу са економских могућностима) најмање 80% општинских путева буде опремљено савременим коловозом
- стандардизација и модернизација техничких елемената, сигнализације и режима саобраћаја;
- ефикасно и рационално коришћење превозних капацитета;
- даљи развој мреже линија приградског превоза у складу са потребама становништва; адекватно опремање стајалишта јавног превоза
- даљи развој мреже линија градског превоза путника
- подизање нивоа услуге и повећање безбедности у саобраћају;
- смањење штетних утицаја саобраћаја на живот и рад људи, као и на животну средину;
- дефинисање политике и подршка развоју саобраћаја као привредне гране;
- стварање информационе базе која ће омогућити даља истраживања и праћења у области саобраћаја

Хидротехничка инфраструктура - циљеви и критеријуми

Перспективни развој **водоводних система и система за третман и евакуацију отпадних вода** на територији општине Прокупље подразумева следеће циљеве и критеријуме за тражење оптималних решења:

- Стриктно поштовање режима заштите изворишта подземних и површинских вода у свим извориштима постојећег комуналног и сеоских водовода.
- Очување локалних изворишта, чак и оних мањег капацитета, и након повезивања појединих насеља са вишим системима (Топлички регионални и општински водоводни систем), ради обезбеђивања виталних функција система у кризним хаваријским ситуацијама.
- Постепено повезивање свих парцијалних водовода насеља у јединствен интеркомунални (општински) систем, што је делом и остварено и предвиђено "Генералним пројектом водоснабдевања насеља на територији општине Прокупље", којим се остварује висока поузданост функционисања и прописан, стално контролисан квалитет воде.
- Смањивање специфичне потрошње воде у домаћинствима, политиком реалних цена воде, мерењем утрошка воде и мерама планске рационализације потрошње и смањивања употребе воде за пиће за заливање и наводњавање вртова, башти и пољопривредних култура.
- Управљачко-информационо осавремењавање водоводних система, увођењем мерног - мониторинг система, који ће омогућавати праћење динамике потрошње у свим важнијим гранама мреже, као и брзу дијагностику поремећаја и кварова током функционисања система.
- Вода за технолошке потребе у индустрији која не захтева воду квалитета воде за пиће, не може се захватати из водовода насеља, већ се потрошачи технолошке воде упућују на

56

властите захвате површинских и подземних вода нижег квалитета (подземне воде у индустријској зони, која се не захвата за водоводе насеља) и на мере рецикулације и планске рационализације потрошње.

- Реконструкција и модернизација постојећих система чија дотрајалост и запуштеност не омогућавају поуздано водоснабдевање.

Основни дугорочни циљеви и критеријуми за **каналисање насеља и реализацију постројења за пречишћавање отпадних вода**:

- Канализациони системи се развијају као дистрибуирани системи, тако да са гледишта транспорта отпадних вода и препумпавања представљају заокружене, економски оправдане целине, које се могу заокружити изградњом одговарајућих ППОВ општег типа, што је примењиво за општински центар Прокупље. Међутим, због конфигурације терена, малих густина, удаљености сеоских насеља, а нарочито карактеристика и капацитета реципијента у сеоским насељима је веома тешко реализовати канализационе системе, тако да је реално предвидети непропусне санитарно-хигијенске септичке јаме, за 68 сеоских насеља. За осталих 39 сеоских насеља предвиђена је изградња 8 мањих и средњих канализационих система са одговарајућим ППОВ.
- Даљи развој канализације спроводи се по сепарационом систему: посебно за отпадне воде насеља и оних индустрија које се након предtretмана смеју прикључити на канализације за отпадне воде, а посебно за кишне канализације.
- По важећем критеријуму ВОС-а ППОВ се граде за сва насеља која имају више од 5.000 ЕС, али ће се применити и у сеоским насељима, где је детаљна анализа показала оправданим.
- При каналисању насеља која нису имала канализационе системе, стриктно се спроводи принцип обавезности прикључења домаћинства, без обзира на дотадашња привремена решења. Забрањује евакуација отпадних вода у напуштене бунаре и упојне јаме.
- Отпадне воде из индустријских погона, не смеју се упуштати у водотоке без третмана, смеју се упуштати у насељску канализацију тек након предtretмана, којим се пречишћавају до нивоа да смеју да буду усмерене према ППОВ општег типа. Посебно је забрањено уводити у насељску канализацију опасне материје и супстанце које би ометале и разбијале процес биолошког пречишћавања у ППОВ.
- Димензионисање кишне канализације треба примерити значају подручја која се њоме штити и величини потенцијалних штета од плављења делова насеља и саобраћајница. Капацитети не би требало да буду мањи од оних који су потребни за прихватање тзв. двогодишње кише, нити већи од тзв. десетогодишње кише, при чему треба узети објективне могућности амортизовања великих падавина постојећих површина насеља, и њеног ефикасног одвођења површинским системима (саобраћајнице, риголе, путни канали, блиски водотоци).
- На малим водотоцима (изворима), ако их има, уколико се исти уводе у системе кишне канализације, где год је то могуће, обликовањем терена и коришћењем зелених површина, извршити ретензирање/ублажавање великих вода пре њиховог увођења у колекторе.

Будући развој система за **заштиту од великих вода** на територији општине Прокупље подразумева дефинисање следећих циљева и критеријума за тражење оптималних решења:

- Обезбеђеност заштите је примерена вредности садржаја који се бране од поплава. Варира од заштите од тзв. двадесетогодишње велике воде, за заштиту пољопривредних површина ван мелиорационих подручја, до заштите од тзв. двестогодишње велике воде, за зоне општинског центра у ужем градском језгру и сва остала насеља општине.
- Заштитни системи се складно морају уклопити у урбано и остало окружење, по правилу добијајући вишенаменске функције: (а) линијски заштитни системи - као елемент урбаног уређења обала, водећи рачуна о функционалном повезивању насеља са рекама, (б) системи за одводњавање - за комплексне мелиорационе системе, (в) ретензије за ублажавање таласа великих вода - као елемент рекреационих површина насеља, а и привењиве у пољопривредној производњи.
- На бујичним водотоцима заштита се обавља, где год је то могуће, активним мерама ублажавања поплавих таласа ретензијама вишенаменског карактера и мерама које су

предвиђене "Планом за одбрану од бујичних поплава и ерозије и других пратећих појава штетног дејства вода".

- Насипи се морају тако уклопити у све друге садржаје који се граде у близини, да не буде угрожена његова функција и да у његовој близини нема објеката који би могли да отежају или онемогуће његово одржавање у периодима дуготрајне одбране од великих вода.
- Одбрану од ерозије, поплава и бујица усагласити и интегрисати са осталим водопривредним и пољопривредним активностима општине Прокупље.

Електроенергетски системи

Општи циљеви планирања у целини и за случај планирања енергетских објеката и постројења уз одређена прилагођавања, су:

- Постизање ефикасности: економске (постизање највећих енергетских ефеката уз најмања улагања), функционалне (усклађивање развоја некомпатибилних функција) и просторне (усклађивање некооперативних намена површина, оптимизација у размештају погона енергетско-индустријског комплекса, насеља, саобраћајница и др.),
- Квалитет средине и квалитет живљења (обезбеђење, у складу са реалним друштвеним могућностима, прихватљивих еколошких и амбијенталних стандарда, као и општег нивоа друштвеног стандарда, доступности урбаних сервиса и др),
- Смањење енергетских потреба код свих потрошача енергије, путем доношења и обавезне примене стандарда енергетске ефикасности, економских инструмената и организационих мера,
- Одржавање и побољшање квалитета рада и поузданости постојеће електропреносне, дистрибутивне и даљи развој тих система и мрежа,
- У погледу заштите животне средине велики значај, у будућности, ће имати коришћење природног гаса и развој централизованих система снабдевања топлотном енергијом.

Циљеви развоја електроенергетске инфраструктуре су непосредно везани за укупне циљеве развоја са аспекта подмиривања постојећих потреба и стварања услова за будуће потребе развоја Општине.

Телекомукациони систем

Циљеви развоја телекомуникационе инфраструктуре су такође у непосредној функцији привредног развоја и мреже насеља, а захтевају успостављање такве комуникационе мреже, која ће бити способна да опслужи специфичне захтеве и омогући покривеност територије. Активности треба фокусирати на следеће:

- Трансформацију и модернизацију постојећих ПТТ јединица,
- Модернизацију мреже дигиталних АТЦ, односно савремених система развоја ТТ мреже,
- Развој телематских понуда,
- Развијање и ширење мреже оптичких каблова,
- Развој потреба за широкопајасним сервисима – ADSL,
- Изградњу нових базних станица и
- Јачање локалних телевизијских и радио система у функцији обавештености о актуелним догађањима и мониторингу живота грађана на територији општине.

Животна средина, природне и културно – историјске вредности

Просторним планом Републике Србије, Стратегијом одрживог развоја Републике Србије и другим општим документима и стратегијама која индиректно обухватају ову проблематику, дефинисани су општи циљеви заштите животне средине, који се односе и на територију општине Прокупље. Стратешка опредељења у области заштите и унапређења квалитета основних елемената животне средине заснивају се на следећим **општим циљевима**:

- обезбеђивање квалитетне животне средине, а што се приоритетно подразумева чист ваздух, обезбеђивање довољних количина квалитетне и хигијенски исправне воде за пиће, рекреацију и производњу; очуваност пољопривредног земљишта, екосистемску и биолошку разноврсност, обезбеђивање здравствено безбедне хране, уређеност насеља и др.;
- рационално коришћење природних ресурса, а нарочито необновљивих и делимично обновљивих ресурса, односно боље искоришћавање сировина и енергија; смањење отпада и повећање степена рециклирања; безбедно депоновање комуналног, индустријског и опасног отпада, као и санација еколошких и "просторних" последица експлоатације сировина;
- заустављање даље деградације природне средине (вода, ваздух, земљиште, вегетација и др.);
- заустављање ерозионих процеса у најугроженијим подручјима;
- заштита природних предела, амбијената и пејзажа око културно-историјских споменика, односно очување природних предела посебне вредности и значаја, угрожених и ретких биљних и животињских врста, као и одржавање биодиверзитета и равнотеже очуваних и нарушених екосистема;
- очување темеља и материјалне баштине националне културе и других култура које су се развијале на територији Републике Србије; и
- реинтеграција непокретних културних добара у савремени животни простор Републике Србије.

Разрађујући наведене опште циљеве могу се дефинисати **посебни циљеви** заштите који произилазе из анализе стања, ограничења и потенцијала планског подручја, као и приоритета за решавање еколошких проблема. Посебни циљеви заштите животне средине на подручју Просторног плана општине Прокупље, поред очувања, унапређења и заштите биолошке, геолошке и пределе разноврсности и посебних природних и културних вредности, јесу:

– **у области заштите животне средине:**

- апсолутни приоритет има заштита основних компоненти животне средине (вода, ваздух, земљиште) у њиховом изворном облику;
- заштита водних ресурса на подручју Општине, уз примену њиховог интегралног управљања (коришћење, заштита вода, заштита од вода); заштита најзначајнијих постојећих и потенцијалних изворишта водоснабдевања на планском подручју (акумулација „Бресница“, бунари на Хисару, потенцијално извориште „Бумбурек“) од потенцијалних фактора деградације; потпуна заштита подземних вода, нарочито у равничарским теренима са плитким изданима подложним загађењу; очување квалитета површинских водотокова на територији Општине, а посебно од негативног утицаја испуштања непречишћених комуналних отпадних вода у природне реципијенте;
- увођење функционално целовитог система за управљање комуналним и индустријским отпадним водама;
- заштита и очување квалитета ваздуха, посебно у зонама интензивног саобраћаја, односно привредних погона на градском подручју и локација нехигијенских сметлишта;
- заштита земљишта, а нарочито пољопривредних земљишта од I-IV бонитетне класе, од негативних последица природних (ерозија, поплаве, бујице) и антропогених фактора (примена агрохемиката у пољопривреди, непланско ширење грађевинских подручја насеља, итд.);
- управљање отпадом на еколошким основама, а у складу са циљевима који су дефинисани Националном стратегијом управљања отпадом са Програмом приближавања ЕУ (санација и рекултивација постојећих сметлишта на подручју општине, односно питање решавање одлагања отпада у сеоским насељима)
- уравнотежено коришћење простора са становишта животне средине и заштите природних вредности подручја;
- обезбеђење примене принципа предострожности за све активности коју у планском периоду могу имати повећан степен еколошког ризика, применом система процене

59

утицаја на животну средину пре доношења инвестиционих одлука о развоју саобраћајних коридора, индустријских објеката и туристичке инфраструктуре на планском подручју;

- увођење система управљања животном средином на бази дефинисаних еколошких стандарда (ISO 14000) у свим будућим привредним објектима на подручју Општине;
- унапређење едукације локалног становништва о постојећим еколошким проблемима и њихово укључивање у акције за очување и унапређење животне средине;
- обезбеђење услова за примену и спровођење законских прописа из области заштите животне средине и законске регулативе која индиректно третира еколошку проблематику.

– **у области заштите природе и природних добара:**

- заштита природних предела, амбијената и пејзажа око културно-историјских споменика, односно очување природних предела посебне вредности и значаја, угрожених и ретких биљних и животињских врста, као и одржавање биодиверзитета и равнотеже очуваних и унапређење нарушених екосистема;
- званично проглашавање граница и режима заштите у ПИО „Радан“;
- уређење и одржавање јавних зелених површина;
- заштита земљишта од водне ерозије и заштита вода од неповољних хидролошких режима, узимајући у обзир и тенденције присутног глобалног отопљавања;
- идентификација станишта од значаја за заштиту европске дивље флоре и фауне по програму НАТУРА 2000;
- очување, презентирање и одрживо коришћење природних вредности за које се утврди да због својих хидролошких, геолошких, геоморфолошких и других вредности представљају аутентичне примерке гео-наслеђа;
- очување и неговање предела очуваних природних вредности;
- очување и пажљиво коришћење локалитета под шумским комплексима, односно повећање површине под шумом (на просторима угроженим ерозијом) пошумљавањем аутохтоним врстама; и
- адекватна презентација и укључивање природних вредности у програме туристичког развоја.

– **у области заштите културно-историјских добара:**

- спровођење интегралне заштите непокретних културних добара, које обухвата и природно очуване просторе у непосредној околини културних добара;
- формирање јединствене информационе основе о културном наслеђу на подручју Општине ради евидентирања и целовите валоризације и категоризације свих непокретних културних добара;
- побољшање саобраћајне доступности и медијске презентације;
- стављање под заштиту евидентираних културних добара (добара у режиму претходне заштите);
- израда неопходне урбанистичке документације за НКД и њихову заштићену околину;
- спровођење стриктне заштите непокретних културних добара од свих облика неконтролисаних изградњи која би могла да угрози сам локалитет и непосредну околину; и
- утврђивање граница заштићене околине и зоне заштите око категорисаних културних добара, како би се поред одређених забрана, омогућиле и могућности за развој комплементарних активности (туризам, пољопривреда) и уређења простора у функцији презентације споменичког наслеђа.

2. ОСНОВНИ СТРАТЕШКИ ПРАВЦИ И МОГУЋНОСТИ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

Свеобухватним сагледавањем и оценом постојећег стања општине Прокупље, уочавањем развојних потенцијала, потреба, снага, слабости, могућности (шанси) и ограничења, тј претњи (опасности) за остварење укупног развоја, ослањајући се на основне развојне правце са нивоа Републике и савремене тенденције у планирању и уређењу простора, а на основу утврђених општих и посебних циљева развоја сваке појединачне области - сегмента простора, дефинисани су **основни стратешки правци и могућности развоја општине Прокупље**.

Ради елиминисања постојећих проблема кроз постизање главних развојних циљева: побољшање демографске и економске ситуације и очување вредности животне средине, у будућности је потребно форсирати следеће стратешке правце просторног развоја:

- **Развој, уређење и функционисање мреже насеља, општинског центра Прокупља и осталих центара, а посебно ревитализација села** и повећање њихове атрактивности и туристичке валоризације, уз рационално коришћење земљишта у насељима и побољшање комуналне опремљености и опремљености објектима друштвеног стандарда; главно стратешко одређење - умањивање и заустављање негативних демографских токова, и то првенствено негативног природног прираштаја, неповољне старосне структуре и негативне стопе миграције село-град, намеће потребу да се планска решења дефинишу на начин да допринесу остваривању основних циљева у демографском развоју, а посебно ревитализацији села, што ће допринети повећању природног прираштаја, смањивању миграција село-град и задржавању младог становништва у сеоским подручјима, поправљање образовне структуре и смањењу незапослености;
- **Уређење простора - пејзажа и развој подручја на бази коришћења природних и створених ресурса у складу са принципима одрживог развоја** ради формирања и јачања значаја подручја са аспекта природних и културних вредности. У оквиру овог стратешког правца истичу се:
 - *Развој пољопривреде* на бази, у првом реду, пространих воћарских и ораничних, али и ливадских, пашњачких и виноградарских површина, са акцентом на производњи здраве хране и њеној примарној преради заснованој на воћарству (шљиве, вишње, јабуке у првом реду), ратарству (житарице), сточарству (свиње, говеда, овце, живина и др.), производњи поврћа (кромпир, пасуљ, купуса и др.).
 - *Развој туризма* на бази изузетних неискоришћених потенцијала овог подручја – природних пејзажних вредности топличког краја, нетакнуте чисте природе Радана, Јастрепца, терена погодних за различите видове рекреативног, ловног и риболовног туризма, излетничког, спортско – рекреативног, манифестационог туризма, богатства флоре и фауне, вредних културно – историјских споменика Прокупља и околине, традиционалног начина живота на селу, итд.
 - *Развој индустријске производње и производње у сектору малих и средњих предузећа* на бази коришћења природних ресурса и прераде пољопривредних производа, дрвета и других сировина, а посебно је важан специфичан вид производње флаширане минералне воде за пиће, као и друга производња на бази увозних сировина;
 - *Развој шумарства* на бази одрживог газдовања шумама и унапређења шумског и ловног фонда
 - *Развој експлоатације минералних сировина* на бази коришћења постојећих ресурса, првенствено фелдспата, глина и др.
 - *Развој грађевинарства* на бази коришћења грађевинских сировина (грађевински камен, дрво, глина), поготово у контексту будућег развоја и изградње привредних и туристичких капацитета и капацитета инфраструктуре.

- **Развој инфраструктуре** (путне инфраструктуре и других видова комуникација, електроенергетске и хидротеничке мреже водоснабдевања и канализација отпадних вода, заштите вода и заштите од вода, комуналних објеката).
- **Свеобухватна заштита животне средине и културно – историјских споменика, заштита од елементарних непогода, техничко – технолошких несрећа и других катастрофа**, као предуслов укупног развоја, а нарочито еко-пољопривреде и еко-туризма.

3. КОНЦЕПЦИЈА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ПРОКУПЉЕ – СИНТЕЗНИ ПРИКАЗ НАМЕНЕ И БИЛАНСА ПОВРШИНА

Ради превазилажења постојећих проблема, уз коришћење потенцијала и поштовање ограничења развоја, простор општине Прокупље треба развијати у складу са принципима одрживог развоја што подразумева организовану планску употребу – коришћење, уређење и заштиту у складу са природним и створеним потенцијалима и ограничењима Прокупље. На основу тога, одређене су основне зоне – рејони на територији општине Прокупље:

1. Средишњи равничарско – брежуљкасти развојни рејон у котлини и њеном ободу до око 500-600 м н.в. на присојним, односно до 350-400м н.в. на осојним странама котлине. Овај рејон се првенствено користи за гајење ратарских и повртарских култура у најнижим равнијим деловима котлине, воћа и винове лозе на брежуљкастом ободу котлине, као и за гајење крмног биља као основне хране за развој сточарства (свињарство, говедарство); насеља су збијена и формирана уз саобраћајнице, а у већим се формирају и радне зоне. У селима се за приоритет сматра и развој услуга, производних делатности а у онима по ободу котлине и етно – туризма, односно смештајних капацитета за потребе ловаца, планинара и других посетилаца шумовитог планинског дела. Град Прокупље ће и даље бити центар привредних активности, зона концентрације услуга и становништва, али и примарна зона туристичког развоја везана за брдо и видиковац Хисар, спортско угоститељске садржаје и видиковац на Трбуњском брду. Слични услови јављају се и у подрејону Житног Потока, који је такође оријентисан на развој ратарства, воћарства и сточарства, уз потребу и обавезу опремања поменутог насеља основним услугама и функцијама субопштинског центра на који је оријентисано становништво околних села у зони удаљеној и саобраћајно релативно изолованој од Прокупља. Јужни обронци Јастребца су ерозијом најугроженија зона, те се, с обзиром на природну предодређеност овог простора за ратарство у нижим, а сточарство и воћарство, у вишим зонама, обнављање и развој шума на Јастребцу, уз остале антиерозионе радове у сливу, истиче као приоритетни задатак.
2. Брдско – планински воћарско – сточарски и шумски развојни рејон изнад 350 м н.в. на осојним странама котлинског обода Радана и његових огранака (Проломским планинама, Соколовицом, Арбанашким планинама, Видојевицом и Пасјачом), односно 500-600 м н.в. на присојним странама Јастребца. Овај рејон се првенствено користи за планинско сточарство на квалитетним ливадама и пашњацима, односно за узгој воћа и винове лозе у нижим зонама, а највећи део простора на врховима Јастребца и у зони Радана и његових огранака је под шумама и шумским земљиштем. Виши делови Јастребца и обронака Радана планирани су за развој туризма, уз лоцирање смештајних капацитета у селима у долинама речица које се са Радана спуштају у котлину, као и у самом Прокупљу, изузетно у виду специфичног смештаја, као што су планинарски домови, катунске насеобине на Радану. На страни Јастребца туризам је оријентисан на етно-туризам и ловни туризам, планинарење, рекреацију, излетничке посете, док су обронци Радана са основном оријентацијом на ловни, риболовни, рекреативни и етно-туризам, са могућношћу комплементарне понуде са Пролом Бањом и ловним подручјима у прокупачкој општини.

Ова генерална подела на рејоне, урађена са аспекта пољопривредне производње, као примарне и приоритетне делатности људи овог краја, подразумева:

- да се у оквиру насеља могу формирати радне зоне за друге видове привреде, првенствено у постојећим центрима (Прокупље, Бериље, Бабин Поток, Житни Поток, Мала Плана, Туларе, Белољин и друга)
- да се насеља опремају јавним садржајима и објекти граде на основу урбанистичких правила
- да се простор инфраструктурно опрема у погледу саобраћајне мреже, хидротехничке, електроенергетске, телекомуникационе инфраструктуре, уређења локација за комуналне објекте,
- да се поједине зоне у општини користе за експлоатацију пегматита за производњу фелдспата (оквирно зоне јужно и западно од Прокупља), доломита (Бериље), глине (Мала Плана) и локалитети за које се кроз истражне радове покаже да су рентабилни за експлоатацију)
- да се поједине зоне у општини оријетишу на развој туризма
 - *туристичка зона Прокупље и брдо Хисар* - до сада није активирана у заслуженој мери. На Хисару се у новије време поново активира угоститељство, а простор се уређује као изванредан видиковац са уређеним зеленим шумским зонама. У широј зони Прокупља и самом граду могуће је уређење више зона са примарном наменом спорта и рекреације и угоститељским активностима везаним за ову намену, излете, манифестације и дружење, а детаљан распоред ће се извршити кроз урбанистичко планирање Града. Поред постојећег хотела и угоститељских објеката у Прокупљу, мотела на Хисару, могуће је организовање других угоститељских садржаја и видиковца на брду Хисар изнад Прокупља.
 - *туристичка зона „Јастребац“* – у вишим зонама шумовито подручје, природно ловиште, већи број прихваћатних излетничких пунктова (етно – ресторан на путу ка Рибарској Бањи изнад Клисурице и др.), истраживачких кампова, планинарски домови, етно-туризам, лов и риболов, пешако – бициклистички туризам и др.. Ова предеона целина ослања се на насеља у подножју Јастрепца на ободу котлине, у којима је могуће организовати смештајне и услужне капацитете, првенствено у Џигољу, Великој Плани и другим мањим местима;
 - *туристичка зона „Бели Камен“* – поред постојећих, могуће је организовање мањих смештајних капацитета углавном оријентисаних на излетнички туризам, "школу у природи", научни туризам (опсерваторија на Видојевици), али и зимски туризам у овој интересантној зони падинама Радана и његових оганака.
 - *туристичка зона „Радан“* – природно ловиште, већи број прихватних излетничких пунктова истраживачки кампови, етно-туризам, лов и риболов, пешако – бициклистички туризам и др.. Ова предеона целина обухвата насеља на планини Радану и његовим огранцима (Ргајска планина), а смештајни капацитети могу бити у виду ловачких и планинарских домова, етно - објеката и мањих туристичких целина апартманског типа у Власову, Ргајама и др..
 - *туристичка зона „Ајдановац“* – постојећи смештајни капацитети у Манастиру Ајданивац и одмаралишту, допуњени новим у околини, као зона за верски туризам, организацију школа у природи и рекреативну наставу деце, излетнички и ловни туризам на падинама Јастрепца.
 - *туристичка зона „Растовничко језеро“* – спорстко – рекреативниа зона језера на Растовничкој реци, излетнички и пешачко – бициклистички туризам везан за овај Прокупљу близак локалитет,
 - *туристичка зона „Бубличко (Брестовачко) језеро“* – спорстко – рекреативниа зона језера у јужном делу општине у широј зони Житног Потока, излетнички и пешачко –

- бициклистички туризам како за југоисточни део Општине, али и за посетиоце из правца суседне општине Бојник.
- *туристичка зона "Плочник" – зона неолитског насеља "Плочник"* као будући археолошки парк и центар научно – истраживачког туризма, омогућава и лоцирање мањих смештајних капацитета у овом делу општине, јединственом у оквирима Србије.
 - *туристичке зоне везане за коришћење лековитих вода (зона Пролом Бање, Вичка Бања, Плочник, Прокупље и др.)* – мањи туристички пунктови погодни за бањски туризам са могућношћу даљег развоја, уколико истраживања оправданости коришћења ових ресурса укажу да би они били економични за коришћење. .
- да се спроводи интегрална заштита простора – животне средине, како би се очувао највреднији ресурс овог краја – пољопривредно земљиште, као и квалитет подземних и површинских вода.

На подручју које обухвата административна општина Прокупље, задржаће се доминантно плодно тле, које је углавном пољопривредно и шумско, а неплодне површине су највећим делом намењене становању и путевима. Становници већине села бавиће се пољопривредом (ратарством и повртарством у долиној, и котлинској, воћарством и виноградарством у брежуљкастој зони, а сточарством на планини). Брдско планински шумовити предели Радана и Јастрепца углавном остају слабо насељени, уз веома контролисану градњу објеката у функцији шумарства, инфраструктуре и туризма. У селима, нарочито низијског дела, на њивама се гаје жита (највише кукуруз, пшеница), поврће (кромпир, пасуљ, паприка и др.), и др.. Терени у брежуљкастој зони користе се за гајење воћа, а највише се гаји шљива и вишња и друго коштуњаво воће, а од јагодичастог воћа јагода, купина и малина. У котлинском делу највише се гаје свиње и живина, а у брежуљкастом и брдском говеда и овце.

Од 75.900ха простора општине Прокупље плодно земљиште (пољопривредно и шумско) чиниће око 70.400 ха или 92,75%, а остало (укључујући и грађевинско у насељима, планираним туристичким зонама, инфраструктуру, као и површине под водотоцима, неплодне површине и др.) око 5.500 ха или 7,25 %. Пољопривредно земљиште заузимаће око 43.850 ха или 57,77 % укупне територије општине. Тенденција повећавања пољопривредног земљишта на рачун ливада и пашњака треба да буде обустављена, поготово ако се ради о њивама високог бонитета у долини Топлице. Ливаде и њиве ће се највећим делом смањити због нове изградње привредних зона у долиноском делу, односно потребе пошумљавања или изградње туристичке инфраструктуре на пашњачким површинама у брдско- планинском делу општине.

Шумске површине се у највећој мери одржавају, изузев тамо где је неопходно проширити пут или изградити инфраструктуру и објекте у функцији туризма, или експлоатације минералних сировина, уз обавезу минималног неопходног смањења шумских површина, на основу одговарајуће документације и процена утицаја на животну средину. Убудуће ће се посебна пажња посветити мелиоративним радовима, тј пошумљавању деградираних шумских земљишта и оголелих терена, поготово оних који су угрожени ерозијом. Досадашње површине под пашњацима ће се скоро у потпуности задржати, изузев ако је потребно пошумити их ради заштите од ерозије, или ангажовати за туристичку намену, поготово у зони Радана, Видојевице и Пасјаче.

Грађевинска подручја насеља одређена су као оријентационе просторне целине, које обухватају грађевинско земљиште и окућнице са обрадивим земљиштем. Нова градња у постојећим насељима планира се у оквиру граница грађевинског подручја насеља. Путна мрежа градиће се углавном на трасама постојећих локалних, шумских и некатегорисаних путева. магистрални инфраструктурни правци железнице, аутопута, гасовода и др. реализоваће се на основу посебних одговарајућих пројеката и планова, а овим ППО се резервише коридор у којем ће се њихова траса дефинисати. Зоне и локације за изградњу малих хидроелектрана и осталих водопривредних објеката утврђиваће се одговарајућим документима у складу са условима надлежне водопривреде. Грађевинска подручја туристичких зона, центара и пунктова на новим локацијама представљена су графички кроз симболе, у правилима грађења дати су основни урбанистички параметри за

поједине туристичке намене. Дефинисање граница тих грађевинског подручја извршиће се кроз израду одговарајућих урбанистичких планова.

Табела бр. 4: Промена структуре коришћења простора општине Прокупље 2007.-2025.год.

Ред.број	Намена - категорија	Површина ха	% од укупне површине општине	Површина ха	% од укупне површине општине
		2007.година		2025.година	
1.	Оранице и баште	20.115	26,50	око 19300	око 25,43
2.	Воћњаци	5.293	6,97	око 5400	око 7,11
3.	Виногради	469	0,62	око 550	око 0,72
4.	Ливаде	8.185	10,78	око 8000	око 10,55
Свега 1-4:	(обрадиве површине)	34.062	44,88	око 33250	око 43,80
5.	Пашњаци	10.629	14,00	око 10600	око 13,97
Укупно 1-6:	Пољопривредно земљиште	44.691	58,88	43850	око 57,77
7.	Шуме и шумско земљиште	26.529	34,95	око 26550	око 34,98
8.	Остало земљиште	4.683	6,17	око 5500	око 7,25
Укупно 1-8:		75.903	100,00	око 75900	100,0

* У остало земљиште укључено је и грађевинско и остала неплодна земљишта настала услед активности људи, као и водно земљиште и друга природно неплодна земљишта.

В) КОНЦЕПЦИЈА, ПРИНЦИПИ И ПРОПОЗИЦИЈЕ КОРИШЋЕЊА, УРЕЂЕЊА И ЗАШТИТЕ ПЛАНСКОГ ПОДРУЧЈА

1. ЗАШТИТА, УРЕЂЕЊЕ И РАЗВОЈ ПРИРОДЕ И ПРИРОДНИХ СИСТЕМА И КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНИХ РЕСУРСА

Анализа комплекса природних чинилаца територије општине Прокупље, показала је да су основни природни потенцијали овог подручја:

- Пољопривредно земљиште и пашњаци
- Шумом обрасла земљишта
- Појаве и налазишта минералних сировина
- Површинске и подземне воде
- Подручја погодна за развој туризма (релативно очувана природна средина, пејзажне и амбијенталне вредности итд.) .

За сваки од њих дефинисани су и **услови коришћења, уређења и заштите природних ресурса**:

1. Интензивније коришћење обрадивог пољопривредног земљишта до III бонитетне класе, на надморској висини до око 350 м, и на нагибима до 20%, хидромелиорације пољопривредних површина у алувионима речних токова и котлини, квантитавно и квалитативно унапређење воћњака и винограда, мелиорације и обогаћивање травним врстама ливада и пашњака на теренима ниже бонитетне класе са нагибом до 25% без обзира на надморску висину, регулисање и умиривање бујичних и ерозионих подручја.
Потребно је плански спроводити комасацију и арондацију земљишта у зонама интензивне пољопривреде, иницирати и подржати развој других комплеметарних функција са пољопривредном производњом (прерада пољопривредних производа) и обезбедити могућност за производњу оних врста које имају извозни потенцијал (воће, лековито биље, шумски плодови). Осим тога, треба регулисати и умирити бујична и ерозиона подручја итд.
2. Коришћење пашњачких и ливадских површина за планинско сточарство у брдском делу, а примена стајског сточарства у низијском делу територије
3. Интензивније гајење и експлоатација шума и то дрвене масе и споредних шумских плодова што подразумева већу отвореност шума (изградња шумских комуникација), али и примену интензивнијих мера неге и обнове шумског фонда.
 - Интензивнија експлоатација шума подразумева, такође, примену проградационих мера за превођење ниских (изданаких) шума у категорију високих, пошумљавање свих необраслих шумских земљишта и нагнутих терена преко 25% и сл.
 - У циљу очувања природног амбијента, све мере и интервенције морају се заснивати на коришћењу аутохтоних врста на целој територији, посебно на Јастрепцу и Радану и на теренима уз водотокове.
 - С обзиром да шуме чине и основ за ловни туризам брдског дела овога краја планској и рационалној експлоатацији шумског фонда усклађеној са саморепродуктивним потенцијалом овог екосистема, треба посветити пажњу.

Потребно је усмерити неконтролисану експлоатацију овог ресурса у складу са принципима одрживог развоја, унапредити дрвену индустрију у складу са увођењем капацитета за прераду и финалну производњу, али и применити интензивније мере неге и обнове шумског фонда.

4. Коришћење водног потенцијала за водоснабдевање и у сврхе производње флаширане минералне воде за пиће - богатство општине водом је релативно у квантитативном и квалитативном погледу, јер је овај потенцијал неравномерно распоређен у простору, веома подложен деградацији и зато га треба рационално користити, заштитити и унапредити. Повећање корисног водног биланса заснива се на успоравању брзине отицања површинске воде и њеном задржавању у земљишту, и на умиривању бујичних токова. Основна просторна мера заснива се на пошумљавању сливова водотока и бујичних токова, терена подложних ерозији и на већим нагибима.

- Поред проширивања површина под природном или културном вегетацијом, убрзано отицање воде са територије општине треба регулисати уређивањем речних корита и обављањем хидромелиорационих радова и уређења сливова;
- Неопходно је и очување квалитета вода (за Топлицу је све до Прокупља прописана IIа подкласа – може се користити или употребљавати за снабдевање насеља водом за пиће, за купање и у прехранбеној индустрији, а низводно од Прокупља је прописана IIб подкласа - која обухвата воде које се могу искоришћавати или употребљавати за спортове на води, рекреацију, за гајење мање племенитих врста риба (ципринида) и за појење стоке) пречишћавањем употребљених комуналних и индустријских вода, изградњом стандардних (санитарно-хигијенских) септичких јама у селима, успостављањем зона санитарне заштите око изворишта водоснабдевања и режима коришћења простора унутар ових зона, организовање прикупљања и депониовања отпада (изван домаћаја површинских и подземних вода) и савремен третман смећа.
- Око свих изворишта воде за пиће, било да се ради о хидроакумулацијама или другим изворима, неопходно је установљивање и поштовање зона и режима санитарне заштите.
- Евентуална експлоатација минералних вода за флаширање мора да се спроводи на основу одговарајућих истраживања и документације, а уз обавезу успостављања режима санитарне заштите изворишта.

Потребно је обезбедити очување квалитета вода и стриктно поштовање режима заштите изворишта подземних и површинских вода у свим извориштима постојећег комуналног и сеоских водовода, очување локалних изворишта и повезивање свих парцијалних водовода насеља у јединствен систем. Поред тога, ради очувања водног биланса и заштите терена од ерозије основна мера заснива се на пошумљавању сливова водотока и бујичних токова, терена подложних ерозији и на већим нагибима.

5. Експлоатација минералних сировина - појаве и налазишта минералних сировина за које је досадашњим истраживањем утврђено да постоје су, првенствено, лежишта и појаве фелдспата, доломита, глина, графита. Даља експлоатација ових и других сировина за које се утврде да постоје, обављаће се уз обавезно спровођење детаљних истраживања на површинама које су предвиђене за интензивну експлоатацију на бази перспективности и рудоконтролних елемената;

6. Развој туризма - очуван природни амбијент, пашњаци, шуме, посебно брежуљкаст и планински рељеф, климатске прилике, указују на специфичне могућности развоја туризма, пре свега еко – етно туризма и ловног, али и рекреативног и излетничког туризма на Јастрепцу и падинама Радана, зони Бубличког језера, и других, као и свих основних и пратећих привредних делатности.

Развој туризма мора бити заснован на принципима одрживог развоја, односно усклађен са захтевима очувања природних амбијената, пашњака, шума, специфичности рељефа, разноврсности предела, климатских прилика, и др.

У условима све веће деградације природе, очувани предели постају све вреднији, те их је, у овом случају, већ сада могуће штитити на основу планирања потребних мера и средстава у свим постојећим и будућим програмима развоја.

Очување предела се заснива на свим мерама предвиђеним у делу заштите и коришћења пољопривредних земљишта, шума, вода и др. природних ресурса.

На основу утврђених критеријума и вредновања територије општине Прокупље за поједине намене, на основу синтетизовања деловања укупних природних и створених чинилаца за избор

оптималних просторно - планских решења, опредељују се следећи посебни **плански критеријуми коришћења површина:**

1. Концентрација и ограничење изградње стамбених и осталих пратећих објеката - на теренима до 15% нагиба (стабилним и добро носивим), добро оријентисаним – погодним за изградњу
2. Рационална пољопривредна производња – ускладиће се са стварном (природном) производном способношћу у складу са климатским, хидролошким и педолошким приликама. Развој интензивне пољопривредне производње, на земљиштима до III бонитетне класе на нагибима до 15% (ратарство), а на нагибима до 30% развој воћарства. Развој интензивне пољопривредне производње, сточарства на пространим пашњачким и ливадским површинама, ван терена погодних за ратарство. као и на посебно подигнутим сточним фармама.
3. Изградња индустријских објеката - на теренима нагиба до 3%, односно до 8% за мање објекте (стабилним и добро носивим), сеизмички мање повредљивим, изван правца дувања доминантних ветрова, нарочито када се ради о производњи која може бити извор загађивања околине; изградња индустријских објеката (којима је вода специфичан локациони захтев) на локацијама на којима се може обезбедити снабдевање квалитетном водом као и евакуација отпадних вода прихватљива са хигијенског становишта; избор одговарајућих привредних активности које треба да омогуће трајни развој подручја уз минимизирање негативних ефеката на квалитет животне средине.
4. Изградња саобраћајница - планираће се на теренима који обезбеђују максималну доступност и проходност за постављање траса, али истовремено гарантују и сигурност у експлоатацији и безбедност у случају акцидентата
5. Интензивнији развој туризма и рекреације - планираће се на постојећим локалитетима, али и на свим перспективним који ће овим планом бити утврђени (етно, спортско рекреативни, ловни и др.)
6. Заштита, уређење и унапређење постојећих зелених површина и проширивање површина под зеленилом, озелењавањем свих нестабилних, плавних и деградираних терена, као и терена на нагибима већим од 15%
7. Уређивање бујичних токова на територији општине
8. Заштита свих постојећих изворишта у контактної зони водопрпусних и водонепрпусних слојева (стварањем заштитних зона и дефинисањем режима њиховог коришћења)
9. Лоцирање објеката и површина који могу бити потенцијални загађивачи животне средине искључиво на основу детаљних истраживања терена и услова локације и њеног окружења; подразумева се обезбеђење одговарајућег пројектовања услова лоцирања и изградње, технолошког поступка и мера заштите у складу са еколошким принципима и уз поштовање законских прописа (како при изради техничке документације, изградњи, тако и при експлоатацији односно раду објеката у редовним и акцидентним ситуацијама, како би се избегле последице евентуалних техничко – технолошких несрећа).

Природни ресурси на подручју општине Прокупље, првенствено плодно земљиште, ресурси питке воде и хидроенергетски ресурси, природне вредности и лепоте, минералне сировине, шумско богатство и ловна дивљач, и др., користиле се у складу са правилима која обезбеђују њихово одрживо коришћење, уз максимално очување и заштиту. Планом се посебно прописују **правила коришћења простора** која обезбеђују да се пољопривредна производња, изградња насеља, привредних објеката, саобраћајница, привредних, туристичких и других објеката одвија у складу са циљевима коришћења и заштите природних ресурса панског подручја.

Правила коришћења простора са аспекта погодности терена за пољопривредну производњу

На основу критеријума за издвајање терена погодних за пољопривреду (педолошки покривач, висина подземних вода, степен ерозије, климатски услови, нагиб и надморска висина, као основни критеријуми и експозиција, као допунски фактор) извршено је оквирно зонирање терена за поједине видове пољопривредне производње, за која се прописују следећа правила.

Зоне повољне за оранице и баште.

- Најповољнији терени су најраспрострањенији у котлинском делу општине – у зонама поред Топлице и њених притока до 350 мнв, на земљиштима до IV катастарске класе, са углом нагиба до 3°, без појаве ерозије и клизишта, без могућности плављења, топлих експозиција (S, SW, SE), као и неекспониране површине. На подручју Општине земљишта најповољнија за пољопривреду простиру се у средишњем делу општине, нарочито на речним терасама реке Топлице и њених притока. Напомиње се потреба за наводњавањем којим се постиже потребан хидролошки режим за производњу појединих култура које мање трпе неповољне хидролошке услове. На овим просторима постоје услови за гајење житарица, крмног биља, поврћа, јагодичастог и коштуњавог воћа, винове лозе, цвећа и других култура, а потребно наводњавање је једини услов за несметано одвијање пољопривредне производње на вишљим оцедитијим теренима. У овим зонама производњу поврћа, цвећа и др. могуће је организовати и у пластеницима и стакленицима, чиме се постиже независност приноса од метеоролошких прилика.

- Условно повољни терени за оранице и баште се налазе на висинама од 350 до 500 мнв, на земљиштима слабијег квалитета и већег нагиба до око 8°, са слабијом ерозијом или акумулацијом, углавном у средишњем делу територије општине, као и на нижим теренима уз Топлицу и њене притоке, или нижим теренима који су повремено плављени површинским и подземним водама, а на југу у зони Житног Потока. Услови тла и нагиба и хидролошки режим условљавају избор пољопривредних култура, примену одређене врсте ђубрива, као и одређен начин обраде ради спречавања ерозије, уколико се користе као оранице и баште. Главна ограничења у коришћењу су слабији квалитет земљишта, па се њихов квалитет може побољшати применом одређене врсте ђубрива, избором адекватних пољопривредних култура прилагођеним овим типовима земљиштима, обезбеђењем одговарајућег хидролошког режима тла, и др.. И у овим зонама пољопривредну производњу могуће је организовати и у пластеницима и стакленицима, уз обавезу хидромелиорација тла. Ови терени су повољнији за оранице, посебно за гајење кукуруза, крмног биља, за воћарство, повртарство итд..

- Терени неповољни за оранице и баште окружују Топличку долину; представљају их углавном шумовита подручја Јастрепца, Радана и осталих планинских зона на висинама преко 500 м, стрмих нагиба, неповољних експозиција и карактеристика тла, а уколико су без шуме, склони су еродовању. У ове терене, уколико су неповољно експонирани или угрожени ерозијом спадају и нижи терени преко 350 мнв, на којима антиерозивни радови имају приоритет.

Зоне повољне за воћњаке и винограде.

- Најповољнији терени за воћњаке и винограде су терени побрђа до 350 мнв, оцедити, песковити, на земљишту до IV бонитетне класе, топлих експозиција и повољних нагиба. Налазе се на благим падинама атара скоро свих села општине Прокупље који се спуштају ка Топлици. Напомиње се да су, на жалост, многе површине под некада широко распрострањеним виноградарским културама у последњем периоду запарложене и претворене у воћњаке, па је плански приоритет обнова винограда на овим просторима. Коштуњаво воће предњачи у избору воћњачких култура.

- Повољне терене за воћњаке и винограде представљају терени на умереним експозицијама и стрмијем нагибу који су углавном заступљени на мањим површинама. У избору култура предњаче разне врсте коштуњавог воћа.

- Терени неповољни за воћњаке и винограде су на хладним експозицијама, влажном терену или већем нагибу; представљају их углавном шумовита планинакса подручја Јастрепца, радана и његових огранака, тј. вишљих зона, на висинама преко 350 мнв, стрмијих нагиба, неповољних карактеристика тла, а уколико су без шуме, склони су еродовању. Ова подручја су у јужном и северном делу општине најчешће под шумом или су прокрчене некадашње шумске површине, док су у средишњим зонама и близу насеља угрожене градњом. Ако су слободна, најповољнија су за за воћњаке, винограде и ливаде.

Повећање површина под виноградима и воћњацима захтева посебне интервенције у циљу побољшања квалитета педолошког слоја и предузимање ефикасних мера унапређења нископродуктивних и деградираних земљишта, и то увођењем одговарајућег плодореда, применом одговарајућих агротехничких мера, већом употребом стајског, као и других органских ђубрива, коришћењем минералних ђубрива у складу са хемијским својствима појединих типова земљишта и принципима производње здраве хране, и на друге начине.

Потребан је добар одабир аутохтоних - еколошких врста воћног расада које на овим просторима дају боље приносе и успевају и на већим надморским висинама. Одговарајућом терасастом обрадом земљишта превазилазе се и већи нагиби, а самим тим и зауставља ерозија на тим површинама.

Зоне повољне за ливаде и пашњаке.

- Најповољнији су терени побрђа, непошумљени, изнад 350 мнв, стрмији и са педолошким супстратом лошијих карактеристика, на земљиштима преко IV катастарске класе. Налазе се у брежуљкастом и планинском делу општине и због склоности еродовању искључени су за узоравање, те, као такви, погодни за сточарство.

- Повољне терене за ливаде и пашњаке представљају стрмији терени за које се, као вид заштите тла од ерозије, планира затрављивање аутохтоним врстама трава (које у овим крајевима дају најбоље приносе, а добра су подлога за развој сточарства), уз побољшање квалитета педолошког покривача и адекватан начин њихове експлоатације. У ову категорију сврставају се и нижи терени који су због неповољног хидролошког режима често плављени и, као такви, мање повољни за оранице и баште, али је формирање ливада на њима предуслов за сточарску производњу.

- Терени неповољни за ливаде и пашњаке су претежно под шумама на стрмим нагибима илии јако еродованом земљишту, каквих је врло мало.

Зоне неповољне за пољопривредну производњу - терени са неповољним природним условима су земљишта од V-VII бонитетне класе, на стрмим земљиштима и сл. Најзаступљенија су у јужном и северном делу подручја Општине. На овим локалитетима ограничавајући фактор је лош педолошки супстрат. Ова подручја је **најрентабилније пошумити или се могу ангажовати за градњу.**

Поред поменутих терена, терени који се налазе у оквиру заштитних зона локалних изворишта водоснабдевања су предоређени за екопољопривреду са строго контролисаном употребом хемијских средстава у складу са режимима коришћења простора у појединим санитарним зонама заштите. Напомиње се да се као непродуктивни терени издвајају све изграђене површине, мада се у насељима у оквиру окућница јављају баште у којима се углавном гаји поврће и воће на квалитетном пољопривредном земљишту.

Зонирање према погодности терена за насељавање – изградњу

Критеријуми за оцену погодности терена Општине за насељавање, дефинисани су у складу са глобалним захтевима и потребама смештаја насељених функција и обухватају: морфологију терена, стабилност терена, носивост терена, климатске особености, ниво подземних вода, плавност терена, сеизмичност итд. На основу њих прописана су следећа правила за насељавање – изградњу насеља у појединим зонама са различитим нивоом погодности и мањим или већим ограничењима за просторни развој и насељавање (становање, привређивање – рад и комуницирање):

I - Први тип терена чине погодни терени за просторни развој и насељавање без ограничења за насељавање. Ово су равни или благо нагнута терени (до 10%), у подручју алувијалних равни и речних тераса Топлица и притока, стабилни, добро носиви, оцедити и добро експонирани. Поред алувиона и долинска проширења брдско – планинских токова спадају у ове терене и они захватају и више делове долинских страна и површи у зонама дуж притока Топлице. Микроклиматски услови на овом подручју су повољнији, с обзиром на надморску висину, морфолошке карактеристике и сл. Могуће је лоцирати породично и вишепородично становање, изградњу јавних садржаја и привредних капацитета, али искључиво у зонама уз саобраћајнице, како би дошло до минималне деградације плодног тла, односно заштите земљишта и подземних вода у алувиону реке Топлице и др. река у доњим деловима токова.

Због повољних инжењерских, геомеханичких карактеристика терена, трошкови фундаирања, земљани и грађевински радови су релативно мали. Ови терени се користе за пољопривредну производњу (гајење жита, поврћа, воћа), јер су то углавном земљишта II - IV катастарске класе.

II - Други тип терена чине условно погодни простори за насељавање са мањим или већим ограничењима за насељавање. Овом типу терена припадају равни или благо нагнута терени (до 15%) или више нагнута (до 30%), у висинској зони преко 350 м, углавном стабилни или са појавама клижења, добро носиви. Као већа ограничења локално се јављају нагиби терена од 20-30%, појаве клижења и нестабилности, или плављење уз речне токове. Ова природна ограничења захтевају мање или веће материјалне трошкови при савладавању (заштита од плављења, заравњавање, стабилизација клизних терена, низ техничких мера при земљаним радовима, трасирању инфраструктуре и саобраћајница). Ови терени захватају долиנסке стране притока Топлице. Овим теренима припадају и повремено плављени терени у нижим зонама речних долина Топлице и притока. Користе се углавном као воћњачке, виноградрске, ливадске површине, делом пошумљени. Осим воћарства и виноградарства, ови терени могу да се користе и за екстензивно гајење жита, сточарство, шумарство итд., али је од изузетног значаја спровођење антиерозионих радова у сливу и санирање неповољних последица еродовања тла, а првенствено одговарајући начин обраде земљишта и избор култура.

На овим теренима је могуће лоцирати индивидуално становање, изградњу мањих привредних капацитета итд.

III - Трећи тип има најмање повољне услове у поређењу са осталим типовима за било коју намену коришћења. Ове терене карактеришу веома стрми нагиби (> 30%), нестабилност у природним условима и при изградњи, клижења, еродовани терени. Овим теренима припадају простори изнад 350 м.н.в. (падине изграђене од стена миоцена и флиша). На овим теренима се развија шумарство, сточарство са обзиром да их углавном чине шумске и ливадско - пашњачке површине. Због велике пошумљености и ограничења, непогодни су за насељавање. Могуће их је користити искључиво за шумске, пашњачке површине, односно за узгој шума, сточарство, као и за развој планинског туризма (највише ловног и излетничког).

Апсолутно неповољних терена за насељавање – изградњу са аспекта природних услова скоро да и нема: то су водене површине, стрми терени, а као ограничавајуће на ширим просторима се може навести простирање пољопривредних и шумских површина, површина под ловиштима и зоне изворишта водоснабдевања.

При изради планске и техничке документације без обзира на тип терена обавезно је истраживање са аспекта геологије, кроз израду елабората геолошких и геотехничких истраживања.

При планирању и пројектовању, као и изградњи и коришћењу објеката **у свим зонама повољним за туризам** (зона Прокупља, Плочника, Виче, Пролом Бање и Вичке Бање, Растовничког и Бубличког језера, као и шумских комплекси планина Видојевице, Радана и Јастрепца и побрђа, ловишта, амбијенталне и споменичке вредности насеља, манастира и црква и др.), обавезно је поштовати све мере заштите природних ресурса и правила коришћења простора и грађења прописана овим Планом.

При пројектовању саобраћајница у простору развића алувијаних седимената у зонама ближе Топлици и подручјима са високим подземним водама, где је постелица тла неподобна за изградњу коловозне конструкције, или је потребно савладати локалне денивелације, неопходна је израда насипа, са поправкама тла и изградом тампонских слојева; у свим теренима и теренима склони еродовању, обавезно је пројектовање заштитних косина, евентуално заштитних објеката, објеката хидротехничке регулације и заштите од падавина, бујица и ерозије. Благовремена процена стабилности терена је услов свих планирања саобраћајних траса.

Критеријумима за одабир траса саобраћајница морају бити обухваћени и технички пројектантско-извођачки услови: услови за трасе и мостовске деонице дефинишу се параметрима тла и стена, потребама санације, мелиорације и ојачања, условима ослањања мостовских темеља.

При пројектовању и извођењу различитих видова и саобраћајница у теренима са ресурсима питке воде и зонама санитарне заштите око изворишта и објеката водоснабдевања, потребне су посебне мере заштите тла и подземних вода од загађења при редовном саобраћају, а посебно при акцидентним ситуацијама.

2. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ И ДИСТРИБУЦИЈА СТАНОВНИШТВА, МРЕЖЕ НАСЕЉЕНИХ МЕСТА И ЈАВНИХ СЛУЖБИ, ОДНОС ГРАДСКИХ И СЕОСКИХА НАСЕЉА И РАЦИОНАЛНО КОРИШЋЕЊЕ ПРОСТОРА

2.1. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ И УРЕЂЕЊЕ МРЕЖЕ НАСЕЉА И ДЕМОГРАФСКА ПЕРСПЕКТИВА ОПШТИНЕ ПРОКУПЉЕ

2.1.1. ДЕМОГРАФСКИ ОКВИР И ПЕРСПЕКТИВЕ

Процене кретања становништва и стратешке смернице за искоришћавање и унапређење демографског потенцијала

Као последица лоше старосне структуре и малог удела фертилног континента у многим сеоским насељима, број становника општине Прокупље ће до 2025. године наставити да се смањује. Процене кретања броја становника урађене су у две варијанте.

Прва варијанта пројекција изведена је на основу тренда кретања броја становника по насељима у периоду од 1991. (подаци пописа) до 2005. године (процењен број становника). Овај тренд је изабран, како због методолошких поклапања података, тако и због демографских, економских и социјалних трендова који су се у изабраном периоду јавили, а који ће, уколико не дође до битних развојних помака, утицати на интензивније смањивање броја становника. Прва варијанта пројекција представља варијанту *status quo*. Према овој варијанти укупан број становника општине Прокупље би се смањио за 2.397 или 4,9% у односу на 2002. годину и износио би 46.104. Број становника сеоских насеља опао би за 2.999 или 14,4% и износио би 17.829, док би се број становника у општинском центру повећао за 602 или 2,2% и износио би 28.275.

Друга варијанта (овим Просторним планом прихваћена варијанта) пројекција претпоставља интензивнији развој насељских центара, посебно оних са повољнијом старосном структуром. Иако ни ове пројекције не доводе до повећања укупног броја становника општине, оне на дуги рок могу бити схваћене као повољнији сценарио који би водио постепеном демографском опоравку. Према овој варијанти, укупан број становника општине Прокупље би се у односу на 2002. годину смањио за 629 или 1,3% и износио би 47.872. Број становника сеоских насеља опао би за 2.013 или 9,7% и износио би 18.815, док би се број становника у општинском центру повећао за 1384 или 5,0% и износио би 29.057. Опоравак броја становника у овој варијанти би осетила и насеља Бабин Поток, Белољин, Велика Плана, Горња Стражава, Горња Трнава, Доња Коњуша, Доња Топоница, Доња Трнава, Житни Поток, Мађере, Мала Плана, Микуловац, Ређинац и Туларе.

Табела 5.: Процене броја становника у две варијанте

Насеље / општина	Број становника 2002.	Број становника 2025. (прва варијанта)	Број становника 2025. (друга варијанта)	Насеље	Број становника 2002.	Број становника 2025. (прва варијанта)	Број становник а 2025. (друга варијанта)
Општина	48501	46104	47872	Житни Поток	592	513	592
Општински центар	27673	28275	29057	Здравиње	184	128	128
Остала насеља	20828	17829	18815	Злата	205	147	147
Арбанашка	51	21	21	Јабучево	22	19	19

Насеље / општина	Број становника 2002.	Број становника 2025. (прва варијанта)	Број становника 2025. (друга варијанта)	Насеље	Број становника 2002.	Број становника 2025. (прва варијанта)	Број становника 2025. (друга варијанта)
Бабин Поток	674	630	674	Јовине Ливаде	11	9	9
Баботинац	270	215	215	Југовац	146	115	115
Бајчинце	258	180	180	Калудра	103	81	81
Балиновац	217	137	137	Клисурица	250	221	221
Балчак	26	21	21	Кожинце	105	81	81
Баце	284	185	185	Кончић	134	74	74
Бела Вода	207	181	181	Концел	180	157	157
Бели Камен	27	32	32	Костеница	289	296	296
Белогиш	88	60	60	Крњи Град	47	19	19
Белољин	569	471	569	Крушевица	47	17	17
Бериле	730	763	834	Мађере	363	272	290
Богужевац	26	25	25	Мала Плана	608	498	608
Бреговина	70	49	49	Мачина	67	39	39
Бресник	18	8	8	Меровац	174	119	119
Бресничкић	261	231	231	Микуловац	385	345	385
Бублица	202	139	139	Милковица	62	28	28
Букулорам	12	5	5	Мрљак	26	14	14
Булатовац	137	91	91	Мршел	164	125	125
Бучинце	12	2	2	Нова Божурна	239	242	242
Велика Плана	666	508	666	Нови Ђуроац	13	3	3
Видовача	32	16	16	Ново Село	362	405	405
Вича	81	65	65	Обртинце	14	3	3
Власово	68	26	26	Пасјача	35	44	44
Водице	230	211	211	Пашинац	134	118	118
Гласовик	155	90	90	Пестиш	22	6	6
Гојиновац	78	71	71	Петровац	436	460	460
Горња Бејашница	30	10	10	Пискаље	30	14	14
Горња Бресница	169	143	143	Плочник	182	113	113
Горња Коњуша	66	48	48	Поточић	449	529	529
Горња Речица	152	98	98	Прекадин	167	148	148
Горња Стражава	768	635	768	Прекашница	23	15	15
Горња Топоница	60	44	44	Прекопуце	125	70	70
Горња Трнава	429	411	429	Прокупље г	27673	28275	29057
Горње Кординце	224	187	187	Ранкова Река	22	14	14
Горњи Статовац	45	28	28	Растовница	69	32	32
Грабовац	14	5	5	Ргаје	26	11	11
Губетин	225	202	202	Рељинац	611	560	611
Добротић	37	22	22	Ресинац	224	161	161
Доња Бејашница	14	6	6	Селиште	16	15	15
Доња Бресница	219	186	186	Смрдан	95	70	70
Доња Коњуша	305	277	305	Средњи Статовац	38	26	26
Доња Речица	394	300	300	Стари Ђуроац	15	10	10
Доња Стражава	722	851	851	Старо Село	29	22	22
Доња Топоница	352	323	352	Товрљане	90	45	45
Доња Трнава	1600	1504	1600	Трнови Лаз	62	37	37
Доње Кординце	226	192	192	Туларе	331	285	298
Доњи Статовац	74	35	35	Ћуковац	360	369	369
Драги Део	62	39	39	Џигољ	276	166	166
Дреновац	161	186	186	Шевиш	23	16	16
Ђуроац	147	186	186	Широке Њиве	48	22	22
Ђушница	59	42	42	Шишмановац	95	87	87

На основу трендова из претходног периода, претпоставља се да ће се просечна величина домаћинства у општини Прокупље у периоду до 2025. године смањити за 0,2 члана. Ову претпоставку поткрепљују и пројекције о кретању броја становника, као и општи тренд смањивања просечне величине домаћинства, како у насељима која се демографски празне, тако и у урбанизованим срединама у којима вишепородична домаћинства све више уступају место

једнопородичним. Увећање броја једнопородичних домаћинстава нарочито се очекује у општинском центру, као и у другим већим центрима у којима би привредни раст требало да услови и значајнију стамбену изградњу, односно већу способност становнишва за решавање стамбеног питања. Пројекције кретања броја домаћинстава такође су дате у две варијанте и прате пројекције кретања броја становника (варијанта *status quo* и развојна варијанта).

Према првој варијанти пројекција, укупан број домаћинстава би се, у односу на 2002. годину, смањило за 132 или 0,8% и износило би 16.072. У општинском центру би дошло до повећања броја домаћинстава за 150 или 1,7%, те би укупан број домаћинстава био 8.836. У осталим насељима број домаћинстава би опао за 664 или 8,8% и износио би 6.854. Према другој варијанти пројекција, број домаћинстава би се у односу на 2002. годину повећао за 484, односно за 3,0% и износио би 16.688. Број домаћинстава би се у општинском центру повећао за 394 или 4,5% и износио би 9.080, док би у сеоским насељима број домаћинстава опао за 284 или 3,8% и износио би 7.234.

Табела 6: Процене броја домаћинстава у две варијанте

Насеље / општина	Број домаћинстава 2002.	Број домаћинстава 2025. (прва варијанта)	Број домаћинстава 2025. (друга варијанта)	Насеље	Број домаћинстава 2002.	Број домаћинстава 2025. (прва варијанта)	Број домаћинстава 2025. (друга варијанта)
Општина	16204	16072	16688	Житни Поток	225	211	244
Општински центар	8686	8836	9080	Здравиње	97	75	75
Остала насеља	7518	6854	7234	Злата	92	72	72
Арбанашка	27	12	12	Јабучево	10	9	9
Бабин Поток	190	188	201	Јовине Ливаде	6	6	6
Баботинац	89	76	76	Југовац	62	53	53
Бајчинце	101	76	76	Калудра	39	33	33
Балиновац	72	49	49	Клисурица	89	85	85
Балчак	14	12	12	Кожинце	53	45	45
Баце	119	85	85	Кончић	66	40	40
Бела Вода	60	56	56	Концељ	62	58	58
Бели Камен	15	20	20	Костеница	99	109	109
Белокош	35	26	26	Крњи Град	31	15	15
Белољин	203	181	219	Крушевица	24	10	10
Бериље	188	207	226	Мађере	140	114	121
Богужевац	13	14	14	Мала Плана	209	184	224
Бреговина	37	29	29	Мачина	32	21	21
Бресник	11	6	6	Меровац	82	62	62
Бресничкић	107	103	103	Микуловац	108	103	114
Бублица	103	79	79	Миљковица	34	17	17
Букулорам	9	5	5	Мрљак	14	9	9
Булатовац	48	34	34	Мршељ	77	65	65
Бучинце	7	1	1	Нова Божурна	76	82	82
Велика Плана	297	249	326	Нови Ђуровац	8	2	2
Видовача	18	10	10	Ново Село	98	116	116
Вича	32	28	28	Обртинце	6	2	2
Власово	31	13	13	Пасјача	21	30	30
Водице	79	78	78	Пашинац	53	51	51
Гласовик	74	47	47	Пестиш	12	4	4
Гојиновац	26	25	25	Петровац	151	171	171
Горња Бејашница	20	8	8	Пискаље	14	7	7
Горња Бресница	65	60	60	Плочник	79	54	54
Горња Коњуша	32	26	26	Поточић	158	200	200
Горња Речица	57	40	40	Прекадин	70	68	68
Горња Стражава	200	174	211	Прекашница	12	9	9
Горња Топоница	34	28	28	Прекопуце	59	37	37
Горња Трнава	146	150	157	Прокупље г	8686	9469	9731
Горње Кординце	89	80	80	Ранкова Река	12	8	8
Горњи Статовац	25	18	18	Растовница	23	11	11

Насеље / општина	Број домаћинст ава 2002.	Број домаћинст ава 2025. (права варијанта)	Број домаћинст ава 2025. (друга варијанта)	Насеље	Број домаћинст ава 2002.	Број домаћинст ава 2025. (права варијанта)	Број домаћинст ава 2025. (друга варијанта)
Грабовац	10	5	5	Праје	16	8	8
Губетин	87	85	85	Рељинац	179	174	190
Добротић	19	12	12	Ресинац	75	58	58
Доња Бејашница	8	4	4	Селиште	7	7	7
Доња Бресница	91	84	84	Смрдан	40	32	32
Доња Коњуша	105	103	113	Средњи Статовац	22	17	17
Доња Речица	141	116	116	Стари Ђуроац	10	8	8
Доња Стражава	206	258	258	Старо Село	15	13	13
Доња Топоница	133	132	144	Товрљане	51	29	29
Доња Трнава	418	415	441	Трнови Лаз	23	15	15
Доње Кординце	78	71	71	Туларе	129	121	126
Доњи Статовац	42	22	22	Ђуковац	111	121	121
Драги Део	31	22	22	Џигол	103	67	67
Дреновац	55	68	68	Шевиш	11	9	9
Ђуроац	43	58	58	Широке Њиве	22	11	11
Ђушница	22	17	17	Шишмановац	39	39	39

Како би се валоризовали постојећи потенцијали и превазишла развоја ограничења, односно како би се подстакло демографски опоравак, а у многим насељима и сам опстанак становништва, за простор општине Прокупље утврђују се следеће **стратешке смернице**:

- Утврђивање политике демографског опоравка;
- Утврђивање политике бриге о старима;
- Диверзификација привредне структуре;
- Обнова и изградња комуналне инфраструктуре и унапређење рада јавних служби.

Дефинисани стратешких циљеви могу се остварити само ако се поставе у оквиру реалних структура становништва које насељава простор општине, у комбинацији са визијом његовог будућег развоја. У том смислу, кроз имплементацију Просторног плана потребно је подржати следећа стратешка опредељења:

- Утврђивање политике демографског опоравка сеоских насеља заснива се на утврђивању мера за спречавање гашења сеоских насеља која имају испод 50 становника (Јовине Ливаде, Букулорам, Бучинце, Нови Ђуроац, Грабовац, Доња Бејашница, Обртинце, Стари Ђуроац, Селиште, Бресник, Јабучево, Пестиш, Ранкова Река, Прекашница, Шевиш, Балчак, Богујевац, Мрљак, Праје, Бели Камен, Старо Село, Горња Бејашница, Пискаље, Видовача, Пасјача, Добротић, Средњи Статовац, Горњи Статовац, Крњи Град, Крушевица, Широке Њиве), а које се састоје у обезбеђивању нужних предуслова за живот и рад, као и на општем подизању квалитета живота у другим сеоским насељима;

- Утврђивање политике бриге о старима која би кроз акциони план покренула развој мобилних служби и других (личних) услуга, а тиме довела и до запошљавања у овој специјализованој области (здравствени радници, геронто-домаћице, курири, возачи итд.). Посебан акценат је потребно ставити на насеља у којима удео старог становништва (60 и више година) прелази 50% (Арбанашка, Бајчинце, Балчак, Белогош, Богујевац, Бреговина, Бублица, Велика Плана, Гласовик, Горња Коњуша, Горња Топоница, Доњи Статовац, Драги Део, Здравине, Кожинце, Кончић, Мачина, Меровица, Миљковица, Мрљак, Мршељ, Прекопуце, Смрдан, Товрљане и Шишмановац), а нарочито на насеља у којима је и удео броја становника испод 50 (Бресник, Бучинце, Јовине Ливаде, Грабовац, Доња Бејашница, Стари Ђуроац, Јабучево, Пестиш, Бели Камен, Старо Село, Горња Бејашница, Пасјача, Средњи Статовац, Горњи Статовац, Крњи Град, Крушевица и Широке Њиве). Неопходне услуге је потребно развијати у контексту партнерства између јавног и приватног сектора.

- Диверзификација привредне структуре подразумева: развој пољопривреде према савременим стандардима, развој делатности комплементарних са пољопривредом (сеоски туризам, задругарство, маркетинг и пласман пољопривредних производа), промоцију туризма и обуку за рад у туризму и угоститељству према савременим стандардима и различитим видовима туризма (градски туризам, сеоски туризам, еко-туризам, представљање историјског наслеђа, кавлитет смештаја и услуга), трансформацију индустријске производње, валоризацију постојећих кадровских капацитета кроз обуку за рад у тржишном амбијенту као и превазилажење проблема лошег образовања кроз различите програме описмењавања, дошколовања и стварање нових образовних профила;
- Обнова и изградња комуналне инфраструктуре и унапређење рада јавних служби односи се на постојећу и планирану инфраструктуру и организацију различитих услуга у простору, а посебно на њихово ширење у и ка насељима која се налазе на већој дистанци од општинског центра.

Планска решења, неопходна за остваривање стратешких циљева и опредељења, као и концепције развоја планског подручја обухватају, како остваривање других секторских циљева од значаја за живот и рад становништва, тако и специфична решења која директно проистичу из анализе демографских кретања и структура:

- спречавање даљег процеса депопулације и демографског старења одређивањем *демографске политике* која ће обезбедити повећање наталитета, као и политике која ће спречити постојеће процесе постепеног гашења сеоских економија, у кризним насељима;
- сва насеља која су већа и развијенија са позитивним трендовима раста, постепено обогаћивати додатним функцијама и садржајима, које ће их регрутовати у *локалне центре* и носиоце развоја;
- развојем тј. *дисперзијом и диверзификацијом различитих делатности*, за које реално постоје предуслови развоја, порашће атрактивност подручја и створиће се квалитетнија животна перспектива;
- све привредне потенцијале и природне предности простора треба искористити како би се привукло становништво ван простора плана да *насељава* ова места, а истовремено да се спречи гашење сеоских економија и расељавање;
- неопходна је *модернизација, специјализација и валоризација* привредних и природних потенцијала, као и рад на људском ресурсу, његовој едукацији и квалификацији.

➤ Закључак у вези демографске перспективе општине Прокупље

На основу анализе наведених процена и пројекција закључено је следеће: до краја планског периода 2025.године очекује се да ће у општини Прокупље живети укупно **око 48.000 становника**. Планиране развојне активности на овом простору водиће поправљању садашњих неповољних демографских трендова, а са опоравком од последица економске кризе и инвестиционим активностима утицаће се на повећање животног стандарда становништва и могућности за квалитетан живот и напредак овог краја.

Прерасподела становништва унутар појединих зона општине Прокупље свакако ће се базирати на:

- значајнијој концентрацији становништва у насељима топлічке долине (Прокупље са приградским насељима и осталим центрима Мала Плана, Бељолин и др.).
- Насеља брдско – планинског дела у наредном периоду треба да доживе знатне трансформације, она са најлошијом старосном структуром и саобраћајно изолована, поготово у планинском подручју Радана ће се и даље празнити, али ће поједина и привредно просперирати, првенствено због развоја туризма и пољопривреду оријентисане на производњу здраве хране.

Процене указују да ће у низијском појасу до 500 мнв живети преко 80% општинске популације, од чега ће више од половине бити у урбаној зони Прокупља и приградских насеља која су са њим већ фактички спојена.

Наведена процењена демографска кретања у наредном периоду заснивају се на следећем:

- форсирању активности у правцу спречавања даљег процеса депопулације и демографског старења одређивањем *демографске политике* која ће обезбедити повећање наталитета, као и политике која ће спречити постојеће процесе постепеног гашења сеоских економија, у кризним насељима;
- обогаћивању додатним функцијама и садржајима свих насеља која су већа и развијенија са позитивним трендовима раста, постепено, које ће их регрутовати у *локалне центре* и носиоце развоја;
- развоју тј. *дисперзији и диверзификацији различитих делатности*, за које реално постоје предуслови развоја, порашће атрактивност подручја и створиће се квалитетнија животна перспектива;
- коришћењу свих привредних потенцијала и природних предности простора како би се привукло становништво ван простора плана да *насељава* ова места, а истовремено да се спречи гашење сеоских економија и расељавање;
- неопходној *модернизацији, специјализацији и валоризацији* привредних и природних потенцијала, као и рада на људском ресурсу, његовој едукацији и квалификацији.

Повољан положај општине Прокупље, због постојећих путних праваца, даје варијет могућности за развој компатибилних делатности, као што су трговина, услужне делатности и делатности терцијарног сектора уопште. Ослањајући се на потенцијале (пре свега прерађивачка индустрија, као и пољопривреда) подручја општине који се могу експлоатисати, омогућије се остваривање лепезе и дисперзије делатности које овом подручју могу донети развој - а самим тим ефекти се могу мултиплицирати на квалитативно и квантитативно побољшање демографске структуре, демографских кретања и утицати на демографске елементе простора (миграције, наталитет, запосленост, густину насељености и друго).

Квалитетна имплементација планских циљева и стратегија, у коју морају бити укључени сви нивои од локалног до државног (тј. највише инстанце), је кључни елемент за позитивно артикулисање и усмеравање свих процеса и појава присутних у демографској структури општине.

2.1.2. РАЗВОЈ И УРЕЂЕЊЕ МРЕЖЕ НАСЕЉА И ОДНОС ПРОКУПЉА И СЕОСКИХ НАСЕЉА

Основу концепције мреже насеља општине Прокупље чине заједнице насеља (групације насеља у гравитационој зони већег и значајнијег сеоског или градског насеља), које омогућавају стварање комплементарних интереса за развој читавог подручја. У оквиру ових заједница насеља поједина насеља су се (на основу повољнијег саобраћајно – географског положаја, вишег нивоа опремљености објектима јавних служби и концентрације привредних и непривредних делатности и становништва) већ издвојила као центри којима околна села гравитирају.

На подручју општине Прокупље оваква концепција формирања и даљег унапређивања заједница насеља и центара се развија и у будућности са циљем да се постигне децентрализација подручја и задржавање становништва у руралним, посебно од општинског центра удаљенијим деловима општине у планинским зонама Јастрепца и Радан-планине и њених огранака, ради постизања хијерархијски хомогеног система насеља и центара са могућношћу међусобне добре интеграције насеља у јединствен функционалан систем.

Структурна и комунална опремљеност територија заједница насеља треба да буде квалитетна да би на целом подручју пружила, без обзира на концентрацију насељавања и рада у појединим деловима територије, потребне саобраћајне везе, комуналну опремљеност, минималну опремљеност објектима друштвеног стандарда итд.

У општини Прокупље сва насеља сврстана су у оквиру пет рангова **центара и насеља**:

- општински центар: Прокупље ;
- субопштински центри Житни Поток и центри заједница насеља: Џугољ, Велика Плана, Мала Плана, Белољин,;

- локални центри: Микуловац, Рељинац, Доња Трнава, Доња Топоница;
- развијенија и популациона већа сеоска насеља: Бабин Поток, Бериље, Ново Село, Нова Божурна, Горња Стражава, Доња Стражава, Ћуковац, Бела Вода, Водице, Ђуревац (сва напред наведена сеоска насеља су приградска јер су у већини случајева већ физички спојена са Прокупљем), Бреснички, Баботинац, Горња Трнава, Доња Речица, Доња Коњуша, Костеница, Мађере, Петровац, Поточић, Туларе,
- примарна сеоска насеља: Арбанашка, Балчак, Бајчинце, Бели Камен, Белогош, Бресник, Бреговина, Баце, Богујевац, Бублица, Буколорам, Булатовац, Бучинце, Балиновац, Видовача, Вича, Власово, Гласовик, Губетин, Гојиновац, Горња Коњуша, Горња Бејашница, Горња Бресница, Горње Кординце, Горња Речица, Горњи Статовац, Горња Топоница, Грабовац, Доња Бејашница, Доња Бресница, Доњи Статовац, Доње Кординце, Дреновац, Добротић, Драги Део, Ђушница, Јабучево, Јовине Ливаде, Југовац, Калудра, Клисурска, Кожинце, Кончић, Концел, Крњи Град, Крушевица, Мачина, Миљковица, Меровац, Мрљак, Мршел, Нови Ђуровац, Обртинце, Пасјача, Пашинац, Пестиш, Пискаље, Прекашница, Прекадин, Плочник, Прекопце, Раје, Ранкова Река, Смрдан, Селиште, Средњи Статовац, Стари Ђуровац, Старо Село, Товрљане, Трнови Лаз, Здравине, Злата, Растовница, Ресинац, Швиш, Шишмановац, Широке Њиве.

За општину Прокупље свакако највећи значај има развој општинског и окружног центра Прокупља тј. јачање свих његових функција. Осим њега, потребно је јачати и субопштинске центре и све веће центре и насеља општине. Лоша демографска слика је велики проблем, па је потребно спровести мере демографске политике, како би се успорио стални пад броја становника. Те мере би подразумевале нпр. подстицање нових (просперитетних) занимања за младе (кроз лакше одобравање донација и кредита). Велики проблем је и комунална опремљеност насеља, лоши путеви, проблеми са водоснабдевањем, еколошки проблеми и сл.

Просторна концепција мреже насеља захтева да се **заједнице насеља** образују у границама лаке приступачности сваког насеља припадајућем центру заједнице насеља.

- заједница насеља Прокупље у којој се поред општинског центра налазе и околна развијенија и популационо већа насеља Бериље, Водице, Ћуковац, Г. Стражава, Д. Стражава, Ђуровац, Нова Божурна, Ново село, Бабин Поток, као и центри заједница насеља Белољин (са развијенијим и популационо већим насељима Туларе, Доња Коњуша, Мађаре), Мала Плана (са развијенијим и популационо већим насељима Бреснички и Поточић), Џигољ (са развијенијим и популационо већим насељима Костеница и Петровац) и Велика Плана, као и локалним центрима Доња Трнава (са развијенијим и популационо већим насељем Горња Трнава и Речица), Рељинац (са развијенијим и популационо већим насељем Баботинац) и Доња Топоница. Сва набројана насеља налазе се у котлинском делу у долини Топлице или ободу Топличке котлине у подножју Јастрепца. У овој заједници насеља налази се и велики број примарних сеоских насеља, веома уситњених, са израженом неповољном старосном структуром и лошом демографском перспективом. Она се налазе у брдско - планинском делу Радана, Пасјаче и Видојевице. Оријентисана су углавном на пољопривреду, а поред Прокупља, као главног индустријског центра, у појединим центрима ће функционисати и производни погони. Котлинска насеља, првенствено она уз државне путеве првог и другог реда, су перспективна за развој различитих облика привређивања, углавном производње, складишта, тргоине, услуга и сл. Перспектива брдско - планинских села је везана за сточарство, туризам и локално за експлоатацију минералних сировина, уколико се покаже да она може бити рентабилна (фелдспати).

- заједница насеља Житни Поток у којој се поред субопштинског центра Житног потока налазе примарна сеоска насеља југоисточног дела Општине. Овај крај је некада био самостална општина, али је, због изолованости, већ дуго у стагнацији и назадовању, са неповољним демографским карактеристикама. Перспективе су у области пољопривреде (ратарство, воћарство, сточарство), мањим производних погона (примарно у Житном Поток), али и туризма везаног за Бубличко језеро и прилазе Радану, Пролом Бањи и ловним подручјима са изузетним природним лепотама.

У општини Прокупље једино градско насеље Прокупље је и општински и окружни центар, урбанизована су приградска насеља која су спојена са Прокупљем, док су остали центри нижег ранга - сеоска насеља. За сваки од њих утврђују се пропозиције развоја. Наглашава се да у перспективи треба подстицати развој насеља која су се већ издвојила као **центри** за околни простор:

Општински центар **Прокупље** је насеље са најразвијенијим терцијерним сектором делатности у општини и постоји могућност за његов даљи развој. Идустрија је била доминантна делатност између 1970 и 1990 године, у којој је било запошљено преко 6000 људи. Сада практично индустрије скоро да нема. Зато се у наредном периоду планира већи развој производних делатности, кроз привлачење пре свега страног капитала. Паралелно са развојем секундарног сектора планира се развој терцијарног сектора који је такође од посебног значаја за развој Општине. Једино на тај начин се може зауставити одлив пре свега младог и стручног становништва из Прокупља.

Напомиње се да је *Нацртом новог ПП РС, који се налази у јавној процедури, Прокупље означено као град који има перспективу да, осим што ће се налазити у склопу функционалног урбаног подручја међународног значаја Ниш, формира и сопствено функционално урбано подручје регионалног значаја.*

Житни Поток (субопштински центар), Мала Плана, Белољин, Велика Плана и Џигољ (центри заједница насеља) су насеља у којима су, такође, развијенији секундарни и терцијарни сектор. Планира се даљи развој ових сектора (посебно активност у вези са некретнинама, државне управе, комуналне и личне услужне активности, угоститељство, здравство и образовање). Осим тога, постоји велики потенцијал за развој транзитног, етно и еко туризма.

Микуловац, Рељинац, Доња Трнава, Доња Топоница (локални центри) имају међусобно различите карактеристике у погледу броја становника, развијености различитих сектора, демографских показатеља и др. Доња Трнава је највеће сеоско насеље (1600 становника) али због близине Прокупља је практично приградско насеље које трпи све утицаје близине града. Број становника стагнира, а у функционалном смислу то је индустријско-аграрни тип насеља иако нема ниједног индустријског објекта. То је пре свега резултат дневних миграција запошљених према Прокупљу. Микуловац и Рељинац су насеља са већим бројем становника, релативно бољим демографским стањем (благи популациони пад) иако су типично аграрни тип села. То је резултат нешто боље путне повезаности са општинским центром, и развијеним воћарством. Доња Топоница, је типично село у долини реке Топлице, индустријско-аграрни тип насеља, са стагнирајућим бројем становника.

Што се тиче субопштинских и локалних центара неопходна је реконструкција и модернизација путне мреже у циљу њиховог адекватнијег повезивања, како у унутар Општине, тако и у односу на суседне општине, чиме би се подстакло њихово јачање и развој богатије понуде и структуре садржаја и активности.

Бериље, Бабин Поток, Ново Село, Нова Божурна, Горња Стражава, Доња Стражава, Ђуревац, Петровац, Костеница, Баботинац, Доња Речица, ГорњаТрнава, Маћере, Бреснички, Туларе, Поточић, Ђуковац, Бела Вода и Водице представљају развијенија и популационо већа насеља Општине (Бериље, Доња Стражава, Горња Стражава и бабин Поток имају преко или близу 700 становника). Ово су насеља са развијенијим секундарним и терцијарним сектором, али је у даљем периоду неопходно њихово јачање, посебно угоститељства, образовања, здравства, комуналних и других услуга, при томе не занемарујући развој пољопривреде.

Сва остала насеља у Општини су примарна насеља у којима је најзаступљенији примарни сектор са примитивном пољопривредном производњом. У циљу унапређења квалитета живота на овим подручјима неопходне су следеће активности:

- даљи развој воћарства (вишња, шљива, јабука) и виноградарства, при чему приоритет представља прерада пољопривредних производа и формирање мањих прерађивачких погона и хладњача;
- коришћење постојећих потенцијала за унапређење сточарства, базираног на комерцијалним мини фармама;
- коришћење водног потенцијала за мање локалне водоводе, рибњаке, мини хидроелектране и мање акумулације;
- унапређење шумско-привредних ресурса, рационално коришћење дрвета као сировине и формирање мањих дрвопрерађивачких погона;
- развој сеоског, ловног и спортско-рекреативног туризма, еко туризма;
- формирање заједница насеља и даља изградња објеката јавних служби у смислу јачања урбаних функција;
- реконструкција путне мреже, како регионалних тако и локалних;
- реконструкција електро-енергетске мреже и квалитетније снабдевање становништва електричном енергијом (замена појединих трафостаница, замена дотрајалих дрвених бандера, изградња нових трафостаница и др.);
- побољшање функционисања фиксне телефонске мреже, првенствено кроз замену постојећих неадекватних телефонских централа, као и повећање покривености простора сигналом мобилне телефоније;
- побољшање дистрибуције ТВ сигнала;
- организовање сакупљања и одношења комуналног отпада и санирање мањих спонтано насталих дивљих депонија;
- побољшање функционисања јавних служби, и то првенствено у области здравствене заштите (реконструкција амбуланти и већи број радних дана медицинског особља); и
- дефинисање правила за изградњу стамбених и помоћних објеката, пољопривредних домаћинстава, прерађивачких погона, мини сточних фарми, рибњака и др.

2.1.3. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ И УРЕЂЕЊЕ РУРАЛНИХ ПОДРУЧЈА

Просторни развој и уређење сеоских територија ће се заснивати на основним планским акцијама руралног развоја општине Прокупље које имају основни задатак да обезбеде заустављање депопулације, посебно руралног становништва којем треба обезбедити обезбедити савремен квалитет живљења, тј. достизање актуелног нивоа животног стандарда.

Основне мере за подстицање ревитализације села и могуће планске акције обухватају:

- Подстицање развоја малих и средњих предузећа првенствено у општинском и центрима нижег ранга али и осталим насељима, како би се обезбедио развој централних насеља. Акценат дати на производњи здраве хране, преради пољопривредних производа, преради дрвета и др.
- Подстицање развоја услужног сектора, посебно у области етно туризма, ловног и излетничког туризма.
- Опремање насеља неопходним садржајима инфраструктуре.
- Планско усмеравање рационалног коришћења земљишта и изградње објеката, уз очување амбијенталних вредности и коришћење елемената традиционалне архитектуре.

Приказане сумарно, планске акције које би допринеле оживљавању насеља, односно унапређењу демографске слике, друштвених делатности и привреде биле би следеће:

Планске акције	Насеља
Јаке државне и локалне мере демографске политике (национални програми, државне и општинске субвенције за рађање, смањење животних трошкова и сл.) у комбинацији са државним и локалним мерама за економски и друштвени развој (субвенције и подстицаји за развој јавних служби и услуга)	Арбанашка, Баботибац, Бајчинце, Балчак, Баце, Бели Камен, Белогош, Богујевац, Бреговина, Бресник, Бреснички, Бублица, Буколорам, Булатовац, Бучинце, Велика Плана, Видовача, Вича, Власово, Водице, Гласовик, Горња Бејашница, Горња Бресница, Горња Речица, Горња Коњуша, Горња Топоница, Горње Кординце, Горњи Статовац, Грабовац, Губетин, Добротић, Доња Бејашница, Доња Бресница, Доња Речица, Доња Топоница,

80

Планске акције	Насеља
	Доњи Статовац, Драги Део, Ђушница, Злата, Здравине, Јабучево, Јовине Ливаде, Југовац, Калудра, Клисурица, Кожинце, Кончић, Костеница, Крњи Град, Крушевица, Мађере, Мачина, Меровица, Миљковица, Мрљак, Мршељ, Нови Ђуровац, Пасјача, Пашинац, Пестиш, Петровац, Пискаље, Плочник, Прекадин, Прекашница, Прекопуце, Ранкова Река, Раје, Селиште, Смрдан, Стари Ђуровац, Старо Село, Товрљане, трнови Лаз, Туларе, Шевиш, Широке Њиве, Шишмановац..
Брига о старима (здравствена заштита, помоћ у кући)	Арбанашка, Бајчинце, Балчак, Бели Камен, Белогош, Богујевац, Бреговина, Бресник, Бублица, Буколорам, Бучинце, Велика Плана, Гласовик, Горња Бејашница, Горња Коњуша, Горња Топоница, Горњи Статовац, Грабовац, Доња Бејашница, Доњи Статовац, Драги Део, Здравине, Јабучево, Јовине Ливаде, Кожинце, Кончић, Крњи Град, Крушевица, Мачина, Меровица, Миљковица, Мрљак, Мршељ, Нови Ђуровац, Пасјача, Пестиш, Пискаље, Прекопуце, Ранкова Река, Раје, Смрдан, Стари Ђуровац, Средњи Статовац, Старо Село, Товрљане, Широке Њиве, Шишмановац.
Државне и локалне мере демографске политике у комбинацији са локалним економским и друштвеним развојем	Белољин, Горња Трнава, Гојиновац, Доње Кординце, Доња Коњуша, Поточић, Растовница, Ресинац, Џигољ..
Валоризација пољопривреде (интензивирање производње, увођење стандарда, промоција аутохтоних производа, маркетинг, пласман)	Арбанашка, Баботинац, Бајчинце, Бабиновац, Балчак, Бели Камен, Белогош, Бериле, Богујевац, Бресник, Бублица, Буколорам, Булатовац, Бучинце, Велика Плана, Видовача, Власово, Гласовик, Гојиновац, Горња Бејашница, Горња Бресница, Горња Речица, Горња Топоница, Горње кординце, Горњи Статовац, Грабовац, Доња Бејашница, Доња Бресница, Доња Речица, Доње Кординце, Доњи статовац, Драги део, Ђушница, Здравине, Јабучево, Јовине Ливаде, Југовац, Калудра, Клисурица, кожинце, Кончић, Костеница, Крњи Град, Крушевица, Мађере, Мачина Меровица, Микуловац, Миљковица, Мрљак, Мршељ, Нови Ђуровац, Обртинце, Пасјача, Пашинац, Пестиш, Петровац, Пискаље, Прекопуце, Ранкова Река, Раје, Рељинац, Селиште, Смрдан, Средњи Статовац, Стари Ђуровац, Старо Село, Товрљане, Трнови Лаз, Широке Њиве, Шишмановац.
Иницијални развој јавних служби	Мала Плана, Белољин, Велика Плана, Житни Поток
Унапређење, диверзификација и модернизација јавних служби	Прокупље, Мала Плана, белољин, Велика Плана, Житни Поток, Доња Трнава
Иницијални развој услужног сектора	Нова Божурна, Плочник, Бериле.
Унапређење, диверзификација и модернизација услужног сектора	Прокупље, Мала Плана, белољин, Велика Плана, Житни Поток, Доња Трнава
Иницијални развој угоститељства	Плочник, Туларе, Растовница, Бели Камен, Бублица, Товрљане.
Унапређење угоститељства	Прокупље, Мала Плана, Белољин, Житни Поток, Велика Плана, Плочник.
Развој агро-туризма	Арбанашка, Баботинац, Балчак, Бели Камен, Богујевац, Белогош, Бресник, Буколорам, Бублица, Бучинце, Видовача, Власово, Горња Бејашница, Горња Бресница, Горња Топоница, Горњи Статовац, Грабовац, Доња Бејашница, Доња Бресница, Доњи Статовац, Драги Део, Ђушница, Јабучево, Јовине ливаде, Југовац, Кожинце, Кончић, Костеница, Крњи Град, Крушевица, Мачина, Мрљак, Мршељ, Нови Ђуровац, Обртинце, Пасјача, Пестиш, Пискаље, Прекопуце, Ранкова Река, Раје, Рељинац, Селиште, Средњи Статовац, Стари Ђуровац, Старо Село, Товрљане, Трнови Лаз, Широке Њиве.
Развој осталих туристичких услуга	Прокупље, Плочник, Пасјача, Растовница, Миљковица, Бели Камен, Јабучево, Јовине Ливаде, Бачије, Бубац, Бублица, Власово, Горњи Статовац, Крушевица, Стари Ђуровац, Товрљане, (Ајдановац, Гебац, - планина Јастребац) Микуловац.

Јаке државне и локалне мере демографске политике (национални програми, државне и општинске субвенције за рађање, смањење животних трошкова и сл.) у комбинацији са државним и локалним мерама за економски и друштвени развој (субвенције и подстицаји за развој јавних служби и услуга) неопходне су за насеља која имају веома неповољну старосну структуру становништва, односно за насеља у којима је удео младих старости 0-19 година мањи од 20%, а удео старих 60 и више година изнад 20,0%. Таквих Насеља има 82.

Брига о старима подразумева обезбеђивање здравствене заштите уз помоћ стационарних и/или мобилних здравствених служби, помоћ у кући, доставу лекова и намирница, као и друге личне услуге за стара лица. Овај вид личних услуга у Европској унији, а задњих година и у нашој земљи је све присутнији и, поред збрињавања старих лица, он доприноси и запошљавању. У табели су наведена насеља у којима удео лица старих 60 и више година износи преко 50%. Таквих насеља има 47.

Државне и локалне мере демографске политике у комбинацији са локалним економским и друштвеним развојем омогућују да се у оквиру националних и локалних програма демографског опоравка иде више на подстицајне мере него на субвенције. Оне су у овом случају примењиве на насеља са неповољном демографском структуром, односно на насеља у којима је и удео лица старих 60 и више година и удео младих старости 0-19 година већи од 20%, или где је релативни удео старих драстично већи од удела младог становништва. Таквих насеља има 9.

Валоризација пољопривреде подразумевала би не само интензивирање пољопривредне производње (пре свега, ратарства, повртарства, воћарства, виноградарства, сточарства) већ и све оне активности које би допринеле бољем пласирању пољопривредних производа на тржишту, као и оне радње које би допринеле стварању јединственог имиџа локалних производа и локалне средине (увођење стандарда, промоција аутохтоних производа, маркетинг, и сл.). Као насеља у којима би се требало фокусирати на валоризацију пољопривреде изабрана су она која имају преко 50% активног становништва које обавља занимање у пољопривреди.

Иницијални развој јавних служби подразумева организацију јавних служби у насељима у којима оне сада нису заступљене или се њихов број креће од 1 до 2 у структури делатности активног становништва које обавља занимање, док број становника оправдава већу заступљеност. Под јавним службама подразумевају се следеће делатности у структури активног становништва које обавља занимање: снабдевање електричном енергијом, гасом и водом, саобраћај, складиштење и везе, државна управа и одбрана; обавезно социјално осигурање, образовање и здравствени и социјални рад.

Унапређење, диверзификација и модернизација јавних служби подразумева даљи развој јавних служби у насељима у којима постоје три и више јавне службе.

Иницијални развој услужног сектора подразумева организацију услуга у насељима у којима оне сада нису заступљене или се њихов број креће од 1 до 2 у структури делатности активног становништва које обавља занимање, док број становника оправдава већу заступљеност. Под услугама се подразумевају следеће делатности у структури активног становништва које обавља занимање: трговина; оправка моторних возила, мотоцикала и предмета за личну употребу и домаћинство, финансијско посредовање, активности у вези са некретностима, изнајмљивање и пословне и остале комуналне, друштвене и личне услужне активности.

Унапређење, диверзификација и модернизација услужног сектора подразумева даљи развој услуга у насељима у којима постоје три и више услуге.

Развој угоститељства предвиђа се првенствено у већим насељима у којима већ постоје централни садржаји, затим у насељима која имају активну радну снагу запослену у овом сектору, али и у насељима која се налазе у близини културних и природних атракција, а која треба накнадно утврдити.

Развој агро-туризма приоритетно треба развијати у насељима брдско – брежуљкастог дела општине где је пољопривреда (посебно сточарство, али и воћарство) апсолутно доминантна делатност (удео у делатностима које обавља активно становништво које обавља занимање 70 и више процената), а посебно у насељима са будућим екопољо- етнотуристичким фармама.

Развој осталих туристичких услуга подразумева информативне пунктове и туристичке објекте у насељима лоцираним у близини природних и културних вредности, као и у местима око којих ће се развијати туризам. Пунктови и објекти који ће се налазити ван насеља треба да буду лоцирани у

односу на расположиву радну снагу која се налази у непосредној близини или која може лако саобраћати између места живљења и места рада.

У руралним подручјима ће се према приоритетима спроводити следеће акције:

1. У периоду до 2014. године:

- унапређење насељских саобраћајница (реконструкција);
- унапређење спектра јавних услуга (реконструкција и опремање постојећих објеката и изградња нових);
- унапређење комуналне инфраструктуре сеоских насеља, што је посебно важно у брдском делу општине чије опремање захтева већа улагања, али се њиме обезбеђује виши квалитет становања)
- развој привредних делатности које се заснивају на коришћењу локалних ресурса (изградња малих и средњих индустријских погона за прераду пољопривредних производа, развој занатства, сервисних услуга, туризма, домаће радиности);
- организовање едукације пољопривредника за производњу здраве хране (повећање приноса пољопривредних производа, пласирање на тржиште, упознавање пољопривредника са коришћењем агрохемијских производа, специјалистичка производња, итд);
- стимулисање приватне иницијативе и предузетништва у улагање у пољопривредну производњу, првенствено у доопунским пољопривредним активностима (сервиси за поправку механизације, ;
- увођење културних садржаја, са организовањем културних, етно или спортских манифестација.
- стимулисање уређења смештајних капацитета у оквиру домаће радиности, првенствено у планинским туристичким зонама Радана и Јастрепца, као нове рекреативне, ловне и планинарске зоне становника Прокупља и околних општина.
- стална брига о заштити животне средине и очувању природних вредности и ресурса, као и неговање амбијенталних и етно – обичаја и културне традиције (организовање културних манифестација).

2. Напомиње се да ће се у периоду после 2014. године наставити започети трендови уз контролисан развој, а приоритет је израда планске документације како би се спречило стихијско ширење насеља, првенствено у долини Топлице.

2.2. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ И РАЗМЕШТАЈ УСЛУЖНИХ ДЕЛАТНОСТИ И ЈАВНИХ СЛУЖБИ И СТАНОВАЊА

2.2.1. РАЗВОЈ И ОПРЕМАЊЕ НАСЕЉА

Основни циљ социјалног развоја на територији општине Прокупље је побољшање квалитета живота грађана, а посебно се односи на побољшање квалитета услуга и доступности јавним службама.

Развој јавних служби одвијаће се у складу са постојећом мрежом објеката, у зависности од будућих потреба заједница насеља и у складу са новим улагањима, са циљем даљег развоја центара у мрежи насеља Општине. Поред општинског центра, приоритет у том смислу имају субопштински центри, локални центри и развијенија и популационо већа сеоска насеља.

Лоцирање објеката јавних служби у субопштинским и локалним центрима, односно развијенијим и популационо већим сеоским насељима на нивоу Општине одвијаће се са циљем обезбеђења квалитетних услова за живот и задржавања становништва у руралном подручју.

Предложена правила за планирање јавних служби у општини Прокупље се односе на следеће:

- даљи развој Прокупља, као општинског центра, и примарног центра за развој здравства, образовања, културе, социјалног старања, и друго,

- снажнији развој објеката јавних служби у субопштинским и локалним центрима, и развијенијим и популационо већим сеоским насељима,
- подизање нивоа квалитета објеката јавних служби у свим осталим насељима, што ће се постићи санацијом, адаптацијом и реконструкцијом постојећих објеката или изградњом нових објеката,
- обезбеђивање ефикасније доступности корисника објектима јавних служби, организовањем нових, прилагођених форми услуга (формирање мобилних служби), односно побољшањем саобраћајница и боље организованог јавног превоза грађана, а посебно ученика средње школе,
- стимулисање (пореским олакшицама) приватног сектора на локалном нивоу, како би понудио нове програме у раду јавних служби,
- омогућавање јединственог функционисања приватног и јавног сектора нарочито у руралном подручју, уз подршкулокалне самоуправе,
- успостављање равнотеже у пружању услуга становништву општинског средишта и руралних насеља, нарочито кад су у питању обавезне установе јавних служби,

У области образовања и здравства неопходно је:

- одржавање и обнављање објеката основног образовања у сеоским срединама
- обезбеђивање бољег ђачког превоза уз задржавање постојећих подручних одељења са увођењем нових програма – мобилне наставне екипе специјализоване за поједине програме, изградња станова за наставно особље,
- организовање специјалног школовања и осавремењавање дневног боравка за децу ометену у развоју (са групама од по 6 до 10 корисника),
- повећавање гравитационог подручја средњих школа (бољом опремом школа, организованијим смештајем ученика укључујући и приватни сектор, увођењем приватних школа са проширењем профила, подстицањем донаторства и давањем стипендија),
- обезбеђивање услова за отварање приватне здравствене праксе (приватне ординације),
- обезбеђивање услова за финансирање приватне иницијативе и различитих фондација у развој средњег образовања, са циљем заустављања континуиране депопулације.

За остале јавне службе, посебно службу социјалног старања је потребно:

- укључивање приватног сектора у отварање предшколских установа, нарочито у сеоским насељима (у оквиру стамбених просторија), уз субвенционiranу цену, јасно дефинисаним програмима у које ће бити укључена локална власт,
- повезивање развоја физичке културе са осталим функцијама, како би се добили комплекси комбинованог садржаја (рекреативно-спортски, туристичко-спортски).
- обезбеђивање трајног смештаја (у парковском окружењу, у близини здравственог пункта, а и у зони доступности могућим центрима рада) за особе којима из разних разлога није даље омогућен боравак у породици,

Основна стратешка опредељења при решавању проблема и даљег развоја јавних служби у Општини су следећа:

- У субопштинским и локалним центрима и развијенијим и популационо већим сеоским насељима, до краја планског периода, би требало обновити постојеће објекте и опремити их следећим садржајима и објектима јавних служби:
 - матична основна школа са фискултурном салом и компјутерском опремом,
 - здравствени пункт са апотеком,
 - предшколска установа,
 - дом културе са библиотеком и мањом салом,
 - терен за мале спортове,
 - верски објекат по потреби.
- Школе са малим бројем одељења, односно малим бројем ученика по одељењу не би требало затварати, а уколико до тога дође проблем се може решити организовањем превоза до матичних или других подручних школа. Осавремењавање школске наставе оствариће се

- изградњом, фискултурних сала и других спортских терена, унапређењем компјутерске опреме, библиотека и слично,
- Гимназију, средњетехничку и медицинску школу развијати у складу са тежњама и потребама омладине за одређеним образовањем, као и потребама за одређеним кадровима. Потребно је размотрити побољшање комуналне опреме у свим образовним објектима.
 - Здравствене станице, у субопштинским и локалним центрима и развијенијим и популационо већим сеоским насељима, као и амбуланте у селима, треба да имају лекара опште праксе у обе смене, али и могућности за специјалистичке прегледе, док за најудаљенија насеља, треба предвидети мобилне амбуланте. Ако постоје услови - стоматолошке службе треба формирати у матичним основним школама и у гимназији и средњој техничкој школи. Апотеке лоцирати у оквиру здравствених станица и амбуланата у субопштинским и локалним центрима и у развијенијим и популационо већим сеоским насељима, уз могућност да се ова делатност уступи и приватној иницијативи у свим насељима. Неопходно је што пре санирати и боље комунално опремити објекте у свим здравственим пунктовима у Општини.
 - За потребе дечје заштите и социјалног старања потребно је изградити још нових објеката или уз адаптацију и промену намене пренаменити постојеће објекте. Осим тога, потребно је подржати отварање приватних обданишта не само у развијенијим и популационо већим сеоским насељима, него и у другим сеоским насељима где се за то укаже потреба. Димензионисање садржаја културе заснивати на принципу да се на нивоу сваког развијенијег и популационо већег сеоског насеља за 1.000 становника обезбеди најмање 180m² изграђеног простора за културне и друштвене потребе, уз коришћење расположивог простора у постојећим објектима културе и неопходну реконструкцију. Ове просторе прилагодити различитим културним и друштвеним активностима везаним за потребе становништва (на пример да обезбеде биоскопску, односно камерну представу, као и друге културне манифестације). За то је могуће користити следеће модалитете: мобилни биоскопи, библиотеке и позоришта; употреба типских - монтажних објеката; узимање просторија у закуп, вишенаменско коришћење објеката и друго.
 - Спроводити сталне акције са циљем развоја спортских активности и манифестације у складу са тим дограђивати и обнављати терене за мале спортове у насељима и развијенијим и популационо већим сеоским насељима.

Принципи и нормативи за планирање и димензионисање објеката јавних служби

На основу анализе постојећег стања и утврђивања могућности за развој на територији Општине Прокупље, потребно је користити предложене нормативе и то као препоруке за остваривање потребног нивоа опремљености и квалитета објеката, којима би се обезбедили задовољавајући услови њиховог функционисања.

Предшколско образовање

Препоруке за организацију и домензионисање објеката предшколског васпитања:

- Површина парцеле - мин. 10m² по детету ;
- Површина објекта - мин. 6,5m² БГП по детету;
- Радијус гравитације - 600 – 1000м од места становања.

У планском периоду треба користити могућности реконструкције и адаптације појединих објеката, затим коришћење просторија у оквиру месних заједница, формирање мањих група у закупљеним просторијама или приватним становима, који морају бити опремљени у складу са важећим прописима из ове области.

Основно образовање

Препоруке за организацију и димензионисање основних школа:

- Површина парцеле - мин. 15m² по ученику ;

- Површина објекта - мин. $6,0\text{m}^2$ БГП по детету;
- Учионички простор - $2,0\text{m}^2$ по ученику;
- Број ученика у одељењу - 25 до 30;
- Број запослених - 1 запослени на 15 ученика;
- Радијус гравитације – 1500м од места становања.

У планском периоду посебан проблем могу представљати мале сеоске школе, које су по правилу старе и дотрајале. Школе са једним до два одељења и са мање од 20 ученика су нерационалне, па се препоручује обезбеђивање организованог превоза до већих централних односно подручних школа. Неопходно је напоменути, да је организовани превоз ученика (посебно нижих разреда) обавезан уколико су дистанце од места становања веће од 1.500м.

Обезбеђивање рационалне и уравнотежене мреже објеката основног образовања захтева првенствено подизање квалитета постојећих објеката, кроз реконструкцију, адаптацију, доградњу или надградњу. Изградњу нових школских објеката на територији Општине, планирати у складу са демографским кретањима.

Средњошколско образовање

Постизање обухвата од 75 - 80% генерације средњег образовања доприноси потпуном укидању не квалификованог и обезбеђивању стручно образованог кадра. Међутим, потребно је водити рачуна о томе да се школовање одређених кадрова усклади са потребама Општине Прокупље за одређеним стручним профилима. Будући развој у овој области треба посебно усмеравати на подизање квалитета постојећих објеката (реконструкцију, адаптацију, доградњу или надградњу). Због тога треба задржати постојећу гимназију и средњу техничку школу и у оквиру њих, поменути интервенцијама, остваривати предложене нормативе.

Изградњу нових средњих школа планирати само уколико се на нивоу Општине утврди одређена рационалност, већа заинтересованост омладине или потреба локалне привреде за појединим стручним профилима.

Препоруке за организовање средњошколског образовања:

- Постизање 75 - 80% обухвата генерације 15 - 19 година ;
- Површина парцеле - мин. 30m^2 по ученику ;
- Површина објекта - мин. $10,0\text{m}^2$ БГП по ученику;
- Учионички простор - $2,0\text{m}^2$ по ученику;
- Број ученика у одељењу - 25 до 30;
- Број запослених - 1 запослени на 15 ученика;
- Радијус гравитације – 1500м од места становања.

Социјална заштита

Развој установа из области социјалне заштите захтева запошљавање потребног броја стручњака - социјалних и медицинских радника, али такође и укључивање одређеног броја волонтера. На овај начин се стварају могућности за ефикасно задовољавање потреба социјално угроженог становништва. Препоруке за организовање објеката ових намена су следећи:

1. Дом за смештај особа са функционалним и менталним сметњама:

- Површина парцеле - мин. 30m^2 по кориснику ;
- Површина објекта - мин. 20m^2 БГП по кориснику;

2. Дом за смештај деце без родитељског старања:

- Површина парцеле - мин. 35m^2 по детету ;
- Површина објекта - мин. 15m^2 БГП по детету;

3. Дом за стара лица:

- Површина парцеле - мин. 45m^2 по кориснику ;
- Површина објекта - мин. 20m^2 БГП по кориснику.

Здравствена заштита

Препоруке и критеријуми рационалности за формирање установа основне здравствене заштите:

1. Дом здравља:

- Гравитацијоно подручје - око 12.000 становника;
- Површина парцеле - $0,2\text{m}^2$ по становнику ;
- Површина објекта - мин. $0,11\text{m}^2$ БГП по становнику;

2. Здравствене станице и амбуланте:

- Гравитацијоно подручје - око 1.500 становника за амбуланту и
3.000-5.000 становника за здравствену станицу;
- Површина парцеле - $0,005\text{m}^2$ по становнику ;
- Површина објекта - мин. $0,003\text{m}^2$ БГП по становнику.

Неопходно је напоменути да квалитетна основна здравствена заштита подразумева и развој у области медицине рада, који треба организовати у предузећима и то онима која имају више од 300 запослених. Потребно је такође организовати стоматолошке службе у свим школама. Апотеке предвидети у оквиру домова здравља и здравствених станица, али и у приватној иницијативи.

Култура

Препоруке за организовање објеката културе се односе првенствено у општинском центру – Прокупљу. Библиотеке и читаонице предвидети такође и за појединца соска насеља (или групу насеља) и то у оквиру школа или просторија месних заједница.

1. Библиотеке и читаонице:

- Број књига - 3 - 4 књиге по становнику;
- Потребна површина - $0,001\text{m}^2$ БГП по књизи;
- Број запослених - 1 запослени на 1.000 књига;

2. Биоскопи:

- Капацитет - 20 корисника на 1.000 становника;
- Површина објекта – 2m^2 на 1 седиште;
- Број запослених - 1 запослени на 50 седишта;

3. Универзална сала:

- Капацитет - 10 седишта на 1.000 становника;
- Површина објекта - мин. $4,6\text{m}^2$ БГП по кориснику;

4. Позориште:

- Капацитет - 6 - 10 седишта на 1.000 становника;
- Површина објекта – 8m^2 на 1 седиште;
- Број запослених - 1 запослени на 10 седишта;

5. Културно уметничка друштва:

1. Капацитет - 20 чланова на 1.000 становника;
2. Потребна површина - мин. $1,35\text{m}^2$ БГП по члану.

Решавање проблема из области ликовних и музичких установа, галерија, средстава масовних комуникација, издавачке делатности и слично, захтева организовање одговарајућих објеката или простора за ову намену, у неким случајевима и репрезентативног карактера и на посебно одабраним локацијама.

Димензионисање културних садржаја у сеоским насељима треба да се базира на принципу да за сваких 1.000 становника треба обезбедити најмање 180m^2 изграђеног простора ра различите културне и друштвене потребе. Поменути простори треба да буду флексибилни, како би се прилагодили различитим културним активностима. Дворане димензионисати тако, да се у њима може одиграти уобичајена биоскопска, односно камерна позоришна представа. Такође треба предвидети могућност увођења мобилних библиотека, биоскопа или камерних сцена односно вишенаменско коришћење објеката.

Физичка култура, спорт и рекреација

Просторе намењене спорту и рекреацији планирати на основу следећих препорука и норматива:

- Површина парцеле (комплекса) - мин. 10м² слободних отворених поршина по становнику;
- Површина објекта - мин. 0,25м² БГП по становнику.

Објекте и пратеће садржаје планирати у Прокупљу и свим насељима, али тако да се највећи број спортских активности може обавити у месту становања. На овај начин ће се што већи број становника активније бавити спортом. У сеоским насељима зоне спорта и рекреације треба ускладити са локалним потребама, што се посебно односи на врсту спорта, капацитет објеката и начин обраде терена.

2.2.2. КОНЦЕПЦИЈА И СМЕРНИЦЕ РАЗВОЈА СТАНОВАЊА**Концепција и смернице одрживог развоја хабитата**

Концепција одрживог развоја хабитата обухвата следеће домене и аспекте:

- Утврђивање стандарда становања у планском периоду, за обе категорије становања, урбаног и руралног/збијеног, као и прелазних облика, полу-урбаног и руралног/раштрканог типа, за две категорије најбројнијих домаћинстава, од 3 и 4 члана.
- Утврђивање стандарда комуналне опремљености насеља.
- Утврђивање критеријума и параметара за формирање/препарцелацију и коришћење парцела
- Предлог урбанистичких индикатора за поједине типове насеља.
- Предлог критеријума и мера за коришћење и уређење земљишта насеља.

Сложена функција и стандард становања

Становање је посматрано као сложена функција, која обухвата поред становања у ужем смислу (стан) и друге допунске функције: гаражирање, локал/економске делатности, туристичка понуда (собе за ноћење). Стандард је изржен квадратуром простора по једном становнику, а стамбене јединице су изражене кумулативно за све четири функције. Толеранција је изражена у процентима (+/-), за прелазне облике становања. У наредној табели су приказани стандарди за две основне категорије становања, урбаног и руралног.

Табела 7: Стандарди становања – површина по становнику

Функција	Урбана насеља м ² /ст	Рурална насеља м ² /ст	Урбани станови 3чл/ м ²	Рурални станови 3чл/ м ²	Урбани станови 4чл/ м ²	Рурални станови 4чл/ м ²
1. Стан	20	25	60	75	80	100
2. Гаража	5	7.5	75	97.5	100	130
3. Локал	7.5	10	97.5	127.5	127.5	170
4. Туризам	10	12.5	127.5	165	157.5	220
Укупно/толер.	42.5	55	10%	15%	8%	10%

Стандарди и опције комуналне опремљености

Земљиште у руралним подручјима треба да добије минимум комунлане опремљености, а у урбаним подручјима да се унапреди и подигне на виши ниво. У следећој табели су приказани стандарди и опције комуналне опремљености у урбаним и руралним подручјима.

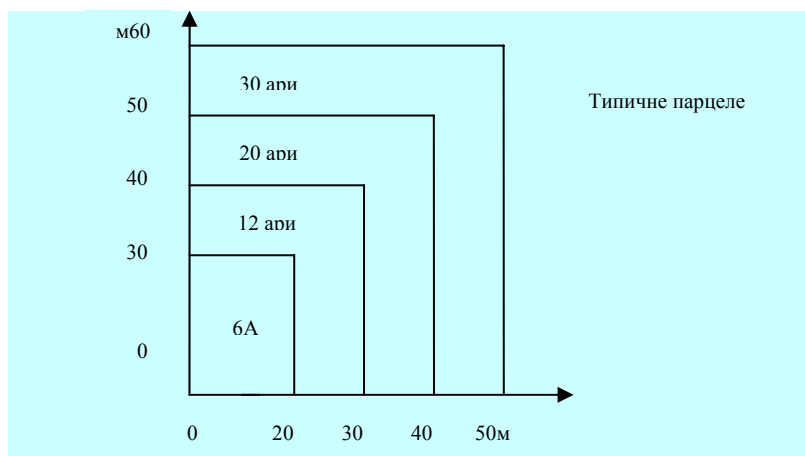
Табела 8: Стандарди становања – опремљеност станова

Комуналија	Урбано подручје	Полу-урбано подручје	Рурална/збијена насеља	Рурална/распршена насеља
1. Водовод	Општи систем	Сопствени извор	Извор/бунар	Извор/бунар

2. Канализација	Ошти систем	Општи систем	Септичка јама	Сенгруб
3. Енергија	Електрика	Електрика/соларна	Електрика/соларна	Соларна/генератори
4. Грејање	Централно	Етажни/термо	Термо/соларно	Термо/соларно
5. Телефон	Општа мрежа	Општа мрежа	Радио веза	Радио веза
6. Смеће	Рециклажни центар	Сабирни центри	Сабирни центри у зједници села	Сабирни центри у зједници села

Формирање и коришћење парцела

Парцелација и препарцелација земљишта у руралним подручјима, могуће и у урбаним, намеће се као акт рационализације у коришћењу земљишта. Просечан земљишни посед износи око 3 ха (300 ара) Ова површина има три основне функције: 1) шуме и ливаде 2) агропроизводња и 3) окућница. Однос шумског и пољопривредног земљишта износи 40 : 60, односно 120 и 180 ара. Окућница се креће у оквирима 6 до 30 ари и чини 3.3 – 16.6% пољопривредног земљишта. Типичне парцеле у урбано-руралним подручјима приказане су на следећем дијаграму. Окућница се састоји из изграђеног и неизграђеног дела. Први обухвата главну зграду и споредне објекте. Други део обухвата економску површину и рекреативну/еколошку површину.

Параметри стамбене изградње и коришћења земљишта

Стамбена изградња, уређење и коришћење грађевинског земљишта се контролише преко система урбанистичких индикатора. У следећој табели је приказан овај систем индикатора.

Табела 9: Параметри стамбене изградње и коришћења земљишта

Тип становања	Стандард становања м ² /ст	Густина насељености ст/ха	Густина становања станова/ха	Густина израђености м ² СП/ха	Спратност објекта	Коефицијент израђености
А. Високо	20 – 25	250 – 350	80 – 120	6500 – 8500	П + 3 – 5	0.16 – 0.14
Б. Средње	30 – 35	150 – 250	50 – 80	5500 – 7500	П + 2 – 3	0.18 – 0.15
В. Ниско	35 - 40	50 – 150	15 – 50	2500 - 6000	П + 1 + Пк	0.25 – 0.20
Г. Ретко	35 - 40	20 – 50	7 - 15	700 - 1000	П + Пк	0.07 – 0.10

Типови становања представљају:

- А. Високо – урбано становања са већим искоришћењем земљишта
- Б. Средње – урбано-рурално са средње високим искоришћењем земљишта
- В. Ниско – рурално/збијенон са мањим до средњег искоришћења земљишта
- Г. Ретко - рурална ретка насеља са ниским искоришћењем земљишта.

- Стандард становања је најнижи у високоурбаном подручју, обухвата само становање и гаражирање ($20 - 25 \text{ m}^2/\text{ст}$). У урбано- руралном подручју обухвата још и локал, односно економске делатности ($30 - 35 \text{ m}^2/\text{ст}$). Рурална подручја су проширена туристичком функцијом ($35 - 40 \text{ m}^2/\text{ст}$).
- Густине насељености се крећу у опсегу $250 - 350 \text{ ст/ха}$ у високоурбаним подручјима до $20 - 50 \text{ ст/ха}$ у ретким руралним подручјима.
- Густин становања се креће у опсегу од $80 - 120$ станова по хектару, у високоурбаничком подручју, до $7 - 15$ станова по ха у ретким руралним насељима.
- Густина изграђености се креће у распону $6500 - 8500 \text{ m}^2/\text{ха}$ у високо-урабном подручју, до $700 - 1000 \text{ m}^2/\text{ха}$ у ретком руралном подручју.
- Спратност објеката се креће од П, у ретким руралним насељима до П + 3 - 6 етажа у високоурбаним подручјима.
- Коефицијент изграђености (густина изграђености помножена спратношћу) се креће у доста уским границама $0.07 - 0.10$ у ретким руралним насељима до $0.16 - 0.14$ у високо-урбаним насељима.

Уређење насеља и јавних површина

Насеља у складу са величином и карактером треба да добију одговарајући третман уређења и опреме. У том смислу се могу иждвојити три основна типа насеља: урбана, полуурбана, рурална.

■ *Урбана насеља*

Уређење урбаних насеља треба да обухвати следеће градске елементе:

- 1) Улице – коловоз, тротоари, дрвореди, зелене траке
- 2) Јавне површине – зелене површине, скверови, паркови, цветњаци
- 3) Тргови поплочани, жардињере, фонтане, водене површине.
- 4) Паркинг стајалишта
- 5) Јавна гаража
- 6) Отворена и полуотворена пијаца
- 7) Расвета, улица, тргова, јавних површина
- 8) Јавни клозети
- 9) Такси стајалишта
- 10) Аутобуска стајалишта јавног превоза
- 11) Угоститељске баште.
- 12) Градска депонија смећа – сабирни центри – центар за рециклажу комуналног отпада.

■ *Урбано рурална насеља*

- 1) Улице – коловоз, тротоари, дрвореди, зелене траке
- 2) Јавне површине – зелене површине
- 3) Главни трг поплочани,
- 4) Отворена и полуотворена пијаца
- 5) Расвета, улица, тргова, јавних површина
- 6) Јавни клозети
- 7) Такси стајалишта
- 8) Аутобуско стајалиште
- 9) Насељска депонија смећа – сабирни центар за рециклажу

■ *Рурална насеља*

- 1) Улице – коловоз, тротоари
- 2) Главни трг насеља
- 3) Аутобуско стајалиште
- 4) Такси стајалиште
- 5) Отворена пијаца
- 6) Расвета улица
- 7) Јавни клозет
- 8) Насељска депонија смећа – сабирни центар за рециклажу

Смернице за развој и уређење насеља

Због повећања продуктивности пољопривредне производње, потребно је насеља развијати периферно у односу на површине пољопривредног земљишта. Значајну ваннасељску инфраструктуру је такође неопходно пажљиво планирати и пројектовати, како би се у најмањој могућој мери реметила постојећа организација пољопривредних и шумских површина.

С обзиом да је у општини Прокупље највећим делом заступљена индивидуална изградња, приликом планирања развоја и уређења насеља, кроз нову изградњу (стамбену и нестамбену) неопходно је ускладити следеће услове и аспекте:

- физичке карактеристике земљишта:
величина и облик парцеле (минимална површина грађевинске парцеле), врста земљишта, носивост и друге геомеханичке особине терена (стабилни нагиб до 20°), терени врло слабе до средње јаке ерозије,
- економске карактеристике земљишта:
цена земљишта, услови прибављања земљишта, услови коришћења, услови одступања,
- локација и инфраструктурна опремљеност:
однос према околини, услови приступачности, опремљеност комуналном и саобраћајном инфраструктуром,
- социјално – демографски услови:
привлачност околине, близина радног места или потрошње, демографска и социјална структура.

Стамбене потребе су дефинисане у складу са природним прираштајем и квалитетом наслеђеног стамбеног фонда. За прорачун потребног проширења стамбеног фонда типично домаћинство рачунати са 3-4 члана, а одговарајућа типична стамбена јединица 60-80м² (3-4 собни стан).

▪ Општински центар

Анализе природног прираштаја и демографских трансформација у Прокупљу показују да се до краја планског периода неће знатно повећати стамбене потребе. Ради њиховог задовољења треба користити постојећи непотпуно искоришћен стамбени фонд, а неквалитетне стамбене објекте треба санирати, реконструисати и стандардно опремити инсталацијама водовода, канализације, електричне енергије, ТК и грејања.

▪ Субопштински центри, локални центри, развијенија и популационо већа сеоска насеља и остала насеља полуурбаног типа

У погледу стамбеног фонда, имајући у виду два присутна тренда – умерени суфицит као последицу емиграционих токова и знатно учешће фонда лошег бонитета, препоручује се даљи развој полуурбаног типа становања у мањим породичним кућама ниже спратности (до П+1+Пк), у комбинацији са занатима и угоститељством и потпуно чистом кућном економијом, по правилу организованом у дубини парцеле иза стамбеног дворишта са обавезном предбаштом, посебно за парцеле уз регионалне и магистралне путеве. Насеља делимично опремљена комуналном инфраструктуром, опремити у потпуности неопходним инсталацијама (водовод, електрика, телефон, етажно грејање, канализација).

▪ Остала сеоска насеља

У осталим сеоским насељима постоји изражена потреба за заменом и обновом неодговарајућег и неквалитетног грађевинског фонда. Процес обнове, замене или реконструкције постојећих кућа у појединим селима ће се спонтано дешавати, брже или спорије. Посебан импулс овом процесу може дати добро организовани развој сеоског, ловног туризма и зимских спортова, посебно у зони Радана и Јастрепа. Становање у овим насељима, које је класично рурално са припадајућом кућном економијом, организовати тако да се обезбеде задовољавајући хигијенско – технички услови у погледу водоснабдевања и каналисања отпадних вода до хигијенске јаме. Куће треба да буду традиционалне приземне, са косим кровом.

2.2.3. ЗАКЉУЧЦИ У ВЕЗИ РАЗВОЈА МРЕЖЕ НАСЕЉА И ЦЕНТАРА И ЊИХОВЕ ОПРЕМЉЕНОСТИ ЈАВНИМ СЛУЖБАМА И ОСТАЛИМ САДРЖАЈИМА

Елементи уређења области становања и станоградње на територији општина Прокупље треба да се базирају на неколико основних тачака:

- повећању густине насељености и концентрисању изградње унутар насеља, са циљем заустављања даљег ширења грађевинских реона, заштите пољопривредног земљишта и смањења трошкова инфраструктурног опремања насеља,
- стимулацији повећања квалитета становања реконструкцијом постојећих објеката, нарочито у зони ужег и ширег насељског центра и претварању делова стамбених објеката у пословни простор, како би се и капацитет и услови његовог коришћења приближили потребама становника насеља,
- очувању квалитетних наслеђених амбијенталних карактеристика, подржавањем специфичних облика градње и формирањем визуелно квалитетних целина, потеза и вредних насељских амбијената,
- примени, на свим нивоима планирања, правила и прописа који хендикепираним особама омогућавају кретање, сналажење, боравак у слободном простору,
- утврђивању јединствених и специфичних услова за подручја са некавалитетним становањем (зоне бесправне градње, неусловни станови према урбанистичким критеријумима и слично),
- стварању могућности за развој компатибилних садржаја на стамбеним парцелама у већим насељским центрима, кроз планирање комерцијалних садржаја за потребе снабдевања и индивидуалног привређивања (услужно и производно занатство) које не угрожава животну средину и
- планирању садржаја за потребе некомерцијалног бављења пољопривредом и сточарством (за индивидуалне и породичне потребе), у мањим сеоским насељима.

Такође је у планском периоду неопходно формирање оптималне мреже насеља, планирање њиховог развоја и програмирање нивоа њихове опремљености, пре свега нестамбеним садржајима, које ће знатно утицати на слабљење, заустављање и спречавање процеса депопулације на територији општине Прокупље, посебно на сеоском подручју. Град Прокупље ће се, у складу са овим планом и у будуће развијати као центар Општине и Округа. У осталим насељима је потребно посветити посебну пажњу њиховом уређењу и правилном развоју. Нарочито је потребно организовано и трајно утицати на заустављање неповољних демографских кретања и смањење диспропорције између развијености Општинског центра и осталих насеља на територији Општине. У зависности од ранга насеља, потреба становника и просторних могућности локације, неопходно је планирати боље инфраструктурно опремање и нестамбене садржаје за задовољавање свакодневних и повремених потреба уз поштовање Законом задатих норматива.

Табела 10: Основни ниво опремљености центара јавним службама и осталим садржајима

Општински центар Прокупље
- управа администрације и судство: зграда скупштине Општине, Општински Суд, Управа јавних прихода, Пореска управа, Јавно предузеће дирекција за урбанизам, Јавно комунално предузеће, Геодетски завод, али и све установе Законом предвиђене за ниво окружног центра - финансијске и сличне установе: банка, - образовање и култура: основна школа, средња школа, висока школа, културно – просветни центар, - здравствена заштита: дом здравља, болница - ветеринарска станица - Црква, - Социјалнај дејча заштита: центар за социјални рад, - производни објекти и складишта - трговина: самоуслуге, робна кућа, специјализоване продавнице (прехранбених и непрехранбених производа, књижаре, киосци...), - разноврсне занатске услуге становништву, - туристичко-угоститељски објекти: мотел, кафане, кафићи и др., - остали комунални објекти: пошта, полицијска станица и др., - Фудбалски терен, спортска дворана, терен за мале спортове,

Субопштински центар: Житни Поток, центри заједница насеља: Мала Плана, Белољин, Велика Плана и Џигол

- осмогодишња основна школа,
- здравствена станица,
- дом културе,
- пољопривредно предузеће, земљорадничка задруга,
- пољопривредна аптека, стовариште,
- откупна места са магацинима и складишта з авоће, млеко и др.
- продавнице мешовите робе, пекаре,
- Кафане и по потреби други угоститељски објекти,
- Фудбалски терен и други терени по потреби

Локални центри: Микуловац, Рељинац, Доња Трнава, Доња Топоница

Поред садржаја који су типични за примерна сеоска насеља, у локалним могуће је лоцирање садржаја у складу са потребама становништва, локалним иницијативама, поготово у домену привредних објеката, трговине, услуга пољопривреди и становништу и др.

Развијенија и популационо већа насеља: Бериле, Бабин Поток, Ново Село, Нова Божурна, Горња Стражава, Доња Стражава, Ђуревац, Петровац, Костеница, Баботинац, Доња Речица, Горња Трнава, Мађере, Бреснички, Туларе, Поточић, Ђуковац, Бела Вода и Водице

Ово су насеља са развијенијим секундарним и терцијарним сектором, али је у даљем периоду неопходно њихово јачање, посебно угоститељства, образовања, здравства, комуналних и других услуга, зависно од потреба становништва.

Примарна сеоска насеља: остала сеоска насеља

- продавница мешовите робе,
- подручно одељење основне школе,
- остали објекти према потреби

2.3. КОНЦЕПТ И МОГУЋНОСТИ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ И ЕЛЕМЕНТИ ПОЛИТИКЕ КОРИШЋЕЊА И УРЕЂЕЊА ЗЕМЉИШТА

У оквиру општине Прокупље постоје значајни развојни потенцијали који ће подстаћи бржи и квалитетнији развој општине, мреже насеља и центара. Као основни циљ просторног развоја општине, поставља се обезбеђивање функционисања и оптимизација коришћења простора за поједине намене, мреже насеља, повезаности територије саобраћајним и другим комуникацијама, материјалне основе развоја, равномернијег размештаја становника.

Усклађивање ових елемената потребно је због бржег и квалитетнијег развоја, подизањем нивоа развијености општине, нивоа урбанизованости територије итд.

Просторни развој општине Прокупље у наредном периоду, треба усмерити на:

- равномернији развој општинског подручја и задржавање становништва у сеоским насељима, пре свега кроз развој еко, излетничког, спортско - рекреативног и ловног туризма али и изградњу привредних капацитета у центрима, у првом реду уз магистрални и регионалне путеве у оквиру грађевинских подручја насеља, а посебно на проширење и заокруживање радних зона Прокупља). Потребно је сва насеља опремити квалитетним садржајима објеката друштвеног стандарда и комплетирали и осавременили инфраструктурну мрежу и објекте у њима (приступни пут, електро-мрежа, ПТТ, локални водовод). Од посебног је интереса јачање пољопривреде, укључујући и организован откуп, сервисе за поправку пољопривредних машина итд. На тај начин створиће се погодни услови за равномернији развој територије општине.

Један од основних циљева просторног развоја општине је рационално коришћење земљишта, што би требало реализовати кроз:

- изградњу објеката у оквиру постојећих грађевинских реона насеља, погушћавањем изградње,
- забрану изградње објеката уз главне саобраћајне комуникације, због нерационалног издуживања насеља, и изузимања често пољопривредног земљишта

- како земљиште представља један од основних развојних потенцијала, његово коришћење је потребно усагласити са његовим природним погодностима, а то значи да је потребно организовати интензивнију производњу на плодном пољопривредном земљишту, што подразумева адекватну организацију и интензивније коришћење пољопривредних површина, за развој ратарства, воћарства, виноградарства, повртарства и др.. У наредном периоду потребно је омогућити оптимално коришћење обрадивих површина, а нарочито ограничених, повећати површине под воћем и виноградилима, где за то постоје услови, применом разних мера. Такође је потребно унапредити шумске површине и квалитет врста дрвета, у циљу бржег развоја шумарства и заштите земљишта од ерозије.
- у циљу рационалне организације општинске територије, потребно је задржати становништво у насељима, кроз урбано и комунално опремање насеља, развој у оквиру овог простора (пољопривреда, производња, туризам, угоститељство, трговина итд.),
- за потребе смештаја радних зона - производних погона и складишта на подручју општине потребно је предвидети простор у оквиру општинског центра Прокупља и осталих центара и насеља: Бериља, Бабиног Потока, Мале Плана, Белољина, Тулара, и других насеља, поготово центара, а у јужном делу општинске територије у зони Житног Потока. Поред наведених, лоцирање радних зона могуће је и у оквиру осталих насеља уколико се јави интерес инвеститора.

3. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ ЕКОНОМИЈЕ, ДИСТРИБУЦИЈЕ АКТИВНОСТИ И УПОТРЕБЕ ЗЕМЉИШТА

3.1. ПЕРСПЕКТИВЕ УКУПНОГ РАЗВОЈА – ОПШТА КОНЦЕПЦИЈА РАЗВОЈА И АКТИВИРАЊА ПОДРУЧЈА

1) Стратегија привредног развоја општине

Стратегија развоја привредних активности на подручју општине Прокупље је условљена постојећом привредном структуром, постојањем природних ресурса, који реално могу да се активирају и користе на економским принципима, демографском ситуацијом и мрежом насеља и центара, али и визијом и постављеним циљевима да се оствари бржи развој и јачају постојећи и формирају нови развојни центри (што је посебно потребно на јужном делу општинске територије) односно радне зоне на подручју Општине. Истовремено, стратегијом треба да се створе претпоставке (просторне/локационе и друге) и за развој нових активности и садржаја, који данас нису присутне или се не сагледавају, што значи формирање „резерви“ простора или очување одређених простора за развој.

Као најзначајнији правци унапређења локалне економије су у оквиру: *индустрије* - агроиндустрија (прерада воћа, прерада млека и меса, прерада поврћа, производња житарица тј. развој млинско-пекарских и других прерађивачких капацитета), индустрија неметала, прерада дрвета, текстилна и трикотажа, метало прерађивачка индустрија и друге индустрије које захтевају виши ниво прераде; *пољопривреде* - воћарство, сточарство, органска пољопривреда, виноградарство и др., и *услуга* - грађевинарство, занатство, трговина, туризам, угоститељство и савремене услужне делатности као што су информатичке, пословно-финансијске, послови са некретностима и сл..

У том погледу, стратешка одређења у погледу специјализације и проширења привредне структуре по секторима тј. областима и делатностима треба да се одвијају у следећим правцима:

- У *индустрији* и *малој привреди* – проширење постојећих капацитета до отварања нових, пре свега везаних за прерађивачку индустрију, што посебно када су у питању прехранбени

прерађивачки капацитети пружа могућности за развој мале привреде (послови паковања, дораде и сл.), индустрију неметала, металопрерађивачку, али и текстилну и дрвнопрерађивачку, с обзиром на квалитет дрвног ресурса;

- У *пољопривреди*, интензивирањем развоја - од примарне фазе до фазе финализације производа на основу одрживог коришћења природног потенцијала (примарна производња - посебно воћарство, виноградарство, сточарство, потом развој организације откупа и воћа и поврћа, млека и мяса, меда, печурака, лековитог биља и сл., преко складиштења изградњом сушара, хладњача до прераде), као и неопходним повезивањем са планираном туристичком активношћу, односно стварање заједничке агро-туристичке функције,
- У *туризму* - развојем специјализованих видова туристичке понуде/производа као што су транзитни, зимски, сеоски, здравствено-рекреациони, излетнички, ловни, манифестациони и други видови туризма,
- У *шумарству* – од експлоатације до прераде у дрвнопрерађивачком сектору, посебно кроз развој малих, специјализованих, прерађивачких капацитета до експлоатације, откупа и прераде шумских плодова, јестивих гљива, лековитог биља и других шумских производа,
- У *рударству* – од експлоатација до прераде минералних сировина, уз предузимање и одређених истраживачких активности,
- У *услугном сектору* – од услуга вишег нивоа (инжењерске, техничке, пословно - финансијске, послови са некретнинама и др.) до услуга који задовољавају потребе различитих корисника, и то: *становништва* (трговинске, занатске, угоститељске, финансијске, туристичке и сличне услуге), *привреде*, посебно пољопривреде (откупне станице, сушаре, хладњаче, пољопривредни сервиси, ветеринарске услуге, сточна гробља и др.) и туризма односно посетиоца, туриста и других корисника простора (информативни центри, смештајне, прехранбене, водичке и сличне услуге).

Напред дефинисаном стратегијом *акценат* је на отварању радних места, пре свега кроз подстицање предузетништва и отварања малих капацитета тј. породично/домаћинског бизниса (мали прерађивачки погони, мини фарме, пружање пољопривредних, грађевинских и туристичких услуга), што је у складу са карактеристикама овог простора (демографским капацитетом, мрежом насеља и њиховом демографском уситњеношћу, природним ресурсима и њиховом територијализацијом у простору и др.) и опредељењем на *одрживост* у развоју локалне економије, који укључује и равномернији развој општинске територије и јачање социјалне кохезије. Поред директних утицаја, на тај начин се стварају услови за одрживи развој односно развој локалне економије базиране на рационалном и одрживом коришћењу локалних потенцијала, а која истовремено омогућава коришћење локалне радне снаге, посебно руралног становништва.

2) Стратегија организације активности у простору

У складу са општим/основним и приоритетним стратешким циљевима и опредељењем на *одрживост* у развоју локалне економије, који укључује и равномернији развој општинске територије и јачање социјалне кохезије дефинисани су елементи за планско коришћење и организацију активности у простору.

Општи елементи стратегије коришћења простора

Општински простор, било да је у питању грађевинско, пољопривредно, шумско или «остало» земљиште се не користи довољно рационално. Зато је неопходно у даљем развоју поштовати следеће елементе стратегије коришћења простора:

- рационално коришћење земљишта - заштитом пољопривредног земљишта од неадекватног коришћења и изузимања из пољопривредне употребе (због бесправне градње, а често и због напуштености села); заштитом шумског земљишта од девастације и непланске сече; очувањем различитих природних вредности и њиховим стављањем у функцију развоја; очувањем потенцијалних простора/локација за развој и инфраструктурне коридоре од бесправне изградње; и стављањем данас неискоришћених а опремљених локација у функцију;
- стварање услова за уравнотеженији друштвено-економски развој - подстицањем развоја на руралном подручју (пољопривреде и прераде, туризма и пружања туристичких услуга,

95

прераде дрвета и нузпроизвода, и др.) и интегрисањем локалног становништва у развојне процесе (развојем предузетништва, породичног бизниса, малих предузећа и др.);

- одржавање, обнављање и изградња инфраструктуре (путне и комуналне, наводњавање), посебно на руралном подручју где су данас ови проблеми наглашенији;
- унапређење квалитета живота - стварањем услова за саморазвој и запошљавање подстицањем предузетничке климе, јачањем локалне мреже центара и бољом доступношћу различитим јавним сервисима што се посебно односи на сеоско подручје;
- одговорно управљање природним ресурсима и заштита околине - смањењем конфликта посебно, између тражње за природним ресурсима (пољопривредним, минералним, водним, туристичким, шумским), њиховог стављања у функцију развоја, а одговорним коришћењем и њихово очување.

Посебни елементи стратегије организације активности у простору

Данас се на подручју Општине издваја општински центар Прокупље који, поред тога што је административни и друштвени центар, представља најразвијенији привредни центар. Поред овог центра, на ванградском подручју се издваја само још неколико мањих центара, као што су: Велика и Мала Плана, Бабин Поток, Белољин, Горња и Доња Стражава, Горња и Доња Трнава, Поточић и Туларе. Карактеристично је да су наведени центри углавном у средишњем делу општинског простора, док је северни а нарочито јужни део изразито неразвијен, монофункционалне структуре (пољопривредне) и неинтегрисан у развојне токове.

Имајући претходно у виду, намећу се следећи *елементи стратегије организације активности у простору*:

- *Развој центра* Прокупље - даље јачање привредне функције, развојем прерађивачке и друге индустрије, грађевинских, саобраћајних и сличних услуга, потом комерцијалних и пословно – финансијских услуга, формирањем опремљених локација (нових или старих), али и постизање вишег нивоа урбанитета овог општинског центра;
- *Развој руралних центара* - Велика и Мала Плана, Бабин Поток, Белољин, Горња и Доња Стражава, Горња и Доња Трнава, Поточић и Туларе, који треба да постану својеврсни "инкубатори" развоја руралног подручја подстицањем развоја предузетништва, породичног бизниса, малих и средњих предузећа. Ови центри треба да обезбеде и одређене услуге које неће бити само у функцији привреде (сервиси, откупне станице, ветеринарске и друге услуге) већ и потреба локалног и становништва околних насеља;
- *Рурална подручја* - поштовањем специфичности и функција појединих делова руралног подручја у погледу могућности: развоја пољопривредне производње и прераде; експлоатације и прераде дрвне масе и пратећих шумских производа; развоја туризма и очувања природних вредности; експлоатације минералних сировина и заштите животне средине; вишенаменске експлоатације водног потенцијала, развоја и заштите.

3) Развојни приоритети

Основни приоритети развоја општине Прокупље везани су за оне области и гране где ово подручје располаже одређеним компаративним вредностима, а пре свега се то односи на:

Пољопривреду и индустријску прераду пољопривредних производа, а у оквиру ње на:

- воћарство,
- сточарство,
- органску пољопривреду,
- агроиндустрију - прераду воћа, прераду млека, млинско-пекарску индустрију, а у функцији афирмације подручја за производњу здраве хране.

Индустрију / малу привреду, а пре свега на:

- Текстилну индустрију и трикотажу,
- Металну и машинску индустрију,
- Електронску и друге индустрије које захтевају захтевају виши ниво прераде и др.,
- Прераду дрвета,
- Грађевинарство, занатство,

Услугне активности, укључујући следеће:

- Трговину,
- Туризам, угоститељство, и
- Различите услужне делатности, у функцији производње и пружања услуга становништву и привреди.

Поред директних утицаја, организовано повезивање са пољопривредом, малом привредом услугама и сревисима, отвара могућности за нова радна места и даље интензивирање развоја предузетништва и породичне привреде. На тај начин стварају се услови за одрживи развој односно развој локалне економије базиране на рационалном и одрживом коришћењу локалних потенцијала, а која истовремено омогућава коришћење локалне радне снаге, посебно руралног становништва.

3.2. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ И РАЗМЕШТАЈ ОСНОВНИХ ГРАНА И СЕКТОРА

3.2.1. РАЗВОЈ ПОЉОПРИВРЕДЕ

- на бази, у првом реду, пространих воћарских и ораничних, али и ливадских, пашњачких и виноградарских површина, са акцентом на производњи здраве хране и њеној примарној преради заснованој на воћарству (шљиве, вишње, јабуке у првом реду), ратарству (житарице), сточарству (свиње, говеда, овце, живина и др.), и производњи поврћа (кромпир, пасуљ)

1) Елементи рејонизације и концепција развоја пољопривреде

У производном погледу подручје планског документа општине Прокупље може се разврстати у више производно карактеристичних реона, са следећим обележјима и правцима активирања пољопривредних капацитета. Рејонизација пољопривредне производње општине Прокупље извршена је у складу са њеним агроеколошким карактеристикама, педолошком покривачем, климатским условима и конфигурацији и енергији рељефа. У складу са Просторним планом Републике Србије, као и да припада тржишно мешовитом типу са превагом биљне производње и значајним уделом воћарства (М. Тодоровић, 2002) ово подручје се може поделити између два макрорејона пољопривредна производње са неколико издвојених микрорејона, а то су:

1. **Воћарско - виноградарско - ратарски рејон** је пољопривредни рејон који се налази у зони до неких 500, евентуално 600м надморске висине, обухватајући долину Топлице и пружајући се у брдовитој залеђини, као и зону Житног Потока и околине. У овом великом рејону могу се издвојити три мања рејона са претежном оријентацијом на одређене пољопривредне гране:

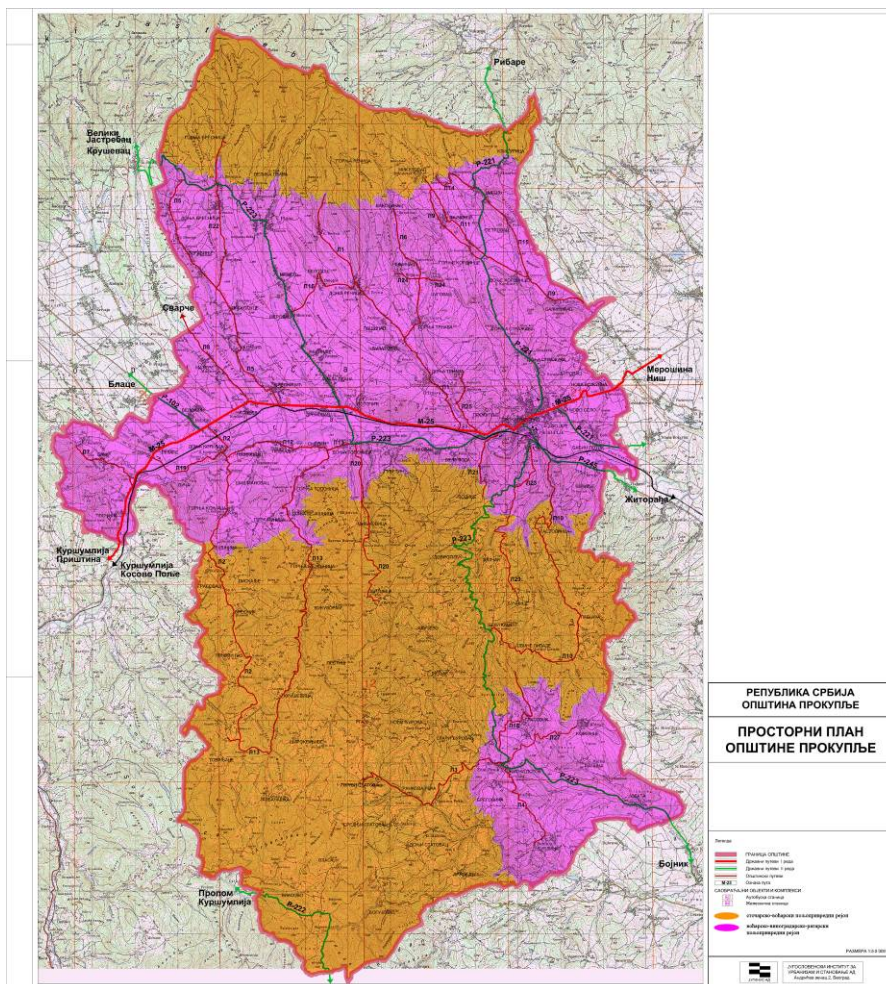
- **Ратарски микрорејон**, представљен ораницама и баштама уз сами ток реке и у источном делу као наставак житородног Добрича, где се налази најплодније земљиште. Становништво је оријентисано на гајење кукуруза и пшенице на малим површинама и само за своје потребе. На значајније ратарство указује и постојање млинова у насељима Белопољин на западу, и Џигољ на истоку. На баштама се гаји и поврће (купус, кромпир, лук и др.). У севернијим пределима ове зоне ка побрђу, заступљено је и интензивно гајење поврћа у стакленицима и пластеницима, што становништву представља значајан извор прихода. Сточарство у насељима није интензивног типа, већ домаћинства држе једну до две краве или свиње искључиво за своје потребе;

- **Виноградарски микрорејон**, представљен зонама мале површине углавном на узвишењима која се дижу са дна котлине, као што су Соколица, Падински брег, Раћуково брдо, Вршник, Умац, Мађерско брдо, Пекадино брдо, Јасењак, Коњарник, Чукар и друга мања узвишења. Насеља имају традицију у овој области и којој се након дугогодишње стагнације у последњих неколико година становништво опет враћа могу се издвојити: Бабин Поток, Прокупље, Доња и Горња Трнава, Булатовац, Међаре, Шишмановац, Балиновац и др.;

- **Воћарско-сточарски микрорејон** који обухвата највећи део овог макрорејона, протежући се од тока Топлице преко побрђа, највећим својим делом, до планинског дела

97

општине. Воћарство се може издвојити као најзначајнија грана пољопривреде, где се специјализација у производњи одвија у правцу шљиве и облачинске вишње. Сточарство се овде јавља у појединим насељима у интензивном типу, фарме у Доњој Белашици и Малој Плани, па се стога може рећи да поседује потенцијал за развој. Углавном домаћинства држе неколико крда крупне стоке (краве и свиње) и живину, а у периоду када воћњаци не роде, сточарство представља значајан извор прихода.

Карта 1 – Пољопривредни рејони општине Прокупље

2. Воћарско - сточарски рејон заузима површине које се налазе преко 600м надморске висине, представљене вишим побрђем, односно оградима Јастрепца на северу и планинама на југу Проломским планинама, Соколовицом, Арбанашким планинама, Видојевицом и Пасјачом. С обзиром на површине које се у овом макрорејону налазе под ливадама и пашњацима, највећи потенцијал види се у сточарству које је још увек екстензивног типа, али уз извесна улагања може се очекивати знатно унапређење. Воћарство, као грана којој погодују педолошки и климатски услови подручја, издваја се као значајна грана и у овом делу општине.

Концепција развоја пољопривреде ослања се на основно стратешко одређење просторног уређења на подручје општине Прокупље је :

Потицање развоја савремене, делотворне, конкурентне и еколошке/одрживе пољопривреде на начин који штити природне потенцијале. Стратешко одређење јесте подршка развоју **пољопривредних производа** посебних одлика квалитета до нивоа препознатљивог/географског имена порекла (тзв. бренда).

У складу са овим, потребно је:

- о изградити одржив и ефикасан пољопривредни сектор који може да се такмичи на светском тржишту, доприносећи порасту националног дохотка,
- о обезбедити храну која задовољава потребе потрошача у погледу квалитета и безбедности,
- о осигурати подршку животном стандарду за људе који зависе од пољопривреде а нису у стању да својим развојем прате економске реформе,
- о осигурати подршку одрживом развоју села,
- о сачувати животну средину од утицаја ефеката пољопривредне производње,
- о припремити пољопривреду Србије за интеграцију у ЕУ,

Концепција развоја пољопривреде формирана је тако да омогући *стварање услова за рационално коришћења простора и других ресурса, те планско усмеравање коришћења пољопривредног земљишта и руралног развоја, као просторно функционалне целине, на темељима одрживог развоја - очувања постојећих и стварања нових вредности у простору, водећи рачуна о демографском опоравку и одрживом развоју*. Концепција је, такође, осмишљена тако да омогући реализацију основних развојних циљева.

Основни развојни приоритети су:

- *усклађивање развоја пољопривреде и руралног подручја са регионалним развојем и међународним окружењем;*
- *оптимална употреба расположивих ресурса ради постизања максималне економске ефикасности;*
- *стварање задовољавајућег квалитета живљења породичних пољопривредних газдинстава као носиоца развоја руралног простора и свих његових вредности;*
- *подстицање преноса власништва над земљом и другим пољопривредним ресурсима са породичних газдинстава који губе или немају интерес, вољу и снагу за бављење пољопривредом на витална породична газдинства;*
- *изградња препознатљиве слике пољопривреде општине Прокупље као дела регионалне специјализације пољопривреде Топличке Србије*
- *очување природних, културних и традиционалних вредности руралних простора;*
- *стварање услова за прилагођавање пољопривредне политике стандардима ЕУ-а;*

Међу **специфичним приоритетима** истичу се:

- *Развој пољопривредне производње и прераде, хармонизован са основним оперативним циљем;*
- *подстицање одрживе и еколошке пољопривреде, али и очување животне средине од утицаја негативних ефеката пољопривредне производње (ђубрива, пестицида, животињског отпада и др.);*
- *повећање површине квалитетног земљишта по једном активном пољопривреднику;*
- *заштита од сувишних вода и проширење система наводњавања земљишта у том сислу. Системе на најнижим котама терена развијати као двонаменске, тако да се могу користити и за одводњавање и за наводњавање.*
- *подршка малим и средњим производним, прерађивачким и развијање малих погона - прерада пољопривредних производа и развој производње еко-биља и др.,*
- *изградња откупних станица - за пољопривредне производе, посебно из области воћарства и сточарства, затим гљиве, лековито и шумске биље, и других услужних предузећа (мини кланице, млекаре, сушаре, млинови, мешаоне, ветеринарске амбуланте, пољопривредне апотеке, мала предузећа за путнички и теретни саобраћај исл.)*
- *подстицање бржег руралног развоја увођењем допунских делатности (сеоског туризма, кућне радиности, трговине, малих и средњих погона и сл.);*
- *разрада и изградња брендова који су карактеристични за пољопривреду на овом подручју;*

Стратешке смернице

Имајући у виду постојећа ограничења, недовољно искоришћене природне ресурсе као и опредељење за развој интензивног ратарства, воћарства и сточарства, приоритетне активности треба усмерити ка остваривању ефикасније производње, повећању тржишне конкурентност и максималном искоришћавању постојећих потенцијала. У ту сврху планира се *формирање Руралног савета* са циљем пружања услуга пољопривредницима. При реализацији стратешких опредељења која се односе на заштиту пољопривредног земљишта, интензиван развој пољопривреде и имплементацију нових технологија, уважавајући све напред наведено за планском подручје, могу се издвојити следеће стратешке смернице развоја пољопривреде и руралних простора:

- *одупирање притиску за стихијски развој и пренамену пољопривредног земљишта.*
- *конверзију пољопривредног у друго земљиште дозволити изузетно, фазно и селективно, у зависности од атрактивности, а преостале пољопривредне површине сачувати.*
- *меиорација ливада и пашњака за развој сточарства*
- *подржати приватне иницијативе које подстичу одрживи рурални развој,*
- *стимулисање процеса концентрације земљишта, стоке и техничких средстава у економски и биолошки виталним сеоским домаћинствима, без обзира на њихов садашњи социоекономски и професионални статус.*
- *обезбеђење хране која задовољава потребе потрошача у погледу квалитета и безбедности.*
- *стимулсање стварања производа са дефинисаним географским пореклом отварањем производних погона у сеоским срединама.*
- *брендирања пољопривредних гастрономских локалних производа*
- *усмеравање на коришћење међународних програма и фондова за рурални развој и хармонизацију техничке регулативе ЕУ земаља Централне и Југоисточне Европе и сл., те стварање услова за прилагођавање пољопривредне политике стандардима ЕУ;*
- *јачање веза пољопривреде и компаративних делатности (туризам, угостелство и сл.)*

2) Основни принципи и правила коришћења и заштите пољопривредног земљишта

Прихваћене стратешке смернице могу се остварити поштовањем правила коришћења пољопривредног земљишта уважавајући следеће постулате:

- *Успостављање правне сигурности власништва над некретностима осигурањем тачне, поуздане и ажурне катастарске евиденције засноване на стварном стању и усклађене са земљишним књигама*
- *успостављање пољопривредног информационог система ради ефикаснијег управљања земљиштем*
- *Ефикаснија употреба пољопривредног земљишта кроз успостављање функционисања пољопривредног земљишног тржишта (продаја, куповина, закуп)*
- *Подстицање тражишта земљиштом а мање закупом, јер закупи су најчешће краткорочни и не охрабрују средњерочно и дугорочно улагање, нити развој земљишне и пољопривредне инфраструктуре.*
- *Повећање површине пољопривредног земљишта по активном пољопривреднику и стимулсање рационалнијег коришћења пољопривредног земљишта укрупњавањем просечних парцела*
- *Поштовање еколошких ограничења за повећање економске ефикасности пољопривредне производње у процесима укрупњавања поседа и парцела породичних газдинстава и подстицања њихове специјализације, интензификације и комерцијализације;*
- *Чување земљишта од утицаја негативних ефеката пољопривредне производње;*
- *Пољопривредно земљиште од I до IV катастарске класе само се у изузетним случајевима може предвидети за друге намене, и то:*

- код припајања делова рубних катастарских честица које се већим делом већ налазе у грађевинском подручју
- када је потребно заузети одређену површину за развој насеља, а у близини нема земљишта нижег квалитета (катастарске класе)
- када се ради о лоцирању другог корисника од интереса за општину и државу
- *Маргиналне оранице под VII и VIII катастарском класом могу пренаменити у шумско земљиште*
- *Земљишта трајно непогодна за обраду могу се користити:*
 - земљишта која заузимају најниже рељефне положаје и најизложенија су прекомерном влажењу поплавном, сливеном и подземном водом, а због тешког механичког састава на њима не би било исплативо извођење хидротехничких мелиорација због заштите и очувања еколошке стабилности пожељно је пошумљивати, а нека од њих могуће је користити за рибањаке;
 - неке од тих површина могу се користити за узгој лековитог и зачинског биља.
- Пољопривреда заснована на тржишним начелима најчешће се одвија изван граница грађевинског подручја, а обзиром да је везана за коришћење знатних површина квалитетног пољопривредног земљишта, на том се земљишту *изузетно може дозволити само градња грађевина за потребе пољопривредне производње*. Захвате градње стамбених и привредних грађевина за потребе пољопривредне производње породичног пољопривредног газдинства (фарме), те разних видова руралног туризма треба планирати под условом да ти објекти буду искључиво у функцији обављања пољопривредне делатности, а према увојеним урбанистичким правилима.
- Приликом планирања градње грађевина нових пољопривредних газдинстава изван грађевинских подручја, те планирања градње у сврху проширивања постојећих газдинстава, треба *постицати обједињавање честица пољопривредног земљишта* у функционалну целину одговарајуће величине да би се на њему могла засновати рентабилна, тржишна производња.
- *Изградња рибњака* и пратећих грађевина за потребе узгоја рибе (спремишта за храну, возила, уређаји и др.) дозвољена је на пољопривредном земљишту катастарске културе мочвара, бара те на земљиштима непогодним за обраду. Уз рибњаке могуће је градити стамбене грађевине за чланове пољопривредних газдинстава који се баве рибњачарством. Приликом градње рибњака, потребно је осигурати непропусну подлогу, довољне количине воде те заштити грађевине од поплаве. Приликом изградње ископани материјал потребно је депонирати и користи за уређење околине, како би се простор у случају напуштања могао вратити у првобитно стање.
- *у случају предвидивих опасности за важне функције земљишта предност треба дати његовој заштити а не корисничким интересима*

3) Програмски и пројектни задаци и кључни актери у реализацији

Како би се поменуте стратешке смернице реализовале потребно је дефинисати следеће програмске и пројектне задатке.

Планска решења остварива до 2015. године

- Подршка реформи катастра и земљишних књига
- Програм Оснивање Савета за рурални развој
- Израда бонитенте карте Општине
- Програм реструктурирања пољопривреде ради повећања конкурентности тржине понуде локалних пољопривредних производа
- Програм особобљавања локалних пољопривредника за производеу еко-етно производа и производа дефинисаног географског порекла
- Израда и реализација пилот пројекта развоја органске производње
- Програм за организовани откуп и промоција сакупљања лековитог биља, бобичастог дивљег воћа и хранљивих плодова, развој откупне мреже и погона за сушење и паковање у сеоским срединама.

- Израда и реализација пројекта сакупљања, одлагања и евакуације отпада на подручју општине и непосредном окружењу и израда упутства/водича за примену и руковање хемијским материјама у пољопривреди.
- Кафилеријског збрињавања отпада анималног порекла и «сеоске депоније» за пољопривредни токсични отпад
- Стварање огледних породичних пољопривредних газдинстава - полигона за стручно и практично усавршавање

Планска решења остварива у континуитету до 2025. године

- Успостављање пољопривредног информацијског система (ПИС)
- Повећање производних ресурса породичних пољопривредних газдинстава

Кључни актери и њихова улога у реализацији стратешких опредељења. Актери реализације стратегије пољопривреде општине Прокупље произилазе из конципираних активности:

- општински органи,
- локална самоуправа,
- месне заједнице,
- становништво Општине,
- породична пољопривредна газдинства,
- разни заинтересовани пословни субјекти,
- друштвене, политичке и невладине организације и сл.

У планском периоду неопходно је извршити низ припремних друштвених и техничких мера које представљају основне преуслове за развој пољопривреде и руралних простора. Паралелно са наставком рада на уређењу земљишта планира се и припрема и почетак радова на изградњи откупно-складишних и прерађивачких капацитета. Природне могућности у насељима дозвољавају и омогућавају значајније повећање капацитета, тако да се у свима насељима они могу планирати а основни носиоци изградње тих капацитета могу бити сви зависовани инвеститори.

С обзиром да концепција плана предвиђа мултифункционални развој пољопривреде и села основне циљне групе које могу бити носиоци мултифункционалнијег развоја пољопривреде и села у функцији развоја су:

- (1) *пољопривредна газдинства оријентисана на специјализовану* производњу и примену савремених технолошких решења у пољопривредној производњи;
- (2) *сеоске жене* као савремене домаћице, као носиоци савремене допунских делатности (нпр. даваоци услуга у сеоском туризму),
- (3) *специјализована удружења произвођача*, струковне и друге бизнис асоцијације у руралним подручјима (рецимо, произвођачи вина, меда и сл.);
- (4) *организатори програма неконвенционалних* у ширем контексту аграрних (*organic food*, ароматично и лековито биље, цвеће и украсно шибље, шумски плодови, хумус, подмладак ловне дивљачи, или алтернативних производних (прерада пољопривредних производа) и посебно неаграрних активности у руралним подручјима - сеоски или еко-туризам, домаћа радиност, и сл.,
- (5) институције које планирају и организације које реализују програме *одрживе пољопривреде* и интегралог развоја руралних подручја, пре свега у функцији очувања природних ресурса и заштите животне средине;
- (6) послови у вези *сертифицирања квалитета аграрних* инпута и пољопривредно-прехранбених производа, као и њиховог географског порекла и робне марке.

3.2.2. РАЗВОЈ ШУМАРСТВА И ЛОВНЕ И РИБОЛОВНЕ ПРИВРЕДЕ

на бази одрживог газдовања шумама и унапређења шумског и ловног фонда

Концепција и стратешки правци развоја шумарства, лова и риболова

Главни правци развоја **ШУМАРСТВА** у целини треба да буду: очување шумског фонда, јачање и проширење шумског фонда и повећање приносних могућности шума.

Јачање и проширење шумског фонда вршиће се пошумљавањем голих површина шумског земљишта, радовима на мелиорацијама деградираних шума и шикара и осталим шумскоузгојним интервенцијама.

Стратешки – плански оквир развоја шумарства (у складу са шумско привредном основом) је, коришћење производног потенцијала шумских зељишта за одрживу производњу дрвне масе у економским шумама, односно прираст у складу са плановима шумских газдинстава према шумско – привредној основи.

Претпоставка за овакав домет је интензивирање газдовања (израда шумских путева, максимално коришћење сечивог етата, пошумљавање необраслих шумских површина опредељених за шумарство).

Концепт заштите и коришћења шума заснива се на унапређењу стања и повећању површина под шумама, изради планова и програма газдовања шумама и пошумљавања, као и на обезбеђењу средстава од ресорних министарстава за остваривање мера заштите шума, заштите од ерозије и заштите природних вредности.

Унапређење стања постојећих шума и повећање површина под шумама, првенствено оних у државном власништву, подразумева одговарајуће:

- **газдовање шумама** – рационално коришћење укупних производних потенцијала шума; повећање укупне обраслости и попуњавање недовољно обраслих површина; нега постојећих састојина и интензивирањем шумско-узгојних радова; организовање чувања шуме и форсирање мера превентивне заштите како се не би нарушила биолошка и еколошка стабилност шума овог подручја; максимално сузбијање бесправне сече, посебно у ерозијом угроженим сливовима и вредних шумских састојина на Кукавици; контролисано коришћење шумских плодова и лековитог биља; компензационо подизање нових површина у случају просецања постојећих шума за инфраструктурне коридоре и развој туристичко-рекреативне инфраструктуре; смањење степена угрожености од пожара на појединим локалитетима (посебно под четинарима); антиерозивна заштита и др;
- **управљање шумама** – успостављање јединственог и једнаког статуса свих шума без обзира на власништво; обезбеђење услова и средстава за унапређивање стања и функција шуме од стране власника или корисника шума и шумског земљишта; компензацијама власницима шума од стране државе или корисника за штете услед ограничења у коришћењу шума и шумских подручја; усклађивање опште и посебних шумско-привредних основа и програма газдовања шумама и планираног развоја туризма, првенствено у погледу планираних скијалишта, и водопривреде, првенствено у погледу антиерозивне заштите постојећих и планираних водоакумулација, као и са режимима заштите природних и непокретних културних добара.

Поред наведеног, у шумама ће се спроводити **заштита шума од пожара**, кроз примену одговарајућих мера зависно од врсте, густине и стања засада, као и **антиерозиона заштита**, која ће се остварити се применом биолошких мера (пошумљавање и затрављивање), биотехничких мера (плетери и зидићи против спирања) и техничких мера (габионске преграде и прагови у циљу стабилизације терена и заустављања вученог наноса) на површинама и локалитетима које угрожава средња, ексцесивна и јака ерозија.

Планска решења до 2014.године:

- ⇒ спровођење радова на простој и проширеној репродукцији шуме који су предвиђени шумско – привредном основом;
- ⇒ спровођење радова на интензивирању газдовања (израда шумских путева, максимално коришћење сечивог етата, пошумљавање необраслих шумских површина одређених за шумарство) шуме који су предвиђени шумско – привредном основом;
- ⇒ предузимање радова на мелиорацији деградираних шума;
- ⇒ спровођење интензивних мера за заштиту и негу постојећих шума у свим фазама развоја, и то мера унапређења стања шума, мера заштите од ерозије и мера заштите природних вредности, у складу са важећим шумско – привредним основама за шуме у државном власништву и програмима газдовања приватним шумама;
- ⇒ селективно пошумљавање на површинама које су издвојене као изворишта вода, поред акумулација и речних токова, на еродираним површинама; поред мелиорације постојећих шума извршити пошумљавање голети и подизање заштитних шума у зонама саобраћајница, индустријских постројења и зонама предвиђеним за туристички развој;
- ⇒ стимулација развоја приватних шума и пошумљавање терена угрожених ерозијом који су у приватном власништву.

Планска решења после 2014. године:

- ⇒ наставак спровођења интензивних мера за заштиту и негу постојећих шума у свим фазама развоја и других активности започетих пре 2015.године у складу са важећим шумско – привредним основама за шуме у државном власништву и програмима газдовања приватним шумама;
- ⇒ одржавање и по потреби повећање постојећих шумских комплекса.

ЛОВ И РИБОЛОВ. Развој ловства и управљање ловиштима спроводиће се: очувањем разноврсности ловне фауне; гајењем, насељавањем и заштитом дивљачи у ловишту; усклађивањем ловне и осталих делатности у ловишту; организацијом стручне службе за праћење и усмеравање развоја популације основних и споредних врста дивљачи; изградом и одржавањем ловно-узгојних и ловно-техничких објеката; санитарним одстрелом дивљачи, а по поправци стања и организованом лову основних врста; организовањем ловног туризма и едукацијом ловних стручњака и ловаца у циљу заштите и узгоја дивљачи и др.

Поред тога, планом се дефинишу и просторни оквири потенцијалних ловишта, првенствено у зонама Јастребца, Радана и његових обронака, у складу са расположивим потенцијалима и економским капацитетом. Зоне дуж притока Топлице које се спуштају са Јастребца и Радана, као и оне у зонама хидроакумулација, планирају се за риболовна подручја, при чему се истиче обавеза спровођења контролисаног улова и заштите и обнављања рибљег фонда.

Плански концепт узгоја дивљачи и риболовне фауне заснива се на решењима ловних основа и подразумева:

- заштиту, гајење и рационално коришћењу дивљачи;
- активну заштиту неловне дивље фауне, као дела шумског екосистема;
- постизање оптималне бројности популације;
- постизање што вреднијих трофеја основних гајених врста;
- професионално организовање ловних и риболовних подручја;
- професионално организовање ловног и риболовног туризма;
- едукацију ловних стручњака и др.

Предлог планских решења у току целог планског периода:

- ⇒ У целокупном планском периоду неопходно је спровођење мера за заштиту, гајење и рационално коришћење дивљачи у складу са планским концептом узгоја дивљачи и развојем ловног и еко-туризма и принципима одрживог развоја шумских и осталих екосистема

3.1.3. РАЗВОЈ ИНДУСТРИЈСКЕ ПРОИЗВОДЊЕ И ПРОИЗВОДЊЕ У СЕКТОРУ МАЛИХ И СРЕДЊИХ ПРЕДУЗЕЋА**на бази коришћења природних ресурса и прераде пољопривредних производа, дрвета и других домаћих и увотних сировина**

Индустрија је најчешће носилац развоја захваљујући великим могућностима запошљавања, услед разноврсности прерадних капацитета, профитабилности, пропульзивности и др. Пошто је ова област у Прокупљу са дугодошњом традицијом, очекује се њен поновни процват, нарочито у оквиру развоја малих и средњих предузећа – прерађивачких погона, као најпреспективнијих облика организовања за прокупачке услове:

- Агроиндустрија се заснива на природним потенцијалима (обрадиво земљиште, клима, педологија, воде), домаћој тражњи и порасту иностране тражње за здравом храном, лакој могућности стварања капацитета, ценовној конкурентности, могућности достизања неценовне конкурентности, помаже националну стабилност у исхрани, остваривање суфицита и могућност трајног извоза. За потребе развоја агроиндустрије потребно је развити државну и локалну извозну стратегију са диверзификацијом према циљним тржиштима а за различите врсте робе: воће, млечни специјалитети, свињско, говеђе, живинско, јагњеће месо, лековито биље, шумски плодови, мед и производи од меда, али и други пољопривредни производи (грожђе, поврће, жита и др.) и њихове прерађевине. Као приоритетна активност намеће се изградња прерађивачких капацитета складиштења, сортирања, сушења, хлађења, у првом реду воћа, прераде житарица, меса и др.

- Флаширање минералне воде за пиће је једна од перспективних привредних грана, с обзиром на постојање ресурса којима шире подручје располаже. Уколико се у наредном периоду покаже да, поред постојећих извора у Тулару, још нека изворишта могу бити перспективна, ова врста производње може дати значајне ефекте, поготово због велике потражње за овим производом која влада, како на домаћем, а поготово на иностраном тржишту.

- Металска и машинска индустрија заснива се на потребама домаћег тржишта, растућој иностраној тражњи, релативно остваривим капацитетима, традицији, знању, искуству, текућој ценовној и могућој неценовној конкурентности, могућностима подстицања. Могуће робе: одливци, алати, електрични кблови, инсталациони материјали, алати, арматуре, лежаци, посуђе, домаћи апарати, повезивање са стратешким партнерима, и сл.

- Електронска индустрија, информатика, телекомуникације имају могућност да у даљем будућем периоду неком од заинтересованих инвеститора пруже услове за улагање. Ове индустрије двојачко утичу на развој – оне су инфраструктура и покретач општег развоја и модернизације, доприносе извозу, за почетак могу се прихватити експозитуре старних фирми и рад по њиховим програмима, а све треба подржати кредитима и другим подстицајним мерама.

- Прерада дрвета, посебно специфично дизајнираног намештаја у малим серијама за ексклузивну клијентелу је шанса Прокупља и за оваквим производима расте тражња у ЕУ. Ова производња може да оствари ефикасну ценовну и неценовну конкурентност, могуће је повећање извоза, а потенцијални асортиман чине: намештај свих врста од масивног дрвета, фурнири, ламелиране плоче, резана грађа, грађевинска столарија, дрвена амбалажа, подови, ентеријери; неопходне акције и институције на државном нивоу су: формирање националног центра за сертификацију дрвних производа, повезивање у асоцијације због смањења унутрашње конкуренције у извозу, усаглашавање стандарда са ЕУ, иновирање дизајна, отклањање дефицита менаџера, кредитирање извоза, пореске и друге стимулације.

- Текстилна индустрија је једна од могућих индустријских грана које се могу организовати у оквиру малих и средњих предузећа, па и радионица. Ова индустрија, поготово са аспекта квалитета производа, има ценовну конкурентност и могућност неценовне конкурентности, захтева квалитетну радну снагу делом обучена за Евростандарде, подразумева лако обучавање нових, запошљавање жена, повезивање са домаћом радиностшћу, могућности отварања нових, малих предузећа уз мале инвестиције, могућност дорадних послова, израда делова одеће и обуће. Постоји могућност стварања домаћих робних марки, за развој делова одевне индустрије, трикотаже, тепиха, при чему су дизајн и квалитет пресудни.

Формирање индустријских предузећа, како већих, а нарочито малих и средњих могуће је првенствено у општинском центру али и осталим центрима на територији Општине, а концептом се предлаже више локација за **веће радне зоне и пунктове** у постојећим насељима (Прокупље,

105

Белољин, Туларе, Мала Плана), али и другим насељима где постоје потребни услови за лоцирање радних зона (Бериље, Бабин Поток, Житни Поток и друга, поготово насеља са централитетом), Поред наведених, лоцирање радних зона могуће је и у оквиру осталих насеља уколико се јави интерес инвеститора.

Лоцирање нових капацитета могуће је, било у оквиру постојећих, али и новопланираних радних зона. Лоцирање мањих производних погона у оквиру мале привреде могуће је и ван ових зона, уз поштовање захтева заштите животне средине, односно под условом да је активност која се спроводи при производњи, складиштењу, односно транспорту производа и сировина таква да не угрожава функционисање и постојање осталих намена и корисника простора.

➤ ОСНОВНА ПРАВИЛА УСМЕРАВАЊА РАЗВОЈА И РАЗМЕШТАЈА ИНДУСТРИЈЕ И МАЛЕ ПРИВРЕДЕ

Основна правила за коришћење, уређење и заштиту планског подручја с аспекта развоја и размештаја индустрије и МСП су:

- Развој индустрије и мале привреде на подручју општине Прокупље темељи се на коришћењу природних ресурса и прераде пољопривредних производа, дрвета, производњи флаширане воде за пиће, као локалним сировинама, али и преради и производњи на бази увозних сировина за које не постоји локална сировинска база (електронска, металопрерађивачка, текстилна и др. индустријске производње у складу са Концептом ППО).
- Индустрију и малу привреду (МСП - мала и средња предузећа) првенствено треба лоцирати у мање или веће просторно обједињене зоне због постизања економичности опремања и уређивања земљишта, као и функционисања погона; изузетак су погони са специфичним локационим захтевима (везаним нпр. за зоне експлоатације минералних сировина и сл.), али је њихово лоцирање и функционисање обавезно обављати у складу са захтевима заштите животне средине; посебну предност има коришћење постојећег грађевинског фонда и инфраструктуре фирми које сада не раде.
- Постојећи производни фонд потребно је функционално оспособити, инфраструктурно квалитетно опремити, технолошки осавременити или заменити производним линијама које задовољавају захтеве економичног пословања и заштите животне средине (посебно третмана и евакуације отпада технолошких вода и чврстог отпада из производног процеса); посебно се наглашава потреба дислоцирања појединих еколошки неприхватљивих намена и програма из насељених стамбених зона, или зона са објектима јавних садржаја, уколико их постојећи програми угрожавају буком, аерозагађењем и сл.
- Формирање индустријских предузећа, како већих, а нарочито малих и средњих могуће је првенствено у општинском и осталим центрима на територији Општине, а планом се предлаже више локација за **веће радне зоне** у постојећим насељима, било у оквиру постојећих, али и новопланираних радних зона, првенствено уз постојеће и планиране јавне путеве, при чему размештај, организација и уређење зона, комплекса и локалитета усклађује се с планираним развојем саобраћајних и других инфраструктурних објеката и коридора, на просторима мање повољним за пољопривреду, изван површина шумског земљишта и потенцијалних туристичких простора и локалитета, водећи рачуна о ограничењима режима заштите простора. Лоцирање **мањих производних погона** у оквиру мале привреде могуће је и ван ових зона, уз поштовање захтева заштите животне средине, односно под условом да је активност која се спроводи при производњи, складиштењу, односно транспорту производа и сировина таква да не угрожава постојећи квалитет животне средине и функционисање простора.
- Зоне/комплекси/локалитети с привредним активностима одвајају се заштитним зеленилом у контактном појасу са другим просторним целинама ради ублажавања њиховог утицаја на окружење;
- Приликом израде планске и техничке документације примењују се мере заштите сагласно правилима коришћења и уређења простора, студијама о процени утицаја на животну средину за објекте и делатности за које је обавеза њене израде прописана Законом о процени утицаја на животну средину („Службени гласник РС”, број 135/04) и Уредбом о утврђивању Листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на

106

животну средину („Службени гласник РС”, број 84/05); наглашава се да је приликом израде планске и техничке документације потребно обезбедити примену Закона о процени утицаја на животну средину за све објекте на које се овај закон односи уз одговарајуће уклапање објеката у околни простор у складу са правилима грађевна дефинисаним у овом ППО.

▪ Могуће је фазно привођење намени иницираних и нових зона и комплекса, уз обезбеђење одговарајућег нивоа инфраструктурне опремљености сваке фазе у складу с правилима изградње и уређења простора.

Правила изградње и уређења простора за лоцирање индустријских објеката и МСП дефинишу се Планом генералне регулације за општински центар Прокупље и одговарајућим регулационим планом за остала насеља.

➤ ПРОСТОРНА ОРГАНИЗАЦИЈА РАДНИХ ЗОНА

Обликовање индустријске структуре засноване на принципима одрживог развоја и тржишности са МСП, као носиоцима развоја, обухвата и савременију просторну организацију и функционисање производних активности.

Превазилажење различитих развојних ограничења која се деценијама испољавају на подручју општине Прокупље (депопулација, недовољно развијен сектор привреде и јавних служби, те низак степен инфраструктурне опремљености простора и др, поготово на сеоском подручју) оствариће се интензивирањем привредног развоја у примарном развојном појасу уз друмско – железнички коридор у топличкој долини, и затим развојем привредних активности сагласно локалним потенцијалима у мањим, микроразвојним центрима јачањем економске снаге руралних простора побољшавањем услова живота с једне и економске валоризације локалних ресурса, традиције, културе с друге стране.

Усмеравања размештаја индустрије и МСП на подручју општине Прокупље подразумева:

- рестриктивно ширење постојећих зона и дисперзно размештених локалитетита у општинском центру, првенствено коришћење постојећег грађевинског фонда (као brownfield локације)
- формирање нових зона/комплекса/локалитета могуће је на мање повољним просторима за пољопривреду и друге делатности (изван повшина шумског земљишта, планираних туристичких локалитета ...),
- унапређење инфраструктурних услова у постојећим и потенцијалним зонама/локалитетима за смештај МСП у микроразвојним центрима и другим насељима било да је реч о новим објектима или реактивирању објеката тренутно ван функције (напуштена складишта, откупне станице и сл.)
- лоцирања малих погона еколошки чисте производње у оквиру стамбеног ткива у насељима сагласно правилима уређења и изградње простора и услова заштите животне средине.

У планираној територијалној структури индустрије и МСП, издвајају се следећи:

- индустријски центар Прокупље са постојећим радним зонама (индустријским комплексима) ограничених могућности просторног ширења уз неопходно побољшање инфраструктурне опремљеност простора и интензивније коришћење постојећих локација
- насеља Мала Плана, Бериље, Туларе, Белољин, Вича, Доња Бресница, Доња Коњуша, Баце, Праје, Ресинац и др. са развијеним нуклеусом производних активности
- насеља уз магистрални и регионалне путеве у Топличкој котлини, са потенцијано новим радним зонама, првенствено производних и складишних садржаја организованих у оквиру сектора МСП,
- насеље Мала Плана у којем је производња везана за коришћење глине,
- остала насеља у којима постоји интерес и могућност за интензивирање и диверзификацију садашње локалне економије.

Посебно се напомиње следеће:

1. Поред досадашње категоризације Прокупља као индустријског центра средње величине (са 5-10.000 запослених), која је актуелна у важећем ПП РС из 1996.године, Нацртом новог ПП РС, који је у јавној процедури, планирано је да се концепција територијалног развоја индустрије у Србији

заснива се на **кохезионој варијанти** која подразумева полицентричну организацију ове делатности и дифузију просторних модела локације, смањење међутериторијалних разлика, одрживи социјално одговоран развој индустрије. У складу са тим, у **Прокупљу се планира развој индустријске зоне / индустријског парка**, засниван на постојећој просторној структури индустрије, потенцијалима и ограничењима простора, као и на општим стратешким опредељењима развоја, просторне организације урбаног и регионалног подручја. Како Нацртом ПП РС није дефинисана одређена локација, нити површина будуће индустријске зоне индустријског парка, постојеће, већ потпуно или делимично опремљене индустријске локације и комплекси у граду Прокупљу представљају потенцијалне локације за индустријски парк / зону, чији ће се дефинитивни обухват одредити кроз План генералне регулације Прокупља.

Унапређењем просторно-развојних услова (инфраструктуре, стимулативног амбијента за привлачење инвестиција и развој МСП, производних и услужних) на овом простору могуће је формирања савременог динамичког пола развоја у регионалним оквирима. Оснивање индустријског парка (и превођење постојеће зоне у индустријски парк могуће је тек након заокруживања законског оквира (Закон о индустријским и технолошким парковима је још увек у форми нацрта). Битно је напоменути да производња у индустријском парку утиче се на пораст запослености локалног становништва, измену структуре запослених путем обуке и тренинга, привлачење пратећих и услужних делатности, коришћење локалних добављача и логистике што утиче на привредни развој целокупне регије³.

2. Радне зоне везане за погоне експлоатације минералних вода (Вича, подјастребачко подручје) и минералних сировина су локационо зависне од позиције ресурса, те се тако поред постојећих (зона експлоатације глине у близини Мале Плана), у будућности могу поново активирати и зоне налазишта фелдспата јужно и западно од Прокупља, доломита код бериља, графита на локацији Лукомирске ливаде и др., за које истраживања оверених резерви постоје или се у будућности резерве овере и кроз одговарајућу документацију покаже да је рентабилно експлоатисати их. Услов за активирање зоне је сва одговарајућа геолошка и рударска документација, сагласности и процене утицаја у складу са Законом.

3. Појединачни локалитети са малим погонима дисперзно размештеним у градским и сеоским насељима на територији општине. Могућ је развој малих прерађивачких капацитета компатибилних са осталим околним садржајима у већ постојећим или новим објектима или сада неискоришћеним локацијама (некадашња складишта, откупне станице, домови и сл.), у стамбено – пословним објектима или на новим локацијама у складу са планираним правилима и плановима за поједине целине, као и мерама заштите животне средине.

У периоду до 2015.год. вршиће се резервација простора, у складу са потребама потенцијалних и садашњих корисника простора. За локације за које се исказе интерес обезбедиће се уређење и опремање земљишта и израда планске документације средствима општинског буџета, фондова, донација и кредита, као и приватних инвеститора.

➤ ПРЕДУСЛОВИ РЕАЛИЗАЦИЈЕ

- ⇒ завршетак процеса приватизације и унапређења програмске структуре у постојећим привредним субјектима
- ⇒ оснивање агенције или стручне службе за локални економски развој са примарним задатком обједињавања активности промоције предузетништва, маркетинга локација, кадрова, коопераната и тесном сарадњом са општинским службама за запошљавање и дошколовавање кадрова.
- ⇒ изградња саобраћајница, посебно обилазнице Прокупља, који су важни за несметано функционисање радних зона и осталих садржаја.
- ⇒ унапређење комуналне опремљености и животне средине постојећих локација и њихове околине

³ Детаљније о значају индустријских зона/паркова видети у Концепту индустријског развоја на сајту Министарства економије и регионалног развоја <http://www.merr.gov.rs/>.

⇒ израда планских докумената за централна насеља општине, а посебно за планиране радне зоне, као и резервација простора за њих.

➤ ПЛАНСКА РЕШЕЊА И ПРИОРИТЕТНЕ АКТИВНОСТИ

Планско решење 1: Развој малих и средњих предузећа и предузетништва

Приоритетне активности :

- 1) Убрзање реструктурирања предузећа (завршетак приватизације, техничко-технолошко унапређење производње, развој извозно оријентисаних производних програма) и подстицање развоја нових предузећа базираних на знању, новим технологијама конкурентним производима,
- 2) стварање повољног пословног и институционалног амбијента за привлачење директних инвестиција и развој МСП –канцеларије или других стручних служби за локални економски развој, оснивање различитих удружења, кластера, јачање управљачких и менаџерских капацитета,
- 3) едукација предузетника, усклађивање образовних профила са потребама локалне привреде, стручно оспособљавање, преквалификација незапослених,
- 4) стварање услова за даљу афирмацију производних специфичности планског подручја: формирање базе података о локалним предузећима, унапређење предузетничког духа, развој комплементарних производних програма, интензивирање интерсекторских веза у локалним/регионалним економијама (пољопривреда - прерађивачка индустрија - услуге – туризам - саобраћај) и
- 5) повезивање са суседним општинама у правцу обликовања заједничких пројеката, обједињавања потенцијала, комплетирање производње и заједничког наступа на ширем регионалном, републичком и транграничном тржишту.

Планско решење 2: Уређење индустријских зона, комплекса и локалитета

Приоритетне активности:

- 1) инфраструктурно комплетирање постојећих локалитета и зона посебно у општинском центру Прокупљу, уз адекватне мере заштите окружења током производног процеса,
- 2) стварања просторних услова за развој МСП, пре свега у индустријским зонама и комплексима у Прокупљу, просторно и програмско дефинисање индустријских комплекса/локалитета у микроразвојним центрима израдом одговарајућег урбанистичког плана на основу инвестиционе документације (студије изводљивости) са проценом утицаја на животну средину,
- 3) промоција просторно-развојних предности планског подручја посебно индустријских зона и комплекса у Прокупљу, уз могућности оснивања индустријског парка/зоне.

3.1.4. РАЗВОЈ ЕКСПЛОАТАЦИЈЕ МИНЕРАЛНИХ СИРОВИНА

на бази коришћења постојећих ресурса, првенствено угља и мермера

Основни концепт развоја експлоатације минералних сировина

Експлоатација, првенствено фелдспата и грађевинског камена (доломита), као и глина, али и других металичних и неметаличних сировина, уколико се истраживањима покаже да би експлоатација била рентабилна и еколошки прихватљива, је перспективна активност за општину Прокупље, која се у будућности мора одвијати плански, уз поштовање захтева заштите животне средине, тј. уз дефинисање и поштовање предвиђеног начина експлоатације и рекултивације простора, као и транспорта и складиштења експлоатисаног материјала. Планом ће се дефинисати приоритетне зоне за експлоатацију.

Обавезно је поштовање пројектованог начина експлоатације и рекултивације простора, као и транспорта и складиштења експлоатисаног материјала. Планом се дефинишу приоритетне зоне за експлоатацију, и то: у околини Мале Плате (глина), на Видојевици (фелдспати), Бериља (доломити), Лукомирских ливада (графити) и др.

Приоритети развоја оствариви до 2015.године:

- израда комплетне истражне, планске и техничке документације за просторе за које се приоритетно искаже интерес за експлоатацијом камена, глина и др.
- израда истражне документације за остале просторе
- израда и спровођење пројеката рекултивације и простора који су напуштени или се напуштају као лежишта.

Планска решења после 2015.године:

- израда планске и техничке документације за просторе за којима се истраживањима докаже да је експлоатација лежишта рентабилна и прихватљива са аспекта утицаја на животну средину.
- наставак израде и спровођења пројеката рекултивације и простора који су напуштени или се напуштају као лежишта.

3.1.5. РАЗВОЈ ГРАЂЕВИНАРСТВА

на бази коришћења грађевинских сировина (грађевински камен, дрво), поготово у контексту будућег развоја привредних капацитета и капацитета инфраструктуре.

Грађевинарство и индустрија грађевинског материјала. Ово је привредна област која има традицију и резултате у Прокупљу, особито услед постојања сировина: дрвета и камена – доломита, глине, свакако даје могућност да се ова област развија у складу са плановима.

Традиција, искуство, радна снага, природни потенцијал и потребе за овим материјалима и радовима у Држави и другим подручјима, дају наду да ће и ова област привредног развоја моћи да се активира и допринесе бржем опоравку привреде Прокупља, а мала и средња предузећа имају изузетну могућност да искористе постојеће потенцијале и тражњу, те да ова област ојача своје место у развоју Општине.

У просторном смислу грађевинска делатност ће бити везана за постојеће и планиране радне зоне или локације за експлоатацију камена и глине.

Лоцирање објеката за прераду камена је могуће у ваннасељским зонама, при чему се саобраћајни токови усмеравају обилазним саобраћајницама и на начин да транспорт не угрожава функционисање насеља.

Обавеза израде и спровођења пројекта рекултивације и уређења напуштених зона експлоатације минералних сировина је плански услов за добијање дозволе за експлоатацију.

3.1.6. РАЗВОЈ ТУРИЗМА

на бази изузетних неискоришћених потенцијала овог подручја – природних пејзажних вредности топлског краја, нетакнуте чисте природе Радана, Јастрепца, терена погодних за различите видове рекреативног, ловног и риболовног туризма, излетничког, спортско – рекреативног, манифестационог туризма, богатства флоре и фауне, вредних културно – историјских споменика Прокупља и околине, традиционалног начина живота на селу, итд.

Туристички потенцијал – природне и антропогене туристичке вредности и расположива рецепциона основа (смештајни капацитети, угоститељски објекти и сл.) укључујући ту и туристички значај саобраћајно - географског положаја Прокупља између Западног и Јужног Поморавља, Копаоника и Косова, омогућавају развој и афирмацију туризма, односно туристичку афирмацију овог простора и развој широке лепезе туристичких производа са квалитетном инфраструктурном основом и капацитетима. Неоспорно је да расположиви услови погодују развоју транзитног, ловног, риболовног, излетничког, спортско-рекреативног туризма, манифестационог - фестивалског и они су у садашњој фази само делимично искоришћени.

Развој туризма могуће је везати за природне и створене атракције на простору општине и суседних општина:

- *туристичка зона Прокупље и брдо Хисар* - до сада није активирана у заслуженој мери. На Хисару се у новије време поново активира угоститељство, а простор се уређује као изванредан видиковац са уређеним зеленим шумским зонама. У широј зони Прокупља и самом граду могуће је уређење више зона са примарном наменом спорта и рекреације и угоститељским активностима везаним за ову намену, излете, манифестације и дружење, а детаљан распоред ће се извршити кроз урбанистичко планирање Града. Поред постојећег хотела и угоститељских објеката у Прокупљу, мотела на Хисару, могуће је организовање других угоститељских садржаја и видиковца на брду Хисар изнад Прокупља.
- *туристичка зона „Јастребац“* – у вишим зонама шумовито подручје, природно ловиште, већи број прихватних излетничких пунктова (етно – ресторан на путу ка Рибарској Бањи изнад Клисурице и др.), истраживачких кампова, планинарски домови, етно-туризам, лов и риболов, пешако – бициклички туризам и др.. Ова предеоно целина ослања се на насеља у подножју Јастрепца на ободу котлине, у којима је могуће организовати смештајне и услужне капацитете, првенствено у Џигољу, Великој Плани и другим мањим местима;
- *туристичка зона „Бели Камен“* – поред постојећих, могуће је организовање мањих смештајних капацитета углавном оријентисаних на излетнички туризам, "школу у природи", научни туризам (опсерваторија на Видојевици), али и зимски туризам у овој интересантној зони на падинама Радана и његових оганак.
- *туристичка зона „Радан“* – природно ловиште, већи број прихватних излетничких пунктова истраживачки кампови, етно-туризам, лов и риболов, пешако – бициклички туризам и др.. Ова предеоно целина обухвата насеља на планини Радану и његовим огранцима (Ргајска планина део Соколовице и Пасјача), а смештајни капацитети могу бити у виду ловачких и планинарских домова, етно - објеката и мањих туристичких целина апартманског типа у Власову, Ргајама и др..
- *туристичка зона „Ајдановац“* – постојећи смештајни капацитети у Манастиру Ајданивац и одмаралишту, допуњени новим у околини, као зона за верски туризам, организацију школа у природи и рекреативну наставу деце, излетнички и ловни туризам на падинама Јастрепца.
- *туристичка зона „Растовничко језеро“* – спорско – рекреативна зона језера на Растовничкој реци, излетнички и пешачко – бициклички туризам везан за овај Прокупљу близак локалитет,
- *туристичка зона „Бубличко (Брестовачко) језеро“* – спорско – рекреативна зона језера у јужном делу општине у широј зони Житног Потока, излетнички и пешачко – бициклички туризам како за југоисточни део Општине, али и за посетиоце из правца суседне општине Бојник.
- *туристичка зона "Плочник"* – зона неолитског насеља "Плочник" као будући археолошки парк и центар научно – истраживачког туризма, омогућава и лоцирање мањих смештајних капацитета у овом делу општине, јединственом у оквирима Србије.
- *туристичке зоне везане за коришћење лековитих вода (зона Пролом Бање, Вичка Бања, Прокупље и Плочник, др.)*- мањи туристички пунктови погодни за бањски туризам са могућношћу даљег развоја, уколико истраживања оправданости коришћења ових ресурса укажу да би они били економични за коришћење. .

Поред постојећих смештајних капацитета у Прокупљу, на Белом Камену, Бубличком (Брестовачком) језеру и Ајданвцу, нови спортско – угоститељско – рекреативни садржаји могу се лоцирати и у свим насељима дуж магистралног и регионалних путева, као тачака одакле се лако стиже до атрактивних зона у планинским деловима Општине, првенствено у оквиру домаће радиности, етно – села, кампова и сл. Поред тога, у планинским зонама Радана, смештајне капацитете чине и планинарски и ловачки домови, катунске насеобине посебно адаптиране за смештај туриста и слични туристички објекти у етно - стилу. Поред тога, појединачни туристички комплекси и објекти везани за специфичне туристичке садржаје и и понуду (нпр.: вински подруми, виногради, агротуристичке фарме, културне вредности и др.) могу се лоцирати и на осталом подручју Општине у зонама атракције или у њиховој близини.

Планска решења остварива до 2015.године:

У складу са структуром и вредностима туристичких ресурса, изложеним проценама о туристичкој тражњи и претходно предложеним просторним приоритетима у развоју туризма, утврђују се и **приоритетни облици туризма**, односно туристичког промета:

- транзитни и пословни туризам (Прокупље, и остала насеља дуж долине Топлице),
- спортско-рекреативни туризам (у Прокупљу, на Радану, Растовничком и Бубличком језеру),
- еко-рурални туризам (Бублица, Радан, Псјача, Видојевица, Јастребац и др.),
- ловни туризам (Радан и Јастребац),
- спортско-риболовни туризам (Растовничко и Бубличко језеро, Топлица и друге притоке)
- излетнички туризам (Бели Камен, Ајдановац, Бубличко и Растовничко језеро, Плочник)
- бањски туризам (Вичка Бања, зона Пролом Бање)
- манифестациони туризам (у Прокупљу – првенствено Хисар, Бубличком и Растовничком језеру, Ајдановцу, Плочнику, бањама и др.)

У периоду до 2015.године започеће или реализовати акције које воде туристичком активирању појединих зона и локалитета:

- локалитет "Хисар" и угоститељска понуда у Прокупљу је зона у коју је потребно и даље улагати како би постала једна од главних атракција за прокупачку и све суседне општине. Поред угоститељске понуде, видиковца, овде ће се наставити активности на уређењу и афирмацији зоне археолошког налазишта и коришћења културних и пејзажних вредности овог простора. Поред Хисара, у зони Прокупља ће се, у складу са решењима урбанистичког плана уређивати и опремати и зоне у којима ће се упражњавати спортске активности (везано за стадион, комплекс базена, са могућношћу развоја спортско - рекреативног, спортско - манифестационог туризма. Пред тога, у Прокупљу, као центру Округа и будућем центру регионалног значаја, постојећа, као и нова угоститељска понуда ће, с обзиром на географски положај града између главних инфраструктурних праваца, развијених и неразвијених подручја, али и позицију на путу од јужног Поморавља ка Копаонику, као и добре перспективе привредног развоја самог Града, омогућити развој пословног туризма, У том смислу следи модернизовање постојећих смештајних капацитета и формирање нових, у зависности од интересовања у самом граду, али и на потезу према Куршумлији.

- локалитети на Јастрепцу: поред постојећег етно - ресторана, могуће је реализовати или започети реализацију сличних капацитета, планинарског / ловачког дома на планини, смештајних капацитета у домаћој радиности, одмаралиштима. етно - селима и агротуристичким фармама, углавном у постојећим насељима у подножју Јастрепца и сл. Уређење ловишта, планинарских и бициклистичких стаза у овој зони, као и излетничких пунктова са уређеним местима за одмор, рекреацију, трим - стазама, прављење роштиља и сл., мањим угоститељским објектима и сл. су приоритети у овој зони, као излетничкој и ловној дестинацији Прокупља, Алексинца и Крушевца. Објекти морају бити у складу са традиционалном архитектуром овог краја, од природних материјала и максимално уклопљени у околни пејзаж, са волуменима и изгледом примереним околном шумском окружењу.

- локалитети на Радану, Видојевици, Пасјачи: поред постојећих капацитета на Белом Камену, слично као и на Јастрепцу, могуће је реализовати или започети реализацију сличних капацитета, планинарског / ловачког дома, одмаралиштима, смештајних капацитета у домаћој радиности, етно - селима и агротуристичким фармама и сл. И у овој просторно великој, будућој излетничкој и ловној зони Прокупља и околних општина, са бројним туристичким атракцијама, природним и пејзажним вредностима и зонама које ће се адекватно истражити и у потребној мери заштитити у контексту заштите природних вредности, приоритетно ће се радити на уређењу ловишта, планинарских и бициклистичких стаза, као и излетничких пунктова са уређеним местима за одмор, рекреацију, трим - стазама, прављење роштиља, мањим угоститељским објектима и сл.. При планирању и грађењу објеката, мора се поштовати традиционална архитектура краја, избор природних материјала и изгледа објеката мора омогућити максимално уклопање у околни пејзаж, а волумени и изглед примерени околном шумском окружењу.

- зона околине Пролом Бање ће се плански развијати у сарадњи са општином Куршумлија, а на територији општине Прокупље налазе се погодни слободни терени за ширење бањских и угоститељских садржаја.

- локалитет Бубличко језеро је примарна зона за формирање туристичко - угоститељских и спортско - рекреативних садржаја, првенствено везаних за активности на води, риболов, али и планинарске и сл. излете до околних планинских подручја Радана са изузетним пејзажним и природним вредностима. Смештајни капацитети су првенствено у оквиру домаће радности, кампа и сл., а у околним селима се могу развити агро - туристичка домаћинства. Етно - стил је на овом подручју препоручљив.

⇒ подстицање оснивања и развоја агро - туристичких домаћинстава - фарми као специфичних носиоца екотуристичког и пољопривредног развоја овог краја, посебно у брдском делу Кукавице

⇒ могуће уређење кампова, првенствено за риболовце и ловце, ловачких кућа, планинарских домова и др. могућности за боравак у природи

⇒ организовање туристичких манифестација везаних за лов и риболов, традицију, кулинарство, музику и др., првенствено у близини Прокупља (Растовничко језеро) и околних насеља (Вича, Плочник), али и Јастрепца, Белог Камена и сличних локалитета на Радну и његовим огранцима (Пасјача, Видојевица), Бубличког језера и др.,

⇒ опремање територије објектима комуналне супра и инфраструктуре и изградња саобраћајница као предуслов туристичког развоја у наведеним зонама и локалитетима (реконструкција, модернизација и изградња државних путева II реда, поготово пута преко радана и Јастрепца, као реконструкција и изградња недостајућих и општинских путева поготово у брдско - планинским деловима Општине намењеним туризму, као и изградња пешачких и бициклистичких стаза дуж Топлице и у планинским пределима Јастрепца и Радана.

⇒ изградња и означавање излетничких стаза (за пешаке, јахаче и бициклисте) на Јастрепцу и Радану, Видојевици и Пасјачи (са новим угоститељским и одморишним пунктовима) и ка Бубличком и Растовничком језеру (са угоститељским и одморишним пунктовима у постојећим насељима и уређењем видиковаца); у појединим излетничким зонама могуће је уређење трим стаза и спортских терена у туристичким зонама Бубличког језера, Радана и др.).

⇒ изградња планинарских стаза на Јастрепцу и Радану, уз одговарајуће маркирање;

⇒ активности туристичке организације на нивоу општине са основним делатностима у вези са осмишљавањем туристичких активности и манифестација, маркетингом, јачањем туристичке привреде и њеним интегрисањем са бројним комплементарним делатностима, првенствено са пољопривредом, саобраћајем,

⇒ организационе, административне, монетарне, фискалне и друге подстицајне мере које ће помоћи и обезбедити повољније финансијске и друге услове потенцијалним инвеститорима у развој туризма; посебно се истиче потреба за поједностављивањем административних поступака и других радњи за добијање разних дозвола и решења везаних за инвестирање у реконструкцију, доградњу и изградњу нових туристичко-угоститељских објеката, који се уклапају у планско-развојна опредељења и испуњавају еколошке и друге критеријуме;

⇒ обезбеђење средстава (домаћи извори, донације, инострани фондови и др.) и компетентних стручних и научних институција за израду појединих развојних пројеката утврђених овим Планом, уз партиципацију одговарајућих органа Републике;

⇒ званично доношење стратегије дугорочног развоја туризма у складу са одредбама овог ППО;

⇒ Посебно се истиче, као предуслов уређења појединих зона и локалитета, неопходна израда одговарајуће планске и пројектне документације, и то за примарне туристичке локалитете на Радану и Јастрепцу, у зони Бубличког и Растовничког језера и др.

Планска решења остварива у континуитету после 2015.године:

⇒ даљи развој и унапређење туристичке понуде кроз довршавање започетих и развој – проширење изграђених туристичких капацитета и садржаја (вероватно у зонама Јастрепца и Радана и села на његовим обронцима,

- ⇒ даље комунално опремање подручја и одржавање високог нивоа саобраћајне и комуналне опремљености туристичких зона и садржаја, али и осталих подручја.
- ⇒ стално јачање улоге агро-туристичких газдинстава и др.
- ⇒ наставак организационих и других активности на нивоу општине.

3.1.7. РАЗВОЈ ОСТАЛИХ ДЕЛАТНОСТИ

Концепт развоја осталих делатности и планске акције

Домаћа радиност, као самостална делатност са организованим тржиштем или кооперацијом са другим привредним гранама (текстилна индустрија нпр.), али и као комплемент туризму и еколопољопривреди, могла би се развијати из домена производње вунених производа – плетенина, дрводељства (намештај у етно стилу), као и у делу индустријске кооперације (израда делова за намјештај) са већим производним системима. Поред запошљавања дела радне снаге (нарочито женске), повећала би се и економска сигурност домаћинстава на селу и обезбедио још један додатан туристички мотив овог краја.

Поред наведених, у прокупачкој општини могуће је развијати и друге привредне гране у складу са захтевима одрживог развоја. Комуналне, комерцијалне, пословне и друге услуге и њихов развој, као и развој јавних служби пратиће и зависиће од степена економског активирања примарних економских ресурса (пољопривреда, туризам, индустријска производња и експлоатација минералних сировина) и демографског развоја. Планом су дефинисани параметри за опремање насеља појединим објектима услуга, у складу са рангом насеља, тј. његовим значајем у мрежи насеља.

Просторни аспект и динамика активирања

У просторној структури већина ових делатности није просторно захтевна, већ се одвија у оквиру домаћинстава, насеља и сл. Распоред и величина локација за јавне службе биће у складу са потребама и параметрима за димензионисање из овог плана, односно одговарајуће планске документације за поједина насеља.

Напомиње се да се већи трговински комплекси са складиштима могу организовати у оквиру радних зона, поготово у близини коридора који води Топличком долином, због лаке доступности. Стога се трговина, поготово велепродаја, истиче као прихватљива делатност са аспекта екологије и будућег развоја. Предуслов за активирање ових локација је израда планске и техничке документације у складу са актуелним пројектима објеката у овој зони (пут, гасовод, железница, индустријски комплекси, итд.).

Динамика активирања и развоја појединих делатности биће усклађена са развојем основних привредних делатности на бази активирања примарних економских ресурса и развоја насеља.

4. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ САОБРАЋАЈА, ИНФРАСТРУКТУРНИХ СИСТЕМА, КОМУНАЛНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ И ПОВЕЗИВАЊЕ СА РЕГИОНАЛНОМ ИНФРАСТРУКТУРНОМ МРЕЖОМ

Планске поставке ППО Прокупље у области просторног развоја саобраћајне, хидротехничке, водопривредне, електроенергетске, телекомуникационе и гасоводне инфраструктуре, као и других објеката комуналне инфраструктуре засноване су на решењима Просторног плана Републике Србије и актуелних стратешких републичких планова. Решења ППО Прокупље су урађена према расположивој техничкој документацији и базирају се на резултатима истраживања која су обављена у аналитичкој фази израде овог Просторног плана. У обзир су узета и планска решења других просторних планова суседних и ширих просторних целина.

4.1. САОБРАЋАЈНА ИНФРАСТРУКТУРА

➤ Концепција основних планских решења

Друмски саобраћај

Мрежа државних путева I реда

Евидентно је да је горући проблем града Прокупља пролазак целокупног саобраћаја (транзитног, циљног и локалног) кроз једну градску саобраћајницу – главну улицу у граду. Крајем седамдесетих – почетком осамдесетих година прошлог века започето је решење овог проблема израдом Главног пројекта тзв. северне обилазнице града чија је траса усвојена и уграђена у генерални план Прокупља, међутим, даље од израде овог пројекта ни до данашњег дана није дошло. У међувремену није дошло до очувања усвојеног коридора који је нападнут углавном бесправном стамбеном градњом.

Почетком деведесетих година, појављује се идеја о изградњи аутопута на потезу Ниш – Приштина, углавном у коридору постојећег пута магистралног карактера М-25. 1995. године „Институт за путеве“ – Завод за пројектовање саобраћајница „Траса“ урадио је Идејни пројекат обилазнице Прокупља на магистралном путу Ниш – Приштина. Практично су паралелно урађена два идејна пројекта обилазнице у северном коридору, пројекат обилазнице као део државног пута I реда бр. 25 и пројекат обилазнице као део аутопутског коридора Ниш – Приштина (прва фаза – профил полуаутопута) а даља разрада пројектне и планске документације је требала да уследи у зависности од опредељења Државе којом трасом ће планирани аутопут проћи подручје општине Прокупље. Наиме, ако се за коридор аутопута усвоји тзв. јужна варијанта (у долини реке Топлице) планирана северна обилазница би била део државног пута I реда а уколико се за коридор аутопута усвоји северна варијанта, северну обилазницу треба градити као Прву фазу (полуаутопут) аутопутске обилазнице Прокупља. Трасе обе северне варијанте се налазе у коридору ширине пар стотина метара али се разликују по примењеним елементима (хоризонталним и вертикалним), дужинама мостовских конструкција, тунела и сл.

Према важећем Просторном плану Републике Србије (усвојеном 1996. године), у дугорочном периоду, кроз подручје општине Прокупље треба да буде изграђен аутопут Ниш – Приштина – Пећ – Чакор (граница Црне Горе) – веза са аутопутем Београд – Јужни Јадран. Овај коридор се поклапа са међународним путем Е-80 (деоница Ниш – Приштина), а на подручју општине се углавном поклапа са коридором државног пута I реда М-25, међутим до даље разраде (планске и пројектне документације) до данас није дошло. Истим планским документом, дефинисана је (до краја планског периода) и изградња обилазнице око града Прокупља, до чије реализације такође није дошло.

Према најновијој Стратегији просторног развоја Републике Србије до 2020.године, у делу који се односи на просторни развој инфраструктурних система, стратегија развоја путне мреже заснива се на три нивоа приоритета:

- први ниво приоритета (примаран економски аспект и аспект квалитетне опслуге транзитних токова)
- други ниво приоритета (примарно повезивање унутар Србије, економски и друштвени аспект, аспект квалитетније суседске сарадње)
- трећи ниво приоритета (друштвени аспект отварања могућности квалитетнијег повезивања удаљених, периферних делова државе). Путна мрежа која највећим делом није садржана у плановима и програмима реконструкције основне мреже а има значајну улогу у регионалном развоју односно изворно циљним и локалним токовима,

а коридор: Ниш – Прокупље – Куршумлија - АП Косово и Метохија – Јадранско море (рута 7) је означен као други ниво приоритета у развоју мреже на територији Државе.

Имајући у виду планове вишег реда, али и дешавања на простору Србије последњих десетак година и економску моћ Државе, евидентно је да је временски период за изградњу аутопута кроз топличку котлину потпуно неизван.

С друге стране, како је проблем мешања транзитног и изворно-циљног и локалног саобраћаја у граду Прокупљу један од кључних проблема, обрађивачи плана сматрају да је један од приоритетних задатака на територији општине Прокупље - наставак активности на изградњи северне обилазнице града, односно измештање трасе државног пута I реда бр. М-25 из центра града. При томе, уколико се у наставку планова и активности на изградњи аутопута, релевантни чиниоци Државе одлуче за северну варијанту коридора аутопута блиску коридору обилазнице, обилазница може бити паралелна сервисна саобраћајница аутопута, у случају да се донесе одлука о некој другој варијанти (јужној), обилазница остаје део државног пута I реда. На Рефералној карти 2А приказан је коридор северне обилазнице града према урађеном идејном пројекту из 1995. године, и прелиминарни коридор аутопута према важећем Просторном плану Србије. Тачан положај трасе биће дефинисан кроз даљу разраду планско техничке документације.

Према предметном Идејном пројекту траса обилазнице магистралног пута почиње одвајањем од постојећег државног пута I реда бр. 25 (оријентациона стационажа око км 240+300) после насеља Мала Божурна (из правца Ниша), пролази углавном северним ободом зоне становања (Черкешка Мала, Ново Насеље) да би у зони Плеханих кућа остварила прикључак на постојећу трасу државног пута I реда бр. 25 (оријентациона стационажа км 246+000). Поред ова два прикључка, контакт са градском уличном мрежом треба планирати још преко најмање три раскрснице. Сва укрштања планиране обилазнице и градске уличне мреже треба планирати у нивоу, што ће допринети смањењу инвестиционих улагања и извеснијој реализацији планираних решења. Укупна дужина обилазнице износи око 7км, а према идејном пројекту најмањи примењени радијус је 180м, највећи нагиб нивелете је 6%, траса је пројектована за рачунску брзину од 80км/х, а у попречном профилу садржи по једну коловозну траку ширине 3,25м, ивичну траку (0,3м) и банку ширине 1,5м по смеру.

За предложену трасу обилазнице државног пута I реда, дато је позитивно мишљење од стране надлежних из општинске управе Прокупље, као и ЈП Путеви Србије у чијој је надлежности планирање развоја државних путева.

Остале деонице постојећег државног пута I реда бр. 25 треба реконструисати, рехабилитовати и опремити довођењем свих елемената на ниво који одговара рангу датог пута, а као приоритет се издваја деоница пута Белољин – Куршумлија.

Мрежа државних путева II реда

Према Просторном плану Републике Србије на подручју општине Прокупље није планирана изградња нових путних праваца регионалног карактера, па ће у наредном планском периоду акценат бити (у складу са постављеним циљевима) на рехабилитацији и реконструкцији постојећих државних путева II реда. У циљу ефикасног повезивања општине са окружењем, реконструкцију и рехабилитацију државних путева треба остварити у етапама које ће дефинисати економска могућност Државе и локалне заједнице.

Као један од приоритета у реконструкцији мреже државних путева на предметном подручју издваја се деоница државног пута II реда бр. 223 (Прокупље – Житни поток – Злата - граница са општином Бојник), на којој је због општег лошег стања забрањен саобраћај за возила преко 5t носивости, а врло су чести одрони због клизања земљишта. У следећој фази треба приступити реконструкцији и рехабилитацији деонице Горња Бресница – Мала Плана, која је, на основу анализе постојећег стања, опремљена савременим коловозним застором али има јако малу ширину коловоза (4,6м) која не одговара рангу државног пута који има. Остале деонице овог пута треба рехабилитовати према динамици која је у складу са економском моћи и потребама. У дугорочном периоду, на територијама општина Прокупље и Крушевац треба приступити изградњи непроходне деонице државног пута II реда бр. 223 Велики Јастребац – Горња Бресница. Изградњом ове деонице активирали би се туристички потенцијали које има планина Јастребац.

Осим државног пута II реда бр. 223, на територији општине Прокупље треба приступити и рехабилитацији државног пута II реда бр. 221, пре свега деонице Гребац – Џигол у дужини од око 4км која је са шљунчаним коловозним застором, као и државног пута II реда бр. 223а (Злата – Дубово) чија је постојећа ширина коловоза свега 4,7м.

Државни пут II реда бр. 145, у делу од границе са општином Бојник до Гајтанских врата (планина Радан) је у солидном стању, а у даљој перспективи треба приступити изградњи непроходне деонице према Пролому (Власово) чиме би се омогућило активирање и боља доступност туристичких и других потенцијала које има ово подручје.

На свим деоницама државних путева II реда на територији општине Прокупље потребна је обнова (и одржавање) неопходне хоризонталне и вертикалне сигнализације. На деоницама ових путева које пролазе кроз већа насељена места, у циљу повећања безбедности свих учесника у саобраћају, посебно пешака, треба приступити изградњи тротоара. Осим тога, на свим деоницама државних путева којима пролазе линије јавног превоза путника, неопходна је изградња и адекватно уређење стајалишта у складу са важећим законским прописима.

Мрежа општинских путева

Планом је предвиђена изградња, реконструкција и модернизација мреже општинских путева. На слици 2. приказан је планирани концепт саобраћајне инфраструктуре на територији општине Прокупље.

Када је у питању планирање развоја општинске путне мреже треба узети у обзир значај и техничко стање постојећих општинских путева, планирани развој мреже насеља и њихових центара, стање и развој привредних капацитета општине Прокупље у целини, као и циљеве развоја саобраћаја у општини Прокупље и њеном непосредном окружењу. Осим тога, при планирању траса нових општинских путева, треба тежити да се у што већој мери искористе трасе постојећих некатегорисаних путева.

У наредном планском периоду, изградња нових општинских путева планирана је на следећим правцима:

- јужно од постојећег пута М-25
 - Товрљане – Бачије – Пролом Бања, по траси постојећег некатегорисаног пута, дужине око 9 km

- ОП 12 - Гојиновац - Шишмановац, по траси постојећег некатегорисаног пута дужине око 1,6км
 - Веза између постојећих општинских путева ОП 2 и ОП 13 на потезу Горња Коњуша – Прекашница – Доња Бејашница дужине око 3,5км
 - Саставци (постојећи пут ОП 13) – Арбанашка, дужине око 2км
 - Веза насеља Власово са постојећим државним путем II реда бр. 123 (код насеља Богужевац), дужине око 8,8км
 - Од постојећег општинског пута ОП 13 – Пестиш – Ргајске планине, дужине око 5км;
 - Ргаје – Горњи Статовац (веза на постојећи општински пут ОП 3), дужине око 5,4км;
 - одвојак од планираног пута Пестиш – Ргаје до укрштања са планираним путем Ргаје – Горњи Статовац, дужине око 5,4км;
 - Бели Камен – Јабучево, дужине око 5км;
 - Добротић – Миљковица, дужине око 8,4км.
- северно од постојећег државног пута I реда бр. 25
- недостајуће везе између насеља Доња Речица – Рељинац и Југовац – Горње Кординце, укупне дужине око 4,3км, у циљу континуалне попречне везе на правцу Меровоц (државни пут II реда бр. 223) – Белогош – Доња Речица – Рељинац – Југовац – Кординце (државни пут Р-221);
 - попречне везе између насеља Баботинац и Микуловац дужине око 2км и насеља Микуловац – Ново Село дужине око 0,8км
 - прекатегоризација постојећег некатегорисаног пута државног пута II реда бр. 223 (код насеља Горња Бресница) до постојеће акумулације (Бресничка река), дужине око 2,3км.

Приоритет у изградњи нових локалних путева свакако има реализација општинског пута на правцу Товрљане – Бачије – Пролом бања (општина Куршумлија), чиме ће бити омогућено ефикасније повезивање насеља општине Прокупље за значајним бањским лечилиштем и туристичким центром (Пролом бања, споменик природе Ђавоља Варош...). У постојећем стању, веза насеља на територији општине Прокупље са овим значајним центром остварена је посредно, државним путем I реда бр. 25 (Прокупље – Куршумлија – Приштина) и осталим путевима нижег ранга кроз подручје општине Куршумлија.

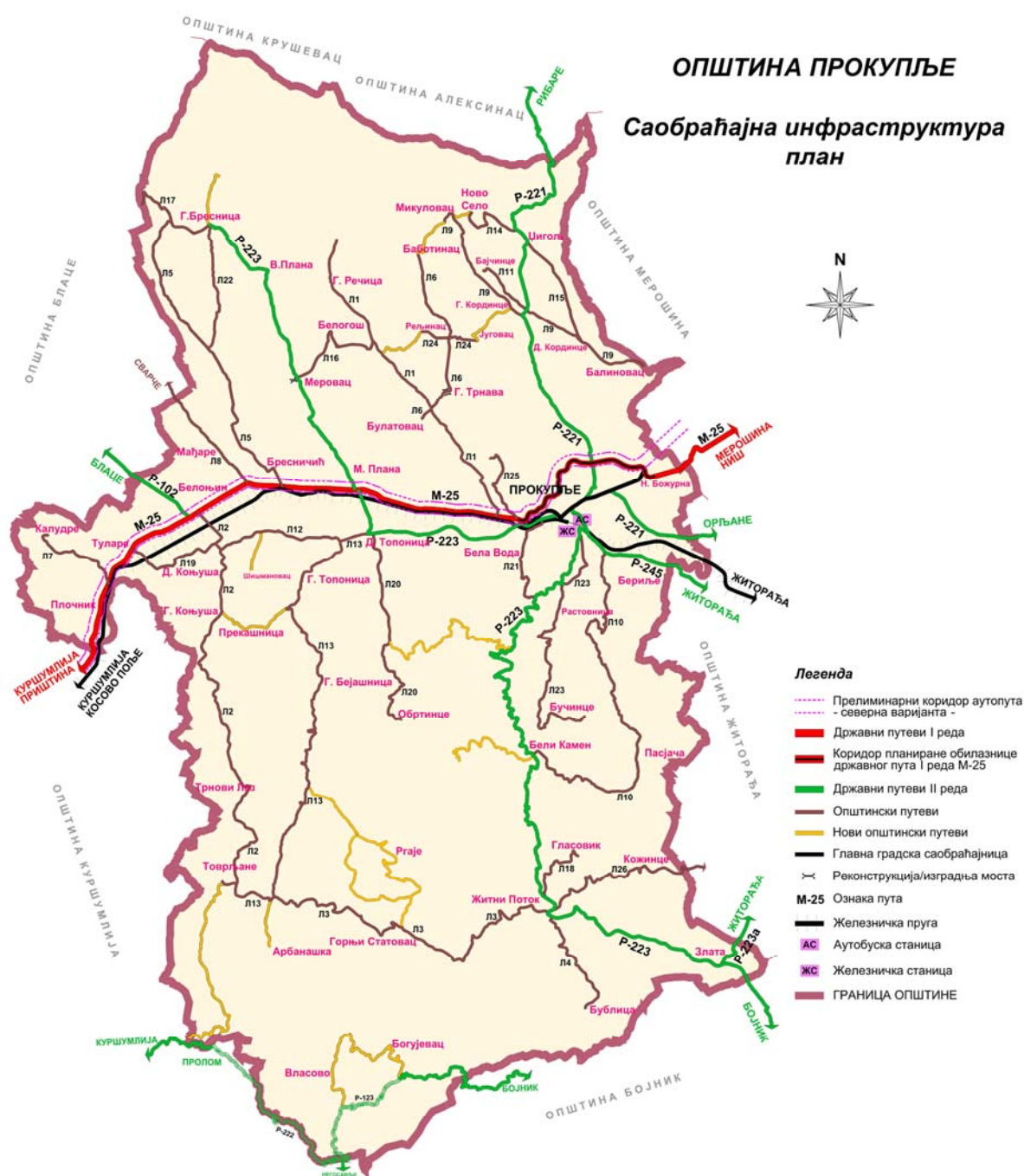
Остали планирани општински путеви омогућавају међусобно повезивање појединих насеља како у јужном, тако и у северном делу општине.

Од остале саобраћајне инфраструктуре која је у функцији општинских путева, планирана је изградња пешачког моста на Планској реци у атару села Меровоц, реконструкција постојећег друмског моста преко Рељинске реке (постојећи општински Л6) у насељу Горња Трнава као и изградња и реконструкција аутобуских стајалишта на свим општинским путевима којима пролазе линије јавног превоза путника.

Дужина планираних општинских путева износи око 64 km, што уз постојећу мрежу, даје укупну дужину општинских путева од око 280 km.

Реализацијом планираних општинских путева, густина локалне мреже биће повећана са постојећих 28,4 на око 37km/100km², а рачунајући и постојеће државне путеве на територији општине, густина категорисане путне мреже биће увећана са постојећих 44,8 km/100km² на око 53,0 km/100km².

Просторним планом је предвиђено и осавремењавање постојећих путева на територији општине, тако да до краја планског периода већина општинских путева буде са савременим коловозним застором.

Слика 2. План саобраћајне инфраструктуре

Општинске путеве чији је профил такав да захтева веће интервенције, треба реконструисати, односно проширити и опремити одговарајућом саобраћајном сигнализацијом према динамици која ће се утврдити средњорочним и годишњим плановима општине.

Када су у питању остали објекти саобраћајне инфраструктуре, на територији општине није планирана изградња нових станица за снабдевање горивом. Уколико се у наредном планском периоду укаже потреба за изградњом нових станица за снабдевање горивом, микро локације ће бити одређене кроз израду Студије локације.

Јавни градски и приградски превоз путника

Приградски и међуградски превоз путника на територији општине Прокупље обавља се у највећој мери друмским и делимично железничким саобраћајем. Развој јавног превоза путника потребно је усмерити ка:

- Развоју постојећих и увођењу нових линија у складу са потребама становника
- санацији и реконструкцији постојећих и могућих коридора јавног приградског превоза
- давању приоритета овом виду саобраћаја у односу на индивидуални
- адекватном опремању аутобуских стајалишта у складу са важећим законима и прописима (посебно на деоницама државних путева), како би се повећала безбедност путника при уласку и изласку из возила;
- оспособљавање општинске (локалне) путне мреже за безбедно одвијање јавног путничког саобраћаја у циљу оптималног повезивања свих насељских центара са општинским центром;
- усаглашавање редова вожње са циљним корисницима (школска популација, радни контингент и сл.)
- Увођењем нових полазака у јавном железничком путничком саобраћају као и повећање капацитета на постојећим поласцима (повећањем путничких гарнитура)

Железнички саобраћај

У складу са Просторним планом Републике Србије (Службени гласник РС бр. 13/96) и Стратешким планом ЈП „Железнице Србије“, на подручју општине Прокупље, у дугорочном периоду, планирано је следеће:

- задржавање железничке пруге Ниш – Куршумлија – Косово Поље по постојећој траси за јавни путнички и теретни железнички саобраћај
- модернизација и реконструкција пруге
- електрификација пруге системом вуче 25kV, 50Hz,
- железница задржава железничко земљиште и коридоре свих раније укинутих пруга.

У краткорочном периоду, неопходно је усагласити редове вожње и повећати капацитете у јавном путничком саобраћају у складу са потребама становника топличког краја.

Приоритети

У циљу формирања ефикасног и функционалног саобраћајног система општине Прокупље, као приоритете треба издвојити следеће:

- Наставак активности на изградњи обилазнице око града Прокупља (измештање дела државног пута I реда бр. 25)
- реконструисање и рехабилитација деоница државних путева на територији општине:
 - државни пут II реда бр 223 – деоница Прокупље – Житни Поток – Злата
 - државни пут II реда бр 221 – деоница граница општине (Гребац) – Џигол – Прокупље
 - државни пут II реда бр 223 – деоница Горња Бресница – Мала Плана
 - државни пут II реда бр 223а (Злата – граница општине према Житорађи)
 - остале деонице државних путева у складу са могућностима и плановима надлежних институција које управљају државним путевима
- адекватно опремање путне мреже хоризонталном и вертикалном сигнализацијом;
- адекватно уређење стајалишта јавног превоза на државним путевима
- реализација нових општинских путева у циљу функционалног повезивања насеља;
- осавремењавање, односно рехабилитација постојећих општинских путева, према динамици средњорочних и годишњих планова општине;
- реализација објеката у функцији саобраћаја на територији општине (реконструкција постојећих, изградња нових мостова)

- реконструкција општинских путева према динамици и у складу са могућностима општине
- изградња и адекватно уређење стајалишта јавног превоза путника на постојећим општинским путевима
- даља разрада (кроз планску и пројектну документацију) трасе евентуалног коридора аутопута кроз подручје општине Прокупље
- повећање капацитета и усаглашавање редова вожње у јавном путничком железничком саобраћају са потребама становника
- модернизација и реконструкција железничке пруге
- електрификација постојеће железничке пруге

4.2. ВОДНА ИНФРАСТРУКТУРА

Основна планска решења до 2014.год.

➤ СНАБДЕВАЊЕ ВОДОМ

Снабдевање квалитетном водом за пиће ослања се на сукцесивну изградњу водоводних система у свим насељима општине Прокупље, са поузданим свакодневним снабдевањем квалитетном водом за пиће и коришћење у прехрамбеној индустрији.

На основу анализе броја становника на територији општине Прокупље, као и процене развоја будуће норме потрошње "Генералним пројектом водоснабдевања насеља на територији општине Прокупље", дефинисане су потребе у води за сва насеља.

Већ је речено, да према Водопривредној Основи Републике Србије општина припада Топличком регионалном систему водоснабдевања. Ово је дугорочно решење са веома неизвесним временским хоризонтом реализације, тако да ће се неопходне потребе водоснабдевања општине Прокупље обезбеђивати из локалних изворишта, са сукцесивним проширивањем и повезивањем мрежа и објеката.

Уважавајући планиране потребе, топографију терена, локацију потрошача, потенцијална и постојећа изворишта и међусобну повезаност насеља путном мрежом, како би се омогућила изградња и адекватно одржавање система, даје се могућност водоснабдевања свих 107 насеља општине Прокупље. Водоснабдевање насеља општине Прокупље је могуће извршити преко три подсистема са припадајућим насељима:

- **Подсистем 1:** Изворишта овог подсистема су акумулација Бресница, извориште Хисар и извориште Бумбурек. Овим системом је предвиђено снабдевање водом поред центра општине Прокупља и великог броја насеља: Горња и Доња Бресница, Велика Плана, Горња Речица, Крњи Град, Здравине, Мршељ, Белогош, Доња Речица, Прекопуце, Кончић, Бреснички, Мађере, Концел, Меровица, Пашинац, Горња Трнава, Булатовац, Ресинац, Мала Плана, Дреновац, Поточић, Доња Трнава, Бела Вода, Горња и Доња Стражава, Ново Село, Бабин Поток, Нова Божурна и Ђуревац;
- **Подсистем 2:** У систему су насеља која имају централизоване водоводе. У ову групу спадају насеља: Житни Поток, Горње и Доње Кординце, Калудра, Баце, Плочник, Туларе, Белољин, Гојиновац, Прекадин и Шишмановац. Овом подсистему се могу придружити насеља уз реку Топлицу: Доња Коњуша, Смрдан, Доња Топоница и Губетин;
- **Подсистем 3:** Овим системом обухваћена су остала разуђена планинска насеља у којима ће се водоснабдевање решавати као и до сада, локалним сеоским водоводима по групама домаћинства.

Стратегија водоснабдевања насеља општине Прокупље заснива се на следећим претпоставкама:

- Нема рестрикције у водоснабдевању свих корисника,
- Цена воде ће се повећати до економске цене, што ће проузроковати смањену специфичну потрошњу код становништва,
- Индустрија ће се временом вратити на ниво пре 10-так година, што ће проузроковати повећану специфичну потрошњу техничке и воде за пиће,
- Губици се морају смањити са садашњих 30-35 % на око 20 % од захваћених вода,
- Којефицијент прикључености у општини ће расти на око 95 % услед развијања система у насељима која имају водовод и прикључивања нових насеља, захваљујући повећању капацитета Бресничког водоводног система са садашњих 70-80 л/с, на пројектом предвиђених 110 л/с и активирању новог изворишта "Бумбурек", капацитета 25 л/с, тако да је могућ максимални капацитет 240 л/с,
- Прикључивању на систем успутних насеља уз Бресницу и нових потрошача у зони ГУП-а Прокупља,
- Реконструкција и доградња градске мреже.

Прикључење насеља на Бреснички гравитациони водоводни систем планиран је по следећим групама насеља:

- **Група 1:** Горња Бресница, Доња Бресница, Велика Плана и Горња Речица, из резервоара "Велика Плана" и магистралног цевовода,
- **Група 2:** Крњи Град и Здравље, из прекидне коморе ПК1,
- **Група 3:** Мршељ, Белогош и Доња Речица, из резервоара "Мршељ",
- **Група 4:** Меровица, Прекопце, Кончић, Мађере, Концељ, Бреснички, Ресинац, Дреновац, Мала Плана и Поточић, из резервоара "Прекопце", "Мађере" и "Мала Плана" и магистралног цевовода и
- **Група 5:** Булатовац, Пашинац и Горња Трнава, из резервоара "Булатовац"

До сада су на водоводни систем прикључена сва насеља групе 4 и насеље Булатовац из групе 5.

Насеља у околини града Прокупља: Доња Божурна, Берилје, Ново Село, Бабин Поток, Ђуревац, Горња и Доња Стражава, биће прикључена на систем изградњом цевовода и четири резервоара: "Берилје", "Ново Село", "Ђуревачки пут" и "Стражава".

У зони насеља поред реке Топлице могуће је формирати мања три изворишта у алувијону, за снабдевање водом насеља Доња Коњуша (извориште "Доња Коњуша"), Смрдан и Доња Топоница (извориште "Смрдан") и Губетин (извориште "Губетин").

На основу прогноза потреба за водом до 2020. године, која се предвиђа на 351 л/с, конципирана су два развојна правца:

- Дугорочно решење - регионални водоводни систем "Селова" и
- Развој општинског водоводног система до изградње регионалног водосистема "Селова".

Једино сигурно и трајно решење, не само питања водоснабдевања, већ уопште вода општине Прокупље и Топличког округа је регионални хидросистем "Селова". Реална је претпоставка да ће овај систем заживети за 5-10 година, када ће Топлички округ, а у оквиру њега општина Прокупље добијати воду за пиће и делом наводњавање. Систем водоснабдевања насеља општине развија се тако да ће се у датом моменту просторно, функционално и технички прикључити на регионални систем.

Без обзира што ће се трајно решење водоснабдевања ослонити на општински систем, односно подсистем регионалног водовода "Селова", наведене мање изворе, остале изворе и копане бунаре треба сачувати за наводњавање пољопривредних површина и у случају хаваријских и ванредних ситуација.

➤ **КАНАЛИСАЊЕ ОТПАДНИХ И ОСТАЛИХ ВОДА**

Третман и евакуација отпадних вода ослања се на развијање целовитог канализационог система са одговарајућим третманом отпадних вода у општинском центру, формирање канализационих система са одговарајућим третманом по већим и територијално блиским насељима и изградња непропусних санитарно-хигијенских септичких јама за удаљене објекте, по селима.

Планска решења се заснивају на прорачуну садашњих и будућих количина отпадних вода, који обухвата целу територију општине. Разматрани су сви корисници канализационих система: становништво, индустрија, мањи привредни објекти, јавне установе, болнице, угоститељски објекти и остали припадајући садржаји у оквиру једног насеља. На основу "Генералног пројекта сакупљања, одвођења и пречишћавања отпадних вода на територији општине Прокупље" ("МП-Велика Морава"), требало би рачунати на тенденцију већег учешћа индустрије (производних погона) у укупним потребама за водом.

Предлаже се принцип да "централно" постројење за пречишћавање отпадних вода општинског центра Прокупље прихвата истовремено комуналне и индустријске отпадне воде. Услов да се индустријске отпадне воде из различитих технолошких процеса могу прихватити градском канализацијом је да се одговарајућим предтретманима сведу на квалитет који треба да одговара параметрима из Правилника о санитарно-техничким условима упуштања отпадних вода у градску канализацију.

Већ је наглашено, да ће се сви будући канализациони системи, формирати као сепарациони системи, што подразумева раздвајање атмосферских од фекалних вода, како би будућа ППОВ била оптималног капацитета и рационалнија. Увођење технологије пречишћавања мањих ППОВ, су готови пакетни уређаји савремене генерације.

Усвојено дугорочно решење подразумева формирање 10 канализационих система, односно подсистема на територији целе општине. У оквиру техничког решења разматране су две варијанте третмана отпадних вода општине Прокупље:

- **Варијанта 1** заснована на принципу максималног централизованог процеса пречишћавања отпадних вода. У оквиру ове варијанте појединачна насеља су груписана у подсистеме према логичним целинама, а сви подсистеми, где услови терена дозвољавају, су повезани на централно градско ППОВ Прокупља. У овом случају потребна су само три ППОВ,

Табела 12: Дугорочно решење каналисања и третмана отпадних вода по Варијанти 1:

Ознака постројења	Насеље које се прикључује	Усвојено ЕС	Реципијент	Категорија реципијента (захтевана)
ЦППОВ	Град Прокупље, Горња и Доња Стражава, Ново Село и Бабин Поток и насеља свих подсистема од 1 до 7	60.000	Топлица	IIa
ППОВ-8	Микуловац, Бајчинце, Горње и Доње Кординце, Петровац, Џигол и Костеница	2.250	Кординска река	IIa
ППОВ-9	Житни Поток и Бреговина	670	Златна река	IIa

- **Варијанта 2** заснована на принципу децентрализовања процеса пречишћавања отпадних вода. У оквиру ове варијанте сваки од подсистема има своје ППОВ, или више њих, укупно 12.

Табела 13: Дугорочно решење канализације и третмана отпадних вода по Варијанти 2:

Ознака постројења	Насеље које се прикључује	Усвојено ЕС	Реципијент	Категорија реципијента (захтевана)
ЦППОВ	Град Прокупље, Горња и Доња Стражава, Ново Село и Бабин Поток (подсистем 1)	52.000	Топлица	Ila
ППОВ-2	Бериље (подсистем 2)	730	Топлица	Ila
ППОВ-3	Доња Топоница, Губетин, Чуковац и Бела Вода (подсистем 3)	580	Топлица	Ila
ППОВ-4-1	Мађере и Концел (подсистем 4)	550	Јошаничка река	Ila
ППОВ-4-2	Белољин и Доња Коњуша (подсистем 4)	880	Топлица	Ila
ППОВ-5	Прекопуце, Кончић и Бресничкић (подсистем 5)	520	Здравинска река	Ila
ППОВ-6	Велика Плана, Мршељ, Меровица, Ресинац, Мала Плана Поточић и Дреновац (подсистем 6)	2.600	Топлица	Ila
ППОВ-7-1	Рељинац, Југовац, Горња и Доња Трнава (подсистем 7)	1.200	Рељинска река	Ila
ППОВ-7-2	Доња Речица, Пашинац и Булатовац (подсистем 7)	670	Булатовачка река	Ila
ППОВ-8-1	Костеница, Џигол и Петровац (подсистем 8)	1.120	Петровачка река	Ila
ППОВ-8-2	Микуловац, Бајчинце, Горње и Доње Кординце (подсистем 8)	1.100	Кординска река	Ila
ППОВ-9	Житни Поток и Бреговина (подсистем 9)	670	Златна река	Ila

Индивидуално решење канализације отпадних вода предвиђено је у осталих 67 сеоских насеља, појединачним и збирним санитарно-хигијенским септичким јамама.

Отпадне воде са сточних фарми обавезно прикупљати у прописане отоке и третирати пре упуштања у систем, или их прописно евакуисати. "Црвену воду" из клиника скупљати у предвиђене специјалне септичке јаме и евакуисати по пропису.

Решење третмана и евакуације отпадних комуналних и осталих вода ће се дефинисати у односу на будуће приоритете уређења и активирања простора у насељима, с тим што ће се приоритет дати систему који решава проблем оштинског центра са приградским насељима, уз могућност рационализације постојећих решења.

Решавање актуелних проблема у вези евакуације отпадних и осталих вода захтева спровођење низа санационих мера:

- Санација постојећих градских и индустријских ППОВ,
- Реконструкција, проширење и градња нових канализационих система,
- Изградња градских ППОВ са припадајућом индустријом за насеља чије оптерећење превазилази 5.000 ЕС,
- Изградња ППОВ у свим индустријама чије отпадне воде не задовољавају стандарде ефлуента,
- Исправно руковање и депоновање свих отпадних материја у процесу производње и муљева насталих у току пречишћавања отпадних вода са стриктном применом законских услова при избору локација депонија и свих радова на њиховој реализацији и експлоатацији.

➤ МЕЛИОРАЦИОНИ СИСТЕМИ

Коришћење и заштита постојећих водних ресурса, унапређење квалитета вода, повећање водног режима и активне мере заштите од великих унутрашњих и спољашњих вода обухватају следећа планска решења:

- Очување постојећих изворишта: акумулације на Бресничкој реци, изворишта "Хисар" и "Бумбурек". Проглашавање и дефинисање водног земљишта у оквиру њихових зона санитарне заштите,
- Дефинисање и чување коридора за магистралне трасе водовода и канализационих колектора,
- Одређивање и резервисање локација за планирана ППВ и планирана ППОВ,
- Одржавање и развијање површина предвиђених за мелиорације,
- Очување предеоних вредности и квалитета воде у оквиру Трновачке реке и акумулације,
- Одржавање постојећих водорегулација, линиских система и објеката одбране од великих спољашњих и унутрашњих вода у општинском центру,
- Дефинисање пољопривредних површина у атарима села, која ће се наводњавати из постојећих водотокова и планираних водозахвата,
- Дефинисање водног земљишта у појасевима већих водотокова, како би се могле спроводити активности заштите од великих вода и спроводити наводњавање пољопривредних површина.
- Дефинисање оквирних локација могуће изградње малих акумулација и на њима МХЕ.

Планска решења после 2012-2014. године

Сва планска решења нереализована у првој фази спровођења Просторног плана, након измена и допуна Плана на основу нових социјалних, производно-развојних и економских услова. Реалне су претпоставке да ће се нека планска решења кориговати, али пошто су водопривредни објекти инертни, заштићене зоне, коридори и појасеви се могу само проширити, никако редуковати и укидати.

4.3. ЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА

Развој енергетске инфраструктуре обухвата одржавање и развијање електроенергетске мреже и перспективну гасификацију насеља у општини Прокупље.

Основна планска решења до 2014. године

Планска решења обухватају:

- Реконструкцију и модернизацију мреже и објеката,
- Ширење система у перспективно развојним привредним и туристичким зонама.
- Дефинисање коридора енергетске инфраструктурне мреже, локација енергетских објеката и зоне производних капацитета и потреба корисника.

Енергенти за производњу топлотне енергије, потребне за загревање производног, пословног и стамбеног простора биће перспективно природни гас, па дрво, после њих течна горива, а сасвим на крају угаљ. Планира се веома интензиван развој гасификационог система, прво до и у општинском центру граду Прокупљу, а затим ширење према сеоским подручјима.

Након изградње магистралног гасовода и ГМРС Прокупље, отвара се могућност изградње дистрибутивних гасовода и МРС, односно гасификације насеља. Перспективно гасификација, се може спровести следећим редом:

- Гасификација општинског центра града Прокупља са блиским насељима,
- Гасификација Мале Планае и насеља према северу до Велике Планае и Бреснице,
- Гасификација Белољина,
- Гасификација осталих насеља у појасу државног пута I реда Ниш - Приштина,
- Гасификација насеља од града Прокупља према Џигољу и
- Остала насеља где има интересовања и техничких могућности.

Потребно је урадити "Генерални пројекат гасификације насеља и привреде општине Прокупље", а након тога одредити динамику реализације у зависности од потреба и интересовања.

Планска решења после 2014. године

Општи дугорочни циљеви планирања у целини и за случај планирања енергетских објеката и постројења уз одређена прилагођавања, су:

- Постизање ефикасности: економске (постизање највећих енергетских ефеката уз најмања улагања), функционалне (усклађивање развоја некомпатибилних функција) и просторне (усклађивање некооперативних намена површина, оптимизација у размештају погона енергетско-индустријског комплекса, насеља, саобраћајница и др.),
- Квалитет средине и квалитет живљења (обезбеђење, у складу са реалним друштвеним могућностима, прихватљивих еколошких и амбијенталних стандарда, као и општег нивоа друштвеног стандарда, доступности урбаних сервиса и др),
- Смањење енергетских потреба код свих потрошача енергије, путем доношења и обавезне примене стандарда енергетске ефикасности, економских инструмената и организационих мера,
- Одржавање и побољшање квалитета рада и поузданости постојеће електропреносне, дистрибутивне и даљи развој тих система и мрежа,
- У погледу заштите животне средине велики значај, у будућности, ће имати коришћење природног гаса и развој централизованих система снабдевања топлотном енергијом.

4.4. КОМУНИКАЦИОНИ СИСТЕМИ

Просторно и функционално ширење телекомуникационих мрежа и услуга, обезбедиће компаративну предност у већ опремљеном и активираним простору.

Планска решења до 2014. године

Конкретни задаци се везују за реконструкцију постојеће ТТ мреже, њено ширење према корисницима и покривање постојећих просторних и функционалних дефицита, а могу се артикулисати кроз:

- Планско дефинисање и заштиту постојећих траса оптичких међумесних, регионалних и локалних каблова,
- Развијање и покривање територије општине мобилном телефонијом, изградњом нових базних станица,
- Развијање и ширење савремених телекомуникационих система и услуга (ADSL), изградњом оптичких каблова од Прокупља према центрима заједнице села,
- Модернизацију и реализацију постојеће ТТ мреже и објеката, како би се покрио дефицит бројева у фиксној телефонској мрежи, изградњом МСАН-а (Мултисервисних приступних чворова или Приступних чворова за вишеструке услуге),
- Модернизацију и реализацију постојеће ТТ мреже и објеката, како би се покрио дефицит бројева у фиксној телефонској мрежи, изградњом МСАН-а (Мултисервисних приступних чворова или Приступних чворова за вишеструке услуге),
- Замену постојећих система комутације широкопојасним уређајима најновије генерације,
- Децентрализацију мреже (претплатничка петља мања од 1,5 км),
- Замену свих бакарних каблова, на спојним путевима оптичким,
- Увођење оптичких каблова у приступну мрежу (до већих бизнис корисника и у све веће стамбене објекте).

Планска решења после 2014. године

Активности треба фокусирати на следеће:

- Даљу трансформацију и модернизацију постојећих ПТТ јединица,
- Даљу изградњу мреже дигиталних АТЦ, односно савремених система развоја ТТ мреже,
- Развој телематских понуда са широкопојасним сервисима – ADSL,
- Развијање и ширење мреже оптичких каблова,
- Изградњу нових базних станица,
- Јачање локалних телевизијских и радио система у функцији обавештености о актуелним догађањима и мониторингу живота грађана.
- Задржавање постојећих пошта, евентуално отварање нових у насељима и зонама са већим бројем корисника и отварање "уговорних пошта" у оквиру трговинско-угоститељско-сервисно-туристичких објеката у селима и производним зонама; и
- У оквиру телекомуникација физичким приближавањем корисницима путем МСАН-а (Мултисервисних приступних чворова или Приступних чворова за вишеструке услуге). Одустаје се од изградње већег броја АТЦ, већ се систем технички и експлоатационо развија путем МСАН-а, који заузимају мањи простор, а даје могућност квалитетног коришћења свих комутационих услуга.

4.5. ОСТАЛИ КОМУНАЛНИ СИСТЕМИ И ОБЈЕКТИ

Основна правила усмеравања развоја и размештаја објеката остале комуналне инфраструктуре и приоритети управљања отпадом до 2014.године

Планска решења обухватају услове за одржавање постојећих и изградњу нових комуналних објеката (пијаце, гробља, депоније).

Планом се дефинишу услови коришћења, уређења и заштите простора у зонама ових објеката, и то за:

➤ Одлагање комуналног и осталог отпада

- ⇒ Интензивирати радове на формирању санитарно-хигијенске регионалне депоније комуналног отпада за општине Прокупље, Житорађу, Куршумлију и Блаце, на локацији "Утрине", или некој другој за коју се одговарајућом документацијом докаже да је погодна за ову намену и за коју се донесе одговарајућа одлука о проглашењу и изградњи. Напомиње се да је општина Прокупље одређена за носиоца активности за међуопштински договор општина Прокупље, Блаце, Куршумлија и Житорађа, кроз који ће се на основу одговарајуће документације одредити и сама локација регионалног центра за управљање отпадом.
- ⇒ Уређивање и одржавање локација по насељима у сврхе депоновања отпада такође ће бити присутно до реализације регионалне депоније у пожаревачкој општини.
- ⇒ Ширење активности прикупљања комуналног отпада по сеоским насељима,
- ⇒ Санација и рекултивација постојећих нехигијенских депонија: по реализацији поменуте регионалне депоније рекултивисаће се простор постојеће депоније, а уређивање и рекултивација осталих локалних непланских сметлишта је перманентна активност, као и контрола одлагања смећа на општинском одлуком прописани начин.
- ⇒ У случају да се јави потреба за формирањем места за прикупљање отпада ради његовог сортирања или претовара, напомиње се да су у прокупачкој општини за лоцирање депоније веома ретки терени који су непропусни и имају глиновиту подлогу, а налазе се на прописаној удаљености од насељених зона и изворишта водоснабдевања. Приликом истраживања локације за ову намену треба бити пажљив и резервисан с обзиром на туристичко активирање овог краја. Уколико се оваква потреба, ипак, укаже, локацију и могућности њеног уређивања потребно је, у складу са прописима, утврдити кроз студијску документацију за утврђивање локације и планску документацију којом ће се утврдити услови пројектовања и изградње на одабраној локацији. Напомиње се да се при лоцирању депонија уопште, морају поштовати основни критеријуми за локацију депоније: нагиб терена до 20°, тло заштићено од ерозије и клизања, висина подземних вода - пожељно је да испод депоније постоји слој непропусне стенске масе (глина, иловача, лапорац) минималне дебљине 0,5 м, саобраћајна приступачност, могућност опремања инфраструктуром. Ови критеријуми важе и за просторе који се намеравају користити и за привремено одлагање и сиртирање отпадака, као и за оне који се намеравају користити за сточна гробља.
- ⇒ Дозвољава се изградња погона за рециклажу отпадака, првенствено у радним зонама ван насеља, у складу са прописима и према прихваћеној техничкој и студијској документацији (истиче се неопходност израде студија процена утицаја за објекте овакве врсте на животну средину).

➤ Уређење зелених и сточних пијаца

- ⇒ Уређивање простора за зелене пијаце у општинском центру Прокупљу и субопштинском центру Житном Поток и другим насељима нижег ранга и туристичким зонама према потреби и интересу.
- ⇒ Зелене пијаце ће се уредити на приступачним и по пропису уређеним локацијама у самом грађевинском подручју насеља, а локације за сточне пијаце је потребно одредити на периферији насеља, на потребној удаљености од стамбених и јавних садржаја у насељу, како својим функционисањем не би угрожавале живот становника.

- ⇒ Уз зелене пијаце могуће је формирање и локалног тржног центра, док се уз сточне пијаце препоручује организовање ветеринарске станице, пољопривредне апотеке, оправке пољопривредних средстава и др. услуге, а ове активности би могле да се организују и у виду мобилних служби.
- **Изградња стаја и уређивање окућница**
- ⇒ уређивању насеља допринеће и примена правила изградње стаја за животиње и уређења окућница у сеоским насељима.
- **Уређивање и одржавање људских и сточних гробаља**
- ⇒ У центрима насеља и сеоским насељима задржати постојеће локације људских гробаља, или урбанистичким плановима одредити нове уколико за то постоји потреба. Повољни терени су: са нагибом до 10°, стабилни, заштићени од ерозије и клизања, са нивоом подземних вода: 2,5-3 м испод површине земље.
- ⇒ Пошто без обзира на уређеност, ниједно гробље на територији општине нема комплетне хигијенско-техничке услове неопходно је ове просторе опремити и то: изградити капелу, санитарни блок, чесме, комуналну инфраструктуру и оставу са оруђем за одржавање гробља. Око гробља обавезно формирати заштитни појас зеленила и ограду са улазном-главном капијом.
- ⇒ Уређивање и одржавање људских гробаља у постојећим насељима, као и сточног гробља за територију општине у складу са прописима (најповољнији терени за сточна гробља слични су онима за лоцирање депонија – камбријски и прекабријски слојеви падина Јухора, неизграђени и на већој удаљености од насеља и изворишта вода за пиће, при чему је ограничавајући фактор лоцирања једино изградња туристичких капацитета).
- ⇒ Као најповољнија варијанта решавања сахрањивања остатака од животиња истиче се њихово одвожење и одлагање на делу локације регионалне депоније у пожаревачкој општини, који би се за ове сврхе посебно одредио и уредио.

Планска решења од усвајања ППО у континуитету, и после 2014. године

Активности у континуитету односе се на:

- ⇒ Настављање са унапређењем комуналне хигијене, у циљу побољшања квалитета животне средине.
- ⇒ Наставак рада на рекултивацији деградираних простора.
- ⇒ Одражавање изграђених објеката и система.

Дугорочно се сагледава континуитет активности кроз:

- Санацију постојећих нехигијенских депонија/сметлишта на територији Општине,
- Наставак на међуопштинским активностима за лоцирање и активирање санитарно-хигијенске комуналне (регионалне) депоније,
- Формирање рециклажног центра - тачке (истражити оптималну локацију),
- На будућој регионалној депонији је могуће опремити део за опасне и индустријске отпатке,
- На будућој регионалној депонији могуће је део уредити и санитарно - хигијенски опремити и за захрањивање остатака угинулих животиња;
- Санацију постојећих сметлишта, у атарима сеоских насеља,
- Чишћење Општине од кабастог и осталог отпада, што се обавља периодично,
- Наставити са одржавањем хуманих гробља,
- Организационо умрежавање са конституисањем и функционисањем регионалног гробља за угинуле животиње.

5. ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

У наредном (пост)планском периоду, с обзиром на садашњи квалитет животне средине, као и планирани развој који ће уследити, неопходно је спроводити све Законом и овим Планом предвиђене мере заштите животне средине, како би природне вредности и ресурси којима подручје општине Прокупље располаже и у будућности остале развојни потенцијал у функцији одрживог просторног развоја Општине.

Основни еколошки проблеми на подручју Општине односе се на угроженост изворишта водоснабдевања (рени бунари на Хисару) од неповољног дејства поплавних вода, испуштање непречишћених комуналних и индустријских отпадних вода без претходног третмана у реку Топлицу, могућност плављења пољопривредних површина у долиномском појасу Општине, санитарну неодрживост постојеће депоније комуналног отпада, велики број неуређених одлагалишта различитих врста отпадних материја и повећану концентрацију загађујућих материја у атмосфери на градском подручју током зимског периода године.

Концепт заштите средине подразумева:

1. Заустављање негативних деловања на животну средину
2. Заштита животне средине на бази рационалног коришћења природних извора - земљишта, ваздуха, вода, биљних и животињских популација, дрвног потенцијала, обновљивих извора енергије (енергија ветра, сунца, биомасе и др.)
3. Унапређење квалитета животне и радне средине у насељима, уређењем, опремљивањем, обликовањем, оплемењивањем простора
4. Успостављање контроле и праћења квалитета животне средине (воде, ваздуха, тла), односно мониторинг животне средине
5. Увођење интегрисане дозволе за постројења и активности у складу са Уредбом о врстама активности за која се издаје интегрисана дозвола („Сл.гласник РС“, бр. 84/05).

Као основни услов за постизање што вишег квалитета реализације планских поставки и њиховог утицаја на животну средину, саставни део Плана представља и **Извештај о стратешкој процени утицаја планских решења на животну средину**. Планска решења ППО и мере које се утврђују кроз стратешку процену посебно се односе на праћење реализације планских решења и мера заштите животне средине, кроз успостављање и функционисање свеобухватног мониторинга животне средине. Преко овог мониторинга ће се пратити квалитет животне средине и његове промене, нарочито у односу на реализацију планских решења.

Такође, сви носиоци посла, током израде пројектне документације обавезни су да надлежном органу општине Прокупље за послове заштите животне средине поднесу захтев за одређивање потребе израде **процене утицаја пројеката на животну средину**, што је законски регулисано Законом о процени утицаја на животну средину ("Сл. гласник РС", бр. 135/04), односно Уредбом о утврђивању Листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину ("Сл. гласник РС", бр.114/08). Студија процене утицаја на животну средину се врши за пројекте из области индустрије, рударства, енергетике, саобраћаја, туризма, пољопривреде, шумарства, водопривреде, управљање отпадом и комуналних делатности, као и за све пројекте који се планирају на заштићеном природном добру и у заштићеној околини непокретног културног добра, на основу чега представља значајан инструмент у регулисању негативних утицаја реализације одређених пројеката на квалитет и очување природних и створених карактеристика подручја.

Реализација планских решења оствариће се, између осталог, применом принципа *превенције и предострожности*, односно применом принципа смањења негативног утицаја на животну средину, као основног модела који интегрално разматра утицај планских решења свих оних сфера делатности (саобраћај, индустрија, пољопривреда, туризам, инфраструктура) који могу имати

негативне последице на природне и створене вредности одређеног подручја, а што је у складу са захтевима и принципима Европске стратегије одрживог развоја.

Уз то, Планом се препоручује примена приступа „*чистије производње*“ за сва постојећа и будућа предузећа чији производни процеси могу негативно утицати на стање животне средине. Предузећа која буду примењивала чистију производњу у својим производним процесима требало би да остваре економску добит кроз смањење трошкова рада, смањен обим третмана отпада, смањење трошкова одлагања, смањење загађење животне средине, итд. Инвестирање у чистију производњу дугорочно утиче на боље економске резултате предузећа и смањује трошкове у односу на примену решења за третман већ насталог отпада.

Планиране мере заштите животне средине представљају **перманентне активности**, њихова реализација почиње одмах и примењују се у току целог планског периода.

5.1. МЕРЕ ЗАШТИТЕ ВАЗДУХА

Очување квалитета ваздуха на подручју општине и остваривање вишег нивоа квалитета ваздуха у општинском центру и осталим насељима, привредним зонама и дуж јачих саобраћајних праваца, засниваће се на примени следећих мера заштите:

1) смањење нивоа емисије из постојећих извора

- преиспитивањем режима саобраћаја у ширем центру града, повећањем проточности главних градских саобраћајница;
- инсистирањем на коришћењу гаса и алтернативних горива (биогаз и др.) у свим возилима друмског саобраћаја;
- развојем система даљинског грејања у општинском центру и усклађивањем режима рада постојећих котларница и индивидуалних ложишта са прописима; и
- повећањем потрошње обновљивих и еколошки прихватљивих извора енергије за грејање домаћинства и коришћење у пољопривредној производњи (ветар, сунчева енергија, хидроенергија, биомаса, ...).

2) ограничавање емисије из нових извора

- спречавањем додатних емисија из нових извора које би погоршале квалитет ваздуха у насељима и зонама на подручју општине;
- преусмеравањем транзитног саобраћаја из општинског центра на алтернативни путни правац, ради смањења депозиције тешких метала из издувних гасова транспортних возила;
- изградом Студије процене утицаја при реконструкцији постојећих и изградњи нових објеката, као и при извођењу радова који могу угрозити квалитет ваздуха; и
- применом најбоље доступне технологије у свим новим привредним објектима, што представља и законску обавезу ради добијање интегрисане дозволе предузећа (БАТ технологије).

3) успостављање система мониторинга квалитета ваздуха и друге опште мере уређивања простора и коришћења ресурса

- увођењем мерних места за контролу квалитета ваздуха (пре свега у централној зони општине, у комплексима будућих привредних објеката који могу довести до значајнијег погоршања квалитета ваздуха и дуж главних саобраћајних праваца)
- попис извора загађења и вођење евиденције о стању загађености из ових извора,
- одржавање шумског фонда,
- одређивање и формирање санитарно заштитних зона око већих индустријских и комуналних објеката – загађивача ваздуха, као и

- формирање зелених појасева дуж јавних путева првог реда, а нарочито дуж деоница пута које ће тангирати зоне становања и јавних функција ради редукције запрашености и негативног утицаја издувних гасова.

5.2. МЕРЕ ЗАШТИТЕ ВОДА

Заштита вода у сливном подручју реке Топлице од загађења и других утицаја који могу неповољно да делују на водотокове, издашност изворишта и здравствену исправност воде за пиће засниваће се на примени следећих мера заштите:

1) унапређењем квалитета вода реке Топлице и њених притока у складу са прописаним класама (према Уредби о категоризацији водотока «Сл. Гласник РС», бр. 5/68); враћање површинских вода у прописану класу и њено одржање на захтеваном нивоу обезбедиће се адекватним третманом отпадних вода и планским коришћењем земљишта

2) заштита водоизворишта, површинских и подземних вода

- строгим контролисањем активности на подручју постојећих и потенцијалних изворишта водоснабдевања, прецизним дефинисањем и проглашавањем зона санитарне заштите акумулације „Бресница“, изворишта „Бумбурек“ и рени бунара на Хисару;
 - уређење и одржавање уже зоне заштите изворишта се спроводи кроз: уређење терена; забрану грађења нових инвестиционих објеката који нису у функцији водоснабдевања; забрану употребе вештачких ђубрива и хемијских средстава у пољопривреди; забрану депоновања отпада и редовну контролу коришћења земљишта;
 - зона непосредне заштите изворишта налази се унутар уже зоне заштите и ограђена је;
 - на подручју шире зоне заштите изворишта потребно је успоставити режим санитарног надзора и заштите од загађивања применом низа превентивних мера: забрана изградње објеката и инсталација који могу загадити воду или земљиште, односно угрозити безбедност ценовода и водопривредних објеката; каналисање и пречишћавање отпадних вода из привредних објеката у складу са стандардима прописаним законом; забрана сахрањивања уинутих животиња; забраном изградње објеката грађана (нужници, септичке и осочне јаме,стаје) у насељима и ван њих без претходне водопривредне сагласности и санитарне дозволе; сакупљање чврстог отпада само на водонепропусним површинама; забрана интензивне употребе агрохемијских средстава на земљишту које се користи у пољопривредне сврхе, и забрана транспорта и складиштења опасних материја;
- успостављањем мреже пијезометара у алувијалној равни реке Топлице ради праћења квалитативних карактеристика подземних вода које се експлоатишу за потребе водоснабдевања;
- забраном свих активности у простору које утичу на промену квалитета воде у водоносним слојевима и површинским токовима;
- организованим сакупљањем чврстог отпада искључиво на уређеним водонепропусним површинама;
- забраном складиштења опасних и отровних материја у зонама изворишта;
- забрана напасања стоке, депоновања комуналног и осталог хазардног отпада, изградње насеља, путева, коњских и пешачких стаза, или сточних пролаза и др., као и прописно лоцирање и одржавање одлагалишта стајског ђубрива из већих или мањих стаја, без обзира на статус власништва, на терену изнад свих изворишта воде која се користи за пиће или флаширање, уз успостављање обавезе утврђивања зона санитарне заштите изворишта;
- строго контролисаном применом пестицида у режиму интегралне заштите биља у пољопривреди;
- усклађивање коришћења изворишта воде за пиће са стварним капацитетом ресурса без угрожавања квалитета и квантитета изворишта и еколошке равнотеже у окружењу;
- контрола квалитета воде за пиће и вода које се флаширају за продају;

- коришћење воде за технолошке потребе из водотокова свугде где технолошки поступак и захтеви врсте и квалитета производа то дозвољавају; и
- примену одговарајућих санитарно-техничких стандарда, и мере заштите при изградњи будућих септичких јама у насељима (сва домаћинства морају имати прописану непропусну септичку јаму).

3) третман отпадних вода из насеља, индустрије, комерцијалних објеката, туристичких капацитета и др.:

- опремањем подручја плана канализационом инфраструктуром са сепарационим системом одвођења кишних и отпадних вода;
- евидентирањем домаћинства која поседују септичке јаме које нису непропусне, и условљавањем изградње непропусних;
- изградњом «централног» постројења за пречишћавање отпадних вода (ППОВ);
- прикупљањем атмосферских вода са саобраћајних површина и њиховим контролисаним одвођењем у реципијент, уз претходни третман на сепараторима, посебно у зонама где су саобраћајнице у близини изворишта за водоснабдевање у складу са режимима коришћења простора у појединим зонама санитарне заштите изворишта;
- строго поштовање прописа о безбедном превозу опасних и штетних материја;
- предtretманом индустријских отпадних вода пре упуштања у канализациони систем;
- примена савремених технологија које не угрожавају квалитет вода;
- контрола рада свих загађивача (првенствено производних објеката, сточних фарми);
- забрана депоновања отпада сваке врсте у долинама река и у зонама изворишта површинских и подземних вода; и
- едукативне мере становништва у погледу развијања свести о потреби очувања водних ресурса.

4) регулација водотока

- применом антиерозионих мера у угроженим подручјима (утврђивање ерозивних подручја врши СО у складу са Законом о водама) и активних мера заштите од поплава на свим бујичним водотоковима;
- пошумљавање голети, бујичних и необраслих земљишта ради успоравања површинског (па и подземног) отицања вода, и смиривања ерозионих и денудацијских процеса; и
- активностима на заштити планског подручја од евентуалних ванредних ситуација и елементарних непогода, при чему се налаже примена принципа превенције, тј. минимизирања ризика од акцидентних ситуација на најмању могућу меру. Посебно се налаже спровођење природне регулације корита бујичних токова на планском подручју, уз неопходност очувања природног форланда водотокова.

5.3. МЕРЕ ЗАШТИТЕ ЗЕМЉИШТА

Земљиште на подручју плана је релативно очувано од загађења и већим делом погодно за производњу здраве хране. Концепт заштите земљишта обухвата следеће мере за спровођење различитих видова заштите земљишта:

- заштиту пољопривредног земљишта до III бонитетне класе, у алувионима, долинимским проширењима и на нагибима до 20°, од непотребног изузимања из пољопривреде за грађевинске сврхе
 - Мере заштите од непланске и бесправне изградње могу се применити кроз израду просторно планске и урбанистичке документације, којом се дефинишу будући начини коришћења и уређења земљишта; кроз израду шумско-привредних и аграрних основа који дефинишу програме уређења и коришћења пољопривредног и шумског земљишта
- избегавати фрагментацију пољопривредног земљишта и смањити коришћење квалитетног земљишта у непољопривредне сврхе;
- подстицати органско - биолошку пољопривреду уз помоћ информација и едукацијом;

- предност дати традиционалним пољопривредним гранама које имају повољне услове за производњу и доприносе очувању еколошке равнотеже;
- заштиту најпродуктивнијег пољопривредног земљишта од плављења (услед екстремних водостаја и изливања река), регулацијом речних токова,
- заштиту земљишта од ерозије различитим мерама чијим ће се комбиновањем постићи успешно санирање ерозивних процеса и санирање еродираних земљишта, неплодних и необраслих земљишта, земљишта на већим нагибима терена.
 - Мере заштите од ерозије обухватају примену противерозионих мера (грађевинско-технички радови за уређење бујичних токова), ретенционо технички радови; шумско технички радови на пошумљавању, интензивној нези шума, пејзажном обликовању нестабилних падина, агротехнички радови - мелиорације земљишта, побољшање структуре земљишта, уређење плодореда, терасирање, узоравање дуж изохипси, регулација река и др.. Адекватним комбиновањем ових мера постићи најбоље ефекте заштите од ерозије.
 - Према Методологији за израду планова за проглашење ерозионих подручја, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, Београд, 2000., антиерозионо уређење сливова подразумева предузимање антиерозионих мера које се свде на забрану: кресања лисника; гајења окопавина на стрмим њивама; орања по нагибу земљишта; чисте сече шума на нагнутим теренима и испаше на деградираним теренима; претварања деградираних њива у ливаде; обавезу орања по изохипси; мелиорације деградираних пашњака; пошумљавања голети; конверзије једногодишњих култура у вишегодишње на деградираним површинама и антиерозионог газдовања земљиштем и шумама; скуп мера које ће се применити зависиће од нивоа ерозионих ризика и врсте ерозије;
- контролисану примену агрохемијских средстава у пољопривреди кроз усмеравање стручних знања о коришћењу хемијских производа у пољопривреди.
 - Мере заштите од фертилних средстава која се употребљавају у пољопривреди треба да се спроводи вршењем контроле и састава средстава уз смањење хемијских и већу примену природних фертилних средстава.
- рекултивисати све просторе на којима је завршена експлоатација минералних сировина (препоручује се спровођење биолошке рекултивације), при чему се отварање нових каменолома и позајмишта материјала дозвољава уз претходну сагласност органа надлежног за послове заштите животне средине;
- заштиту земљишта од осталих облика загађивања која ће се обезбедити спровођењем мера заштите ваздуха и воде од загађивања, одговарајућим третманом отпадака из насеља и производних објеката у будућем центру за регионално управљање отпадом у Топличком округу и др.; посебно спречити одлагање комуналног отпада на за то непредвиђеним местима, посебно на плодном пољопривредном земљишту
- санацију деградираних земљишта кроз спровођење мера рекултивације: санација клизишта и нестабилних зона; поред тога потребно је обезбедити чишћење свих дивљих депонија и спречити њихово обнављање;
- смањити ризике од загађивања земљишта при складиштењу, превозу и претакању нафтних деривата и опасних хемикалија и израдити План заштите од удеса у већим привредним објектима.

5.4. МЕРЕ ЗАШТИТЕ ОД БУКЕ

Законски нормативи у вези заштите становништва од штетног дејства буке доносе се у облику максимално дозвољеног нивоа меродавног параметра или параметара који представљају полазну обавезу испуњења услова везаних за проблематику буке.

С обзиром да планско подручје није угрожено повећаним нивоом комуналне буке, основне мере заштите од њеног неповољног дејства односе се на унапређење саобраћајне матрице градског подручја, ради повећања проточности возила у ужем градском центру, као и постављање

одговарајућих заштитних појасева зеленила између планираних инфраструктурних и привредних објеката који могу произвести буку већег интензитета и постојећих зона стамбене изградње.

Кумулативни ефекти суперпонирања буке могу се очекивати у подручјима непосредне близине планираног аутопута Е-80. На растојањима од 100 метара од трасе аутопута могу се очекивати максимална прекорачења дозвољеног нивоа буке за око 10-12 dB (A) на аутопуту (и дању и ноћу). Заштитна растојања од дозвољеног нивоа буке, од аутопута износе 180 m за урбане зоне са минималном заступљеношћу становања, 300 m за стамбено-радне зоне и око 700 m за зоне становања. Заштитни појас пруге износи 25 m од крајње ивице осе колосека.

Највиши дозвољени нивои буке изражени А - пондерисани нивоом у dB(A) (ЈУС У Ј6.205), према Правилнику о нивоу буке у животној средини (Сл. гласник РС 54/92) дати су у табели бр. 12.

Табела 14.: Највиши дозвољени нивои спољашње буке

Зоне	Намена простора	Највиши дозвољени ниво спољашње буке dB(A)	
		Дан	Ноћ
I	Подручја за одмор и рекреацију, болничке зоне и опоравилишта, културно - историјски локалитети, велики паркови	50	40
II	Туристичка подручја, мала и сеоска насеља, кампови и школске зоне	50	45
III	Чисто стамбена подручја	55	45
IV	Пословно-стамбена подручја, трговинско - стамбена подручја, дечја игралишта	60	50
V	Градски центар, занатска, трговачка, административно - управна зона са становима, зоне дуж аутопутева и магистралних саобраћајница	65	55
VI	Индустријска, складишна и сервисна подручја и транспортни терминали без становања	На граници зоне бука не сме прелазити нивое у зони са којом се граничи	

5.5. МЕРЕ ЗАШТИТЕ ЖИВОГ СВЕТА

Заштита вегетације, посебно шумске и животињског света спроводиће се перманентно како кроз израду одговарајуће документације, тако и кроз спровођење активности планираних посебним документима које треба донети у складу са законом (шумско – привредне, ловне и пољопривредне основе, као и урбанистички планови за поједина насеља и зоне у којима се планирају непољопривредне активности).

Планским мерама ће се обезбедити заштита живог света кроз:

- заштиту при извођењу грађевинских радова;
- контролисану примену хемијских препарата и паљења вегетације;
- планско организовање лова, риболова и ловног туризма; и
- посебне мере заштите треба предузети ради омогућавања кретања животиња на правцима који су пресечени путем или пругом, у циљу стварања услова за несметан пролазак животињских врста; у том смислу пројектовати подвожњаке за животиње, тзв. „еколошке коридоре“.

Због комплексног значаја очувања вегетације, посебно се наводе опште мере за заштиту шумске вегетације:

- израда нове шумске привредне основе;
- контрола сече уз обавезно усклађивање са шумско-привредном основом;
- забрана промене намене и режима коришћења шумског земљишта;
- забрана крчења и сеча шума која није у складу са редовним обнављањем шума;
- контролисана испаша у шумама где може да се нанесе штета изданцима, где је земљиште подложно ерозији, клизању, спирању; и
- забрана сече четинарских стабала.

5.6. УПРАВЉАЊЕ ЧВРСТИМ ОТПАДОМ

Успостављање ефикасног функционалног система управљања чврстим отпадом на подручју Општине један је од приоритетних задатака локалне самоуправе у наредном планском периоду, а у циљу очувања и унапређења животне средине и визуелно-естетских карактеристика предела. У том погледу, неопходно је спровођење следећих активности:

- примена принципа регионалног управљања отпадом, што подразумева коначно збрињавање отпада из Општине на регионалну санитарну депонију за Топлички округ (територије општина Прокупље, Блаце, Куршумлија и Житорађа), а у складу са Стратегијом управљања отпадом у Републици Србији за период 2010-2019. године;
- изградња трансфер станице комуналног отпада није предвиђена републичком и регионалном планском и стратешком документацијом, али уколико се у будућности појави потреба за изградњом овакве врсте објеката на територији Општине, као и рециклажног центра, потребно је поштовати да локација трансфер станица мора да задовољи неколико основних услова, тј. да буде:
 - на ободима градова и села, у у близини приступног пута за рег. депонију;
 - минимум 500 м удаљене од најближих зона стамбених насеља, зоне заштите природе и културних споменика, аутобуских станица, војних објеката и складишта запаљивих материја;
 - минимум 2 км од здравствених станица и погона прехранбене индустрије;
 - на терену изнад коте 100 – годишњих вода;
 - ван коридора хидротехничких система;
 - ван зона заштите изворишта водоснабдевања.

Напомиње се да је општина Прокупље поменутом Стратегијом одређена за носиоца активности формирања регионалног центра за управљање комуналним отпадом, те да ће се лоцирање регионалне депоније и трансфер станица и осталих објеката инфраструктуре у области управљања отпадом прецизно дефинисати након израде Регионалног плана управљања отпадом.

- обезбеђење услова за формирање рециклажних дворишта (у центрима заједнице насеља);
- обезбеђење услова за изградњу регионалног центра за управљање комуналним отпадом (предложена локација „Утрине“ између насеља Горња и Доња Стражава је, иако оцењена као најповољнија, одбачена, па се утврђује обавеза одређивања друге локације на основу одговарајуће документације);
- постављање одговарајућег броја контејнера за ПЕТ амбалажу у свим насељеним местима;
- минимизирање количине медицинског и осталог биохазардног отпада;
- чишћење и санирање свих постојећих нехигијенских одлагалишта отпада;
- увођење економских инструмената од стране Општине којима се подстиче селективно одвајање отпада на самом месту његовог настанка (путем накнада за еколошки одговорно понашање локалног становништва);
- складиштење опасног отпада вршиће се привремено у посебним магацинским деловима привредних објеката, у херметички затвореним посудама, потпуно изолованим од деловања спољних фактора, до њиховог коначног збрињавања од стране лица овлашћених за поступање са опасним отпадом;

5.7. МОНИТОРИНГ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Са циљем праћења стања и праћења тенденција квалитета животне средине, као и ефеката мера које ће се предузимати на побољшању квалитета и заштити од загађења, план дефинише обавезу увођења система мониторинга свих параметара квалитета животне средине: ваздуха, воде, земљишта, биљног света (воћа и поврћа, шумског фонда) и животињског света, као и стање угрожености буком. Успостављање система мониторинга један је од приоритетних задатака како би се све предложене мере заштите животне средине у Просторном плану општине могле успешно имплементирати у пракси.

Имајући у виду просторни обухват плана и могућа загађења, систем мониторинга се, пре свега, односи на следеће показатеље:

- ⇒ мониторинг ваздуха обухвата редовно праћење емисије сумпордиоксида (SO₂), оксида азота (NO_x), суспендованих честица, чађи и редовно праћење имисије сумпордиоксида (SO₂), азотдиоксида (NO₂), суспендованих честица и чађи у ваздуху (посебно у оквиру комплекса нових привредних објеката)
- ⇒ мониторинг вода подразумева редовно праћење квалитета вода на подручју плана, посебно вредности показатеља квалитета текућих вода на местима пре и после испуста канализације, као и праћење састава отпадних вода пре испуштања у реципијент, као и контролу спровођења санитарне заштите у подручјима непосредне, уже и шире зоне заштите водоизворишта,
- ⇒ мониторинг земљишта дефинише праћење аналитичких индикатора у области коришћења земљишта (промена намене), праћење концентрације тешких метала у земљишту и праћење концентрације азота у земљишту, као и праћење промена намене простора
- ⇒ мониторинг отпада подразумева праћење начина управљања отпадом у погледу укупне количине отпада, количине отпада по секторима, количине отпада који се рециклира и количине отпада који се депонује на регионалну санитарну депонију за Топлички округ;
- ⇒ мониторинг биљних врста односи се пре свега на културе које се користе у исхрани људи и домаћих животиња и које могу непосредно или посредно утицати на здравље људи. Обухвата праћење концентрације тешких метала у воћу и поврћу и праћење садржаја пестицида у воћу и поврћу. Истовремено, установљава се мониторинг који се односи на шумска подручја и живи свет у другим екосистемима;
- ⇒ контрола превоза опасних, отпадних и штетних материја, и
- ⇒ сталну урбанистичко-грађевинску контролу лоцирања и изградње објеката.
- ⇒ инвестирање у заштиту животне средине остварује се применом принципа "загађивач плаћа" у складу са важећом регулативом, дефинисањем одговарајућих локалних фондова за заштиту животне средине и других локалних институција, као и инвестирањем у програме заштите животне средине; и
- ⇒ примену Система управљања заштитом животне средине у постојећим и будућим привредним објектима (ЈУС-ИСО 14001, ЕМАС)

Успостављање система мониторинга је приоритетна активност у периоду до 2014.године, али се његово функционисање уврђује као стална активност током целог планског периода.

У периоду после 2014.године већа оријентација ће бити на одржавању функционисања овог система и инвестирањима у заштиту животне средине, као и примену еколошких такси која ће се примењивати на све активности загађивача који производе загађење животне средине. Такође, посебно треба уложити напоре у подстицање примене светских и домаћих стандарда за привредне погоне.

6. МЕРЕ ЗАШТИТЕ, УРЕЂЕЊА И УНАПРЕЂИВАЊА ПРИРОДНИХ И КУЛТУРНИХ ДОБАРА

6.1. ЗАШТИТА ПРИРОДНИХ ДОБАРА

У погледу заштите природних добара, основна планска решења и мере су:

- ⇒ опште мере заштите природног добра и његове непосредне околине подразумевају:
 - забрану изградње објеката (стамбених, индустријских, рударских, енергетских, инфраструктурних, фарми и других) који својом наменом и експлоатацијом могу нарушити пејзажне одлике и угрозити споменик природе;
 - забрану привременог или трајног депоновања отпада и
 - забрану изградње објеката који нису у функцији заштите и презентације споменика природе.

- ⇒ посебне мере заштите прописане се и спроводити у складу са документом који надлежни завод за заштиту изради и донесе решење о заштити конкретног природног добра.
- ⇒ ако се у току извођења грађевинских и других радова наиђе на природно добро које је геолошко-палеонтолошког и минералошко-петрографског порекла за које се претпоставља да има својства природног споменика, извођач радова је дужан да о томе обавести организацију за заштиту природе и да предузме мере да се до доласка овлашћеног лица, природно добро не оштети и да се чува на месту и положају у коме је нађено;
- ⇒ успостављање зона непосредне, уже и шире зоне заштите на подручјима на којима се налазе изворишта водоснабдевања становништва;
- ⇒ подизање зелених заштитних зона око привредних објеката и инфраструктурних система, сачињених од аутохтоних врста дрвећа;
- ⇒ очувати и заштитити земљишни пољопривредни фонд, тј. забранити било какву изградњу на пољопривредном земљишту I и II класе;
- ⇒ обезбеђивање услова за заштиту очуваних екосистема, потенцијално угрожених биљних и животињских врста, односно очување шумских површина од негативних последица (пожари, нелегална сеча, крчење шума на рачун изградње стамбених објеката, итд.);
- ⇒ израда катастра угрожених биљних и животињских врста и спровођење система мониторинга; и
- ⇒ израда Програма заштите и развоја заштићених природних добара.

Према Условима Завода за заштиту природе Србије достављеним за потребе израде Просторног плана општине Прокупље (бр.224/09 од 24.9.2009. год.), као и на основу увида у Регистар заштићених природних добара, констатује се да се на простору обухваћеном границом Плана налазе следећи споменици природе – стабла под строгим заштитом:

1. Стабло цера – Здравински цер запис – заштићен Одлуком о заштити стабла цера «Здравински цер запис», бр. 06-06-22/2003-04 од 04.07.2003.год. – СО Прокупље (К.О. Здравине);
2. Стабло храста лужњака – Јованов храст, заштићен Одлуком о заштити храста лужњака – «Јованов храст запис», СО Прокупље (К.О. Горњи Статовац), бр. 06 – 22/2003-04 од 04.07.2003. год.;
3. Стабло ораха – заштићено Одлуком о заштити стабла ораха, бр. 06-22/2003-04 од 04.07.2003., СО Прокупље (К.О. Велика Плана);

Имајући у виду да ова стабла због својих посебних вредности захтевају успостављање одређених мера заштите, неопходно је да управљачи ових заштићених природних добара обратe пажњу да се не угрози њихов даљи раст и развој, а што подразумева пажљиво и контролисано усмеравање развоја и активности, које не би угрозиле простор око истих у смислу подизања нових култура, уклањање, односно сечу грана, изградњу инфраструктурних коридора који би могли да угрозе корен стабла, забрану одлагања смећа, изградњу високих објеката у близини и сл.

Поред наведених стабала, на подручју између Прокупља и Куршумлије, у долини реке Топлице, поступком заштите је обухваћено више слатинских подручја. Најзначајније међу њима су слатина «Сува чесма» (западни део ширег градског подручја Прокупља) и слатина код Бресничиха, на левој обали реке Топлице.

Такође, на простору обухваћеном границом Плана, налази се и будуће заштићено природно добро – Предео изузетних одлика «Радан» (јужни део Општине), за које је Завод за заштиту природе након теренских истраживања израдио Студију заштите и у поступку је доношење Уредбе о заштити овог простора специфичних природних и амбијенталних вредности, са карактеристичним примерцима ендемских и реликтних биљних врста, међу којима су најзначајније прашуме из доба терцијара.

Овим Просторним планом се иницира **заштита простора идентификованих просторних целина** и то:

- подручје планине **Јастребац** са изузетним флористичким и фаунистичким богатством, бројним водним ресурсима (потоци, језера, постојећи и потенцијални извори минералне воде), климатским и геоморфолошким погодностима за излетничку рекреацију (подручје општина Прокупље, Крушевац и Блаце);
- подручје планине **Радан**, као простор велике биолошке и предеоне разноврсности, богат објектима и појавама гео-наслеђа и културно-историјске баштине, значајан за очување квалитета вода и других чинилаца животне средине и одрживи развој туризма и пољопривреде (подручје општина Прокупље, Лебане, Медвеђа и Бојник).

До стицања статуса заштићеног природног добра овим Планом се установљава режим коришћења простора који одговара режиму заштите III степена. Просторни обухват, врста и режими заштите наведених подручја прецизно ће се одредити актом о установљењу заштите, на основу претходно урађене стручне документације надлежних институција.

Успостављање заштите и организовање адекватног управљања, односно спровођење мера очувања, уређења и презентације мањих подручја и локалитета на подручју општине, изван претходно наведених просторних целина, као што су клисуре и водотоци, мала језера и њихова околина, интересантне формације стена, живописни пејзажи, мањи очувани шумски комплекси и репрезентативни примерци појединих стабала у надлежности је локалне самоуправе.

Од посебне важности за одрживо коришћење природне баштине је развијање EMERALD мреже у Србији која има за циљ успостављање еколошке мреже састављене од Подручја од посебне важности за заштиту природе (Areas of Special Conservation Interest – ASCI), односно просторних целина и станишта које су од посебног националног и међународног значаја са аспекта очувања биолошке разноврсности на територији свих земаља Европске Уније. За EMERALD пројекат и предвиђену еколошку мрежу Србије обрађено је 61 подручје која су нарочито значајна за заштиту и очување дивљих биљних и животињских врста и њихових станишта. Подручје планине **Радан** идентификовано је као једно од потенцијалних EMERALD подручја, а такође и као подручје међународно значајног станишта дневних лептира Европе (PBA – Prime Butterfly Areas in Europe).

6.2. ЗАШТИТА КУЛТУРНИХ ДОБАРА

Планом заштите културних добара, а нарочито културно-историјског наслеђа, као елемента за формирање препознатљивости - идентитета простора, обухваћени су:

- чување, заштита и стављање на располагање јавности културних споменика, у културно-образовне, научне, привредне, туристичко-рекреативне сврхе,
- даље истраживање простора у циљу откривања, евидентирања и категорисања споменика културе, заштита кроз израду неопходних документација, пројеката, заштите, конзервације итд.
- научна валоризација културног наслеђа
- извођење конзерваторских и других техничких радова на објектима културе, од посебног значаја за које постоје одлуке општине о заштити и санацији
- сарадња институција за заштиту споменика културе и стручних служби у општини, кроз ангажовање на заштити, у циљу стварања услова заштите културних споменика.

Планом се утврђују општи услови и мере заштите, услови за заштиту кроз документацију, начела и облици техничке заштите, као и услови за утврђивање заштите појединих културних добара.

6.2.1. ОПШТИ УСЛОВИ И МЕРЕ ЗАШТИТЕ

- ⇒ У близини добара и његовој заштитној зони не могу се градити објекти за екстракцију и прераду минералних сировина (дневни копови, флотација, каменоломи, и сл.), који вибрацијама, експлозијама и на друге начине угрожавају добро.
- ⇒ У близини добра и његовој заштитној зони не могу се градити индустријски погони који штетним продуктима (вибрације, пепео, гасови и др.) могу угрозити културно добро. Постојећи програми који угрожавају добро морају се или дислоцирати или подврћи режиму који елиминише или умањује штетна дејства по добру.
- ⇒ Изградња великих инфраструктурних система (водопривреде, енергетике, саобраћаја) мора да буде усклађена у условима и мерама заштите добара. При томе инфраструктуре које обезбеђују пролазност добру водити примерено простору до близине добра али пројектовање трасе извршити на начин који максимално чува аутентичност окружења док акумулације и далеководе водити што даље од добра.
- ⇒ На заштићеним културним добрима не може се вршити раскопавање, рушење, преправљање или било какви радови који могу да наруше својства културног добра без претходно утврђених услова и сагласности.
- ⇒ Добра која уживају претходну заштиту не смеју се оштетити, уништити, нити може да се мења њихов изглед, својство или намена.
- ⇒ Ако се у току извођења грађевинских и других радова наиђе на археолошка налазишта или археолошке предмете, извођач радова је дужан да о томе обавести надлежни завод за заштиту споменика културе и предузме мере да се налаз не уништи и не оштети и да се чува на месту и положају у коме је откривен.
- ⇒ Приликом издавања локацијске дозволе за сваку парцелу која је на територији или у непосредној околини археолошких налазишта, потребно је надлежни општински орган упутити инвеститора на надлежни завод за заштиту споменика културе ради добијања решења о мерама техничке заштите.
- ⇒ Пре изградње појединачних инфраструктурних система треба да се обезбеди стручна опсервација терена од стране надлежне службе за заштиту културних добара.
- ⇒ До утврђивања мера техничке заштите постојећих непокретних културних добара и њихове околине, не могу се вршити активности изградње и уређења простора без претходне сагласности надлежне службе заштите културних добара.
- ⇒ При изради урбанистичких планова инвеститор је дужан да се обрати територијално надлежном заводу за заштиту споменика културе ради издавања услова и сагласности.
- ⇒ Коришћење културних добара која уживају статус заштите или су у статусу претходне заштите (како сама добра тако и њихова околина), као и одређивање заштитне зоне са посебним режимом коришћења за свако културно добро, обављаће се у складу са посебним условима надлежног Завода за заштиту споменика културе. Надлежни Завод ће, у складу са категоријом културног добра, утврдити мере заштите за свако културно добро, а у складу са овим мерама израђиваће се и урбанистички планови и пројекти, користиће се културно добро и простор у околини добра – заштитној зони.

6.2.2. ЗАШТИТА КРОЗ ДОКУМЕНТАЦИЈУ

Овај вид заштите подразумева да се сви објекти детаљно технички сниме и формира комплетна документација постојећег стања, са анализом степена очуваности аутентичних својстава, као и степена и домашаја каснијих модификација. Овај облик заштите је обавезан, а сва техничка и стручна документација надлежног завода мора да буде у складу са одредбама Закона. Препорука је да се сви документи раде на савременим документационим материјалима уз одговарајуће текстуалне и табеларне прилоге. У склопу заштите кроз документацију, као њени најчешћи видови истичу се:

а. Истраживање терена које се на овом подручју само делимично обавља и где тек предстоји озбиљнији рад (општа валоризација и евиденција).

- б. Детаљна (појединачна) валоризација и израда предлога за заштиту који се доставља скупштини општине на разматрање након чега се по доношењу одлуке врши упис у одговарајући регистар.
- ц. Израда урбанистичких планова и студија заштите ревитализације непокретних културних добара и градитељског наслеђа након усвајања ППО Прокупље.
- д. Израда годишњих и вишегодишњих општинских планова и програма заштите уколико се укаже потреба за истим.
- е. Израда пројекта за извођење радова на објектима, заштити, рестаурацији и презентацији непокретних културних добара.

6.2.3. НАЧЕЛА И ОБЛИЦИ ТЕХНИЧКЕ ЗАШТИТЕ

Техничко стање евидентираних објеката је веома различито, почев од знатног броја оних који су у врло лошем стању, чак на граници физичког опстанка, до оних којих се нормално користе за поједине намене (објекти народног градитељства) и који се нормално одржавају. Високи ниво савремене технологије и технике грађења и врло богат избор, како старих, тако и нових материјала омогућава примену најразноврснијих метода техничке заштите. Међутим, који ће се метод и у коме случају применити зависи од многих околности, а највише од финансијских могућности и стања објекта и документације о њему.

У наредном периоду неопходно је обухватити што већи број објеката који се непосредно ослањају на важније туристичко – рекреативне, насељске и инфраструктурне површине и где се очекује концентрисање различитих активности.

У вези с тим треба извршити правилан избор и селекцију техничких метода и поступака међу којима се издвајају: техничке мере привремене заштите (врло су корисне када се из било којих разлога не могу предвидети мере за трајније обезбеђење), подизање заштитних грађевина, конзервација, примена одговарајућих поступака конзервације, рестаурације, примена комбинованих метода и пресељавање објекта.

Када се ради о ревитализацији добара од преисторије до средњег века, њих је врло тешко укључити у неку од утилитарних функција. Међутим, они осим културолошке и историјске вредности могу бити изузетна допуна истицања амбијенталних вредности, зато их треба истицати као мотиве окупљања локалног становништва и туриста. С тим у вези најпожељније је да се око њих планирају (наравно ако су испуњени и други услови), туристичко-рекреативне зоне на путним правцима, мотели, ресторани и др. Због тога код планирања инфраструктуре треба водити рачуна и о овом аспекту.

Због изражених особености које карактеришу ово подручје посебан третман треба да имају *објекти народног градитељства*. У принципу треба настојати да се сви они (мисли се на вредније) санирају и обнове, како би у свом природном окружују и на аутентичним локацијама били трајно сачувани.

По правилу треба задржати њихову првобитну намену у оквиру свакодневних потреба њихових власника или у оквиру развоја сеоског туризма. С обзиром да су у питању културна добра несумњивих вредности јер представљају материјална сведочанства стваралачких домета народних неимара, као и целовитости наше градитељске баштине, њихова заштита и презентација кроз развој сеоског туризма могла би да добије пуни смисао.

6.2.4. ЗАШТИТА КУЛТУРНО – ИСТОРИЈСКИХ ВРЕДНОСТИ И ЛОКАЛИТЕТА

Према подацима Републичког завода за заштиту споменика културе, на планском подручју регистрована су следећа културна добра:

Споменици културе:

- Латинска црква, Прокупље
- Манастир Св. Ђорђе - Ајдановац, Здравинье
- Црква Св. Арханђела Михаила и Гаврила, Концелъ
- Зграда музеја Топлице, Прокупље
- Црква Св. Илије, Балиновац
- Зграда Соколског дома, Прокупље
- Зграда Гимназије, Прокупље
- Зграда Старе гимназије, Прокупље

Археолошка налазишта:

- Дренград, Бреговина
- Римске терме, Баце
- Плочник, Плочник

Од наведених споменика културе три су проглашена за НКД од великог значаја:

- Манастир Св. Ђорђе у Ајдановцу (Сл.гласник СРС 28/83)
- Споменички комплекс Црква Св. Прокопија, Хисар, "Латинска" – "Југ Богдановца" црква (Сл.гласник СРС 28/83)
- Дренград, Бреговина (Сл.гласник СРС 47/87)

За проглашена и непокретна културна добра која уживају претходну заштиту, односно налазе се у процедури за утврђивање, у оквиру Просторног плана општине Прокупље утврђују се следеће **мере заштите**:

- за утврђена непокретна културна добра:
 1. Мере техничке заштите оквирно и у најширем смислу одређене су самом одлуком, односно Решењем о утврђивању.
 2. Власници односно корисници непокретног културног добра дужни су да пре предузимања било које врсте интервенције на објекту (инвестиционо одржавање, реконструкција, адаптација, санација и ревитализација) поднесу надлежном Заводу за заштиту споменика културе захтев за добијање Решења о предузимању мера техничке заштите.
 3. Власници односно корисници објекта дужни су да по добијању решења о предузимању мера техничке заштите надлежног Завода за заштиту споменика културе, израде пројектну и другу пратећу техничку документацију у свему према датим условима, као и да на исту прибаве решење о сагласности истог Завода.
 4. Мере техничке заштите првенствено се издају у циљу враћања објекта у аутентично стање и подразумевају уклањање неодговарајућих објеката и садржаја.
 5. У циљу стварања неопходних услова за савремено коришћење објекта, као и где се по процени стручњака надлежног Завода за заштиту споменика културе могу дозволити одступања од аутентичног габарита и изворног изгледа, мере техничке заштите су таквог карактера да се не наруши аутентични изглед објекта.
 6. У заштићеној околини утврђених НКД издају се услови за предузимање мера техничке заштите:
 - објекти не смеју габаритом и изгледом да конкуришу утврђеном НКД;
 - не сме се дозволити градња нових објеката који би заклањали и угрожавали визуру утврђеног НКД;
 7. На објектима у заштићеној околини за издавање услова за предузимање мера техничке заштите и других радова није основни критеријум задржавање аутентичности, мада је то и даље битан критеријум, али се мере техничке заштите издају кроз сагледавање целокупног простора и свих објеката на њему.

8. За заштићени простор обавезно је урбанистичко и комунално решење у сарадњи са надлежним Заводом за заштиту споменика културе.
 9. Тенде и рекламе се могу поставити уз дозволу и по условима надлежне службе заштите.
 10. У заштићеном простору не дозвољава се постављање надземних и ТТ водова.
 11. Не дозвољава се постављање монтажних киоска.
 12. Не дозвољава се постављање контејнера, као ни депоновање било каквог отпадног материјала.
 13. У просторним целинама постојање и режим саобраћаја се регулишу уз дозволу и по условима надлежне службе заштите.
 14. Рушење објеката у заштићеној околини може се вршити уз дозволу и по условима надлежне службе заштите.
- за непокретна културна добра која су у процедури за утврђивање (евидентирани НКД):
1. Непокретна културна добра која се штите као евидентирана или добра под претходном заштитом у погледу издавања решења о условима за предузимање мера техничке заштите у потпуности се третирају као утврђена НКД, сагласно одредбама Закона о културним добрима.
 2. Евидентирани објекти немају дефинисану заштићену околину. У тренутку утврђивања евидентираних објеката за НКД Одлуком се утврђује заштићена околина и од тог тренутка наступа обавеза за власнике односно кориснике објеката на утврђеним парцелама.
 3. Власници односно корисници културног добра под претходном заштитом имају обавезу да за све врсте интервенција на објектима (инвестиционо одржавање, реконструкција, адаптација, санација, ревитализација) поднесу надлежном Заводу за заштиту споменика културе захтев за добијање Решења о предузимању мера техничке заштите.
 4. Власници односно корисници објекта дужни су да по добијању решења о предузимању мера техничке заштите надлежног Завода за заштиту споменика културе, израде пројектну и другу пратећу техничку документацију у свему према датим условима, као и да на исту прибаве решење о сагласности истог Завода.
 5. Терет израде Елабората за утврђивање културног добра пада на терет буџета Општине или Републике. Динамику и план приоритета израде елабората утврђује надлежни Завод за заштиту споменика културе у зависности од прилива средстава за финансирање овог програма.

Принципи заштите

Заштита археолошког наслеђа

Археолошки остаци представљају важан сегмент укупног наслеђа, који због специфичних својстава треба на посебан начин третирати и заштитити. Специфичност археолошких налаза проистиче из чињенице да су по правилу скривени испод површине земље, па није могуће направити коначан списак локалитета са археолошким садржајима. Тек на основу стручно вођених ископавања можемо са потпуном сигурношћу говорити о њиховим својствима, хронологији и значају. Управо су стога оквирима законске категорије претходне заштите обухваћена и потенцијална археолошка налазишта.

Интегрални део заштите појединачних непокретних и покретних археолошких налаза представља стратиграфија, односно хронолошки контекст налаза, који се ископавањима трајно уништава. Адекватна археолошка истраживања уз примену усвојених методолошких поступака и израду потпуне документације представљају основни вид заштите археолошких локалитета.

Нарочито је важно заустављање многобројних нелегалних истраживача, који уништавају археолошке локалитете, скрнавe гробља и баве се недозвољеном трговином покретних археолошких налаза, који се често износе и ван граница Србије.

С обзиром на наведене околности заштиту археолошких налазишта или потенцијалних археолошких локалитета могуће је регулисати систематским археолошким истраживањима, претходним сондажним истраживањима или стручним археолошким надзором током извођења земљаних радова. Примену одговарајућих мера заштите могуће је утврдити на основу проспекције терена и процене стручњака надлежне установе заштите за сваку локацију посебно.

Заштита сеоских насеља и народног градитељства

Опстанак свих наслеђених система и појединих објеката ове врсте наслеђа ће свакако зависити од места које ће сеоско насеље имати у укупној стратегији развоја општине. С тога се очекује да такве целине буду део стимулативних програма који воде њиховој афирмацији. Наравно, природно и културно наслеђе овог подручја неопходно је посматрати као једну целину и обједињено планирати њихову интегративну заштиту и ревитализацију.

Због примењених материјала и техника градње објекти народног градитељства представљају најосетљивији део културне баштине. Најбољи начин заштите је да се ови објекти користе, јер се једино тако и одржавају. Уколико не постоји могућност задржавања првобитне намене, њихову нову функцију треба тражити у складу са карактеристикама да су нераскидиво повезани са тереном, природним лепотама и непроцењивом етнографском ризницом, у којима овај крај не оскудева.

Усвајање додатних програма **пресељења** објеката ради груписања и формирања **етно целина**, било премештањем одабраних типских представника (из ближе околине) у постојеће целине или формирањем нових, био би део разматрања у појединачним случајевима, нарочито ако се намеће као једини начин за опстанак споменички вредних примера.

Заштита у урбаним целинама

Што се тиче овог дела споменичког наслеђа вредно је поменути да је, на посматраном подручју, у најмањој мери заступљено и махом се односи на објекте у целини Прокупља, централног места Општине.

Очување овог наслеђа се односи првенствено на њихово наменско оспособљавање за трајно коришћење, конструктивно санирање и уношење нових садржаја, који произилазе из савремених потреба становања, културних, здравствених, туристичких, привредних и других делатности.

Заштита сакралних објеката – гробаља – спомен места

Овај део просторног плана се као у претходном случају ослања на очување аутентичних споменичких карактеристика. Напоменимо да посебан третман, у ширем планерском обухвату, треба да имају манастирски и црквени комплекси, у смислу одржавања и афирмације целине (пут, инфраструктура, уређење, презентација и сл.).

Обавезујуће је и питање уређења и газдовања старим гробљима; дакле предвиђање мера које ће обезбедити уређење по принципима заштите непокретних културних добара, али уз регулисану обавезу старања. Напомињемо да је забрањена прерада старих надгробних споменика и њихово коришћење као секундарног материјала за прављење нових надгробних споменика.

Посебан осврт дајемо на очување традиционалних делатности које свакако утичу не само на очување начина живота, наравно уклопљеног у захтеве модерног света, већ и на свеукупну привредну и туристички понуду овог краја. Уз природне знаменитости поднебља, сматрамо да би било оправдано стратешки узети учешће у широј туристичкој понуди региона.

У овом делу упућује се на неопходност израде посебних планова нижег реда за појединачне акције, који би били својеврсне стратегије и правила за рад у следећем временском периоду. Приликом израде свих оваквих планова који третирају целине, али и поједине утврђене и

евидентирани објекте наслеђа и вршења било каквих интервенција на њима, неопходно је прибавити Услове и сагласности надлежне службе заштите градитељског наслеђа.

7. КОРИШЋЕЊЕ И УРЕЂЕЊЕ ПРОСТОРА ОД ИНТЕРЕСА ЗА ЗАШТИТУ ОД ЕЛЕМЕНТАРНИХ НЕПОГОДА И ОДБРАНУ ЗЕМЉЕ

7.1. ЗАШТИТА ОД ЕЛЕМЕНТАРНИХ НЕПОГОДА

У погледу угрожености простора од дејстава **елементарних непогода и технолошких удеса** (акцидената) основне опасности прете од дејства процеса ексцесивне и јаке ерозије, покренутих клизишта на падинским теренима, бујичних токова и плављења пољопривредних и стамбених површина, односно појаве пожара, града и земљотреса. Услед делатности производних комплекса у оквиру индустријске зоне у урбаном подручју Прокупља, региструје се и одређен степен ризика од удеса који може настати непредвиђеним и изненадним околностима приликом рада основних техничко-технолошких процеса.

Концепт заштите простора од елементарних непогода и технолошких удеса, дефинисан је у складу са евентуалним ванредним условима, који би могли да се догоде на подручју општине, као што су:

- заштита од поплава, бујица, коју треба остварити преко водопривредних радова у сливовима бујичних река (мелиорације, регулације, изградња обалоутврда, пошумљавања итд.)
- заштита од одрона и клизања тла (формирање катастра клизишта, правилно трасирање саобраћајница и планско усмеравање коришћења простора у складу са инжењерско – геолошким условима терена)
- заштита од земљотреса и контрола вулнерабилитета које треба остварити кроз реализацију урбанистичких, грађевинских и осталих техничких норми при лоцирању и изградњи објекта, на основу сеизмичке рејонизације и микрорејонизације за зоне где се планирају већи капацитети (привредне зоне, туристичка подручја и сл.)
- заштита од пожара (у насељима, привредним зонама и складиштима, шумским површинама)
- заштита од опасности од саобраћајних несрећа на свим саобраћајницама у општини, посебно оним вишег ранга повезана је са активностима у екстремним временским условима (у зимским условима због задржавања снега и стварања леда на коловозу, а у осталом делу године, нарочито при топљењу снега и великим кишама, када може доћи ко клизања и осипања тла у зони путева) и др.

7.1.1. ЗАШТИТА ОД БУЈИЧНИХ ПОПЛАВА И ЕРОЗИЈЕ

У свету и код нас се као основна мера за заштиту од поплава и бујица предузима пројектовање и изградња система за уређење бујичних сливова и спровођење антиерозионих радова у сливу, односно подизање насипа за заштиту од високих поплавних вода на местима где је то неопходно и као мера најпогодније. Акције на заштити од ерозије посебно су значајне, нарочито ако се има у виду однос пошумљених површина, сече дрвета, крчења шума, која је најзначајнији фактор задржавања атмосферске воде и спречавања развоја ерозивних процеса.

Овакве мере се морају предузети и у сливовима поменутих река, при чему се посебно истичу:

- ⇒ израда катастра бујичних токова
- ⇒ пројектовање и изградња система за уређење ерозионих подручја и бујичних сливова, првенствено на сливном подручју реке Топлице, где је приоритет заштита пољопривредних површина, стамбених објеката и инфраструктурних система на подручју катастраских

општина: Ћуковац, Бела Вода, Губетин, Поточић, Мала Плана, Дреновац, Бресничкић, Концељ, Туларе, Вича, Берилје и Доња Трнава;

- ⇒ спровођење биолошких и техничких мера заштите од поплава и бујица у виду уређења бујичних сливова (биолошко и техничко) како би се бујичне поплаве учиниле мање штетним него што то оне могу бити ако таквих превентивних мера нема.
- ⇒ примену антиерозионих мера у подручјима која су потенцијално угрожена ерозионим процесима (југоисточни део Општине), што подразумева селективно пошумљавање, спречавање нерационалне сече стабала, перманенту контролу стања на овим подручјима од стране Општинског штаба цивилне заштите, забрану градње стамбених и других објеката без неопходне комуналне инфраструктуре, итд.
- ⇒ при изградњи треба водити рачуна да се сва градња, у првом реду, путеви и урбана градња, планира и гради изнад кота трагова великих вода, односно у складу са подацима о максималном нивоу подземних вода у тлу.

7.1.2. ЗАШТИТА ОД ЗЕМЉОТРЕСА

До данас на подручју општине Прокупље нису регистрована интензивнија сеизмичка померања тла. Подручје општине припада зони са могућим интензитетом удара од 7° MCS скале.

Као основне мере заштите од земљотреса примењују се техничке норме о изградњи објеката (асеизмичка изградња) и избору локације.

Имајући у виду све параметре потенцијалне сеизмичке активности заштита од земљотреса на подручју општине Прокупље, треба да представља континуиран процес који обухвата: просторно и урбанистичко планирање (генерално и детаљно), архитектонско и грађевинско пројектовање и изградњу објеката.

Мере сеизмичке заштите које треба спровести при просторном, а нарочито при генералном и регулационом урбанистичком планирању и пројектовању морају имати комплексан карактер како би се обезбедила колективна заштита становништва и материјалних добара. Помоћу ових мера, урбанистичке планове, архитектонске и грађевинске пројекте, као и грађење објеката треба усмерити у правцу усклађивања са сеизмогеолошким особинама терена, с тим да се у целини смањи ниво повредљивости објеката и сеизмичког ризика, а самим тим и штете од евентуалног земљотреса.

7.1.3. ЗАШТИТА ОД КЛИЗИШТА И ОДРОНА

У зонама које су угрожене појавом клизишта (претежно северни део Општине) мере заштите од клизишта обухватају:

- ⇒ израду катастра клизишта и карте стабилности терена
- ⇒ спречавање непланске сече шумских стабала на покренутим клизним теренима
- ⇒ ограничавање дотицања воде из сеоских насеља у растресите, нагнуте падине;
- ⇒ ограничавање намене површина у зонама различитог степена развијености клизишта:
 - у зони угроженој клизиштима ширење насеља и изградњу стамбених, привредних и инфраструктурних објеката ускладити са степеном развијености клизишта, а пољопривредно земљиште у угроженим зонама искључити из ратарске намене; обезбедити канализано одвођење отпадних вода из домаћинства до природног реципијента.
 - у зони са спорадичном развијеношћу клизишта просторе треба искључити из ратарске намене.

7.1.4. ЗАШТИТА ОД ПОЖАРА

Подручје општине Прокупље данас се налази у зони повећаног пожарног ризика. Планирани, посебно пољопривредни и туристички развој, овакво стање ће свакако потенцирати:

- на овом подручју заступљеност пољопривредних површина ван насеља и економских пољопривредних објеката у насељима веома велика,
- очекује се и саобраћајни токови већег интензитета него данас,
- ван насељених места пожару су највише изложени шумски комплекси у државној и нарочито приватној својини, где се врло мало води рачуна о могућим последицама приликом крчења шума и сличних интервенција при којима се користи ватра.

Имајући то у виду, заштитне мере од пожара треба спроводити првенствено у насељским центрима где се налази већи број људи и материјалних добара који могу бити угрожени од ове елементарне опасности:

- ⇒ У насељеним местима је обавезно организовање доброволне ватрогасне службе и система контроле и праћења у случају да дође до пожара. С обзиром да се ради о малим насељима ову улогу могу да врше и становници.
- ⇒ Приликом димензионисања водоводне мреже у већим центрима један од критеријума треба да буде и евентуална потреба за гашењем пожара. У погледу изградње треба се опредељивати за објекте који ће имати што већи степен ватроотпорности.
- ⇒ Такође треба водити рачуна да приликом планирања и изградње саобраћајне мреже обезбеди максимална приступачност деловима насеља и објектима који су најосетљивији на пожар: индустријске и складишне зоне, школе, здравствене установе, веће стамбене зграде итд.
- ⇒ Приликом изградње водоводне мреже препоручује се постављање уличних хидраната и прикључака за воду у близини горе наведених зона и објеката.
- ⇒ Складишта горива, експлозивних и запаљивих материјала треба лоцирати у складу са техничким прописима и то углавном даље од насеља.
- ⇒ У сеоским насељима пожељно је на погодним и приступачним местима поставити или ископати приручне танкове за воду у случају да пожар захвати већи број објеката.

При изради шумско – привредних основа, нагласити потребу да се шумске зоне и комплексе треба испресецати против пожарним појасевима и просекама које ће спречавати просторно ширење ватре и на тај начин утицати на штетне последице. У шумама треба подизати мешовите засаде, биолошке противпожарне пруге у листопадним и четинарским шумама, обезбедити излетишта и снабдевање водом и опремом и средствима за гашење пожара и др. Све оне који експлоатишу шуму треба обавезати да обезбеде проходност и одговарајући квалитет шумских путева како би се лакше стигло до места избијања пожара.

Све ове предлоге и мере треба детаљно у посебном плану да разради штаб цивилне заштите и други субјекти одговорни за заштиту од елементарних непогода.

7.1.5. ЗАШТИТА ОД ОСТАЛИХ ЕЛЕМЕНТАРНИХ НЕПОГОДА И АКЦИДЕНАТА

Од осталих елементарних непогода неповољни временски услови, саобраћајни и технолошки удеси, као и заразне болести најчешће остављају нежељене последице:

- ⇒ Неповољни временски услови (снег, ветар) су климатска појава која ће и надаље стварати проблеме у комуницирању и снабдевању, али је предложеним саобраћајним решењима њихов утицај сведен на најмању могућу меру (повољнији технички елементи саобраћајница), што треба поштовати и приликом израде пројектне документације за све рангове путева на подручју Општине.
- ⇒ Услови терена на појединим деоницама утичу на појаву клизања тла, после већих количина падавина. С обзиром на специфичну геоморфологију која онемогућава шири избор траса путева, намеће се обавеза одржавања путева и спровођења заштитних мера уз саму саобраћајницу, како при пројектовању, тако и при експлоатацији.

- ⇒ Планско подручје је због привредне оријентације на производњу пољопривредних производа посебно угрожено на екстремне временске појаве као што су град и ветар. Мере заштите од ових елементарних непогода обухватају одржавање и по потреби проширење постојеће мреже противградних станица и успостављање и одржавање њихове директне везе са радарским центром РХМЗ.
- ⇒ имајући у виду сушне периоде који су регистровани током летњих месеци претходних година, као основна мера заштите од ове врсте елементарне непогоде препоручује се успостављање синхронизованог система наводњавања угрожених површина из постојећих речних токова.

По питању *заштите од акцидентних загађења*, основне мере заштите се заснивају на управљању ризиком од удеса, и то кроз: идентификацију опасности; анализу последица; процену ризика; планирање мера за превенцију удеса или смањење ризика; организовање мера приправности и одговора на удес; као и планирање мера санације од последица удеса. Мере заштите треба спроводити: за постојеће објекта и технологије (производња, складиштење, утовар, транспорт, претовар штетних и опасних материја), кроз превентивне мере и мере сталног надзора; за нове објекте, технологије и радове, као и код реконструкција постојећих, кроз обавезну израду процене утицаја и процене ризика на животну средину; изградом Мапе хазарда, чиме ће се утврдити потенцијални извори удесних загађења и правци транспорта опасних и штетних материја.

Посебно се наглашава да мере заштите од технолошких удеса и индустријских акцидената подразумевају пројектовање и извођење заштите вода и ваздуха у односу на индустријска постројења као и туристичке садржаје до највећих нивоа стандарда из тих области.

7.2. ЗАШТИТА СА АСПЕКТА ОДБРАНЕ

Војни комплекси на подручју Општине (приказани на рефералној карти бр.3) третирају се као комплекси посебне намене, а зоне око војних комплекса третирају се као простори са посебним режимом коришћења, уређења и изградње (зоне забрањене и ограничене градње).

Планска правила и мере заштите са аспекта одбране тичу се организације у функционисању мреже објеката привреде, друштвеног стандарда, инфраструктуре, режима градње итд. на подручју насеља и територије општине, а решавају се мирнодопским путем.

Заштита становништва, материјалних добара и ресурса спроводиће се кроз реализацију основних мера везаних за територију (земљиште, ваздух, воду), мрежу насеља, функционисање привреде, инфраструктуру и режим изградње насеља у урбанистичком смислу.

а. Мере заштите који се односи на територију:

- у циљу заштите територије од плављења, потребно је провести регулационе захвате на бујичним водотоцима, уређење сливова водотока, пошумљавање, док при избору локације објекта водити рачуна о коти максималних вода;
- у складу са степеном могућег сеизмичког удара, спроводити одговарајући режим изградње објеката мреже инфраструктуре, водених акумулација итд. у складу са принципима земљотресног инжењерства; и
- у циљу заштите територије од пожара, потребно је спроводити одговарајуће уређење и организовање шумских и пољопривредних површина, са сменом култура у погледу размештаја, пробијањем шумских просека итд.

б. Мере заштите који се односи на мрежу насеља

Рационална организација простора општине је један од основних циљева и са аспекта одбране и у том циљу потребно је:

- остварити раномеран развој и насељавање читаве територије;

- ограничити велике концентрације становништва, активности и физичких структура на једном простору кроз формирање система насеља и центара;
- насеља тако функционално организовати да у случају потребе одбране, нека насеља могу преузети водећу улогу;
- обезбедити да виталне функције мреже насеља као што су здравство, радио везе, снабдевачке функције, морају имати алтернативне локације у разним насељима и у миру, треба да буду опремљена најнужнијим уређајима који ће се користити у ванредним условима (ратни услови, земљотреси, поплаве итд.); и
- да сва насеља треба да буду повезана саобраћајницама из више праваца због евентуалних закрчења путева и сл.

ц. Мере заштите који се односи на функционисање привреде

- обезбедити услове за развој пољопривреде за коју на подручју општине постоје погодни услови за развој пољопривреде, што је од посебног значаја за потребе одбране;
- обезбедити заштиту од индустријских удеса;
- спречити лоцирање еколошки неприхватљивих производних активности, а форсирати савремене и еколошки прихватљиве технологије и активности у простору;
- обезбедити радну снагу за случај евакуације привреде за ратне потребе; и
- формирати мрежу складишта и магацина потребних прехранбених и других артикала, што све треба да буде дефинисано у мирнодопским условима.

д. Мере заштите који се односи на инфраструктуру

- у циљу заштите и функционисања инфраструктурних система у ванредним условима, обезбедити да сви инфраструктурни системи буду централно повезани и да се њима управља са једног места;
- у циљу обезбеђења водоснабдевања насеља у ванредним ситуацијама, пожељно је имати више гравитационих извора водоснабдевања, због могућности загађења вода (отровима, земљотресом, поплавом и сл.), као и алтернативне изворе водоснабдевања у случају акцидента и ратних разарања, а у мирнодопским условима треба обезбедити хигијенску исправност земљишта и подземних вода, посебно бунара и јавних чесми, нарочито оних које се користе за пиће; и
- потребно је и даље проширивање мреже локалних путева.

е. Мере заштите који се односи на режим изградње насеља у урбанистичком смислу

- обезбедити функционално зонирање територије насеља (радне зоне, становање, јавне службе, зелени простори и сл.)
- обезбедити слободне просторе у насељима који ће бити заштићени од пожара и рушевина, а истовремено добро повезани са саобраћајницама и водотоковима
- при изради урбанистичких планова и пројеката у складу са условима надлежне службе одбране планирати изградњу заштитних склоништа, као основне мере заштите људи и материјалних добара у случају ратне опасности
- у циљу заштите и функционисања урбаних и руралних система планирати такве режиме изградње којима ће се обезбедити минимизирање неповољних ефеката ратних разарања на објекте и људство, обезбедити правци евакуације итд.

Наглашава се да је при изради планске и пројектне документације потребно поштовати сву релевантну законску регулативу из домена одбране, заштите од елементарних непогода, правилнике о техничким нормативима за склоништа и поједине објекте, као и прописе о усклађивању просторних и урбанистичких планова са потребама народне одбране и заштите од ратних дејстава.

8. ИЗВОД ИЗ ИЗВЕШТАЈА О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА ПЛАНСКИХ РЕШЕЊА ППО ПРОКУПЉЕ НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину Просторног плана општине Прокупље (у даљем тексту: Стратешка процена утицаја или СПУ) у складу је са одредбама чл. 34 – 35 Закона о заштити животне средине ("Службени гласник РС", број 135/04), одредбама чл. 5,7 – 10 и 12. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", број 135/04). Чланом 20. Закона о планирању и изградњи („Сл. гласник РС“, бр. 72/09 и 81/09) СПУ на животну средину је саставни део просторног плана јединице локалне самоуправе.

Извештај о стратешкој процени је документ којим се описују, вреднују и процењују могући значајни утицаји на животну средину до којих може доћи имплементацијом плана и програма и којим се одређују мере за смањење негативних утицаја на животну средину.

Циљ израде Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину предметног плана је сагледавање могућих значајних негативних утицаја планских решења на квалитет животне средине и прописивање одговарајућих мера за њихово смањење, односно довођење у прихватљиве оквири (границе) дефинисане законском регулативом. Да би се постављени циљ могао остварити, потребно је било сагледати постојеће стање животне средине и Планом предвиђене активности.

СПУ је разматрала варијантна решења у погледу доношења, односно неусвајања Просторног плана Општине. Вишекритеријумском анализом утицаја планских решења на животну средину и елементе одрживог развоја евидентан је позитиван ефекат усвајања ППО од варијанте његовог неусвајања, чиме би се наставиле негативне тенденције у досадашњем развоју Општине, пропадање комуналне и инфраструктурне опремљености и свеукупна деградација елемената животне средине.

Већина утицаја планских решења имаће позитиван утицај на конкретан простор. Одређени негативни утицаји који се могу очекивати реализацијом појединих планских решења (коридор аутопута, формирање нових радних зона – суперпонирање буке, повећана концентрација загађености ваздуха, околног земљишта, површинских и подземних вода, визуелна деградација пејзажа) могуће је свести у законски прихватљиве оквири једино у случају доследне примене мера заштите простора прописаних овим Планом и спровођењу перманентног мониторинга од стране републичких надлежних органа.

Стратешка процена утицаја која се ради за ниво ППО не може дати експлицитне одговоре на прихватљивост појединих планских решења. Таква планска решења морају се разрађивати и детаљно оцењивати приликом израде пројектне документације и студија оправданости. Ниво детаљности који ће анализирати појединачне објекте и њихове утицаје на животну средину, разматраће се у оквиру Стратешких процена утицаја на нижим хијерархијским нивоима и у оквиру Процена утицаја појединачних објеката и пројеката на животну средину.

Г) ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА И ГРАЂЕЊА

Принципи и правила грађења и уређивања простора служе за:

- регулисање грађења на пољопривредном, водном и шумском земљишту
- за регулисање грађења у грађевинском подручју села у којима не постоји урбанистички план нити је његово доношење обухваћено приоритетима овог ППО
- за регулисање грађења у грађевинском подручју насеља за која је предвиђена израда урбанистичког плана, до доношења истих.
- за дефинисање улагања локалне самоуправе и јавног сектора у саобраћајнице, инфраструктуру и укупно уређење простора
- као оријентација при изради урбанистичких планова, првенствено за насеља за која је приоритетима овог ППО предвиђена израда урбанистичког плана
- за одређивање услова и правила парцелације и препарцелације

1. ТЕРИТОРИЈЕ ПЛАНСКОГ ПОДРУЧЈА ЗА КОЈЕ ЈЕ ПРЕДВИЂЕНА ИЗРАДА УРБАНИСТИЧКОГ ПЛАНА

Даља разрада Просторног плана се врши:

- изразом плана генералне регулације за Прокупље са приградским насељима (за који је могућа и израда плана детаљне регулације у складу са потребама и могућностима);
- плановима детаљне регулације за Мала Плана, Велика Плана, Белољин, Џигол, Житни Поток, или делове ових и других насеља (нарочито за насеља која се налазе уз магистрални пут у зонама укрштања магистралног и регионалних путева које су посебно атрактивне за развој), за која ће се урбанистички планови по потреби и могућностима доносити, што се поготово односи на делове ових насеља који су оријентисани на изградњу привредних и туристичких објеката и зона, у складу са потребама и могућностима;
- одговарајућим урбанистичким планом за туристичке зоне, првенствено на Радан планини, Видојевици, Пасјачи и Јастрепцу, уз Бубличко и Растовничко језеро, као и зону Пролом Бање у сарадњи са општином Куршумлија у складу са указаним потребама;
- урбанистичким плановима за остале појединачне зоне и локалитете у складу са потребама, а првенствено за:
 - привредне зоне веће од 2ha;
 - привредне зоне које немају директан приступ на саобраћајницу; и
 - све саобраћајне и инфраструктурне објекте за које је неопходно одредити површине јавне намене.

Предложене врсте урбанистичких планова су оријентационе, а дефинитивна врста плана ће се утврдити Одлуком о приступању изради плана у складу са мишљењем Комисије за планове.

Границе урбанистичких планова одређује надлежни општински орган у складу са стручним мишљењем Комисије за планове.

2. ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА И ГРАЂЕЊА ЗА ДЕЛОВЕ ТЕРИТОРИЈЕ ЗА КОЈЕ НИЈЕ ПРЕДВИЂЕНА ИЗРАДА УРБАНИСТИЧКОГ ПЛАНА

2.1. ПРАВИЛА ЗА ПОЉОПРИВРЕДНО, ШУМСКО И ВОДНО ЗЕМЉИШТЕ

2.1.1. ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ

- ⇒ На пољопривредном земљишту у складу са Законом дозвољена је изградња:
- објеката у функцији пољопривреде – изградња појединачних економских и пословних објеката у функцији пољопривреде, као и објеката складиштења и прераде пољопривредних производа, помоћних објеката у функцији пољопривреде - гараже, кошеви, амбари, оставе, настрешице за пољопривредну механизацију, машине и возила и слично.
 - стамбених објеката пољопривредног домаћинства
 - економских објеката пољопривредног домаћинства
 - објеката на којима се одржавају сточне пијаце, сајмови и изложбе
 - објеката инфраструктуре и саобраћајница
 - због проширења грађевинског подручја
- ⇒ За објекте чија се изградња дозвољава важе следећа правила:
- За појединачне објекте у функцији пољопривреде:
- Максимална бруто површина ових објеката утврђује се према односу 1,0м² бруто површине објекта на 30,0м² парцеле;
 - Удаљеност привредних објеката од насеља не може бити мања од 300 m од грађевинског подручја насеља. Одредба о минималној удаљености од грађевинског подручја не односи се на стакленике и пластенике.
 - Привредне зграде за узгој стоке не могу се планирати у насељу. Минимална удаљеност грађевина за интензивни узгој стоке, перади и крзнаша од грађевинског подручја насеља износи 300m.
 - Објекти за интензивни узгој стоке, перади и крзнаша које имају преко 50 условних грла се не могу градити на заштићеним подручјима природе и на подручју водозаштитних зона.
 - Остала правила за изградњу ових објеката утврђују се урбанистичким пројектом а у складу са Законом, општим прописима и општим правилима урбанистичке регулације дефинисаним одговарајућим правилником, до чијег доношења се користи Правилник о општим условима о парцелацији и изградњи и садржини, условима и поступку издавања Акта о урбанистичким условима за објекте за које одобрење за изградњу издаје општинска, односно градска управа („Службени гласник РС”, бр. 75/03).

За стамбене зграде пољопривредног домаћинства:

**ПРАВИЛА ЗА ОРГАНИЗАЦИЈУ
СЕОСКОГ ДВОРИШТА**

слика 1

- може се организовати пољопривредно домаћинство и то са стамбеним и економским двориштем на парцели.
- Стамбено двориште садржи: објекте за становање и помоћне објекте уз стамбени објекат (летња кухиња, гаража, остава, надстрешница, септичке јаме, бунари, ограде и слично,).
- под објектима стамбених грађевина може бити највише 40% од површине стамбеног дела парцеле домаћинства.

- Растојање грађевинске од регулационе линије за стамбени објекат износи за нови слободностојећи објекат најмање 5,0 метара с тим да се растојање може другачије одредити кроз Локацијску дозволу
- За изграђене стамбене зоне растојање од регулационе линије утврђује се на основу позиција већине већ изграђених објеката (преко 50%),
- За стамбене објекте који имају индиректну везу са јавним путем, преко приватног пролаза, растојање од регулационе линије одређује се Локацијском дозволом .
- Најмање дозвољено растојање основног габарита (без испада) стамбеног објекта и линије суседне парцеле износи 2,0 метра

За економске зграде пољопривредног домаћинства:

- Економски објекти у економском дворишту су производни објекти за прераду пољопривредних производа и објекти за складиштење пољопривредних производа: пушнице, сушнице, кош, амбар, магацин хране објекти за смештај стоке (сточне стаје - живинарници, свињци, говедарници, овчарници, козарници и објекти намењени исхрани стоке и сл.
- Помоћни објекти уз економске објекте су гараже или надстрешнице за пољопривредну механизацију, машине и возила,) испусти за стоку, ђубришне јаме – ђубришта, пољски клозети и сл.
- Локацијском дозволом утврђује се позиција економских и помоћних објеката у односу на грађевинску линију уз примену најмањих дозвољених растојања у овим правилима.
- Растојања за нове помоћне и економске објекте у односу на границу суседне парцеле када се економски објекти и економско двориште суседних парцела, непосредно додирују, износи најмање 1,50 метара.
- Када се економско двориште једне парцеле непосредно наслања на стамбено двориште друге парцеле (за нове објекте), примењују се правила о међусобној удаљености објеката.
- Међусобна удаљеност објеката износи од стамбеног објекта до сточне стаје, најмање 15,0 метара, од стамбеног објекта до ђубришта и пољског клозета најмање 20,0 метара
- Друга међусобна растојања економских и помоћних објеката зависе од облика организације економског дворишта, уз услов да прљави објекти буду оријентисани тако да доминантни ветрови дувају од чистих објеката .
- Живи извор воде на парцели мора бити на вишој коти од ђубришта и пољског клозета, а најмање растојање износи 20,0-25,0 метара,

За објекте на којима се одржавају сточне пијаци, сајмови и изложбе морају се испунити следећи услови:

- да се налазе изван насеља;
- да се не граде на земљишту које је подводно и угрожено од поплава;
- да имају везу са јавним путем;
- да нису за последњих 20 година служили за сточна гробља и јавно ђубриште;
- да има посебно издвојен простор за животиње за које се приликом контроле утврдило да су заражене или су сумњиве на заразу.
- Препоручена величина простора зависи од обима и врсте промета животиња водећи рачуна да се просечно одређена површина повећа за 15% површине на име путева, манипулативних и санитарних објеката:
 - по грлу крупних животиња: 2m²;
 - по телету: 1,20m²;
 - по овци, односно свињи преко 50kg: 1m²; и
 - по јагњету и прасету: 0,50m².

За објекте инфраструктуре и саобраћајнице у складу са просторним или урбанистичким планом,

За изградњу због проширења грађевинског подручја у складу са просторним или урбанистичким планом,

2.1.2. ШУМСКО ЗЕМЉИШТЕ

- ⇒ На шумском земљишту дозвољена је изградња:
- објеката у функцији шумске привреде и ловства и објекти за одржавање и експлоатацију шума
 - објеката у функцији туризма и рекреације
 - објеката инфраструктуре и саобраћајница
 - због проширења грађевинског подручја
- ⇒ За објекте чија се изградња дозвољава важе следећа правила грађења:

За објекте у функцији шумске привреде и ловства:

- Изградња мора бити заснована на шумско-привредним основама.
- Величина појединачних објеката мах. 100m² у основи бруто.
- Висина објеката до П+1.
- Материјал за изградњу природан и прилагођен шумском окружењу.
- да имају везу са јавним путем;
- Остала правила за изградњу ових објеката утврђују се урбанистичким пројектом а у складу са Законом, општим прописима и општим правилима урбанистичке регулације дефинисаним одговарајућим правилником, до чијег доношења се користи Правилник о општим условима о парцелацији и изградњи и садржини, условима и поступку издавања Акта о урбанистичким условима за објекте за које одобрење за изградњу издаје општинска, односно градска управа („Службени гласник РС”, бр. 75/03).

За објекте у функцији туризма и рекреације

- Могу се градити објекти наведени у поглављу *Правила градње и регулације за мешовите зоне; објекти у функцији туризма* по правилима из тог поглавља.
- Објекти би се градили на атрактивним локалитетима - врховима брда, коса, на акропољским позицијама и у близини шуме. Поред тога, дозвољена је изградња продавница (сувенира и др. садржаја), као и дечијих и спортских демонтажних објеката. Локалитети за нове објекте одредили би се у даљем процесу истраживања, кроз комплексну валоризацију природних услова, техничких и економских могућности.
- У туристичким зонама планина Радан, Пасјача, Видојевица, Јастребац, могућа је изградња омладинског дома, угоститељских, спортских, и забавних садржаја, за планинарски дом могућа је изградња потковља..
- Примењени материјали треба да су дрво, камен и сл. прилагођени шумском окружењу
- Приликом пројектовања и изградње објеката водити рачуна да се исти уклопе у амбијенталну целину.
- услов за изградњу је да комплекси имају везу са јавним путем;
- У оквиру зона предвидети подизање појасева заштитног зеленила.
- Остала правила за изградњу ових објеката утврђују се урбанистичким пројектом а у складу са Законом, општим прописима и општим правилима урбанистичке регулације дефинисаним одговарајућим правилником, до чијег доношења се користи Правилник о општим условима о парцелацији и изградњи и садржини, условима и поступку издавања Акта о урбанистичким условима за објекте за које одобрење за изградњу издаје општинска, односно градска управа („Службени гласник РС”, бр. 75/03).

За објекте инфраструктуре и саобраћајнице

у складу са просторним или урбанистичким планом,

За изградњу због проширења грађевинског подручја

у складу са просторним или урбанистичким планом,

За формирање заштитних шумских појасева на контакту:

- изграђених стамбених зона и планираних привредних зона;
- зона планираних за стамбену изградњу и планираних привредних зона; и
- канала и планираних привредних зона

одређује се минимална ширина од 10m и то увек у оквиру привредних зона.

2.1.3. ВОДНО ЗЕМЉИШТЕ

Водно земљиште у зони обала водотокова дефинисано је положајем регулационе линије насипа или обалоутврде за регулисане делове корита, односно границом водног земљишта утврђеном Законом о водама за нерегулисане делове корита.

Водно земљиште дели се према намени на пет зона, у којима се принципи и правила уређења водног земљишта дефинишу према намени површина у појединим зонама

⇒ Уз поједина водна земљиште дозвољена је изградња:

У зони у долини реке Топлице узводно од Прокупља

рекултивација и уређење простора, који је сада неуређен и зарастао у жбуње чиме је онемогућен прилаз до водене површине, врши се у складу са поставкама овог ППО: река и земљиште уз њу се може користити за рекреацију, риболов, у складу са условима надлежне водопривредне организације и других надлежних органа;

У зони у долини реке Топлице и њених притока у зони Прокупља

уређује се и гради у складу са просторним и урбанистичким планом, а првенствено је намењена туризму, рекреацији и комуницирању пешачким и бициклистичким саобраћајницама;

У зони у долини реке Топлице низводно од Прокупља и њеној околини (Губа)

река и земљиште уз њу првенствено је намењена рекреацији, риболову, а користи се у складу са условима надлежне водопривредне организације и других надлежних органа; у зони Губе на простору који је коришћен за депоновање отпада - рекултивација простора, а простор се уређује и гради у складу са просторним планом или урбанистичким планом, а;

Долине осталих притока Топлице

простор се уређује у складу са поставкама овог ППО.

Зона уз акумулацију "Бресница"

користи се и уређује у складу са режимима коришћења простора у појединим зонама санитарне заштите;

Зона уз Растовничко језеро

уређује се и гради у складу са просторним и урбанистичким планом, а првенствено је намењена туризму, рекреацији и комуницирању пешачким и бициклистичким саобраћајницама;

Зона уз Бубличко језеро

уређује се и гради у складу са просторним и урбанистичким планом, а првенствено је намењена туризму, рекреацији и комуницирању пешачким и бициклистичким саобраћајницама;

⇒ Уз сва водна земљиште дозвољена је:

- изградња објеката у функцији водопривреде, одржавања водотока и пловних путева, речног саобраћаја,
- изградња објеката миниакумулација
- изградња објеката рибњака
- изградња објеката система за пречишћавање отпадних вода
- изградња објеката за експлоатацију речног материјала,
- изградња објеката туризма и рекреације, пратећих објеката (шанк-барова, просторија за пресвлачење), дрвених сојеница и надстрешница, објеката партерног уређења (спортских терени, опрема, мобилијар, плажа и сл.) према решењима плана.

- изградња објеката инфраструктуре и саобраћајница
- формирање заштитног зеленог приобалног појаса, у функцији заштите приобалних зона од ерозије земљишта

За све објекте чија се изградња дозвољава важе следећа правила грађења:

- Изградња дуж водотокова подлеже условима надлежне водопривреде.
- Изградња је могућа уз услов да се објекти граде у зони изван дејства стогодишње велике воде и ван захвата поплавних таласа
- није дозвољена изградња над резервоарима подземне воде и друге воде за пиће.
- изградња објеката миниакумулација могућа је у складу са условима надлежне водопривреде и важећим прописима.
- Објекти за туристичко-рекреативне сврхе, комерцијални и угоститељски могу бити максималне површине 400m², максималне спратности П+1+Пк. Пратећи објекти (шанк-барови, одморишта, просторије за опрему и сл.) могу бити површине до 40m², максималне спратности П+Пк.
- По потреби и у складу са условима надлежне водопривреде дозвољава се формирање заштитног зеленог приобалног појаса, у функцији заштите приобалних зона од ерозије земљишта

За објекте инфраструктуре и саобраћајнице
у складу са просторним или урбанистичким планом

Посебне напомене, принципи и правила за градњу малих ХЕ,и уређење и коришћење слива:

Постојећи законски оквир који се непосредно односи на припрему и изградњу МХЕ чине прописи из подручја енергетике, водопривреде, уређења простора и изградње објеката, заштите животне средине, имовинско правних односа и приватног улагања у јавни сектор.

Објекти и постројења МХЕ, водови тог електроенергетског система као и електроенергетски објекти потрошача из система МХЕ морају се градити, користити и одржавати у складу са законом и не смеју својим радом угрожавати људе и околину.

Електране морају задовољити захтеве прописане кодексима мреже и дистрибуције, тржишта и других прописа, као и правних захтева.

За дефинисање услова оптималног хидроенергетског коришћења вода слива река - концесионог подручја, доминантни су просторна, еколошка и економска ограничења, односно хидролошке, хидрографске, морфолошке и геолошке карактеристике слива, насеља, привредни капацитети и саобраћајна инфраструктура, власничка структура земљишта и могућност решавања имовинско-правних односа, те раније стечена права у погледу коришћења вода.

У зависности од коначне величине малих хидроцентрала и неопходних структура за повезивање ових локација са дистрибутивном мрежом и приступачности путева, све одговарајуће реке треба размотрити као потенцијалне локације, изузев река које су заштићене националним законом или међународним споразумима.

Одговарајуће локације за изградњу малих хидроелектрана (МХЕ – капацитета ≤10 MW), уколико за одређене сливове нису урађена хидролошка мерења и прорачуни енергетских ефеката, дефинисаће се и у складу са смерницама Просторног плана Србије и других просторних планова вишег реда, Водопривредне основе Србије, одговарајућих стратегија и планова за изградњу МХЕ и овог ППО.

Објекти и уређаји за коришћење водних снага морају се планирати, пројектовати и градити на начин који:

- ☐ омогућава враћање воде истог квалитета после искоришћене енергије у водоток или друге површинске воде;
- ☐ не умањује постојећи обим и не спречава коришћење воде за водоснабдевање, наводњавање и друге намене, у складу са законом;

□ не умањује степен заштите и не отежава спровођење мера заштите од штетног дејства вода;

□ не погоршава услове санитарне заштите и не утиче негативно на еколошки статус вода и стање животне средине.

Неопходно је да грађевински објекти буду изведени на такав начин да је у било којем тренутку немогуће исушивање корита водотока, односно да је у сваком моменту осигуран еколошки прихватљиви протицај.

Како би заштита била што потпунија, неопходно је да се осигура минимални ниво водостаја (10% од средњег протицаја на профилу водозахвата) који осигурава нормални живот флоре и фауне; а такође је важно и минимизирање утицаја на речни екосистем као и одржање биоразноврсности.

Нужно је дефинисање нултог стања животне средине на локацији пре градње потенцијалне МХЕ и успостављање система мониторинга за праћење ефеката услед градње и рада погона МХЕ.

У случају градње већег броја малих хидроелектрана на истом водотоку, треба испитати њихов кумулативни утицај на животну средину.

Приликом планирања и пројектовања, настојати за што бољим обликовањем објеката и уклапањем у околни простор, уз давање предности техничким решењима која мање задиру у пејзаж.

Обликовање хидроенергетских објеката не би смело бити униформно, него треба при томе сваком објекту дати ноту индивидуалности. Најквалитетнија архитектонска решења могу се добити на јавном конкурс.

У најосетљивијем окружењу треба проверити могућност каблирања далековода од објекта МХЕ до трафостанице.

Уколико се предвиђа адаптација старих млинова и воденица у мале хидроелектране, она мора да се реализује у складу са конзерваторским условима надлежних институција.

Приликом сваког захвата у близини неког споменика културне баштине, инвеститор се условљава осигурањем археолошког надзора над радовима ископавања.

Објекти у склопу МХЕ морају бити пројектовани у складу са идејним решењем, утврђеним урбанистичко-техничким и другим условима, прописима о техничким нормативима и стандардима те правилима струке.

Идејно решење подразумева основно просторно, функционално, техничко и енергетско решење са прорачуном висине средстава потребних за грађење мале хидроелектране.

Идејно решење треба да садржи све елементе и показатеље који су неопходни за даљу разраду техничке документације и одређивање услова којих се треба придржавати приликом израде ове документације и изградње а нарочито се приликом израде идејног и главног пројекта, односно у току реализације морају уважити мере енергетске ефикасности за пројектовање објеката МХЕ. Критеријуме енергетске ефикасности треба уважити и приликом избора опреме постројења, а касније и приликом коришћења и одржавања објеката МХЕ.

Кроз динамику изградње могуће је остварити повољне ефекте уколико се сви сегменти пројекта малих хидроелектрана реализују истовремено или са малим фазним помаком.

За део водотока у захвату овог плана постоје расположиве подлоге и остварени обим снимања и мерења који су довољно поуздани да се сагледа природни потенцијал, оцене услови и ефекти његовог коришћења, па у току даљег развоја пројекта нису могућа нека изненађења која би компромитовала усвојену концепцију и разматрана решења.

Мора се обезбедити да се према показатељима ефикасности може закључити да се ради о пројектима чија економичност изградње није упитна и да сва разматрана постројења заслужују да се у наставку детаљније изучавају и разрађују.

Ценећи значај што тачнијег утврђивања величине протицаја на профилима водозахвата МХЕ, са планираним хидролошким мерњима у сливу треба наставити у складу са Програмом надлежног Министарства.

За оне водотоке и сливове, тј. подручја без адекватних хидролошких мерења и енергетских процена, надлежно Министарство ће у складу са својим програмима предузети даље активности и проценити начин даље реализације предметних локација.

2.1.4. ОСТАЛЕ НАМЕНЕ ЗЕМЉИШТА

Земљиште у ловним подручјима

Правила коришћења, уређења и заштите ловишта подразумевају:

- санитарни лов у циљу очувања оптималне бројности животиња и спречавања заразних болести;
- забрану свих делатности које мењају услове станишта;
- заштиту ретких и проређених врста дивљачи;
- гајење главних гајених врста дивљачи (јелен обичан, срна, дивља свиња и фазан) и споредних врста дивљачи на "природан" начин за отворена ловишта, до постизања економског капацитета;
- заштиту дивљачи од болести, предатора, криволова и елементраних непогода (поплава);
- уређивање ловишта изградњом ловно-техничких објеката, ловних објеката, одржавање просека, ловних путева и комуникација у ловишту.

У ловиштима предвидети и:

- изградњу ловно-техничких објеката у зависности од бројног стања дивљачи, а градити их од природних материјала и уклопити у природни амбијент ловишта;
- ограђивање делова ловишта ради интензивног гајења и заштите и лова дивљачи;
- изградњу ловно - производних објеката; и
- подизање ремиза на оним местима у ловишту где нема природних површина које могу да пруже заштиту дивљачи.

За изградњу објеката важе следећа правила:

- ⇒ Изградња објеката за потребе ловне привреде – узгајалишта, хранилишта и др. мора бити заснована на плановима уређења простора, на водопривредним условима, шумско-привредним основама и др.
- ⇒ Објекти ловне привреде морају бити прилагођени пејсажу прикладних димензија, најмање могуће спратности, грађених од природних материјала и др.

Земљиште у риболовним подручјима

Уређивање подручја риболова подразумева:

- организовање чуварске службе;
- уређење риболовних места; и
- уређење приступа реци / језеру.

Објекти – риболовне платформе су дрвене, максимално визуелно уклопљене у пејзаж.

Земљиште у зонама експлоатације минералних сировина

- ⇒ У зонама налазишта минералних сировина дозвољава се изградња само објеката у вези са експлоатацијом сировина сходно законима који регулишу материју рударске производње и заштите простора.
- ⇒ Коришћење рудних земљишта обавља се према студијама и плановима просторног развоја и мера заштите животне средине, примерених врсти и карактеру експлоатације, а којима обавезно мора бити и предвиђена рекултивација ових простора по завршетку периода експлоатације.

ВИКЕНД НАСЕЉА

Викенд насеља су зоне на којима се дозвољава изградња приватних објеката за одмор. Објекти у тим насељима су на појединачним парцелама са појединачним регулационим и грађевинским линијама, као и са дефинисаним условима грађења. Планом се могу дефинисати као објекти у низу или у прекинутом низу. У првом случају додирују обе бочне линије грађевинске парцеле, а у другом - само једна бочна линија грађевинске парцеле;

Изградња викенд објеката у планинској зони изван сеоских насеља није дозвољена на подручју планина Радан, Пасјача, Видојевица и Јастребац, а у јужном делу Општине, на делу планине Радан, на којој се налази и будуће заштићено природно добро – Предео изузетних одлика «Радан», за које је у поступку доношење Уредбе о заштити, свака изградња је дозвољена само у складу са посебним условима надлежног Завода за заштиту природе.

2.2. ПРАВИЛА ЗА ИЗГРАДЊУ ОБЈЕКТА НА ГРАЂЕВИНСКОМ ЗЕМЉИШТУ

2.2.1. ОПШТА ПРАВИЛА ЗА ОБЈЕКТЕ У НАСЕЉИМА

Правила грађења и регулације примењују се на све планом предвиђене зоне и типове градње и утврђују опште услове парцелације, регулације и изградње насеља и објеката:

- за просторе за које није предвиђена израда урбанистичког плана,
- за просторе за које важећи урбанистички план не садржи довољно елемената на основу којих је могуће издати Локацијску и Грађевинску дозволу,
- као и за оне просторе за које је израда плана предвиђена али је у периоду док се урбанистички план (са елементима на основу којих је могуће издати локацијску дозволу ради добијања грађевинске дозволе) не донесе, потребно имати елементе на основу којих се може обављати уређивање и грађење земљишта и објеката на територији општине Прокупље за све објекте за које одобрење за изградњу издаје општина.

Правила у овом ППО могу послужити као оријентација при изради урбанистичких планова, првенствено за насеља (или њихове делове) за која је приоритетима овог ППО предвиђена израда урбанистичког плана (планина Радан, Пасјача, Видојевица и Јастребац)

Правила грађења и уређења за град Прокупље утврђују се Планом генералне регулације.

2.2.1.1. Правила урбанистичке регулације

Правила урбанистичке регулације представљају скуп међусобно зависних правила и елемената за образовање и уређење грађевинских парцела, утврђивање регулационе и грађевинске линије, међусобног положаја, висине и спољног изгледа објеката, као и других правила потребних за формирање локацијске дозволе.

Регулација се утврђује системом елемената и то :

- системом урбанистичких показатеља (степен искоришћености, степен изграђености),
- урбанистичком мрежом линија (регулациона линија, грађевинска линија, осовинска линија саобраћајнице, гранична линија зоне),
- системом урбанистичких односа који регулишу правила уређења простора и изградње (дозвољена градња, постављање објекта, удаљеност објекта, висина објекта, постављање оградe, паркирање, гаражирање и др).

➤ **Урбанистички показатељи**

Степен изграђености - ИИ (однос између бруто развијене изграђене површине свих надземних етажа корисног простора и површине парцеле) примењује се за нове објекте до највећих дозвољених вредности по зонама изградње:

1.	зоне кућа за одмор	0,3
2.	сеоске зоне	0,6
3.	зоне ретке насељености и породичне изградње	1,0
4.	опште стамбене зоне у насељима средњих густина	1,6
5.	мешовите зоне	2,1
6.	индустријске зоне	2,2
7.	градске стамбене и опште зоне већих густина	2,4
8.	зоне реконструкције и урбане обнове	3,2
9.	централне урбане и пословне зоне	4,2

Степен заузетости земљишта - ИЗ (однос између бруто површине под објектом и површине грађевинске парцеле помножен бројем 100) примењују се за нове објекте до највећих дозвољених вредности по зонама изградње:

1.	зоне кућа за одмор	20
2.	сеоске зоне	30
3.	зоне ретке насељености и породичне изградње	40
4.	опште стамбене зоне у насељима средњих густина	50
5.	мешовите зоне	60
6.	индустријске зоне	70
7.	градске стамбене и опште зоне већих густина	70
8.	зоне реконструкције и урбане обнове	80
9.	централне урбане и пословне зоне	90

Површина помоћних објеката се не обрачунава у урбанистичке показатеље по зонама из ових правила, с тим да под помоћним објектима не може бити више од 10% површине парцеле.

➤ **Урбанистичка мрежа линија**

Растојање између регулационих линија (ширина појаса регулације) утврђује се урбанистичким плановима за нове и изграђене урбанистичке блокове (насеља) у зависности од функције и ранга саобраћајница, односно инфраструктуре. Дефинише се као хоризонтална, вертикална, надземна и подземна регулација. Уколико важећим планом није утврђена ширина појаса регулације (растојање између регулационих линија) у изграђеном и новом урбанистичком блоку у насељу, не може бити мања од следећих вредности:

- а) стамбене улице 5,00-8,00 у изграђеном, а 9,5-12,00 у новом урбан.блоку
- б) сабирне улице 8,00-10,00 у изграђеном, а 9,5-12,00 у новом урбан.блоку
- в) пешачке стазе 1,50
- г) колски прилази 5,00
- д) прилази до парцела 2,50
- ђ) саобраћајнице у сеоском насељу 10,00

Регулациона линија и осовине нових саобраћајница утврђује се у односу на постојећу регулацију и парцелацију и постојеће трасе саобраћајница, а према захтеваној функционалности саобраћајне мреже. Услови за изградњу саобраћајница дефинисани су правилима за изградњу саобраћајница и локалних путева.

Мрежа инфраструктуре (примарна и секундарна) поставља се у појасу регулације. Појас регулације у градском простору користи се и за постављање јавног зеленила (дрвореди и паркови).

Грађевинска линија се налази унутар грађевинске парцеле на одређеном растојању од регулационе линије. Грађевинска и регулациона линија се могу поклапати.

Грађевински објект се поставља предњом фасадом на грађевинску линију или се налази унутар простора одређеног грађевинским линијама.

За надземне и подземне грађевинске објекте који се граде у зони од општег интереса (пешачки прелази, подземни пролази, јавне гараже и сл.) грађевинске линије (надземне и подземне) утврђују се у појасу регулације.

➤ Правила изградње објекта

На истој парцели се може градити више објекта с тим да заједно остану у границама дозвољених урбанистичких показатеља, као и помоћни објекти и гараже:

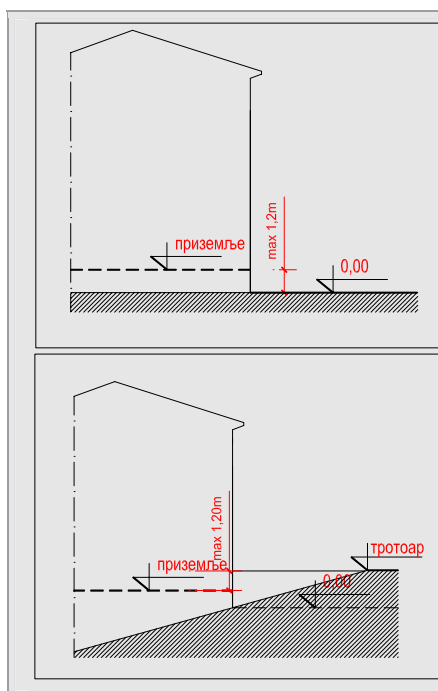
Начин постављања, односно начин изградње грађевинског објекта на грађевинској парцели може бити:

- у непрекинутом низу, када објект на парцели додирује обе бочне линије грађевинске парцеле.
- У прекинутом низу, када објект додирује само једну бочну линију грађевинске парцеле.
- Као слободностојећи, када објект не додирује ни једну линију грађевинске парцеле,
- Као полуатријумски, када додирује три линије грађевинске парцеле.

Висина објекта је растојање од нулте коте објекта до слемена (за објекте са косим кровом) односно до венца (за објекте са равним кровом). Нулта (апсолутна) кота објекта је тачка пресека линије терена и вертикалне осе објекта. Одређује се на основу карактеристичног попречног профила (нивелета саобраћајнице), а у зависности од карактеристика терена локације.

1. на релативно равном терену - растојање од нулте коте до коте слемена (за објекте са косим кровом), односно венца (за објекте са равним кровом);
2. на стрмом терену са нагибом према улици (навише), кад је растојање од нулте коте до коте нивелете јавног или приступног пута мање или једнако 2,00m - растојање од нулте коте до коте слемена, односно венца;
3. на стрмом терену са нагибом према улици (навише), кад је растојање од нулте коте до коте нивелете јавног или приступног пута веће од 2,00m - растојање од коте нивелете јавног пута до коте слемена (венца) умањено за разлику висине преко 2,00m;
4. на стрмом терену са нагибом од улице (наниже), кад је нулта кота објекта нижа од коте јавног или приступног пута - растојање од коте нивелете пута до коте слемена (венца);
5. на стрмом терену са нагибом који прати нагиб саобраћајнице висина објекта утврђује се Локацијском дозволом применом претходних тачака.

Кота приземља објекта одређује се у односу на коту нивелете јавног или приступног пута, односно према нултој коти објекта и то:

слика 2

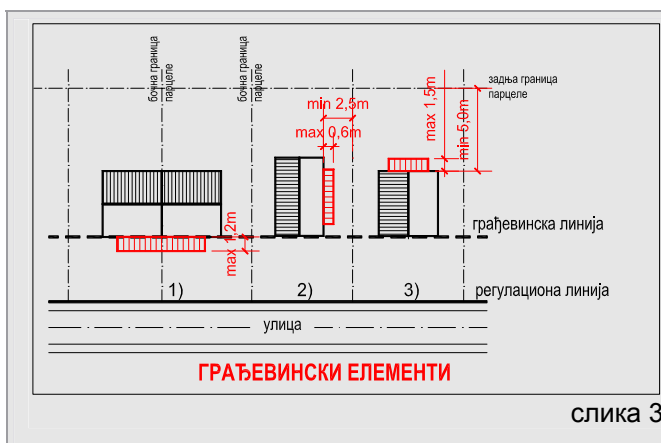
- кота приземља нових објеката на равном терену не може бити нижа од коте нивелете јавног или приступног пута;
- кота приземља може бити највише 1,20m виша од нулте коте;
- за објекте на стрмом терену са нагибом од улице (наниже), када је нулта кота нижа од коте нивелете јавног пута, кота приземља може бити највише 1,20m нижа од коте нивелете јавног пута;
- за објекте на стрмом терену са нагибом који прати нагиб саобраћајнице кота приземља објекта одређује се применом одговарајућих тачака овог члана;
- за објекте који у приземљу имају нестамбену намену кота приземља може бити максимално 0,20m виша од коте тротоара (денивелација до 1,20m савладава се унутар објекта).

Делови објекта са испадима већим од 1,50 метара не могу прелазити грађевинску, односно регулациону линију више од 1,2 метара и то на делу објекта вишем од 3,00 метара. У таквим случајевима хоризонтална пројекција испода поставља се на грађевинску, односно регулациону линију.

Грађевински елементи на нивоу приземља могу прећи грађевинску, односно регулациону линију (рачунајући од основног габарита објекта до хоризонталне пројекције испода) и то:

- излози локала, највише 0,30 метара по целој висини, када најмања ширина тротоара износи 3,00 метара. Испод те ширине тротоара није дозвољена изградња испода излога локала у приземљу.
- Излози локала за највише 0,90 метара по целој висини у пешачким зонама.
- Транспарентне, браварске конзолне надстрешнице(по целој ширини објекта) и сл. које се налазе на висини већој од 2,50 метара, а у зони су приземне етажне, могу прећи грађевинску, односно регулациону линију од 2,00метара.
- Платнене надстрешнице са масивном браварском конструкцијом највише до 1,00метра од спољне ивице тротоара на висини већој од 2,50 метара.
У пешачким зонама према конкретним условима локације.
- конзолне рекламе за највише 1,20 метара на висини већој од 3,00 метара.

Грађевински елементи на нивоу првог спрата (еркери, дократи, балкони, улазне надстрешнице, са и без стубова, надстрешница и сл.) могу да пређу грађевинску, односно регулациону линију (рачунајући од основног габарита објекта до хоризонталне пројекције испода) и то:

слика 3

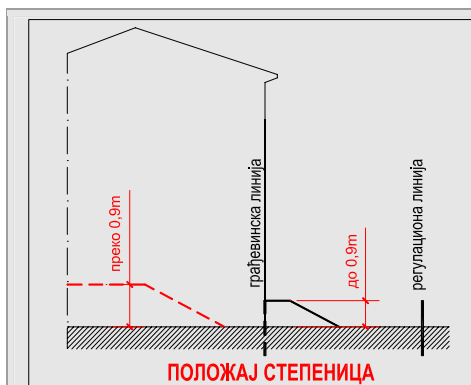
- на делу предњег дворишта према улици одступање од грађевинске линије до хоризонталне пројекције грађевинског елемента износи 1,50 метара уз услов да укупна површина грађевинских елемената не може прећи 50% уличне фасаде изнад приземља. Уколико се грађевинска линија и регулациона поклапају максимално одступање грађевинских елемената на спрату износи 1,20 метара

- на делу бочног дворишта претежно јужне оријентације (најмањег растојања од 2,50м) грађевински елементи могу прећи основни габарит објекта до хоризонталне пројекције испода 0,60м. уз услов да укупна површина грађевинских елемената не може прећи 30% бочне фасаде изнад приземља.
- на делу бочног дворишта претежно северне оријентације (најмањег растојања од 1,50м) грађевински елементи могу прећи основни габарит објекта до хоризонталне пројекције испода 0,60м. уз услов да укупна површина грађевинских елемената не може прећи 30% бочне фасаде изнад приземља.

Спољне степенице се постављају на следећи начин:

Отворене спољне степенице могу се постављати на објекат (предњи део) ако је грађевинска линија 2 метра увучена у доносу на регулациону и ако савлађују висину од 0,90 метара.

Ако се грађевинска линија поклапа са регулационом, спољне степенице се не могу постављати.

слика 4

- Отворене спољне степенице које савлађују висину већу од 0,90м, постављају се на грађевинску линију односно улазе габарит објекта за висину изнад 0,90м
- Подести на делу предњег дворишта могу прећи грађевинску линију до 1,20м ширине не рачунајући степенишне кракове који могу бити постављени на чело и блок подеста.

- Степениште и подести не могу прећи означену регулациону линију.
- Степенице које се постављају на бочни или задњи део објекта не могу ометати пролаз и друге функције дворишта.

Грађевински елементи испод коте тротоара – подрумске етаже могу прећи грађевинску односно регулациону линију, рачунајући од основног габарита објекта до хоризонталне пројекције испода и то:

- Стопе темеља и подрумских зидова за 0,15м дубине од 2,60м испод површине тротоара, испод те дубине стопе темеља могу прелазити регулациону линију до 0,50м
- Стопе темеља не могу прелазити границусуседне парцеле (осим уз сагласност суседа).
- Шахте подрумских просторија до нивоа коте тротоара, могу прећи грађевинску, односно регулациону линију за највише 1,0м.

Код косих кровова суседних објеката који се додирују обезбедити да се вода са крова једног крова не слива на други објекат.

Висина надзидка стамбене поткровне етаже износи највише 1,80 метара, рачунајући од коте пода поткровне етаже до тачке прелома кровне косине. За израчунавање површина и запремине поткровне етаже користи се ЈУС У. Ц2.100.

Спољни изглед објекта, примењени материјал, облик крова, примењене боје и други елементи објекта решити тако да се обезбеди хармоничност урбане целине и корекције објеката у односу на локалне особине места (локални материјали, традиционални детаљи и сл.). Спољни изглед објекта у урбанистичкој целини која има посебну историјску и културну вредност, усклађује се према добијеним конзерваторским условима од надлежне службе заштите.

Правила за слободне и зелене површине на парцели

Минимални проценат зелених површина и специфичности уређења слободних површина парцеле дефинисани су појединачно за сваку намену и типологију градње.

Правила за постојеће објекте

Постојећи објекти, чији су параметри (индекс изграђености, степен заузетости парцеле, спратност) већи од параметара датих овим Планом, задржавају постојеће параметре без могућности увећавања (доградње, надградње и сл.).

У случају замене објекта новим, поштовати све параметре и условљености дефинисане овим Планом. Ово правило важи и за постојеће објекте који не испуњавају друге услове овог Плана (удаљења од граница парцеле, удаљења од суседних објеката и др.).

За изграђене објекте чија су међусобна удаљења и растојања од граница парцеле мања од вредности утврђених овим правилима за све типологије, у случају реконструкције, на странама ка суседу није дозвољено постављати отворе стамбених просторија.

Уколико је постојећи објекат мањи од могућег планираног на основу урбанистичких параметара датих овим Планом, могућа је доградња, односно надградња, уколико се може обезбедити потребан број паркинг-гаражних места на парцели, уз поштовање следећих услова:

- доградња може бити извршена у виду анекса, односно у приземљу или другим деловима и етажама објекта, у складу са правилима овог Плана;
- дограђивање се мора изводити тако да се не наруши однос према суседним објектима, тј. обавезно је поштовати правила о позиционирању објеката на парцели;
- дограђени део објекта мора бити у складу са постојећим елементима објекта, у истој, односно усклађеној материјализацији и композицији;
- надградња нових етажа постојћих објеката могућа је у оквиру Планом дозвољених висина;
- код надзиђивања постојећих етажа поштовати правила везана за упуштање делова објекта (балкони, терасе, настрешнице и сл.) ван грађевинске линије, а у случају да постојећа грађевинска линија превазилази максималну дефинисану линију грађења није дозвољено упуштање делова објекта;
- надзидани део објекта мора бити изведен у складу са постојећим делом зграде (прозорски отвори, балкони и терасе морају бити постављени у складу са постојећим отворима, балконима, терасама и др.);

Ограђивање грађевинских парцела

Грађевинске парцеле се ограђују осим ако то није другачије одређено урбанистичким планом:

- Парцеле се ограђују зиданом оградом до висине од 0,90м (рачунајући од котетротоара) или транспарентном оградом до висине од 1,40м
- За грађевинске парцеле чија је кота нивелете виша од 0,90м од суседне висине подзида (или шкарпе) одредиће надлежни орган општине.
- Парцеле чија је кота нивелета виша од 0,90 m од суседне, могу се ограђивати транспарентном оградом до висине од 1,40 m која се може постављати на подзид чију висину одређује надлежни општински орган.

- Зидана и друге врсте ограда постављају се на регулациону линију према протоколу регулације уз сагласност суседа, и то тако да ограда, стубови оgrade и капије буду на грађевинској парцели која се оградајује,
- Оgrade између суседних грађевинских парцела уколико се оградајује треба да буду зелене – жива ограда која се сади у осовини границе грађевинске парцеле или транспарентне оgrade до 1,40 метара које се постављају према катастарском плану и операту и то тако да стубови оgrade буде на земљишту власника оgrade. Изузетно, оgrade међу суседима могу бити пуне зидане до висине 1.40m, уз сагласност суседа, тако да стубови оgrade буду на земљишту власника оgrade.
- Оgrade објеката на углу не могу бити више од 0,90 метара рачунајући од коте тротоара, због заштите визуелне предности раскрснице ,
- Врата и капије на уличној огради не могу се отворати изван регулационе линије,
- Парцеле у сеоском насељу се оградајују на начин на како је то изложено у претходним ставовима. Унутар парцеле преградајују се функционалне целине (стамбени део, економски део, економски приступ, стамбени приступ и окућница). Висина оgrade унутар парцеле не може бити већа од спољне оgrade ,
- Парцеле за вишепородичне стамбене објекте се по правилу не оградајују.
- Оgrade на грађевинским парцелама на којима се налазе објекти који представљају непосредну опасност по живот људи, оградајују се на начин како то одреди надлежни орган,
- Оgrade на грађевинским парцелама на којима се налазе објекти који представљају непосредну опасност по живот људи, оградајују се на начин како то одреди надлежни орган,
- Оgrade на грађевинским парцелама специјалне намене, оградајују се на начин како то одреди надлежни орган,
- Оgrade на грађевинским парцелама на којима се налазе индустријски и други радни и пословни објекти, могу бити оградене зиданом оградом висине до 2,20 метара,
- За затечене оgrade које одступају од наведених правила грађевинска инспекција може издати налог за уклањање у циљу заштите општег интереса (безбедност, естетски изглед, хигијена насеља и сл.)

Одводњавање површинских вода са грађевинске парцеле вршити слободним падом према риголама, односно према улици, са најмањим падом од 1,5%. Површинске и друге отпадне воде из економског дворишта одводе се регулисано до ђубришне јаме, обавезно у случају када се економско двориште налази уз јавни пут. Површинске воде са једне грађевинске парцеле не могу се усмеравати према другој парцели,

Насипање терена не сме угрозити објекте на суседним парцелама, а одвођење површинских вода мора бити контролисано а ако постоји потреба за тим на парцели изградити и упојни бунар.

За **паркирање возила** за сопствене потребе власници обезбеђују простор на сопственој парцели изван површине јавног пута.

2.2.2. ПОСЕБНА ПРАВИЛА ЗА ОБЈЕКТЕ

Ова правила примењују се само у одређеним зонама и целинама одређеним планом и то за зоне кућа за одмор, сеоске зоне, зоне ретке насељености и породичне изградње, опште стамбене зоне у насељима средњих густина, мешовите зоне и комплексе, индустријске зоне и остала посебна подручја.

По правилу је се за градске стамбене и опште зоне већих густина, зоне реконструкције и урбане обнове и централне урбане и пословне зоне предвиђена израда урбанистичког плана, којим ће се одредити правила градње и регулације. До њиховог доношења за њих ће се примењивати правила градње и регулације одређена за мешовите зоне.

Правила градње и регулације за сеоске зоне

У селима општине Прокупље до 800 m н.в., могу се градити смештајни капацитети, било као јединствени објекти, који могу имати смештајне капаците, а повољније као објекти павиљонског типа или бунгалови – апартманска насеља, категорисани са 1, 2 или 3 звезде - максималне спратности П+2 са подземним етажама

**ПРАВИЛА ЗА ОРГАНИЗАЦИЈУ
СЕОСКОГ ДВОРИШТА**

слика 5

- У оквиру рубних зона грађевинских реона и селима може се организовати пољопривредно домаћинство и то са стамбеним и економским двориштем на парцели.
- Оријентациони показатељи и правила градње за овај тип изграђености се у том случају примењују на стамбено двориште.
- Дозвољена је организација пољопривредне производње на нивоу окућнице са садржајима повртарства и воћарства.

- Стамбено двориште садржи: објекте за становање и помоћне објекте уз стамбени објекат (летња кухиња, гаража, остава, надстрешница, септичке јаме, бунари, ограде и слично).
- Економско двориште садржи економске и помоћне објекте.
- Економски објекти су: објекти за смештај стоке (сточне стаје - живинарници, свињци, говедарници, овчарници, козарници) испусти за стоку, ђубришне јаме – ђубришта, пољски клозети и сл.
- Помоћни објекти уз економске објекте су објекти за складиштење пољопривредних производа: пушнице, сушнице, кош, амбар, магацин хране и објекти намењени исхрани стоке и сл., као и гараже или надстрешнице за пољопривредну механизацију, машине и возила, нето површине веће од 30,00m².

Растојање грађевинске од регулационе линије за породични стамбени објекат сеоског типа, одређује се урбанистичким планом. Уколико то није одређено планом, растојање износи:

- за нови слободностојећи објекат, за нови објекат у прекинутом низу, као и за нови стамбени објекат у непрекидном низу, најмање 5,0 метара
- за изграђене стамбене објекте растојање од регулационе линије утврђује се на основу позиција већине већ изграђених објеката (преко 50%), с тим да се за нове стамбене објекте то растојање може другачије одредити кроз локацијску дозволу
- за стамбене објекте који имају индиректну везу са јавним путем, преко приватног пролаза, растојање од регулационе линије одређује се Локацијском дозволом .

Минимална међусобна удаљеност сеоских стамбених објеката износи:

- за приземне слободностојеће стамбене објекте износи најмање 4,0 метара
- за спратне сеоске објекте износи најмање 6,0 метара
- за спратне објекте на грађевинским парцелама на којима чија је ширина фронта парцеле већа од 15,00 метара важе правила из става 1. и 2.
- за објекте на грађевинским парцелама чија је ширина фронта парцеле мања од 15,0 метара износи најмање 4,0 метара.
- за изграђене сеоске објекте чије удаљење износи мање од 3,0 метара, не могу на тој страни имати отворе стамбених просторија,

- за изграђене објекте који имају индиректну везу са јавним путем, преко приватног пролаза, удаљење од суседних објеката утврђује се Локацијском дозволом према типу изградње и уз примену одговарајућих најмањих удаљења из овог правила.

Најмање дозвољено растојање основног габарита (без испада) стамбеног објекта и линије суседне грађевинске парцеле износи:

- за стамбене нове слободностојеће објекте на делу бочног дворишта износи најмање 2,00 метара (на делу дворишта претежно северне оријентације),
- за двојне стамбене објекте најмање 3,0 метра
- за стамбене објекте у прекинутом низу, најмање 2,0 метра,
- за изграђене стамбене објекте чије је растојање до границе грађевинске парцеле мање од утврђених вредности предходних ставова, објекти не могу на тој страни имати отворе стамбених просторија,
- за стамбене објекте који имају индиректну везу са јавним путем, преко приватног пролаза, растојање од границе грађевинске парцеле, утврђује се Локацијском дозволом према типу изградње и уз примену одговарајућих најмањих удаљења из овог правила.

Нови објекат се може градити на растојању мањем од дозвољеног уз претходно прибављену сагласност власника односно корисника суседне парцеле. У том случају, на калканском зиду новог објекта забрањени су било какви наспрамни отвори.

Међусобна удаљеност објеката износи:

- од стамбеног објекта до сточне стаје, најмање 15,0 метара,
- од стамбеног објекта до ђубришта и пољског клозета (ако постоји), најмање 20,0-25,0 метара, уз обавезу да је стамбени објекат на вишој коти,
- живи извор воде на парцели мора бити на вишој коти од ђубришта и пољског клозета, а најмање растојање износи 20,0-25,0 метара,
- септичка јама може бити удаљена од међе најмање 2 метра, а од суседног стамбеног објекта најмање 5 метара,
- друга међусобна растојања економских и помоћних објеката зависе од облика организације економског дворишта, уз услов да прљави објекти буду оријентисани тако да доминантни ветрови дувају од чистих објеката.

Локацијском дозволом утврђује се позиција економских и помоћних објеката у односу на грађевинску линију уз примену најмањих дозвољених растојања у овим правилима.

Постављање економских објеката у односу на границу суседне парцеле утврђује се под следећим условима:

- када се економски објекти и економско двориште суседних парцела, непосредно додирују, растојања за нове помоћне и економске објекте износи најмање 1,50 метара.
- Када се економско двориште једне парцеле непосредно наслања на стамбено двориште друге парцеле (за нове објекте), примењују се правила о међусобној удаљености објеката.

Постављање објеката у односу на нагиб терена утврђује се под следећим условима:

- на парцели са нагибом терена од јавног пута (наниже) за нову изградњу, стамбено двориште се поставља на вишој коти уз јавни пут. Најмања ширина приступног економског пута на парцели износи 4,0 метара. Економско двориште се поставља иза стамбеног дворишта (наниже).
- на парцели са нагибом терена према јавном путу (навише), за нову изградњу, стамбено двориште поставља се на највишој коти. Најмања ширина приступног засебног стамбеног пута је 2,50 метара, а економског улаза у економско двориште најмање 4,0 метара. Економско двориште у том случају може бити уз јавни пут, а економски објекти на грађевинској линији. Одстојање од грађевинске до регулационе линије утврђује се применом правила регулације увећаним за најмање 3,0 метра обавезног зеленог простора.

Правила градње и регулације за зоне ретке насељености и породичне изградње

Породични стамбени објекти су објекти намењени за становање или за становање са пословањем или делатностима. Индивидуални (породични) стамбени објекти могу имати пословни простор, првенствено у приземљу објекта.

Однос становања и делатности у стамбеном објекту одређује се тако да површина за делатности у стамбеном породичном објекту износи до 40% укупне бруто површине. Дозвољене делатности су оне које су еколошки и функционално примерене зони становања.

На парцелама породичног становања могу бити заступљене и друге компатибилне намене: трговина, пословање, производња, услуге и др., које се претежно развијају у приземљима објекта. У зонама породичног становања дозвољене су делатности које не угрожавају основну намену – становање као и животну средину.

Минимално растојање грађевинске од регулационе линије, према типу изградње износи 3,0 метра. За зоне изграђених објеката растојање грађевинске од регулационе линије утврђује се на основу позиција већине већ изграђених објеката (преко 50 %) с тим да се за нове објекте то растојање може другачије одредити Локацијском дозволом, осим у случајевима када изграђени објекти нису сметња другом општем интересу.

За објекат који има индиректну везу са јавним путем, преко приватног пролаза, растојање грађевинске од регулационе линије одређује се Локацијском дозволом .

Изграђени стамбени објекти чија међусобна удаљеност износи мање од 3,0 метара, у случају доградње, надградње и реконструкције не могу на тој страни имати отворе стамбених просторија, За објекат који има индиректну везу са јавним путем, преко приватног пролаза, удаљења од суседних објеката утврђује се Локацијском дозволом према типу изградње и уз примену одговарајућих минималних удаљења из овог правила,

Најмање дозвољено растојање основног габарита (без испада) објекта и линије суседне грађевинске парцеле (осим објекта у непрекинутом низу) на делу бочног дворишта претежно северне оријентације, износи 1,50метара, односно на делу бочног дворишта претежно јужне оријентације, износи 2,00 метара

За објекат који има индиректну везу са јавним путем, преко приватног пролаза, растојање до границе грађевинске парцеле, утврђује се Локацијском дозволом према типу изградње и уз примену одговарајућих најмањих дозвољених растојања из овог правила.

Нови објекат се може градити на растојању мањем од дозвољеног уз претходно прибављену сагласност власника односно корисника суседне парцеле. У том случају, на калканском зиду новог објекта забрањени су било какви наспрамни отвори.

Највећа дозвољена спратност објекта износи П до П+1+Пк односно П+2 без обзира на тип изградње. Зграде овог типа могу имати подрумске просторије осим у случају када то није дозвољено урбанистичким планом (висок ниво подземних вода и други разлози), односно ако нема сметњи геотехничке и хидротехничке природе.

Највећа дозвољена висина објекта не може прећи 12,0м.

Паркирање возила за потребе објекта свих типова изградње, обезбеђује се на сопственој грађевинској парцели изван површине јавног пута по стандарду паркирања односно гаражирања једно паркинг – гаражно место на један стан.

На једној парцели поред основног објекта може бити изграђен и други стамбени објекат као и помоћни објекти у складу са правилима из ове одлуке.

Ширина приватног пролаза за парцеле које немају директан приступ јавном путу, утврђује се Локацијском дозволом.

Правила градње и регулације за опште стамбене зоне у насељима средњих густина

Вишепородични стамбени објекти су објекти намењени за становање или за становање са пословањем или делатностима, могу садржати делатности у приземљу или на нижим етажама.

Однос становања и делатности у вишепородичном стамбеном објекту одређује се урбанистичким планом. Уколико то није другачије одређено, површина за делатности у стамбеном објекту може бити до 40 % укупне нето површине у централним деловима насеља.

У оквиру вишепородичних објеката, поред доминантне намене становања, могу бити заступљене и друге компатибилне намене: трговина, пословање, услуге и други централни садржаји, најчешће у приземним етажама објеката.

У вишепородичним стамбеним објектима дозвољене су делатности које не угрожавају основну намену – становање као и животну средину: трговина, услужно занатство, угоститељство, туризам, агенцијски послови, лекарске ординације, апотеке, и сл..

Делатности у стамбеном објекту може бити до 50 % укупне нето површине. Дозвољене делатности су оне које су еколошки и функционално примерене зони вишепородичног становања и не могу ни на који начин угрожавати основну функцију објеката намењених за становање.

Растојање грађевинске од регулационе линије за објекте утврђује се према типу планиране односно постојеће изградње и износи најмање 3,0 метара:

Објекти се граде без растојања грађевинске од регулационе линије када се регулациона линија поклапа са грађевинском линијом,

За нови објектат било ког типа изграђености (а не налази се на грађевинској линији која се поклапа са регулационом линијом), код кога се планира гаражирање возила у подземној или приземној етажи са јавног пута, најмање растојање од регулационе до грађевинске линије износи 5,0 метара, За зоне изграђених објектата растојање грађевинске линије новог објекта од регулационе линије утврђује се на основу позиција већине већ изграђених објектата (преко 50 %).

За објекте који имају индиректну везу са јавним путем, преко приватног пролаза, растојање од регулационе линије одређује се локацијском дозволом.

Међусобна удаљеност за слободностојеће објекте на парцели износи најмање 4,0 метара, а за изграђене објекте чије удаљење износи мање не могу на тој страни имати отворе стамбених просторија,

За објекте који имају индиректну везу са јавним путем, преко приватног пролаза, удаљења од суседних објектата утврђују се локацијском дозволом према типу изградње и уз примену одговарајућих минималних удаљења из овог правила,

Минимално растојање основног габарита (без испада) објекта и линије суседне грађевинске парцеле одређује се за слободностојеће објекте, најмање 2,5 метра, а за изграђене објекте чије је растојање до границе грађевинске парцеле мање од утврђених вредности предходних ставова, не могу на тој страни имати отворе стамбених просторија,

За објекте који имају индиректну везу са јавним путем, преко приватног пролаза, растојање од границе грађевинске парцеле утврђује се локацијском дозволом према типу изградње.

Највећа дозвољена спратност објектата може бити П + 3 + Пк до П + 4

Сви објекти могу имати подрумске и суртеренске просторије осим у случају да постоје сметње геотехничких и хидротехничких карактера.

Највећа дозвољена висина објекта не може прећи 22,0 метра.

Паркирање возила за објектата свих типова изградње обезбеђује се на сопственој грађевинској парцели изван површине јавног пута по стандарду паркирања односно гаражирања једно паркинг (гаражно) место на један стан

Изузетно у изграђеном насељу могуће је формирање посебне грађевинске парцеле за изградњу колективне гараже, уколико за то постоје објективни услови.

Грађевинске парцеле за вишепородичну стамбену изградњу се не ограђују. У случају да је то посебно потребно, ограђивање се врши на начин како је то одређено наведеним правилима за ограђивање грађевинских парцела.

Правила градње и регулације за мешовите зоне

СТАМБЕНИ ОБЈЕКТИ

Објекти се граде без растојања **грађевинске од регулационе линије** када се регулациона линија поклапа са грађевинском линијом,

Растојање грађевинске од регулационе линије за објекте утврђује се према типу планиране односно постојеће изградње и износи најмање 3,0 метра:

За зоне изграђених објеката растојање грађевинске линије новог објекта од регулационе линије утврђује се на основу позиција већине већ изграђених објеката (преко 50 %).

Међусобна удаљеност објеката на истој парцели износи најмање 5,0 метара, а за изграђене објекте чије удаљење износи мање од 4,0 метара, не могу на тој страни имати отворе стамбених просторија,

За објекте који имају индиректну везу са јавним путем, преко приватног пролаза, удаљења од суседних објеката утврђују се Локацијском дозволом према типу изградње и уз примену одговарајућих минималних удаљења из овог правила,

Минимално растојање основног габарита (без испада) слободностојећег објекта и линије суседне грађевинске парцеле је најмање 2,0 метра, а за изграђене објекте чије је растојање до границе грађевинске парцеле мање, не могу на тој страни имати отворе стамбених просторија,

Највећа дозвољена спратност објеката може бити П + 4 + Пк

Сви објекти могу имати подрумске и суртеренске просторије осим у случају да постоје сметње геотехничких и хидротехничких карактера.

Највећа дозвољена висина објекта не може прећи 22,0 метара.

Паркирање возила за објеката свих типова изградње обезбеђује се на сопственој грађевинској парцели изван површине јавног пута по стандарду паркирања односно гаражирања једно паркинг (гаражно) место на један стан

Изузетно у изграђеном насељу могуће је формирање посебне грађевинске парцеле за изградњу колективне гараже, уколико за то постоје објективни услови.

Делатности у стамбеном објекту може бити до 60 % укупне нето површине. Дозвољене делатности су оне које су еколошки и функционално примерене зони вишепородичног становања и не могу ни на који начин угрожавати основну функцију објеката намењених за становање.

ПОСЛОВНИ И КОМЕРЦИЈАЛНИ ОБЈЕКТИ У НАСЕЉИМА

За пословне објекте, објекте трговине, занатства, угоститељства и других делатности, еколошки и функционално прихватљивих према свим важећим прописима који регулишу заштиту околине од загађења, осим општих правила градње, важе следећа правила за минималну величину грађевинске парцеле и урбанистички показатељи:

- Минимална површина грађевинске парцеле – 300 м²
- Минимална ширина фронта грађевинске парцеле – 10м.

У већим објектима које се користе за сервисне зоне и паркинг; централни објекат са спортским, комерцијалним, забавним и рекреативним садржајима - максимална спратност је према висини спортске хале, до П+3.

Локацијском дозволом се утврђују правила за објекте и делове објеката нестамбене намене по стамбеним зонама из ових правила, и то за пословне, комерцијалне, услужне, занатске, производне, комуналне објекте, као и друге објекте или делове објеката по врсти и намени, а који нису у супротности са карактером претежне намене и чијом изградњом се не нарушавају услови становања, животна средина, као ни оријентациони параметри конкретног типа изграђености.

ОБЈЕКТИ У ФУНКЦИЈИ ТУРИЗМА

Објекти за смештајне капацитете треба да се граде у складу са архитектуром поднебља – моравски стил, инспирисаном традиционалним градитељством подручја, са природним материјалима и у волуменима који су примерени структури амбијента – морфологији, биљном покривачу и др. Висина објеката не сме да прелази висину дрвећа аутохтоне вегетације.

Грађевинске парцеле са туристичким објектима морају да имају приступ са јавног пута.

Ширина фронта парцеле треба да је већа од 15 m.

Појединачни услови који се односе на поједине објекте и насеља даваће се у склопу Локацијске дозволе.

Врста објекта	Макс. Х	ИИ	ИЗ	Напомена
Апартманска насеља	П+1+Пк	0,6	30%	
Хотели 1, 2 и 3*	П+4+Пк	2,0	50%	
Мини и омл. хотели	П+3	1,6	50%	
Комерцијални	П+1	0,8	50%	
Угоститељски	П+1+Пк	0,3	20%	
Планинарски дом	П+2+Пк	0,3	30%	
Ловачка кућа	П+1+Пк	0,2	20%	монтажни
Спортско-рекреативни	П	0,8	80%	
Етно комплекс	П+Пк	0,5	50%	
Ауто камп	П	0,2	20%	привремени

Ова правила примењују се и за туристичке комплексе који се граде вана насеља у зонама у којима је овим ППО то дозвољено.

ПРОИЗВОДНИ, ПОСЛОВНИ И КОМЕРЦИЈАЛНИ ОБЈЕКТИ ВАН НАСЕЉА**СТанице за снабдевање горивом**

Станице за напајање течним горивом и гасне станице потребно је планирати као објекте у класи малих објеката са 3-4 точиона места и до 3000t претовара годишње. Неопходно је омогућити претакање свих врста горива, а нарочито дизела (D2) имајући у виду употребу пољопривредних машина. На појединим објектима обезбедити услове за претакање ауто гаса.

Локацијском дозволом се утврђују правила за станице за напајање течним горивом и гасне станице уз постојеће општинске путеве у свим зонама, а уз прописане законске обавезе, као и израду процене утицаја објекта на животну средину.

Детаљније локације будућих станица генерално треба утврђивати у складу са противпожарним прописима и условима које утврђују надлежни органи у области саобраћаја, екологије, водопривреде и санитарне заштите.

За сваку конкретну локацију потребно је урадити елаборат који садржи анализу утицаја на безбедност и функцију саобраћаја, загађење ваздуха, воде и земљишта, појаву буке и вибрација, као и мере које треба предузети за спречавање и смањење штетних утицаја.

Правила градње и регулације за индустријске објекте и привредне комплексе

Правила парцелације за грађевинске парцеле привредних и комерцијалних делатности се утврђују обавезном површином комплекса не мањом од 0,2 ha и ширином уличног фронта парцеле не мањом од 30 m.

Минимална површина под уређеним зеленим површинама се одређује према величини комплекса: минимално под уређеним зеленим површинама за комплексе преко 5 ha - 30%, за комплексе 1-5 ha - 25%, за комплексе 0,2-1 ha - 20%, од чега компактна пошумљена површина износи минимално пола од укупног зеленила.

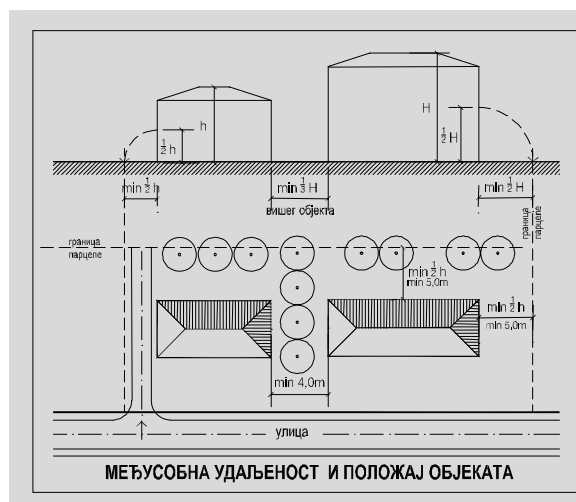
На постојећим објектима, код којих су прекорачене Планом одређене грађевинске линије, дозвољене су само интервенције редовног одржавања и адаптација.

Уз саобраћајнице планиране у привредној зони важи обавезна грађевинска линија на 5 - 10 m од регулације саобраћајнице.

Није дозвољено упуштање делова објеката у јавну површину.

Према саобраћајницама где се очекује веће саобраћајно оптерећење, као што су магистрални, регионални пут и будући Аутопут, нису дозвољени садржаји прехранбене производње непосредно оријентисани ка овим саобраћајницама.

Складишни, технолошки и инфраструктурни простори и објекти, организују се у простору који није непосредно окренут потенцијалним корисницима. Дозвољена је изградња више објеката на парцели.

Бочна и задње одстојање објекта од ивица парцеле су минимално $\frac{1}{2}$ висине објекта, а не мање од 5 m, уз обавезу садње најмање једног дрвореда.

Међусобно одстојање је у складу са потребама организовања противпожарног пута.

Међусобно одстојање објеката у оквиру комплекса не може бити мање од 4 m.

За све објекте висина не сме бити већа од 24 m за поједине делове објекта.

Слика 6

Дозвољена висина за рекламне стубове је 30 m, а за инфраструктурне објекте се утврђује изузетно и већа висина, према технолошким потребама.

У оквиру грађевинских линија дозвољава се изградња посебних објеката који не подразумевају корисну БРГП, као што су инфраструктурни - фабрички димњаци, ветрењаче, водоводни торњеви или рекламни стубови.

У оквиру комплекса предвидети подизање појасева заштитног зеленила састављених од компактних засада листопадне и четинарске вегетације. Заштитно зеленило поставити између комплекса и управно на правац доминантних ветрова. Кроз израду Процене утицаја на животну средину, у односу на планирану делатност, по потреби одредити озелењавање као меру заштите.

Није дозвољено планирање и уређење површина за отворене депоније.

Паркирање се планира на парцели. Паркирање посетилаца треба да буде организовано у оквиру комплекса на начин да буде добро приступачно и сагледљиво. На паркинг површинама је обавезна садња континуалних дрвореда.

У зависности од технолошког процеса у оквиру комплекса потребно је планирати претоварно-манипулативне површине и паркинг површине за теретна возила.

Број паркинг места одредити кроз израду пројектне документације, на основу датих норматива, према планираној делатности, односно технолошким потребама, очекиваном броју посетилаца и потребном броју запослених, а оријентационо 1ПМ/70-100 m² БРГП.

2.2.3. УРБАНИСТИЧКИ И ДРУГИ УСЛОВИ ЗА УРЕЂЕЊЕ И ИЗГРАДЊУ ПОВРШИНА И ОБЈЕКТА ЈАВНЕ НАМЕНЕ И МРЕЖЕ САОБРАЋАЈНЕ И ДРУГЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ

Изградња на површинама планираним за јавне намене

На земљишту које је предвиђено за земљиште јавне намене, до привођења не могу се градити нови објекти друге намене, а постојећи објекти се могу адаптирати, санирати и санитарно хигијенски унапређивати.

Локацијском дозволом се утврђују правила за објекте спорта, рекреације и угоститељства на појединачним грађевинским парцелама у зонама зеленила и паркова.

2.2.3.1. Објекти саобраћајне инфраструктуре

Правилима грађења дефинисана су правила која треба да се примењују приликом спровођења Просторног плана. Специфична правила и услови дефинишу се детаљнијом планском разрадом на основу конкретних услова на терену, а морају бити у граничним вредностима прописаним правилима и условима овог ПП-а. Правила и услови дати су као: минималне вредности, максималне вредности и као вредности дате у распону. Правила је могуће мењати и унапређивати по истој процедури по којој ће се вршити измене и допуне Просторног плана.

Правила изградње у коридорима саобраћајница

Путну мрежу чини систем објеката са различитим функцијама за кретање и мировање возила свих видова саобраћаја. Поред тога у појасу регулације јавног пута се постављају водови подземне и надземне инфраструктуре и обезбеђују површине за озелењавање.

У коридорима саобраћајница, правила и услови изградње су у зависности од функционалног ранга јавног пута и просторних могућности.

Специфична правила и услови изградње, реконструкција постојећих саобраћајница, утврђивање регулационих линија односно појаса регулације дефинишу се детаљном планском разрадом.

На основу важећег Закона о јавним путевима ("Сл. гласник" РС, бр. 101/05 од 21.11.2005.) мрежу путева неког простора чине јавни путеви и некатегорисани путеви.

Према значају саобраћајног повезивања јавни путеви се деле на:

1. државне путеве I реда (саобраћајно повезују територију државе са мрежом европских путева, односно део су мреже европских путева, територију државе са територијом суседних држава, целокупну територију државе, као и привредно значајна насеља на територији државе);
2. државне путеве II реда (саобраћајно повезују подручје два или више округа или подручје округа);
3. општинске путеве (саобраћајно повезују територију општине, односно града, као и територију општине, односно града са мрежом државних путева);
4. улице у насељима (саобраћајно повезују делове насеља).

При изградњи новопланираних путних праваца морају се поштовати правила прописана законом којим се уређује планирање и изградња, а који је у сагласности са Законом о јавним путевима. Јавни путеви се морају градити тако да имају најмање две саобраћајне и две ивичне траке или ивичњаке у равни коловоза, а улица тротоар и уместо ивичних трака – ивичњаке.

Државни пут I реда – аутопут

„Аутопут“ је државни пут I реда који је намењен искључиво за саобраћај моторних возила, са физички раздвојеним коловозима по смеровима, денивелисаним раскрсницама и потпуном контролом приступа.

Правила градње и заштита евентуалног аутопута Ниш – Приштина – Пећ – Чакор кроз подручје општине Прокупље, извршиће се у складу важећом законском регулативом.

Према Закону о јавним путевима државни пут I реда - аутопут мора да има две физички одвојене коловозне траке, са најмање две саобраћајне траке за сваку коловозну траку, с тим што свака саобраћајна трака мора да буде широка најмање 3,75 метара, а да се, зависно од конфигурације терена, ширина саобраћајне траке може да се смањи до 3,50 метара. Свака коловозна трака, за принудно заустављање возила дуж целе траке или дуж појединих њених делова мора да има посебну траку ширине 2,5 метра, а у тунелима и галеријама уместо посебне траке, на погодним

местима могу бити уређени простори за принудно заустављање возила. Остали елементи пута (полупречник кривине, уздужни нагиб, ивичне траке и сл.) морају бити пројектовани тако да омогућавају брзину од најмање 130km/h, а зависно од конфигурације терена брзину од најмање 100 км на час.

У регулацији ове саобраћајнице није дозвољено подужно вођење пешачких и бициклистичких токова. Заштитни појас, у коме је забрањена изградња грађевинских или других објеката, као и постављање постројења, уређаја и инсталација, осим изградње саобраћајних површина пратећих садржаја пута, као и постројења, уређаја и инсталација који служе потребама аутопута и саобраћаја на њему, са сваке стране аутопута износи 40 м. У заштитном појасу аутопута, дозвољена је градња, односно постављање водовода, канализације, топловода, железничка пруге и других сличних објеката, као и постављање телекомуникационих и електро водова, инсталација, постројења и сл., по претходно прибављеној сагласности управљача јавног пута која садржи саобраћајно-техничке услове.

Појас контролисане изградње, у коме је забрањено отварање рудника, каменолома и депонија отпада и смећа износи 80 м од ивице земљишног појаса.

Грађевинске линије осталих планираних објеката не могу бити на удаљењу мањем од 40m са обе стране рачунајући од ивице земљишног појаса аутопута.

Обилазница града Прокупља, измештање државног пута I реда бр. 25

При изградњи нових и реконструкцији постојећих деоница државног пута I реда треба да буду испуњени следећи услови:

- да саобраћајне траке буду широке најмање по 3,5 метра, с тим што се, зависно од конфигурације терена, густине и структуре саобраћаја, ширина саобраћајне траке може смањити до 3,25 метара;
- да остали елементи пута (полупречник кривине, уздужни нагиб, ивична трака и сл.) омогућавају безбедан саобраћај за веће брзине, а најмање за брзину од 100 км на час, а изузетно 80 km/h
- да раскрснице буду изведене тако да се возила могу безбедно укључивати на пут и искључивати са пута.

Имајући у виду неповољну конфигурацију терена, планирана северна обилазница града Прокупља (према урађеном идејном пројекту) пројектована је за рачунску брзину од 80 km/h, са саобраћајним тракама ширине 3,25м, ивичним тракама ширине 0,3м и банкинама ширине 1,5м. На појединим деловима обилазнице (на већим успонима) планирана је изградња додатне траке за спора возила ширине 3,0м. Контакти обилазне саобраћајнице са градском уличном мрежом треба да буду редуковани а укрштања изведена у нивоу уз неопходно обезбеђење зона потребних прегледности у складу са прописима.

Ширина заштитног појаса државног пута I реда, према важећем закону, износи 20м са сваке стране пута.

Грађевинске линије планираних објеката не треба да буду на удаљењу мањем од 20m од ивице земљишног појаса пута.

Аутобуска стајалишта морају да буду изграђена ван коловоза државног пута.

Државни путеви II реда

Државни путеви II реда су високо капацитетне саобраћајнице које пролазе кроз територију општине и активно градско ткиво и саобраћајно повезују подручје два или више округа или подручје округа. На њима се обавља путнички саобраћај, теретни саобраћај и јавни превоз путника.

Попречни профил ових државних путева **ван насеља** садржи коловоз са две (једном) саобраћајне траке по смеру кретања, аутобуска стајалишта, остале саобраћајне површине, елементе пута и путне објекте. Код изградње нових деоница и реконструкције постојећих, минимална ширина саобраћајне траке треба да износи 3,25м а ширина банкина мин 1,5м.

Ширина заштитног појаса државних путева II реда износи 10м са обе стране пута.

Аутобуска стајалишта јавног превоза на овим путевима морају да буду изграђена ван коловоза. Унутар регулационог појаса могуће је вођење бицикличких и пешачких стаза. Димензионисање осталих елемената пута треба да омогући безбедан саобраћај за веће брзине, а најмање за рачунску брзину од 60km/h.

Прикључак прилазног пута на државни пут може се градити уз сагласност управљача јавног пута.

Попречни профил државних путева II реда **у насељима** садржи коловоз са једном или две саобраћајне траке по смеру кретања, пешачке и евентуалне бицикличке стазе, саобраћајне површине намењене за мировање возила, аутобуска стајалишта, разделне траке, остале елементе пута и путне објекте.

Ширина саобраћајних трака је минимум 3,25 м, а оивичење се врши ивичњацима или ивичним тракама ширине 0.30 м. Обавезни елемент попречног профила је тротоар минималне ширине 1,5м. Смерови возње могу се физички раздвојити разделним тракама. Физичко раздвајање саобраћаја моторних возила од немоторизованог саобраћаја треба омогућити заштитним тракама, а изузетно код реконструкције постојећих саобраћајница саобраћајне површине намењене за мирујући саобраћај и евентуалне бицикличке стазе је могуће организовати уз ивицу коловоза намењеног за кретање возила.

Ширина заштитног појаса једнака је ширини појаса регулације јавног пута.

На раскрсници државног пута са другим путем или улицом морају се обезбедити зоне потребне прегледности у складу са важећим прописима. У зонама потребне прегледности забрањено је подизати засаде, оgrade и дрвеће, остављати предмете, материјале, постављати постројења и уређаје и градити објекте, односно вршити друге радње које ометају прегледност јавног пута.

Аутобуска стајалишта се граде уз коловоз пута, а изузетно код реконструкције постојећих саобраћајница, када нема просторних могућности и постоје две саобраћајне траке по смеру кретања могуће је наменити део крајње десне саобраћајне траке за заустављање аутобуса.

Општински путеви

Општински путеви служе за повезивање појединих делова општине и града са центрима и зонама активности или становања. То су саобраћајни потези намењени јавном и индивидуалном путничком саобраћају. У односу на спољну путну мрежу могу се повезивати на путеве магистралног и регионалног карактера тј. државне путеве I и II реда. Попречни профил садржи коловоз са две траке и обостране банке ван насеља односно тротоаре у насељеним местима.

Ширина саобраћајних трака је минимум 3.0 м (ивична трака 0.3 м), изузетно 2.75 м (ивична трака 0.25м). Ширина банкина је мин 1м.

Ширина заштитног појаса општинских путева износи 5м са сваке стране пута.

Грађевинске линије објеката могуће је поставити на регулациону линију саобраћајница уз услов да се обезбеде потребне зоне прегледности.

Улице у насељу

Улице у насељима су јавни путеви чији је основни задатак да врше дистрибуцију изворног и циљног саобраћаја у оквиру одређених урбанистичких зона.

Ширина појаса регулације утврђује се у зависности од функције и ранга саобраћајнице у уличној мрежи.

Основне елементе попречног профила чине коловозне траке за разне врсте учесника у саобраћају и заштитне траке којим се физички раздваја саобраћај моторних возила од немоторизованог саобраћаја.

Димензионисање коловозних елемената врши се према физичким и динамичким својствима корисника саобраћајних површина.

Ширина заштитног појаса једнака је ширини појаса регулације улице. Минимална регулациона ширина износи 12m, изузетно 9,5m (2x3,5+2x2,5 / 2x3,25+2x1,5). Шире регулационе мере ових саобраћајница омогућавају организовање паркинг површина ван коловоза и формирање једностранних или обостраних дрвореда.

Грађевинске линије објеката могуће је поставити на регулациону линију улица уз услов да се обезбеде потребне зоне прегледности.

Међусобно укрштање градских (насељских) саобраћајница остварује се у нивоу а регулише се применом светлосне, хоризонталне и вертикалне сигнализације.

Пешачки саобраћај

Пешачке површине (стазе и тротоари) су саставни елемент попречног профила саобраћајница у насељима а намењене су искључиво за саобраћај пешака. Оне се обавезно физички издвајају у посебне површине којима се обезбеђује заштита од осталих видова моторног саобраћаја, изузев код интегрисаних улица. Ширина тротоара зависи од намене и атрактивности околног простора и интензитета пешачких токова. Минимална ширина тротоара износи 1,5 m (два пешачка модула). Нивелационо решење пешачких површина мора да испуњава услове за несметано кретање лица са инвалидитетом.

Паркирање возила

Ефикасно организовано паркирање возила представља један од предуслова за функционисање саобраћајног система којем се мора посветити посебна пажња, а пре свега имајући у виду да се услед пораста степена моторизације очекује и пораст захтева за паркирањем, односно стационарањем возила.

Према просторном критеријуму, разликује се организовање паркирања на сопственој парцели и на јавној површини. Изградња паркинг простора у оба случаја се врши по унапред дефинисаним урбанистичким и техничким условима.

За паркирање возила за сопствене потребе, власници нових стамбених, стамбено пословних или пословних објеката свих врста по правилу обезбеђују манипулативни простор и паркинг или гаражна места на сопственој грађевинској парцели, изван површине јавног пута, по нормативу једно паркинг или гаражно место на један стан односно на један стамбено пословни апартман или другу јединицу. За вишепородичне стамбене или стамбено-пословне објекте препорука је да најмање једна половина паркинг места буде смештена у гаражи.

Власници осталих објеката различите намене по правилу обезбеђују паркинг или гаражна места на сопственој грађевинској парцели, изван површине јавног пута, а препоручени норматив приказан је у табели која следи.

Табела 10: Однос потребних паркинг или гаражних места и корисног простора

садржај	број паркинг / гаражних места	по јединици мере
банке	2	100m ² корисног простора
медицинске установе	3	150m ² корисног простора
пословање	1,4	100m ² корисног простора
администрација	1	150m ² корисног простора
поште	1	150m ² корисног простора
робна кућа	1,8	100m ² корисног простора
ресторан	1	8 столица
хотел	1	10 кревета
позоришта, биоскопи	1	30 гледалаца
спортска хала	1	40 гледалаца

Јавна паркиралишта се граде на јавним површинама и доступна су свим корисницима јавног простора. Паркиралишта на јавним површинама могу бити интегрисана са путном мрежом у виду паркинга уз ивицу коловоза или као засебне саобраћајне површине. При изради детаљне планске документације у централној градској зони и у зонама колективног становања предвидети унутарблоковске локације намењене за изградњу јавних паркиралишта.

Прописана величина 1 паркинг места и ширине манипулативног простора (за различито организовано паркирање) дефинисана је стандардима ЈУС У.С4.234.

Правила изградње у коридору железничке пруге

У пружном појасу, који представља простор између железничких колосека и простор лево, односно десно поред крајњих колосека ширине најмање 8м, рачунајући од осе крајњих колосека, могу се градити само објекти и постројења у власништву железнице. Изузетно, у пружном појасу се могу градити објекти и постројења других предузећа који служе за утовар и истовар робе на железници, али уз претходно добијену сагласност ЈП „Железнице Србије“.

Уз претходно добијену сагласност ЈП „Железнице Србије“, у пружном појасу се може планирати провод градске комуналне инфраструктуре кроз труп пруге.

У заштитном пружном појасу, који представља земљишни појас са обе стране пруге ширине по 200м рачунајући од осе крајњих колосека, могу се градити стамбени, пословни, помоћни и слични објекти, копати бунари, резервоари, септичке јаме, подизати далеководи и сл, али не ближе од 25м рачунајући од осе крајњег колосека. Осим тога, у заштитном пружном појасу се могу паралелно водити трасе каблова, електричних водова ниског напона, водовода, канализације и других цевовода, али не ближе од 8м рачунајући од осе крајњих колосека.

Приликом изградње нових јавних путева, укрштање железничке пруге и пута се изводи у складу са актуелним Законом о железници (Службени гласник РС број 18/05), Законом о јавним путевима (Службени гласник РС број 101/05), Законом о безбедности саобраћаја на путевима и другим важећим законима и прописима из области саобраћаја.

Наведена **правила грађења** остају на снази до доношења детаљнијих планских докумената за одређене области, имајући у виду недостатак одговарајућих урбанистичких планова на целој територији Просторног плана општине Прокупље. Ова правила престају да важе, или постају саставни део урбанистичког плана за простор који се детаљније обрађује, доношењем урбанистичког плана.

Накнадно донета правила би требало да буду у сагласности са генералним оквирима и стандардима Просторног плана, са тим да дефинишу одређене параметре који због општости овог документа нису одређени.

2.2.3.2. Објекти техничке комуналне инфраструктуре

Градска и насељска (примарна и секундарна) мрежа инфраструктуре (водовод, канализација, ТТ мрежа, гасна мрежа, даљинско грејање) поставља се у појасу регулације.

За нова или изграђена насеља, утврђују се појаси регулације за постављање инфраструктурне мреже и јавног зеленила (дрвореди, паркови) у зонама парцела карактеристичне намене (јавног пута) као и ван тих зона (далеководи, нафтоводи, магистрални гасоводи, топловоди и сл.).

Опрема потребна за функционисање комуналне инфраструктуре, телекомуникацијских и радиодифузних система може се инсталирати и у постојеће или новоизграђене објекте друге намене уз прибављену сагласност власника (корисника) пословних или стамбених објеката.

Надземни водови постављају се на стубове.

За подземне и надземне објекте и мреже инфраструктуре, као и стубове који се не граде у зони намењеној изградњи објеката од општег интереса, односно у појасу регулације, потребно је прибавити претходну сагласност власника (корисника) парцела, као и друге услове које одреди надлежни орган.

➤ Хидротехничка инфраструктура

Заштитне зоне / поасеви и правила

Водопривреда		
Мрежа / објекат	Заштитна зона / појас	Правила / могућност изградње
Извориште подземних вода	На основу хидрогеолошких карактеристика терена и опасности од могућег загађења дефинисати заштитне зоне изворишта. Преузети непосредне, уже и шире зоне заштите из Привремених правила грађења.	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална изградња инфраструктуре у близини условљена је режимом заштите изворишта (Примењује се Закон о водама Сл. лист РС бр. 46/91).
Извориште површинских вода	На основу хидрогеолошких карактеристика терена и опасности од могућег загађења дефинисати заштитну зону изворишта. Преузети зоне непосредне, уже и шире зоне заштите из Привремених правила грађења.	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална изградња инфраструктуре у близини условљена је режимом заштите изворишта (Примењује се Закон о водама Сл. лист РС бр. 46/91).

Цевовод сирове воде	Минимум 5 m, обострано од ивице цеви.	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална укрштања са осталом инфраструктуром обавити по важећим прописима и нормативима, уз обострану заштиту и под углом од 90°.
Постројење за припрему воде (ППВ)	Обезбедити локацију у близини водоизворишта и дефинисати заштитну зону.	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална изградња инфраструктуре у близини условљена је режимом заштите ППВ (Примењује се Закон о водама Сл. лист РС бр. 46/91).
Магистрални водовод	Појас заштите око главних цевовода износи са сваке стране по 2,5 m. Ширина појаса заштите цевовода ван насеља са сваке стране цевовода одређује се у односу на пречник цевовода: - Ø 80 mm - Ø 200 mm = 1,5 m; - Ø 300 mm = 2,3 m; - Ø 300 mm - Ø 500 mm = 1,5 m; - Ø 500 mm - Ø 1000 mm и преко = 5,0 m.	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална укрштања са осталом инфраструктуром обавити по важећим прописима и нормативима, уз обострану заштиту и под углом од 90°.
Постројење за пречишћавање отпадних вода (ППОВ)	Заштитна зона ће бити дефинисана у Законом предвиђеним планским документом..	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална изградња инфраструктуре у близини условљена је режимом заштите и функционисања постројења (Примењује се Закон о водама Сл. лист РС бр. 46/91).
Аутоматизована мала компактна постројења за пречишћавање отпадних вода	Обезбедити парцелу поред реципијента.	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална изградња инфраструктуре у близини условљена је режимом коришћења објекта.
Постројење за пречишћавање индустријских отпадних вода (ППИОВ)	Лоцирану у оквиру индустријског комплекса или на посебној парцели	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална изградња инфраструктуре у близини условљена је режимом заштите и коришћења ППИОВ (Примењује се Закон о водама Сл. лист РС бр. 46/91).
Општинска канализација	Са сваке стране габаритно око канала и колектора 1,0 m.	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална укрштања са осталом инфраструктуром обавити по важећим прописима и нормативима, уз обострану заштиту и под углом од 90°.
Дренажни канал	Минимум 5 m, обострано од ивице канала.	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална изградња инфраструктуре у близини условљена је режимом заштите и функционисања дренажног канала. Изградњу објеката и постројења у склопу и непосредној близини канала обавити по важећим прописима и нормативима (Примењује се Закон о водама Сл. лист РС бр. 46/91). За добијање сагласности за градњу објеката у близини дренажних канала потребно је испоштовати стандарде, услове и сагласности ЈВП "Србијаводе".
Одбрамбени насип	Минимум 5 m, обострано од хоризонталне пројекције, односно ножице насипа.	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална изградња инфраструктуре у близини условљена је режимом заштите и функционисања одбрамбеног насипа. Изградњу објеката и постројења у склопу и

		непосредној близини насипа обавити по важећим прописима и нормативима (Примењује се Закон о водама Сл. лист РС бр. 46/91). За добијање сагласности за градњу објекта у близини насипа потребно је испоштовати стандарде, услове и сагласности ЈВП "Србијаводе".
Водно земљиште	Дефинисана површина представља заштићену зону.	Ни у ком случају објекти се не могу лоцирати и налазити у водном земљишту (Примењује се Закон о водама Сл. Лист РС бр. 46/91). За евентуалне активности на овим површинама обавезна је сагласност и надзор ЈВП "Србијаводе".
Земљиште које се не брани од поплава (плављени терени)	Дефинисана површина представља натуралну заштићену зону.	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објекта, а евентуална изградња мреже инфраструктуре на плављеном терену и у близини условљена је режимом заштите и коришћења. (Примењује се Закон о водама Сл. лист РС бр. 46/91). За евентуалне активности на овим површинама обавезна је сагласност и надзор ЈВП "Србијаводе".

Трасе водовода и канализације дефинишу се синхрон планом где је извршено усклађивање са осталим комуналним инсталацијама.

Код постављања траса треба водити рачуна о следећем:

- Да будући водовод и канализација не угрожавају објекте (и приликом изградње и када буду у погону).
- Да други објекти са њиховим пратећим дешавањем не угрожавају водовод и канализацију у погону као и да омогуће њихово редовно одржавање.
- Да трасе водовода и канализације буду постављене тако да се под повољним условима на њих могу прикључити објекти које треба да опслужују.
- Да се траса водовода и канализације усагласи са осталим наменама терена.
- Да се води рачуна о геотехничким и хидрогеолошким карактеристикама терена, имајући у виду и грађење и погон са одржавањем.

Положај у односу на друге инсталације и објекте

Код одређивања траса водовода и канализације треба испунити захтеве у односу на друге инсталације и објекте. Ови услови произилазе из карактеристика појединих инсталација имајући у виду и изградњу и погон. Ови услови су базирани на прописима који важе у овој области и дати су у наредној табели.

Табела 15: Положај хидротехничке инфраструктуре у односу друге инсталације и објекте

Врста комуналне инсталације (објекта)	потребно минимално одстојање [m] ¹	
	водовод	канализација
до грађевинске линије ¹ (до темеља објекта)	5	5
енергетски каблови	1,0	1,0
телекомуникациони, сигнални каблови	1,0	1,0
гасовод ниског и средњег притиска	1,5	1,5
гасовод високог притиска	3,5	3,5
стуб уличног осветљења	1,5	1,5
ивичњак саобраћајнице	1,5	1,5

Врста комуналне инсталације (објекта)	потребно минимално одстојање [m] ¹	
	водовод	канализација
стабло дрвета(значајнијег)	2,0	2,0
водовод	-	1,5-2,0
канализација	1,5-2,0	-

По правилу, полазећи од објекта, ближа грађевинској линији постављају се плиће инсталације, а даље оне које се постављају на већим дубинама.

Код укрштања инсталација водити рачуна о:

- да водоводне цеви буду постављене изнад канализација, с тим што по потреби може бити предвиђена заштита водовода (цев у цев)
- Код укрштања са електрокабловима треба водити рачуна о свим аспектима безбедности како код изградње, тако и у фазама које се појављују у погону.

Код пролаза водовода, односно канализације испод водотока (канала) у првом плану се мора водити рачуна о¹:

- условима код изградње,
- о стабилности у погону
- о условима за одржавање
- о погонској сигурности(дупли цевоводи, дупли канал, ако треба)
- Ако је примењено решење са сифоном, о условима одржавања, о евакуацији ваздуха, т.ј. о функционалности.

Дубина укопавања код водовода произилази из захтева стабилности, т.ј. да цевовод не буде повређен, од саобраћаја. Оквирно, надслој изнад темена цеви треба да буде 1,5 m.

Дубина укопавања канализације мора бити таква да се на исправан начин може извршити прикључење објекта и подови морају бити такви да се обезбеде повољни хидраулични услови течења у каналима.

Избор материјала за водовод и канализацију врши се у пројекту. По правилу треба употребљавати материјал реномираних произвођача, где постоје дужи искуствени подаци да се ради о квалитетним материјалима. Погрешан је став ако се води рачуна само о ниској набавној цени. Важно је да се у оквиру једног система не употребљавају више врста материјала, јер то отежава одржавање.

Остала правила за пројектовање и извођење

Водоводну мрежу пројектовати и градити тако да се реализује прстенасти систем, да буду задовољени захтеви из противпожарне заштите (минимални пречник 100mm) и потребан минимални притисак.

За прикључке на водовод већих потрошача, где је пречник прикључка 50mm и већи треба решити са регуларним одвојцима са затварачем.

Водомер може бити смештен у подруму зграде или у посебном склоништу одговарајућих димензија, према прописима ЈКП „Водовод,..“ Потребно је:

- да водомер буде приступачан радницима комуналног предузећа ради читавања стања.
- да водомер буде заштићен од било каквих оштећења.
- да буде заштићен од замрзавања код ниских температура.

За противпожарну заштиту, када је у питању водовод, одлуке о томе како ће се гасити пожар у одређеном месту, доноси се у сагласности са надлежном ватрогасном организацијом. На водоводној мрежи се постављају хидранти који могу служити за гашење пожара и прање улица.

Хидранти могу бити подземни или надземни и постављају се на растојању до 80 m. Минималан притисак у водоводној мрежи не може бити мањи од 250 kPa.

Ако се гашење пожара врши ватрогасним возилима мора бити омогућен приступ возилима око објекта који се штите. Потребно је одредити хидранте где се ватрогасно возило пуни водом.

Није дозвољено спајање водовода, који мора бити под санитарним надзором, са било којим другим водоводом, нити се дозвољавају услови за повратну воду из уређаја натраг у водоводни систем.

Канализацију треба решавати по сепарационом систему, са потпуном забраном мешања одпадних и палих вода.

Пречник канала за отпадне се добија хидрауличким прорачуном, али без обзира на резултат прорачуна се неће примењивати пречници мањи од 200 mm.

Рачунско пуњење канала треба узети 0.6 D, где је D унутрашњи пречник канала.

Канале пројектовати тако да минималне брзине буду такве да спречавају таложење у каналу.

Не дозвољава се употреба септичких јама у густо насељеним местима. У њима обавезно треба изградити канализацију. Само код усамљених објекта могу се урадити решења са септичким јамама. Септичке јаме треба да буду грађене према санитарним прописима, што важи и за њихово одржавање и пражњење.

У условима где постоји изграђена канализација за отпадне воде, власници објекта дужни су да објекте прикључе на канализацију.

Канализациона мрежа треба да буде опремљена објектима према прописима. Шахтови се морају обавезно предвидети на сваком споју канала, на местима промене правца трасе и на местима промене нагиба нивелете. У правцима, шахтове не треба постављати на већем растојању од 50 m. Ревизиони силази треба да буду покривени округлим поклопцима. Код канала за отпадне воде на поклопцу треба да буде минимум отвора ради вентилације, како би се спречило уливање веће количине атмосферске воде које би оптерећивале канале и постројења за пречишћавање отпадних вода.

Вода из дренажа се сме уводити у канализацију за отпадне воде само ако је максималан доток воде из дренаже веома мали и ако не постоји други начин где би се воде из дренаже испуштале (случајеви када не постоји канализација за атмосферске воде или какав поток).

За одвођење атмосферских вода користи се канализација за те воде. У мањим насељима, посебно када су нагиби терена значајни и када је отицање воде ефикасно може се предвидети решење канализације по непотпуном сепарационом систему, т.ј. без канализације за атмосферске воде које се тако евакуишу риголама најкраћим путем.

Минимални пречник канала за атмосферске воде не треба да буде испод 250 mm. Рачунско пуњење узети 100%. Не треба дозволити веће брзине од 5 m/s. За уобичајне насељске услове канализацију за атмосферске воде треба рачунати за кише двогодишње вероватноће јављања, а димензионирање извршити према рационалној методи.

Сливници за увођење воде у канализацију постављају се на растојању до 50 m и на раскрсницама. У зависности од количине воде треба изабрати тип сливничке решетке. Сливник може бити прикључен на канализацију било преко рачве или на ревизиони силаз.

Ако у води која се уводи у канализацију за атмосферске воде (паркинзи, фабрички круг, и сл.) има уља, нафте, бензина и сл., треба предвидети сепараторе да се они издвоје и посебно уклоне.

Индустријске отпадне воде разних врста могу бити уведене само у канализацију за отпадне воде. Ако је у питању нека већа индустрија може постојати и посебна канализација. У зависности од квалитета отпадне индустријске воде доноси се одлука да ли мора постојати предетмен пре

увођења у канализацију. Само оне воде које нису загађене, као воде од хлађења, могу бити уведене у канализацију за атмосферске воде.

Забрањено је грађење сталних или постављање привремених објеката по траси (објектима) водовода и канализације који би сметали функционисању и одржавању објеката водовода и канализације.

Црпне станице на водоводу или канализацији треба да су лоциране тако да се могу оградити са минималном зоном санитарне заштите, како се предвиђа санитарним прописима. Ако се мора поступити другачије, онда то треба урадити у сагласности са надлежним санитарним органом.

Зоне санитарне заштите на извориштима, око каптажних објеката, око резервоара, црпних станица, постројења за производњу пијаће воде и постројења за третман отпадних вода предвиђају се према одговарајућим санитарним прописима. Постројења за третман отпадних вода морају бити изван насељених места на удаљености од најмање 1000m.

За постављање водовода и канализације на терену изван граница урбанистичког плана треба настојати да се траса постави поред путева ради боље приступачности код одржавања. Изван путева треба настојати да се траса постави по границама парцела. Положај трасе поред путева утврђује се у сагласности са предузећем које је надлежно за одржавање путева и у зависности од конкретне ситуације.

Пројектовање и изградња објеката водовода и канализације, као грађевинских објеката, регулисано је техничким прописима које треба поштовати и код пројектовања и код изградње.

Услови прикључивања мрежа инсталација на водовод и канализацију

Технички прописи за водовод

- Спојеве прикључака објеката врши искључиво орган јавног водовода, а осталу инсталацију у објекту може изводити само овлашћено лице или овлашћено предузеће.
- Одобрење за прикључак издаје се на основу захтева и поднетих планова и прорачуна које могу радити и потписати само овлашћени пројектанти.
- Дозвола за употребу водовода издаје се на основу писмене представке после извршене пробе исправности инсталације.
- Ималац инсталације је дужан да исту одржава у исправном стању.
- Органи водовода имају право да контролишу исправност инсталације уз законску одговорност имаоца.
- На главном споју не смеју се чинити никакве измене без накнадног одобрења, нити се смеју убацивати нови прикључци испред водомера.
- Пропусним вентилом испред водомера сме руковати само орган водовода и може га у предвиђеним случајевима затворити и пломбирати. Повреда пломбе се сматра кривичним делом-провалом.
- Инсталација водовода се мора спроводити стручно и према прописима.
- Цеви не смеју бити узидане у зидну масу, већ увек са слободним пролазом.
- На пролазима цеви кроз зидове и таванице не смеју доћи никакви наставци цеви.
- У зидне шлицеве кроз које пролазе водоводне цеви, не смеју се стављати цеви неке друге инсталације, нпр.: електричне, гасне и др.
- Кад се у истом шлицу спроводи и хладна и топла вода, онда цеви топле воде треба обложити термичком изолацијом, де се хладна вода не би загревала.
- Избегавати близину електричних спроводника који немају уземљење.
- Уличне водове и прикључне делове водовода до уличне цеви, заштитити од дејства евентуалних лутајућих струја одговарајућим заштитним средствима.
- Водоводне цеви не смеју се стављати нити у хладном нити у загрејаном стању.
- Све водоводе до којих може допрети дејство мраза заштитити термичком изолацијом.

- Притисак у кућној мрежи не би требало да буде већи од 5 бара у интересу трајности инсталације. Код већих притисака извршити смањење притиска помоћу редуцир-вентила.
- Рачунска брзина кретања воде у цевима узима се око 1-1,50 m/s а највише 2,0 m/s, да би се ублажили шумови, водени удари и отпори у цевима.
- Слободан натпритисак треба да буде најмање 5 m воденог стуба изнад највишег точећег места.
- Прикључак од уличне цеви до водомерног склоништа пројектовати искључиво у правој линији, управно на уличну цев.
- Водомер поставити у водомерно склониште (шахт) на 1,5 m од регулационе линије, односно у посебан метални орман-нишу (ако је водомер у објекту), који је смештен са унутрашње стране на предњем зиду до улице. Димензије водомерног склоништа за најмањи водомер (3/4") су 1,00 m x 1,20 m x 1,70 m. Водомер се поставља на мин. 0,30 m од дна шахта. Димензије водомерног склоништа за два или више водомера, зависе управо од броја и димензија (пречника) водомера.
- Уколико се у објекту налази више врста потошача (локали, склоништа, топлотна подстаница и др.) предвидети посебне главне водомере за сваког потошача посебно.
- Димензионисање водомера извршити на основу хидрауличког прорачуна.
- Шахтове (окна) за водомере треба градити од материјала који су за локалне прилике најјекономичнији (опека, бетон, бетонски блокови).
- Унутрашњу обраду зидова шахта вршити: дерсовањем цементним малтером 1:3 за зидове од опеке, фуговањем за зидове од бетонских блокова и без обраде за бетонске зидове.
- На дно шахта нанети слој песка или ситнијег шљунка дебљине 10 до 15 cm, или ставити под од опеке без малтера.
- Шахтове који леже у зони подземне воде треба заштитити од продора воде одговарајућом изолацијом.
- Изнад шахта уградити ливено-железни поклопац и предвидети детаље за обезбеђење улаза у шахт.
- Обезбедити шахт од продора површинских вода издизањем плоче шахта мин. 10 cm изнад коте терена или на други начин.
- Кућни прикључак извести у слоју (мин. 5 cm) песка. На делу кућног прикључка испод саобраћајнице затварање рова предвидети шљунком.
- Уколико радни притисак према хидрауличком прорачуну не може да подмири потребе виших делова објекта, обавезно пројектовати постојење за повећање притиска.

Технички прописи за канализацију

- Објекат се не може повезати са уличном канализацијом ако исти није повезан са водоводом (могући су изузетци).
- У канализацију се може одводити:
 - сва нечиста и употребљена вода и помије које се могу лако испирати;
 - фекалије које су водом толико разређене да их вода може спирати;
 - сва атмосферска вода (кишница и отопљени снег) и
 - по нарочитом одобрењу и подземна вода.
- У канализацију је забрањено испуштати или убацивати:
 - ђубре, пепео, крпе, песак, отпатке од кухиње или од јела, лед, снег, кости и уопште предмете и материје;
 - запаљиве материје и оне које могу изазвати пожар, експлозију или оштетити канале и њихово функционисање и
 - воде и друге течности са температуром већом од 35°C или са штетним киселинама, алкалијама и солима.
- Квалитет отпадних вода које се испуштају у канализациони систем мора да одговара Правилнику о техничким и санитарним условима за упуштање отпадних вода у градску канализацију (чл. 15 Одлуке о канализацији).
- Пречник канализационог прикључка одређивати на основу хидрауличког прорачуна с тим да пречник цеви не може бити мањи од Ø150 mm.
- Главне одводнике из објекта где год је могуће што пре и по правој линији одвести из објекта ка уличној канализацији.
- Промена правца канала може се вршити само помоћу лукова а не помоћу колена.

- Изван зграде цеви канализације морају бити закопане 1 m испод терена.
- Гранично ревизионо окно извести 1,5 m унутар регулационе линије и у истом извршити каскадирање (висинска разлика чија је минимална вредност 0,60 m а максимална 3,00 m). Прикључак од ревизионог силаза па до канализационе мреже извести падом од 2% до 6% управно на улични канал искључиво у правој линији без хоризонталних и вертикалних ломова.
- Ревизиона окна морају се још изградити на местима:
 - где се спајају главни хоризонтални одводници са вертикалним;
 - ако је вертикални одводник од тога места удаљен више од 1 m;
 - на местима где су каскаде;
 - на местима где се мења правац одводника који спроводи фекалну воду и
 - код правих одводника на растојању највише 24 m за Ø150 mm.
- У правцу тока воде не сме се ни код једне врсте одводника вршити прелаз из шире цеви у ужу.
- Сливници, нужници и остали објекти који леже испод висине до које се може пружити успор из уличне канализације, могу се спојити са каналом ако одговарајући спојни канал од тих објеката има аутоматске или ручне затвараче.
- Где год је могуће избегавати вертикалне спроводнике са уливима и сифонима у спољним, хладним зидовима. Отвори на решеткама сливника могу бити на највећим размацима ребара од 15 mm.
- Резарвоари за лед, рибу и томе сл., не смеју бити директно спојени са канализацијом.
- На сваком имању морају бити везани на канализацију најмање по један сливник у дворишту и по један олучњак.
- На једној катастарској парцели на којој има више објеката по правилу пројектовати један канализациони прикључак о чему треба да постигну договор власници објеката.
- Прикључење дренажних вода од објекта извршити преко таложнице за контролу и одржавање пре граничног ревизионог силаза.
- Прикључење гаража, сервиса и других објеката, који испуштају воде са садржајем уља, масти, бензина и др., вршити преко таложника и сепаратора масти и уља.
- У деловима где је канализација извршена по сепарационом систему забрањено је увођење атмосферске воде у одводнике фекалних вода.
- Уколико не постоји улична канализација, отпадне воде се привремено спровode у озидану непропусну нужничку-септичку јаму, из које се нечиста вода односи на одређене депоније.
- Запремина септичке јаме рачуна се према потошњи воде и времену трајања процеса.
- Септичке јаме поставити:
 - мин. 2 m од оgrade комплекса,
 - мин. 5 m од објекта,
 - мин. 10 m од регулационе линије и
 - мин. 20 m од бунара.

➤ Енергетска инфраструктура

Основа правила за изградњу електроенергетске мреже и телекомуникационе мреже, њихово међусобно усклађивање положаја и усклађивање са другим инфрасистемима произилазе из њихових односа у простору (локација укрштање и паралелни положај) као и примена важећих закона, техничких прописа и услова заштите животне средине утврђују се овим просторним планом.

Енергетска мрежа и објекти - заштитне зоне / појасеви и правила

Електроенергетска мрежа и објекти		
Мрежа / објекат	Заштитна зона / појас	Правила / могућност изградње
Далековод 400 kV	Минимум 40 м, обострано од хоризонталне пројекције далековода.	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална изградња испод и у близини далековода условљена је Техничким прописима за изградњу надземних електроенергетских водова називног напона од 1 kV до 400 kV (Сл. лист СФРЈ бр. 65/88). Обавезна је израда елабората, у коме се даје тачан однос предметног далековода и објекта који ће се градити, уз задовољење горе поменутих Техничких прописа. За добијање сагласности за градњу објекта испод и у близини далековода чији су власници "Електромрежа Србије" и "Електродистрибуција Београд", потребна је сагласност поменутог власника.
Далековод 220 kV	Минимум 30 м, обострано од хоризонталне пројекције далековода.	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална изградња испод и у близини далековода условљена је Техничким прописима за изградњу надземних електроенергетских водова називног напона од 1 kV до 400 kV (Сл. лист СФРЈ бр. 65/88). Обавезна је израда елабората, у коме се даје тачан однос предметног далековода и објекта који ће се градити, уз задовољење горе поменутих Техничких прописа. За добијање сагласности за градњу објекта испод и у близини далековода чији су власници "Електромрежа Србије" и "Електродистрибуција Београд", потребна је сагласност поменутог власника.
Далековод 110 kV	Минимум 25 м, обострано од хоризонталне пројекције далековода.	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална изградња испод и у близини далековода условљена је Техничким прописима за изградњу надземних електроенергетских водова називног напона од 1 kV до 400 kV (Сл. лист СФРЈ бр. 65/88). Обавезна је израда елабората, у коме се даје тачан однос предметног далековода и објекта који ће се градити, уз задовољење горе поменутих Техничких прописа. За добијање сагласности за градњу објекта испод и у близини далековода чији су власници "Електромрежа Србије" и "Електродистрибуција Београд", потребна је сагласност поменутог власника.
Далековод 35 kV	Минимум 10 м, обострано од хоризонталне пројекције далековода.	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална изградња испод и у близини далековода условљена је Техничким прописима за изградњу надземних електроенергетских водова називног напона од 1 kV до 400 kV (Сл. лист СФРЈ бр. 65/88). За добијање сагласности за градњу објекта испод и у близини далековода чији је власник "Електродистрибуција Београд", потребна је сагласност поменутог власника.
Далековод 10 kV	Минимум 5 м, обострано од хоризонталне пројекције далековода.	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална изградња испод и у близини далековода условљена је Техничким прописима за изградњу надземних

		електроенергетских водова називног напона од 1 kV до 400 kV (Сл. лист СФРЈ бр. 65/88). За добијање сагласности за градњу објеката испод и у близини далековода чији је власник "Електродистрибуција Београд", потребна је сагласност поменутог власника.
Разводно постројење 400 kV	Минимум 6 ha.	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална изградња у близини Разводног постројења (ТС) условљена је Техничким прописима за изградњу надземних електроенергетских водова називног напона од 1 kV до 400 kV (Сл. лист СФРЈ бр. 65/88). Обавезна је израда елабората, у коме се даје тачан однос предметног далековода и објекта који ће се градити, уз задовољење горе поменутих Техничких прописа. За добијање сагласности за градњу објеката у близини ТС чији је власник "Електроурежа Србије", потребна је сагласност поменутог власника.
Разводно постројење 220 kV	Минимум 4 ha.	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална изградња у близини Разводног постројења (ТС) условљена је Техничким прописима за изградњу надземних електроенергетских водова називног напона од 1 kV до 400 kV (Сл. лист СФРЈ бр. 65/88). Обавезна је израда елабората, у коме се даје тачан однос предметног далековода и објекта који ће се градити, уз задовољење горе поменутих Техничких прописа. За добијање сагласности за градњу објеката у близини ТС чији је власник "Електроурежа Србије", потребна је сагласност поменутог власника.
ТС 110/x kV	Минимум 2-3 ha.	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална изградња испод и у близини ТС условљена је Техничким прописима за изградњу надземних електроенергетских водова називног напона од 1 kV до 400 kV (Сл. лист СФРЈ бр. 65/88). Обавезна је израда елабората, у коме се даје тачан однос предметног далековода и објекта који ће се градити, уз задовољење горе поменутих Техничких прописа. За добијање сагласности за градњу објеката у близини ТС чији су власници "Електроурежа Србије" и "Електродистрибуција Београд", потребна је сагласност поменутог власника.
ТС 35/x kV	Минимум 1 ha.	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална изградња у близини ТС условљена је Техничким прописима за изградњу надземних електроенергетских водова називног напона од 1 kV до 400 kV (Сл. лист СФРЈ бр. 65/88). За добијање сагласности за градњу објеката испод и у близини далековода чији је власник "Електродистрибуција Београд", потребна је сагласност поменутог власника.
Гасоводна мрежа и објекти		
Магистрални гасовод (p=50 bar)	Минимум 30m, обострано од ивице гасоводне цеви.	Забрањена је изградња стамбених, угоститељских и производних објеката, у заштитном појасу. Изградња у близини гасовода условљена је Правилником о техничким условима и нормативима за безбедан транспорт течних и гасовитих угљоводоника магистралним нафтоводима и гасоводима и нафтоводима и гасоводима за међународни транспорт (Сл. лист СФРЈ бр. 26/85, Сл. лист СРЈ бр.

		29/97). За добијање сагласности за градњу објеката у близини гасоводних мрежа и објеката уважити стандарде Србијагаса: Технички услови за пројектовање, изградњу и испитивање гасовода мерно регулационих станица и опреме, Југас Београд, 2000. године.
Разводни гасовод (p=50 bar)	Минимум 30m, обострано од ивице гасоводне цеви.	
Градски гасовод (p=6/12 bar)	Минимум 3m, обострано од ивице гасоводне цеви.	Забрањена је изградња стамбених, угоститељских и производних објеката, у заштитном појасу. Изградња у близини гасовода условљена је Правилником о условима и техничким нормативима за пројектовање и изградњу градског гасовода (Сл. лист града Београда бр. 14/77, са допунама бр. 19/77, 18/82, 26/83 и 6/88). За добијање сагласности за градњу објеката у близини гасоводних мрежа и објеката уважити стандарде Србијагаса: Технички услови за пројектовање, изградњу и испитивање гасовода мерно регулационих станица и опреме, Југас Београд, 2000. године.
Градски гасовод (p=4 bar)	Минимум 1m, обострано од ивице гасоводне цеви.	
Главна мернорегулациона станица (ГМРС)	50m у радијусу.	Забрањена је изградња стамбених, угоститељских и производних објеката, у заштитној зони. Изградња у близини ГМРС условљена је Правилником о техничким условима и нормативима за безбедан транспорт течних и гасовитих угљоводоника магистралним нафтоводима и гасоводима и нафтоводима и гасоводима за међународни транспорт (Сл. лист СФРЈ бр. 26/85 Сл. лист СРЈ бр. 29/97). За добијање сагласности за градњу објеката у близини гасоводних мрежа и објеката уважити стандарде Србијагаса: Технички услови за пројектовање, изградњу и испитивање гасовода мерно регулационих станица и опреме, Југас Београд, 2000. године.
Мернорегулациона станица (МРС)	15m у радијусу.	Забрањена је изградња стамбених, угоститељских и производних објеката, у заштитној зони. Изградња у близини МРС условљена је Правилником о условима и техничким нормативима за пројектовање и изградњу градског гасовода (Сл. лист града Београда бр. 14/77, са допунама бр. 19/77, 18/82, 26/83 и 6/88). За добијање сагласности за градњу објеката у близини гасоводних мрежа и објеката уважити стандарде Србијагаса: Технички услови за пројектовање, изградњу и испитивање гасовода мерно регулационих станица и опреме, Југас Београд, 2000. године.
Компресорска станица главни разделни чвор (КСГРЧ)	15m у радијусу.	Забрањена је изградња стамбених, угоститељских и производних објеката, у заштитној зони. Изградња у близини КСГРЧ условљена је Правилником о условима и техничким нормативима за пројектовање и изградњу градског гасовода (Сл. лист града Београда бр. 14/77, са допунама бр. 19/77, 18/82, 26/83 и 6/88). За добијање сагласности за градњу објеката у близини гасоводних мрежа и објеката уважити

		стандарде Србијагаса: Технички услови за пројектовање, изградњу и испитивање гасовода мерно регулационих станица и опреме, Југас Београд, 2000. године.
Остале мреже		
Мрежа / објекат	Заштитна зона / појас	Правила / могућност изградње
Продуктовод	Минимум 1 m, обострано од ивице цеви. У зависности од врсте флуида дефинише се шири појас заштите.	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, у заштитној зони. Изградња у близини продуктовода дефинишаће се из Привремених правила грађења и важећих законских прописа.
Топловод	Минимум 1 m, обострано од ивице цеви.	Забранити изградњу стамбених, угоститељских и производних објеката, у заштитној зони. Изградња у близини продуктовода дефинишаће се из Привремених правила грађења и важећих законских прописа.

Мрежа инсталација за електричну енергију

За сваки тип стамбеног насеља утврђује се електроенергетски биланс оптерећења (снаге), а затим се на основу прогнозе пораста оптерећења дефинишу енергетски услови за изградњу нових или реконструкцију постојећих ТС 10/0,4 и нисконапонских водова.

За новопланиране потрошаче (који захтевају веће количине ел. енергије) на планском простору, с обзиром на попуњеност постојећих капацитета трафостаница, потребно је изградити нове трафостанице напонског преноса 10/0,4 kV. Трафостанице поставити што ближе месту највеће потрошње, а најмање 10 kV напоном обезбедити из постојеће мреже. Трафостанице градити као МБТС или зидане у ужем центру села, на прописним растојањима од постојећих и планираних објеката, а због недостатка простора трафостанице могу бити смештене у посебне просторије унутар објекта. Капацитет трафостаница треба да буде од 50 kVA до 1260 kVA. На периферији села и засеоцима трафостанице градити као алуминијумска стубна ТС, на прописним растојањима од постојећих и планираних објеката. Капацитет трафостаница треба да буде од 50 kVA до 250 kVA.

Новопланирану 35 kV и 10 kV мрежу на простору Детаљне регулације насеља градити подземно у кабловској канализацији директно полагањем у земљу и ваздушно на бетонском стубовима са голим проводницима, а на простору Генералне регулације села градити ваздушно на бетонском стубовима са голим проводницима.

Нисконапонску мрежу изводити ваздушно на бетонском стубовима и са самонесећим кабловским снопом (СКС).

Кућни прикључак извести са СКС-ом по важећим законским и техничким прописима.

Јавно осветљење поставити на постојеће бетонске стубове. Осветљење примарних саобраћајница решити светилкама постављеним на више стубове. Тачан број стубова, светиљки и врсту осветљења одредити главним пројектима за поједине делове простора у складу са препорукама ЈКО (Југословенског комитета за осветљење).

Заштиту од атмосферског пражњења извести класичном громобранском инсталацијом према важећим законским прописима.

Услови за електроенергетску мрежу

- Целокупну електроенергетску мрежу и трафостанице градити на основу главних пројеката у складу са важећим законским прописима.

Трафостанице 10/0,4 kV

- Трафостанице поставити што ближе месту највеће потрошње, а најмање 10kV напоном обезбедити из постојеће мреже.
- Трафостанице у насељима могу бити смештене на отвореном простору или у посебне просторије унутар објекта. Капацитет трафостаница треба да буде од 100 kVA до 630 kVA.
- Трафостаницу градити као МБТС, алуминијумско стубну ТС или зидану. Удаљеност енергетског трансформатора од суседних објеката мора износити најмање 3,0 m.
- Ако се трафостаница смешта у просторију у склопу објекта, просторија мора испуњавати услове грађења из важећих законских прописа пре свега "Правилника о техничким нормативима за заштиту електроенергетских постројења и уређаја од пожара" ("Сл.лист СФРЈ" бр. 74/90)
- На периферији села и засеоцима трафостанице градити као алуминијумске стубне ТС, на прописним растојањима од постојећих и планираних објеката. Капацитет трафостаница треба да буде од 50 kVA до 250 kVA.
- Трафостанице градити за рад на 10 kV напонском нивоу.
- Код избора локације ТС водити рачуна о следећем: да ТС буде постављена што је могуће ближе тежишту оптерећења; да прикључни водови буду што краћи, а расплет водова што једноставнији; о могућности лаког прилаза ради монтаже и замене опреме; о могућим опасностима од одроњавања и клизања терена, бујица, површинских и подземних вода, и сл.; о присуству подземних и надземних инсталација у окружењу ТС; утицају ТС на животну средину.

Полагање каблова

- 35 kV и 10 kV мрежу на простору Детаљне регулације градити подземно у кабловским канализацијама директно полагањем у земљу и ваздушно на бетонском стубовима са голим проводницима, а на простору Генералне регулације градити ваздушно на бетонском стубовима са голим проводницима;
- Дубина укопавања каблова не сме бити мања од 0,70 m за каблове напона до 10 kV, односно 1,1 m за каблове 35 kV.
- Електроенергетску мрежу полагати најмање 0,50 m од темеља објеката и 1,0 m од коловоза, где је могуће мрежу полагати у слободним зеленим површинама.
- Укрштање кабловског вода са путем изван насеља врши се тако што се кабл полаже у бетонски канал, односно у бетонску или пластичну цев увучену у хоризонтално избушен отвор, тако да је могућа замена кабла без раскопавања пута. Вертикални размак између горње ивице кабловске канализације и површине пута треба да износи најмање 0,8 m.
- Међусобни размак енергетских каблова (вишежилних, односно кабловског снопа три једножилна кабла) у истом рову одређује се на основу струјног оптерећења, али не сме да буде мањи од 0,07 m при паралелном вођењу, односно 0,2 m при укрштању. Да се обезбеди да се у рову каблови међусобно не додирују, између каблова може целом дужином трасе да се постави низ опека, које се монтирају насатице на међусобном размаку од 1m.
- При паралелном вођењу енергетских и телекомуникационих каблова најмање растојање мора бити 0,50 m за каблове напона 1 kV, 10 kV и 20 kV, односно 1m за каблове напона 35 kV.
- При укрштању са телекомуникационим кабловима најмање растојање мора бити веће од 0,50 m, а угао укрштања треба да буде у насељеним местима најмање 30°, по могућству што ближе

90°, а ван насељених места најмање 45°. По правилу електроенергетски кабл се полаже испод телекомуникационих каблова.

- Није дозвољено паралелно полагање енергетских каблова изнад или испод цеви водовода и канализације.
- Хоризонтални размак енергетског кабла од водоводне или канализационе цеви треба да износи најмање 0,5 m за каблове 35 kV, односно најмање 0,4 m за остале каблове.
- При укрштању, енергетски кабл може да буде положен испод или изнад водоводне или канализационе цеви на растојању од најмање 0,4 m за каблове 35 kV, односно најмање 0,3 m за остале каблове.
- Уколико не могу да се постигну размаци према претходне две тачке на тим местима енергетски кабл се провлачи кроз заштитну цев.
- Није дозвољено паралелно полагање електроенергетских каблова изнад или испод цеви гасовода.
- Размак између енергетског кабла и гасовода при укрштању и паралелном вођењу треба да буде у насељеним местима 0,8 m, односно изван насељених места 1,2 m. размаци могу да се смање до 0,3 m ако се кабл положи у заштитну цев дужине најмање 2 m са обе стране места укрштања или целом дужином паралелног вођења.

Извођење надземних водова

- Нисконапонски самонесећи кабловски склоп (НН СКС) монтирати на бетонске стубове са размаком до 40 m. Изузетно НН СКС може да се полаже и по фасади зграде.
- Није дозвољено директно полагање НН СКС у земљу или малтер.
- Вођење водова преко зграда које служе за стални боравак људи треба ограничити на изузетне случајеве, ако се друга решења не могу технички или економски оправдати (сматра се да вод прелази преко зграде и кад је растојање хоризонталне пројекције најближег проводника у неотклоњеном стању од зграде мање од 3 m за водове до 20 kV, односно мање од 5 m за водове напона већег од 20 kV).
- У случају постављања водова изнад зграда потребна је електрично појачана изолација, а за водове изнад стамбених зграда и зграда у којима се задржава већи број људи, потребна је и механички појачана изолација.
- Није дозвољено постављање зидних конзола или зидних и кровних носача водова на стамбеним зградама.
- Није дозвољено вођење водова преко објеката у којима се налази лако запаљив материјал (складишта бензина, уља, експлозива и сл.).
- На пролазу поред објеката у којима се налази лако запаљив материјал хоризонтална сигурносна удаљеност једнака је висини стуба увећаној за 3,0 m, а износи најмање 15,0 m.
- Одређивање осталих сигурносних удаљености и висина од објеката, као и укрштање електроенергетских водова међусобно као и са другим инсталацијама вршити у складу са Правилником о техничким нормативима за изградњу надземних електроенергетских водова називног напона од 1 kV до 400 kV (Сл. лист СФРЈ бр. 65/88).
- Заштиту од атмосферског пражњења извести класичним громобранским инсталацијама у облику Фарадејевог кавеза према класи нивоа заштите објеката у складу са "Правилником о техничким нормативима за заштиту објеката од атмосферског пражњења" (Сл. лист СРЈ бр. 11/96).

Услови за прикључење објекта на електроенергетску мрежу

- Прикључак служи за напајање само једног објекта. У случају да се преко једног огранка НН мреже напајају два или више објеката, овај огранак се третира као НН мрежа.
- Сваки објекат може да се напаја само преко једног прикључка. Изузетно, у случају двојног власништва стамбеног објекта, електроенергетском сагласношћу могу да се одобре два прикључка.
- За извођење прикључка користи се СКС (самонесећи кабловски споп).

- Прикључак се димензионише и изводи у зависности од очекиваног максималног једновременог оптерећења на нивоу прикључка, начина извођења НН мреже, конструкције и облика објекта, положаја објекта у односу на НН мрежу.
- Место прикључења надземног прикључка је стуб НН вода (изузетно зидна конзола или кровни носач ако су ови елементи упоришта НН вода).
- Надземни прикључак се изводи преко носача на зиду објекта, односно преко крова објекта ако због мале висине објекта или неких других разлога није прихватљиво извођење прикључка преко зида објекта.
- Распон од места прикључења (стуб НН вода) до места прихватања на објекту прикључка изведеног СКС-ом може да износи највише 30 m. За веће распоне обавезна је уградња помоћног стуба.

➤ Гасоводна инфраструктура

На подручју магистралних и разводних гасовода за радни притисак до 50 bar минимално потребно безбедносно растојање објекта где бораве и раде људи износи по 30 m обострано од постојећих и планираних гасовода.

На подручју градских гасовода за радни притисак до 12 bar минимално потребно безбедносно растојање објекта где бораве и раде људи износи по 3 m обострано од постојећих и планираних гасовода, а за дистрибутивне гасоводне мреже за радни притисак до 4 bar минимално потребно безбедносно растојање објекта где бораве и раде људи износи по 1 m обострано од постојећих и планираних гасовода.

Локације и грађевинске површине главних и мерно регулационих станица, као и гасовода у планској документацији треба приказати у плану намена површина као комуналне површине јавних потреба (гасне станице) са текстуалним упутством за спровођење и формирање грађевинских парцела са правом коришћења за потребе гасификације.

Гасоводи свих рангова полажу се подземно са минималним надслојем 0,8 m изнад горње ивице цевовода.

Код укрштања са улицама и путевима гасовод се може полагати поступком прокопавања или у заштитној цеви, при чему се код прокопавања његов положај дефинише према прорачунској провери.

Сви типови гасовода се постављају подземно у рововима потребних димензија.

Гасоводни објекти, као што су ГМРС и МРС станице се лоцирају на грађевинским парцелама потребних димензија, тако да се и заштитне зоне налазе на једној парцели.

За ГМРС станице потребна површина грађевинске парцеле износи до 1200 m² (30 x 40 m), а за МРС станице од 15 x 12 m, али у градском ткиву мора да се обухвати и заштитна зона од мин. 15m од објекта, па се иста проширује на 35 x 40 m (постављају се или на државном земљишту или се откупљује од приватних власника, када се често мора откупити и цела катастрска парцела).

У оквиру свих заштитних зона и појасева забрањује се изградња стамбених, угоститељских и производних објеката. За добијање сагласности за градњу објекта у близини гасоводних мрежа и објекта потребно је испоштовати стандарде „Србијагаса”.

Сви гасоводни објекти су приземни и постављају се на 1 m од нулте коте терена и раде без људске посаде, потпуно су аутоматизовани објекти.

До грађевинске парцеле је потребан путни приступ мин. ширине 3 m, са везом на јавну саобраћајну мрежу и напајање електро енергијом напона до 0,4 kV.

➤ Телекомуникацијска инфраструктура

При изградњи објекта фиксне телефоније, мобилне телекомуникационе мреже, телевизијских и радио пријемника и предајника и објекта за смештај телекомуникационе опреме, треба се придржавати важећих техничких прописа, стандарда и упутства који третирају ову врсту опреме, као и важећих закона за ову област телекомуникација (Закон о телекомуникацијама, Закон о радиодифузији и Закон о системима веза).

Предметни објекти и инсталације морају се изградити тако да :

- не угрожавају постојеће или планиране објекте, као и планиране намене коришћења земљишта сем ако се за то не утврди јавни интерес.
- да се простор и грађевинска површина рационално користе
- да се поштују прописи који се односе на остале инфраструктурне објекте
- да се поштују прописи који се односе на заштиту животне средине
- да се води рачуна о геолошким особинама тла и подземних вода
- да се не угрожавају остали објекти.

Телефонска мрежа – и АТЦ

Грађевински објекти за смештај телекомуникационе опреме могу се градити у оквиру објекта, на слободном простору и испод јавних површина. Величина површине за смештај опреме зависи од капацитета опреме. Грађевински објекти могу бити монтажни и зидани.

Телекомуникациони водови и објекти

Подземни телефонски и КДС водови постављају се испод јавних површина (тротоари, слободне површине, зелене површине, пешачке стазе, паркинг простори, саобраћајнице уз сагласност надлежног предузећа за путеве, границама катастарских парцела уз сагласност корисника парцела) и испод грађевинских парцела уз сагласност власника-корисника, а на основу одобрења за градњу.

Објекти за смештај телекомуникационе опреме у оквиру објекта могу се градити на основу пријаве радова уз сагласност власника-корисника станова, а објекти на крову и фасади постојећег објекта и на слободном простору у оквиру блока могу се градити на основу одобрења за градњу.

Надземни телефонски водови постављају се на стубове. Стубови се постављају на јавним површинама или на парцелама уз сагласност власника парцеле.

Подземни телекомуникациони водови телекомуникационе мреже и ТТ канализација постављају се испод јавних површина (тротоар, слободне површине, зелене површине, пешачке стазе, паркинг простор и саобраћајнице) и испод грађевинских парцела уз сагласност власника-корисника, а на основу одобрења за градњу.

Објекти за смештај телекомуникационе опреме у зонама које представљају просторно-културно историјску целину могу се градити на основу одобрења за градњу, а уз одобрење надлежног Завода за заштиту споменика културе.

Приземни објекат за смештај телекомуникационе опреме је површине до 50м². Објекат мора бити ограђен ако је монтажни а ако је зидани не мора бити ограђен.

До објекта за смештај телекомуникационе опреме потребно је обезбедити приступну пешачку стазу минималне ширине 1,5м до најближе јавне саобраћајнице.

За постављање објекта за смештај телекомуникационе опреме у постојећи објекат потребно је прибавити сагласност власника-корисника станова или пословног простора.

Објекат за смештај телекомуникационе опреме мора да има такав положај да не угрожава прегледност, безбедност и сигурност кретања свих учесника у саобраћају.

Приликом изградње телекомуникационе мреже држати се прописа из област ТТ линија и мрежа LN – I до LN – VIII заједница југословенских РПТТ мрежа.

Подземни приступни телекомуникациони водови полажу се у ров прописане ширине зависно од броја каблова или цеви на дубини од минимално 0,8m до 1,5m, а према важећим техничким прописима за полагање ове врсте инсталација.

Код приближавања и укрштања телекомуникационих водова са осталим инфраструктурним објектима потребно је остварити следеће минималне размаке:

- са водоводном и канализационом цеви код укрштања 0,5 m а код паралелног вођења 0,6m,
- са електроенергетским каблом при паралелном вођењу и укрштању, најмање растојање мора бити 0,50 m за каблове напона 1 kV, 10 kV и 20 kV, односно 1 m за каблове напона 35 kV,
- са електроенергетским каблом 20 kV и 35kV код паралелног вођења 1m,
- од регулационе линије 0,5m,
- од упоришта електроенергетских водова до 1kV 0,8m.

Дозвољена су и мања растојања у случају примене одређених мера заштите (телекомуникациони водови у заштитним цевима и са применом механичке и термичке заштите између разних инфраструктурних водова), а према важећим техничким прописима и препорукама.

Код приближавања подземног телекомуникационог вода темељу електроенергетског стуба, хоризонтална сигурна удаљеност је 0,8m, а не мање од 0,3m уколико је телекомуникациони вод механички заштићен.

При укрштању са саобраћајницом кабл мора бити постављен у заштитну цев, а угао укрштања треба да буде 90° ,

При укрштању са енергетским кабловима најмање растојање мора бити веће од 0,50 m, а угао укрштања треба да буде у насељеним местима најмање 30° , по могућству што ближе 90° , а ван насељених места најмање 45° . По правилу телекомуникациони кабл се полаже изнад енергетских каблова.

Испитати утицај далековода напонских нивоа 400 kV, 220 kV и 110 kV, односно степен електроометања (интензитет шума) и на основу тога изабрати материјал и начин заштите.

Мобилна телефонија

Објекти мобилне телефоније постављати према плановима надлежних оператера. Објекти за смештај базних централа, контролора базних станица, антенских стубова, антенских носача, могу се градити у оквиру објеката у зеленим површинама и слободног простора. Приликом изградње држати се правила и препорука надлежних оператера и актуелних техничких прописа.

Непосредни простор око антенског стуба оградити (20-30 m²) и спречити блиску изградњу која ће смањити ефикасност функционисања (умањити или спречити сигнал).

Ако се објекти за смештај мобилне телекомуникационе опреме постављају на постојећем објекту (на крову или фасади што излази из габарита постојећег објекта) могу се градити уз сагласност власника-корисника објекта а на основу Одобрења за градњу.

Ако се објекти за смештај мобилне телекомуникационе опреме постављају у зонама које представљају просторно-културно историјску целину могу се градити на основу одобрења за градњу, а уз одобрење надлежног Завода за заштиту споменика културе.

Објекат за смештај телекомуникационе опреме мора да има такав положај да не угрожава прегледност, безбедност и сигурност кретања свих учесника у саобраћају.

Антене које се постављају на фасаде постојећих објеката морају бити у складу са бојом и архитектонским изгледом фасаде.

Полагање водова се врши у складу са техничким прописима и стандардима, а минимална растојања у односу на водове и објекте других инфраструктура су као наведена за телекомуникационе водове и објекте.

Базне станице градити по техничким препорукама и стандардима Телеком Србија, непосредни простор око антенског стуба оградити (20-30m²) и спречити блиску изградњу која ће смањити ефикасност функционисања (умањити или спречити сигнал).

КДС

Предвидети место за смештај главне станице (ГС). Она може бити смештена у објектима колективног становања и осталих објеката. Објекти могу бити монтажни и зидани.

Кабловску мрежу за дистрибуцију (РА) и телевизијских сигнала (ТВ) предвидети на исти начин као и за осталу инфраструктуру. Каблове полагати у исти ров заједно са телефонским водовима или

посебно. Приликом израде КДС држати се службеног листа СФРЈ бр. 41/88, службени гласник РС број 44/95 и остали СФРЈ 66/87 ЈУС Н.Н6. 170–179, ЈУС Н.Н6501 – 504.

Пошта

Грађевински објекти за смештај опреме могу се сместити у оквиру објекта. Величина површине за смештај опреме зависи од капацитета опреме. Грађевински објекти могу бити зидани и монтажни.

➤ Правила грађења за остале објекте комуналне инфраструктуре

1) Људска гробља

За градска, приградска и сеоска гробља (у даљем тексту: гробља) за која није донет Урбанистички план и за која је донет Урбанистички план, до доношења Одлуке о примени делова донетог плана (у складу са чл. 169. став 1. и 2. Закона) важи:

Правила грађења за гробља утврђују се :

- За изградњу објеката на неизграђеном делу гробља,
- За легализацију објеката који немају грађевинску дозволу,
- За реконструкцију постојећих објеката.

Под **објектима на гробљима** подразумевају се:

1. гробне парцеле
2. гробна места,
3. капеле (боксови) за умрле,
4. колске и пешачке саобраћајнице и прилазни пут.
5. пешачки трг,
6. други објекти (верски, сале за парастосе, економски, продавнице цвећа и погребне опреме и други објекти за вршење погребне делатности),
7. зелене површине,
8. ограда гробља.

Минимални садржај:

- За градско гробље на подручју 1, 2, 3 и 4.
- за сеоска гробља је: тачка 1,2 и 4.
- Остали садржаји одређују се према величини, могућности и потребама насеља.

Правила градње за наведене објекте на гробљима су :

1. облик и величина гробних парцела одређују се на основу просторних услова и функционалних захтева.
2. врста и димензије гробних места одређено је Одлуком о сахрањивању и гробљима (Општински службени гласник, број 6/1992).
3. минимална ширина пешачких стаза које деле гробне парцеле је 1,20 м.
4. колске саобраћајнице (прилазни пут) димензионишу се према категорији пута и рангу насеља стим што је минимална ширина коловоза 5,0 метара а изузетно минимално 2,5 метра за сеоска гробља када се прилаз утврђује преко пољског односно некатегорисаног пута.
5. габарит, облик и положај капеле и других објеката одређује се према просторним могућностима, функционалним захтевима (повезивање за колски и пешачки саобраћај) и рангу и потребама насеља.
Предходни став односи се на легализацију, реконструкцију, доградњу и надградњу објекта.
За донети план примењују се и елементи односно делови Плана до доношења одлуке о примени делова плана
6. у случају када се гробље граничи са стамбеним објектима, приликом одређивања положаја гробних парцела на неизграђеном делу гробља, ивица парцеле мора бити удаљена минимално 25,0 м. Од најближег постојећег или планираног стамбеног објекта. Простор

између гробне парцеле и границе гробља има карактер заштитног зеленог појаса и мора се озеленити високом вегетацијом.

7. ограда комплекса према јавном путу и неизграђеном земљишту је транспарентна са висином која је одређена за стамбене или индустријске објекте, с тим да се омогућује и формирање "живе" ограде.

Ограда на граници гробља према стамбеним објектима из тачке 6. је зидана, индустријска, под условом да не угрожава осунчавање стамбених објеката.

Елементи наведених правила градње за гробља примењују се путем и у поступку издавања Локацијске дозволе.

Ова правила грађења не могу се примењивати за гробља или делове гробља:

- уколико земљиште не припада Општини односно правном лицу на које је Општина пренела право располагања, или ако земљиште није у државној својини,
- за проширење постојећег гробља за који није донет Урбанистички план и гробља ван граница донетог Плана, као и за гробља на новим локацијама.

За земљиште из предходног става обавезна је предходна израда одговарајућег урбанистичког плана.

За гробља наведена у претходном ставу, као и за сеоска насеља, у случају када не постоје услови за сахрањивање (попуњеност, прилаз гробљу, правни статус) изузетно се може изградити одговарајући Урбанистички план пре доношења одговарајућег плана насеља.

2) Евакуација отпада и животињских остатака

С обзиром да је предвиђено да се евакуација отпада и сахрањивање животињских остатака са територије општине Прокупље обавља кроз евакуацију истих на регионалну депонију предвиђену за одлагање комуналног отпада (регионални центар за управљање отпадом), чија ће се будућа локација, у складу са Стратегијом управљања отпадом у Републици Србији за период 2010-2019. године утврдити кроз међуопштински договор Прокупља, Житорађе, Куршумлије и Благаца, овим Просторним планом општине се утврђује да се одабир локације, њена изградња и уређивање мора вршити у складу са одговарајућим важећим Правилником о критеријумима за одређивање локације и уређење депонија отпадних материја (Сл.гласник РС 54/92) или другим одговарајућим важећим прописом.

За евакуацију кућног смећа предвидети контејнере запремине око 1100l, за комерцијалне објекте 1 контејнер на 600m² корисне површине. Локације одредити у оквиру регулације основних саобраћајница, као издвојене нише са упуштеним ивичњаком, тако да максимално ручно гурање контејнера не буде веће од 15m, по равной подлози са успоном до 3%. Тачне локације и потребан број контејнера одредити кроз израду одговарајуће техничке документације, у сарадњи са надлежним ЈКП.

Судови се могу сместити и у унутрашњости комплекса, дуж интерних саобраћајница (чија минимална ширина не може бити мања од 3,5m за једносмерни и 6m за двосмерни саобраћај), са могућношћу окретања возила за одвоз смећа (габарита 8,6x2,5x3,5m и осовинским притиском од 10 тона).

Могуће је предвидети и другачије системе и методе прикупљања и евакуисања кућног смећа, а у складу са условима заштите животне средине.

Посебно се напомиње да се отпад, који по саставу не одговара кућном смећу и представља нуспродукт процеса складиштења или производње, депонује према посебним условима, обрађује и одвози уз претходну сагласност надлежних институција на за то одређене локације

3) Пијаце

Правила уређивања и грађења за објекте сточних пијаца, сајмова и изложби наведена су у делу који се односи на правила грађења за пољопривредно земљиште.

Грађење зелених пијаца спроводи се у складу са урбанистичким планом, а за насеља за која није предвиђена израда урбанистичког плана, у складу са техничким прописима за ову врсту објеката.

2.2.4. ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОЈИМА СЕ ПОВРШИНЕ И ОБЈЕКТИ ЈАВНЕ НАМЕНЕ ЧИНЕ ПРИСТУПАЧНИМ ОСОБАМА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ, ХЕНДИКЕПИРАНИМ, СТАРИМА ОСОБАМА И ОСОБАМА СА ДЕЦОМ, У СΚЛАДУ СА СТАНДАРДИМА ПРИСТУПАЧНОСТИ

Даљом урбанистичко техничком разрадом и изградњом јавних површина и објеката потребно је хендикепираним и инвалидним лицима, старим особама и особама са децом омогућити несметано кретање, коришћење слободних и јавних површина, као и приступ јавним и комерцијалним садржајима, и то пројектовањем тротоара потребне ширине и без већих степеника, закошавањем и спуштањем ивичњака тротоара и стаза, посебно на пешачким прелазима, као и изградњом предвиђених рампи уз степеништа и пешачке комуникације на прилазима зграда (у складу са стандардима за просторне потребе инвалида у зградама и околини за прилазне елементе и просторе).

Приликом решења уређења слободних и зелених парковских површина, стаза и пешачких токова, где год је то могуће уместо, или уз, степеништа предвидети благе рампе за кретање хендикепираних лица, старих особа и особа са децом, о чијим потребама треба водити рачуна код пројектовања нових објеката, као и код реконструкције приземља постојећих објеката. Одређене делове пешачких стаза по потреби опремити одговарајућим држачима за случај поледице

2.2.5. ПРАВИЛА ПАРЦЕЛАЦИЈЕ

Правила урбанистичке парцелације представљају основне урбанистичке нормативе на основу којих се могу формирати грађевинске парцеле, као основни елемент омеђен границама и одређен регулационом линијом према просторима јавне, опште намене, на коме се могу градити објекти. Правила парцелације обухватају планске елементе за одређивање величине, облика и површине грађевинске парцеле, регулационе, нивелационе елементе за обележавање грађевинске парцеле.

Појам, величина и облик грађевинске парцеле

Грађевинска парцела је најмања земљишно – просторна јединица на којој се може градити.

Елементи грађевинске парцеле су:

- регулациона линија према јавном путу
- границе грађевинске парцеле према суседним парцелама,
- преломне тачке парцеле утврђене геодетским елементима у хоризонталном смислу.

Деоба и укрупњавање грађевинске парцеле

Грађевинска парцела по правилу има облик правоугаоника ии трапеза. Грађевинска парцела (планирана и постојећа) има површину и облик који омогућава изградњу објекта у складу са решењима из Плана, правилима о грађењу и техничким прописима.

Грађевинска парцела може се делити парцелацијом до минимума утврђеног правила о парцелацији.

Деоба из претходног става може се утврдити урбанистичким пројектом.

Грађевинска парцела може се укрупнити парцелацијом, а према планираној или постојећој изграђености, односно планираној или постојећој намени грађевинске парцеле.

Укрупњавање из претходног става може се утврдити урбанистичким пројектом.

При формирању грађевинских парцела парцелацијом или препарцелацијом максимално уважавати постојеће катастарске парцеле.

Општа правила парцелације за породичне стамбене објекте

Најмања грађевинска парцела за изградњу новог породичног стамбеног објекта, према типу објекта који се граде је:

Табела 16: Најмања грађевинска парцела

слободностојећи објекат	300m ²
двојни објекат	400m ² / 2x200 m ²
полуатријумски објекат	130 m ²
објекат у непрекинутом стам. низу	150 m ²
објекат у прекинутом низу	200 m ²

На грађевинској парцели чија је површина мања од наведених минималних величина могућа је изградња стамбеног објекта спратности до П + 1, коефицијента изграђености до 1,0 и степена заузетости до 0,4.

Најмања ширина грађевинске парцеле за изградњу новог породичног стамбеног објекта, а према типу објекта који ће се градити је:

Табела 17: Најмања ширина грађевинске парцеле за изградњу породичног стамбеног објекта

слободностојећи објекат	10,0 m мин.
двојни објекат	16m/2x8m
објекат у непрекинутом стам. низу	5,0m
објекат у прекинутом низу	12,0m

На грађевинској парцели чија је ширина мања од минимално утврђених, сем за двојне објекте, која се не може мењати, могу се градити објекти спратности до П+1, коефицијента изграђености до 1,2 и степена искоришћености до 60.

Општа правила парцелације за вишепородичне стамбене објекте

Најмања површина парцеле за вишепородичне стамбене објекте утврђује се за:

Табела 18: Најмања површина парцеле за вишепородичне стамбене објекте

слободностојећи објекат	500m ² мин
објекат у непрекинутом стам. низу	400m ² мин
објекат у прекинутом низу	450m ² мин

Најмања ширина парцеле за вишепородичне стамбене објекте утврђује се на:

Табела 19: Најмања ширина парцеле за вишепородичне стамбене објекте

слободностојећи објекат	16,0m
-------------------------	-------

у прекинутом низу

12,0m

Општа правила парцелације за привредне, пословне и комерцијалне објекте**Најмања површина парцеле за остале врсте објеката утврђује се за:**

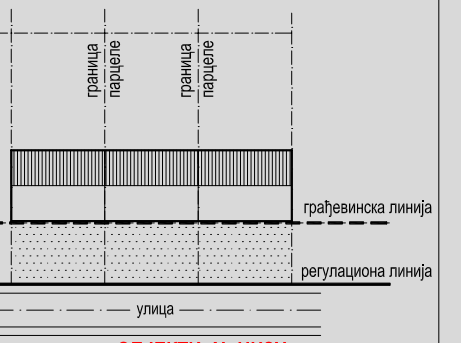
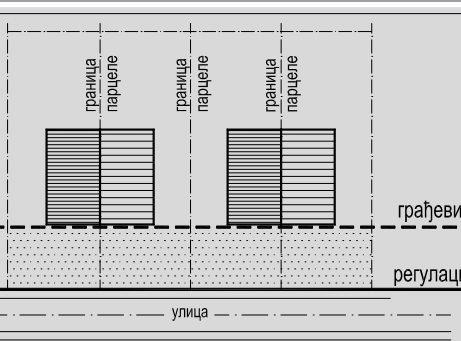
Табела 20: Најмања површина парцеле

комерцијално пословни објекат	1000m ² мин
производно индустријски објекат	2000m ² мин
бензинске и гасне станице	400m ² мин

Табела 21: Најмања ширина парцеле

комерцијално пословни објекат	18,0m
производно индустријски објекат	30,00m

ГРАФИЧКИ ПРИКАЗ ПРИМЕРА ПРАВИЛА РЕГУЛАЦИЈЕ И ПАРЦЕЛАЦИЈЕ У НАСЕЉИМА

 СЛОБОДНОСТОЈЕЋИ ОБЈЕКТИ	1) као слободностojeћи - објекат не додирује ни једну линију грађевинске парцеле: - минимална површина парцеле 300m² - минимална ширина парцеле 10m
 ОБЈЕКТИ У НИЗУ	2) у непрекинутом низу – објекат на парцели додирује обе бочне линије грађевинске парцеле: - минимална површина парцеле 150m² - минимална ширина парцеле 5m
 ДВОЈНИ ОБЈЕКТИ	3) као двојни објекти – објекат додирује само једну бочну линију грађевинске парцеле: - минимална површина парцеле 400m² (2x200m²) - минимална ширина парцеле 16m (2x8m)

Врста стамбених објекта и величина парцеле у грађевинском земљишту

Врста објекта	Минимална површина парцеле (у m ²)	Минимална ширина парцеле (у m)
породични (индивидуални) стамбени објекти		
- слободностојећи	300	10
- двојни	400 (две по 200 m ²),	16 (2x8)
- у непрекинутом низу	150	5
- у прекинутом низу	200	12,0
- полуатријумски	130	12,0
вишепородични објекти		
- вишепородични објекти	500	12

2.2.6. ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ ПРАВИЛА И ПРИНЦИПА УРЕЂИВАЊА И ГРАЂЕЊА

Правила одређена Просторним планом општине Прокупље спроводе се кроз издавање Локацијске дозволе.

Примењују се на територији општине Прокупље изван насељених места, а у насељеном месту за које је Просторним планом општине прописана обавеза доношења урбанистичког плана и другим за које се оваква потреба укаже, до доношења урбанистичког плана.

Доношењем урбанистичког плана за поједино насеље, ова правила престају да важе у обухвату плана.

За изградњу нових и реконструкцију постојећих објеката важе правила из овог Просторног плана општине.

Уколико постојећи објекат прелази планом задату грађевинску линију и не омета функционисање других намена у простору, може се задржати у постојећем стању, уз дозвољену санацију.

У насељима (до израде урбанистичког плана) положај грађевинске линије дефинисати на основу правила из овог ППО, а у складу са планираним рангом саобраћајнице.

За парцеле које се налазе између просторних целина, служба надлежна за издавање Локацијске дозволе, дозволу издаје на основу мишљења Комисије за планове СО о примени ових правила на предметну парцелу.

Све намене осталог грађевинског земљишта су доминантне намене у зони док се поједине парцеле могу наменити компатибилним наменама.

Компатибилне намене су: становање, делатности, пословање, трговина, угоститељство, занатство и услуге, комунални и саобраћајни објекти у функцији становања, пословања или снабдевања горивом, здравство, дечија заштита, образовање, култура и верски објекти.

Објекат не испуњава услове за добијање Грађевинске дозволе уколико је изграђен на постојећој јавној површини, на површинама уже зоне санитарне заштите водоизворишта или на објектима или коридорима постојеће инфраструктуре.

Објекат може добити Грађевинску дозволу на површинама друге претежне намене, под условима прописаним законом и овим Планом.

За помоћне објекте може се потврдити пријава градње у складу са наменом постојећих објеката на грађевинској парцели, а за помоћне објекте за пољопривреду на постојећем пољопривредном земљишту.

Изван насељеног места се за случајеве који нису обухваћени или су само делимично регулисани овим Правилима, примењују се и урбанистички показатељи утврђени одговарајућим правилником, а до његовог доношења, Правилником о општим условима о парцелацији и изградњи и садржини, условима и поступку издавања акта о урбанистичким условима за објекте за које одобрење за изградњу издаје општинска, односно градска управа (Сл.гласник РС 75/03).

Легализација бесправно подигнутих објеката биће решавана у складу са законским прописима и планским документима.

Простор је по дефиницији ограничен ресурс, па се њиме мора рационално газдовати, и у складу са тим, као једна од мера предлаже се да се изврши обнова премера, како би се адекватно решили сви проблеми у вези са променама у коришћењу земљишта (парцелација, промене катастарских граница и размер премера, усаглашавање са савременом методологијом, итд.).

Д) ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА**1. ОСТВАРИВАЊЕ ПЛАНА, ПРИОРИТЕТНА ПЛАНСКА РЕШЕЊА И МЕРЕ ЗА РАВНОМЕРНИ ТЕРИТОРИЈАЛНИ РАЗВОЈ**

Основне обавезе у погледу остваривања планских решења и пројеката општине Прокупље су:

1) основне обавезе општине Прокупље:

- припрема и доношење нових одлука о грађевинским подручјима насеља на територији општине Прокупље у складу са Законом до краја 2010. године;
- директна имплементација појединих планских решења, односно обезбеђење услова за израду планске и урбанистичке документације којом се детаљније разрађују планска решења Просторног плана, као и издавање Локацијске дозволе у складу са Законом, а на основу дефинисаних правила уређења и грађења;
- обезбеђење мера појачаног надзора одговарајућих инспекција ради контроле уређења, коришћења и заштите простора;
- координација и усмеравање свих активности на имплементацији Просторног плана, које су у надлежности институција Републике Србије, као и извештавање надлежних институција о проблемима везаним за имплементацију Просторног плана.
- Координација и усмеравање свих активности на имплементацији решења ППО која су заједнички интерес општине и општина у окружењу (Куршумлија, Блаце, Крушевац, Алексинац, Мeroшина, Житорађа и Бојник) – птвенствено саобраћајних и других инфраструктурних пројеката, туристичких, пољопривредних, шумарских, еколошких и других програма и пројеката.
- координација и усмеравање свих активности које се односе на формирање општинских служби и организацију њиховог рада.

2) основне обавезе јавног предузећа надлежног за послове планирања и изградње:

- координација и усмеравање свих активности на имплементацији Просторног плана које су у надлежности општине Прокупље, као и других институција и субјеката на локалном нивоу;
- припрема годишњих програма рада и финансијских планова за период до краја 2015. године у складу са дефинисаним планским решењима и приоритетима;
- спровођење планских концепција, решења, мера и правила градње приликом израде техничке документације и урбанистичких планова;
- припрема извештаја о имплементацији планских решења, најмање једном годишње;
- праћење усклађености планских решења са плановима и другом развојном документацијом донетом од стране Републике Србије;
- провера решења и утврђивање потребе да се приступи изменама Просторног плана, као и предлагање одлука о измени и допуни Просторног плана.

Листом приоритетних планских решења активности утврђује се оквирни редослед у имплементацији, и то првенствено оних која се финансирају из општинског и републичког буџета.

У имплементацији приоритетних планских решења утврђују се следеће обавезе **општине Прокупље**:

у развоју мреже насеља и јавних служби,

- даљи развој Прокупља, као општинског и окружног, а у будућности и регионалног центра и као примарног центра за развој здравства, образовања, културе, социјалног старања, и др., као и снажнији развој објеката јавних служби у центрима Житни Поток, Мала Плана, Велика Плана, Белољин, Џигољ, као и осталим локалним центрима Доња Топоница, Доња Трнава, Рељинац, Микуловац, и др. у складу са потребама;

- реконструкција постојећих и изградња нових објеката јавних служби;
- обезбеђивање ефикасније доступности корисника објектима јавних служби, односно организовање нових, прилагођених форми услуга (формирање мобилних служби) и побољшање саобраћајница и јавног превоза (приоритет има бољи ђачки превоз);
- стимулисање приватног сектора;
- спровођење конкретних акција по насељима у складу са потребама и правилима Просторног плана;

у области пољопривреде,

- Подршка реформи катастра и земљишних књига
- Програма Оснивање Савета за рурални развој
- Израда бонитенте карте Општине
- Програм реструктурирања пољопривреде ради повећања конкурентности тржине понуде локалних пољопривредних производа
- Програм особобљављања локалних пољопривредника за производеу еко-етно производа и производа дефинисаног географског порекла
- Израда и реализација пилот пројекта развоја органске производње
- Програм за организовани откуп и промоција сакупљања лековитог биља, бобичастог дивљега воћа и хранљивих плодова, развој откупне мреже и погона за сушење и паковање у сеоским срединама.
- Израда и реализација пројекта сакупљања, одлагања и евакуације отпада на подручју општине и непосредном окружењу и израда упутства/водича за примену и руковање хемијским материјама у пољопривреди.
- Кафилеријског збрињавања отпада анималног порекла и «сеоске депоније» за пољопривредни токсични отпад
- Стварање огледних породичних пољопривредних газдинстава - полигона за стручно и практично усавршавање

у области шумарства,

- активности на газдовању и управљању шумама у државном власништву - заштита и унапређивање постојећих шума, пошумљавање и подизање нових шума;
- израда Плана за проглашење ерозионих подручја;
- стимулација развоја приватних шума и подстицање пошумљавања терена угрожених ерозијом који су у приватном власништву.

у области лова,

- активности на заштити неловне дивље фауне;
- активности на заштити и повећању оптималне бројности популације дивљачи;
- едукацији ловних стручњака и професионално организовање ловног туризма;

у развоју индустрије, МСП и експлоатацији минералних сировина

- Убрзање реструктурирања предузећа (завршетак приватизације, техничко-технолошко унапређење производње, развој извозно оријентисаних производних програма) и подстицање развоја нових предузећа базираних на знању, новим технологијама конкурентним производима,
- стварање повољног пословног и институционалног амбијента за привлачење директних инвестиција и развој МСП – канцеларије или других стручних служби за локални економски развој, оснивање различитих удружења, кластера, јачање управљачких и менаџерских капацитета,
- едукација предузетника, усклађивање образовних профила са потребама локалне привреде, стручно оспособљавање, преквалификација незапослених,
- стварање услова за даљу афирмацију производних специфичности планског подручја: формирање базе података о локалним предузећима, унапређење предузетничког духа, развој комплементарних производних програма, интензивирање интерсекторских веза у локалним/регионалним економијама (пољопривреда - прерађивачка индустрија - услуге – туризам - саобраћај) и
- повезивање са суседним општинама у правцу обликовања заједничких пројекта, обједињавања потенцијала, комплетирање производње и заједничког наступа на ширем регионалном, републичком и транграничном тржишту.

- инфраструктурно комплетирање постојећих локалитета и зона посебно у општинском центру Прокупљу, уз адекватне мере заштите окружења током производног процеса,
- стварања просторних услова за развој МСП, пре свега у индустријским зонама и комплексима у Прокупљу, просторно и програмско дефинисање индустријских комплекса/локалитета у микроразвојним центрима израдом одговарајућег урбанистичког плана на основу инвестиционе документације (студије изводљивости) са проценом утицаја на животну средину,
- промоција просторно-развојних предности планског подручја посебно индустријских зона и комплекса у Прокупљу, уз могућности оснивања индустријског парка/зоне.
- реализација других радних зона и локалитета, у складу са исказаним потребама и захтевима и реалним могућностима, при чему се користе комбинована средства општине Прокупље, инвестиционих фондова, кредита и донација, као и заинтересованих приватних инвеститора;
- израда комплетне истражне, планске и техничке документације за просторе за које се приоритетно искаже интерес за експлоатацијом минералних сировина
- израда и спровођење пројекта рекултивације и простора који су напуштени или се напуштају као лежишта.

у развоју туризма

- покретање израде и израда планова и програма уређења туристичких зона и локалитета у Општини и других различитих пројеката и програма: пројекти и програми за поједине локалитете у складу са исказаним потребама, пројекти реконструкције саобраћајне инфраструктуре; програм реконструкције и модернизације смештајних капацитета у Општини; програм едукације становништва који врши прихват туриста у оквиру руралног туризма...(избор програма или пројекта усклађиваће се на годишњем нивоу са могућностима финансирања)
- израда урбанистичке документације за предвиђене туристичке локације и зоне (по потреби);
- реализација најатрактивнијих зона, приоритетно у зони Радана, Пасјаче, Видојевице, Јастрепца, растовничког и Бубличког језера и Прокупља;
- израда каталога за промоцију туристичких садржаја на територији Општине;

у развоју саобраћаја

- Наставак активности на изградњи обилазнице око града Прокупља (измештање дела државног пута I реда М-25)
- реконструисање и рехабилитација деоница државних путева на територији општине:
 - државни пут Р-223 – деоница Прокупље – Житни Поток – Злата
 - државни пут Р-221 – деоница граница општине (Гребац) – Џигољ - Прокупље
 - државни пут Р-223 – деоница Горња Бресница – Мала Плана
 - државни пут Р-223а (Злата – граница општине према Житорађи)
 - остале деонице државних путева у складу са могућностима и плановима надлежних институција које управљају државним путевима
- адекватно опремање путне мреже хоризонталном и вертикалном сигнализацијом;
- адекватно уређење стајалишта јавног превоза на државним путевима
- реализација нових општинских путева у циљу функционалног повезивања насеља;
- осавремењавање, односно рехабилитација постојећих општинских путева, према динамици средњорочних и годишњих планова општине;
- реализација објеката у функцији саобраћаја на територији општине (реконструкција постојећих, изградња нових мостова)
- реконструкција општинских путева према динамици и у складу са могућностима општине
- изградња и адекватно уређење стајалишта јавног превоза путника на постојећим општинским путевима
- даља разрада (кроз планску и пројектну документацију) трасе евентуалног коридора аутопута кроз подручје општине Прокупље
- повећање капацитета и усаглашавање редова вожње у јавном путничком железничком саобраћају са потребама становника
- модернизација и реконструкција железничке пруге
- електрификација постојеће железничке пруге

у области водопривреде,

- реализација одговарајућих техничких решења на систему за снабдевање водом са циљем обезбеђења квалитетне воде за пиће у потребним количинама током целе године;
- израда инвестиционих програма и пројеката за мелиорацију пашњака и шума ради спречавања ерозије земљишта;
- започињање израде одговарајуће техничке документације за реализацију постројења за пречишћавање отпадних вода у Прокупљу
- вршење истражних радова на извориштима, спровођење анализа воде и успостављање санитарних зона заштите изворишта;

у области електроенергетске, телекомуникационе и поштанске мреже,

- дистрибуција електричне енергије;
- одржавање чворних и крајњих телефонских централа;

у области комуналне инфраструктуре,

- успостављање контроле у поступању са комуналним отпадом;
- изградња регионалне депоније за комунални отпад;
- одржавање санитарно-хигијенских услова на хуманим (градским и сеоским) гробљима;
- брига о хигијени на зеленим и сточним пијацама, као и на зеленим јавним површинама;

у области заштите природе,

- утврђивање санитарно – хигијенских зона заштите и режима коришћења простора око изворишта вода које се користе за водоснабдевање;
- обезбеђивање услова за спровођење истраживања вредних објеката природе уз спровођење мера које пропише надлежни завод за заштиту

у области заштите животне средине,

- оснивање општинског фонда за заштиту животне средине;
- израда дугорочног програма заштите животне средине;
- јачање административних капацитета за ефикасније спровођење прописа у области заштите животне средине;
- израда интегралног катастра загађивача животне средине;
- формирање јединственог информационог система и увођење мониторинга животне средине (мерења и осматрања квалитета ваздуха, површинских и подземних вода, земљишта и нивоа буке);
- подизање и јачање еколошке свести локалног становништва;

у области заштите непокретних добара културе,

- утврђивање зона заштите око непокретних културних добара уз спровођење мера које пропише надлежни завод за заштиту
- спровођење мера заштите у околини непокретних добара културе;
- праћење стања и обавештавање надлежној територијалној служби;

у области заштите од елементарних непогода,

- израда катастра клизишта и карте стабилности терена;
- израда катастра бујичних токова;
- израда програма – плана за проглашење ерозионих подручја на територији општине
- израда програма - плана одбране од бујичних поплава на водотоковима ван система редовне одбране од поплава.
- микросеизмичка рејонизација територије према степену сеизмичког ризика;
- одржавање постојеће мреже противградних станица;

као и друге обавезе које проистичу из решења Просторног плана, а које су надлежност општине Прокупље.

У имплементацији приоритетних планских решења утврђују се следеће обавезе ЈКП „Водовод” и ЈП „Дирекција за изградњу, урбанизам и стамбене послове” општине Прокупље:

- активности у вези са проширењем и техничким побољшањима система за снабдевање водом и изградња дистрибутивне мреже за насеља на територији општине Прокупље;
- израда техничке документације и започињање реализације изградње система за канализацију отпадних вода из насеља и изградња уређаја за пречишћавање отпадних вода у складу са пројектованим решењем;
- контрола испуста ефлуената и категорије пријемника;
- проширење санитарно-хигијенских непропусних септичких јама за више блиских домаћинстава (у руралним насељима где није могуће формирати канализациону мрежу), као и формирање службе за редовно чишћење јама и контролу квалитета подземних вода;
- реконструкција и допуна канализационе мреже у насељима и раздвајање кишне канализације;
- рекултивација постојећих нехигијенских сметлишта и успостављање мониторинг система на овом простору;
- уређење и опремање зелених пијаца;
- уређење простора за потребе сточне пијаце;
- проширење постојећих градских хуманих гробаља, као и проширење и санитарно опремање гробаља у сеоским насељима;
- проширење подручја организованог сакупљања отпада на територији општине Прокупље (распоредивање контејнера за одлагање отпада; побољшање квалитета одвоза отпада - набавка камиона и др.);
- прелазак на регионални систем одлагања отпада реализацијом регионалне депоније на територији општине Прокупље;
- изградња регионалне депоније на територији општине Прокупље;
- истраживање услова за увођење рециклаже комуналног отпада.

Мере за равномерни територијални развој

Основно планско опредељење је постизање већег степена функционалне интегрисаности подручја Просторног плана. Битним се сматра обезбеђење услова за знатно већу саобраћајну, инфраструктурну и економску интеграцију у односу на окружење, у првом реду са суседним функционалним подручјима, чему посебно погодују саобраћајно-географски положај и планирани развој привредно-радних зона и инфраструктурних система.

Реализација аутопута Е-75, иако постављеног периферно од општине Прокупље, ће се одразити на привредни развој, јер ће тако Општина, преко коридора Х, остварити брзу везу са осталим подручјима Србије и Европом, а тиме ће добити и боље услове за брже развијање појединих будућих привредних зона (првенствено индустријске зоне / парка) у Прокупљу.

Постизање већег степена интегрисаности простора подразумева смањење унутрашњих општинских разлика, односно квалитативне промене у просторној, економској и социјалној структури, нарочито брдског подручја са израженим дисфункцијама социјалног и економског развоја.

Упоришта равномернијег развоја су: (а) подизање нивоа квалитета живота у центрима заједнице насеља и њиховом гравитационом подручју првенствено кроз модернизацију и изградњу комуналне и саобраћајне инфраструктуре, као и објеката јавних служби; (б) предузимање подстицајних мера од стране државних и других фондова за развој локалних заједница; и (в) изградња профитабилних привредно-радних зона.

Активности развоја сеоских насеља усмеравају ка постепеној и одрживој економској, социјалној и физичкој обнови и развоју. Реализацију вршити паралелно са интензивним развојем општинског центра.

Основне мере које ће се спроводити су:

- подједнако третирање сеоских насеља када је у питању квалитет живота становништва - све услужне садржаје „приближити“ сеоском становништву побољшањем локалних саобраћајних веза и бољим опремањем сеоских насеља;
- унапређивање квалитета живљења на селу - комбиновани развој пољопривреде и других привредних, услужних и посредничких делатности (мали и средњи производни погони, туризам, домаћа радиност, занатство, трговина, сервисне услуге);
- повољнији услови садржани у одговарајућој пореској и стимулативној политици;
- развој неаграрних и других активности везаних за ангажовање сеоског становништва (укључивање становништва у развој услужних делатности, едукацију пољопривредног становништва, обнављање етно-заната; стимулисање приватне иницијативе у сектору јавних служби, подстицање посебних програма у култури, спорту и рекреацији, у циљу даљег развоја духовне и материјалне вредности села итд.);
- чување природних вредности уз сталну бригу о заштити животне средине, као и неговање амбијенталних вредности и вредности културе и обичаја;
- организовање културних манифестација; и
- просторно-системска интеграција насеља.

2. УЧЕСНИЦИ, МЕРЕ И ИНСТРУМЕНТИ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ

Спровођење Просторног плана општине Прокупље тећи ће у складу са дефинисаним приоритетима активности у појединим областима за које су утврђени принципи и пропозиције коришћења, уређења и заштите планског подручја ППО.

За спровођење планских решења неопходне су одређене мере и инструменти за реализацију ППО, који су везани за различите аспекте, и то:

- ⇒ *економско-финансијске мере и инструменти*
- ⇒ *организационе мере и инструменти*
- ⇒ *нормативне мере и инструменти*

За започињање и реализацију дефинисаних планских приоритета одређују се следећи учесници у имплементацији као и потребне мере и инструменти за имплементацију Просторног плана:

ЈАВНЕ СЛУЖБЕ И ОПРЕМАЊЕ НАСЕЉА*учесници у имплементацији ППО*

локална самоуправа, министарства надлежна за просвету и спорт, здравство, културу, рад и социјална питања, приватно предузетништво и др.

мере и инструменте за имплементацију ППО

⇒ *економско-финансијске мере и инструменти*

ангажовање средстава Републике Србије, Општине и приватних средстава, уз подстицање донаторства и задужбинарства мерама пореске политике

⇒ *организационе мере и инструменти*

укључивање приватних актера у организовану понуду здравствене заштите, предшколских и социјалних јавних служби и служби бриге о старима; увођење нових програма – мобилне наставне екипе специјализоване за поједине наставне програме; формирање мобилних екипа и служби примарне здравствене заштите; стимулисање организовања интерната и укључивање приватне понуде у организовање интернатске услуге

⇒ *нормативне мере и инструменти*

примена важећих прописа о нормативним стандардима за изградњу објеката јавних служби; редифинисање обухвата, норматива и стандарда примарне здравствене заштите, основног образовања, објеката културних садржаја и др. објеката јавних служби; правно обезбеђивање давалаца и корисника различитих облика заштите и бриге о старим грађанима

ПОЉОПРИВРЕДА*учесници у имплементацији ППО*

локална самоуправа, министарства надлежна за пољопривреду, водопривреду и шумарство, просвету и спорт, здравство, културу, рад и социјална питања, приватно предузетништво – становништво општине и породична пољопривредна газдинства, као и разни заинтересовани пословни субјекти, друштвене, политичке и невладине организације и др.,

мере и инструменте за имплементацију ППО

⇒ *економско-финансијске мере и инструменти*

средства буџета Републике Србије и Општине; међународни програми и фондови за рурални развој и хармонизацију техничке регулативе ЕУ земаља Централне и Југоисточне Европе и сл.; средстава локалне управе (формирање посебног фонда) за подржавање програма мултифункционалног развоја пољопривреде; успостављање комерцијалних кредита за подршку наведеним активностима (са гресе периодом од 2 године ради уходавања система), уз финансијску подршку из буџета Републике Србије; стимулативна економска политика за развој агротуризма, у сектору разних служби, посебно услуга као што су ветеринарске станице, пољопривредне апотеке, сервиси за поправку пољопривредне механизације и сл.; обезбеђивање средстава кроз приватизацију, укључивањем дела средстава стратешких партнера и уз заједничка улагања за формирање сабирно/дистрибутивних центара, јавних служби, за побољшање инфраструктуре и сл.; формирање посебног фонда локалне управе за подржавање програма удруживања пољопривредника

⇒ *организационе мере и инструменти*

доношење одлуке о реформи катастра и земљишних књига; унапређивање организације надлежних општинских служби ради ефикасније контроле коришћења пољопривредног земљишта; успостављање агро-мониторинг система; израда пројекта Пољопривредног информационог система; правовремена израда регулационих планова за просторе на којима је могуће очекивати конфликте;

израда пројекта за формирање Савета за рурални развој Општине; активирање локалних потенцијала и мотивисање сеоског становништва да развија и уређује рурално подручје као дугорочну перспективу и као простор за живот; израда Програма мултифункционалног развоја пољопривреде и диверзификованог привредног развоја руралних простора Општине у циљу отварања нових радних места (непољопривредних делатности) у руралним просторима; иницирање формирања наменског стамбеног фонда у селима (за учитеља, лекара и сл.); редефинисање и оснивање савремене мреже за откуп пољопривредних производа; израда пројекта на нивоу локалне управе за формирање задруга/алијанси по интересним принципима; покретање израде и доношење Програма дугорочног развоја пољопривреде и села; израда програма развоја сеоског туризма, ревитализације етно заната; усклађивање аграрне политике и политике мултифункционалног развоја пољопривреде; формирање посебне политике руралног развоја са циљем повећања тржишне конкурентности производа

⇒ *нормативне мере и инструменти*

- доношење одговарајућих одлука на нивоу локалне управе за успостављање делотворног и ажурног система катастарске евиденције и базе података по власницима, површинама и културама; доношење одлуке о формирању посебног пољопривредног информационог система; имплементација нормативних мера у посебна акта која се односе на заштиту пољопривредног земљишта Општине; нормативно регулисање система дугорочног закупа земљишта и власништва; усклађивање законодавне материје у области пореске и земљишне политике са стандардима ЕУ; доношење одговарајућих одлука на нивоу локалне управе за успостављање Савета за рурални развој Општине; нормативно регулисање система субвенција за производњу; регулисање система дугорочног закупа и лизинга земљишта

ШУМАРСТВО И ЛОВНА ПРИВРЕДА

учесници у имплементацији ППО

локална самоуправа, Привредна комора Србије, Регионална привредна комора, министарства надлежна за планирање, индустрију, економске односе са иностранством и др., ЈП «Србијашуме», Агенција за развој малих и средњих предузећа, Агенција за страна улагања и промоцију извоза, Стална конференција градова и општина, удружења привредника, невладине организације и др.

мере и инструменте за имплементацију ППО

⇒ *економско-финансијске мере и инструменти*

средства ЈП „Србијашуме“, власника приватних шума, као и средства Ловачког савеза Србије, ловачких удружења, и др.

⇒ *организационе мере и инструменти*

израда програма за радове на мелиорацији деградираних шума; израда програма пошумљавања на површинама које су издвојене као изворишта вода у складу са режимом коришћења простора, уз акумулације и речне токове, на површинама које су карактерисане као еродиране; израда плана противпожарне заштите шума; израда плана узгоја дивљачи

⇒ *нормативне мере и инструменти*

поштовање правила коришћења и заштите шума и шумског земљишта према општим и посебним шумским основама; имплементација нормативних мера у заштити шума и дивље фауне

**ИНДУСТРИЈА, МАЛА ПРИВРЕДА,
ЕКСПЛОАТАЦИЈА МИНЕРАЛНИХ СИРОВИНА И ГРАЂЕВИНАРСТВО***учесници у имплементацији ППО*

локална самоуправа, Привредна комора Србије, Регионална привредна комора, министарства надлежна за планирање и грађевинарство, индустрију, рударство, економске односе са иностранством и др., Агенција за развој малих и средњих предузећа, Агенција за страна улагања и промоцију извоза, Стална конференција градова и општина, удружења привредника, заинтересовани приватни предузетници, невладине организације и др.

*мере и инструменте за имплементацију ППО**⇒ економско-финансијске мере и инструменти*

пореске олакшице и подстицаји за привлачење страног и домаћег капитала, за стимулисање техничког иновирања производних циклуса, за проширење и диверзификацију производа и др.; мере и инструменти кредитно-монетарне политике у функцији развоја МСП, прилагођавање инструмената трговинске политике (девизног курса, царина, финансирања извоза); средства локалне управе за реализацију парцелације и инфраструктурно опремање индустријских зона; коришћење средстава из фондова ЕУ за реструктурирање привреде и изградњу капиталних објеката (производних и инфраструктурних); формирање посебног фонда локалне управе за подржавање програма интегралног руралног развоја

⇒ организационе мере и инструменти

оснивање агенције или службе за локални економски развој и промоцију предузетништва и „простора“ - локација, која ће бити координатор сарадње између локалне самоуправе и потенцијалних инвеститора; стварање услова за едукацију становништва у погледу могућности развоја приватног бизниса, као и стална обука предузетника; давање концесија на истраживања и експлоатацију минералних сировина и изворишта пијаћих вода погодних за флаширање, у складу са програмима надлежног министарства

⇒ нормативне мере и инструменти

одлуке и активности за реализацију и спровођење Стратегије привредног развоја, Стратегије регионалног развоја, Стратегије развоја малих и средњих предузећа, Стратегије за смањење сиромаштва, Стратегије подстицања и развоја страних улагања, и др.; израда и примена Стратегије локалног економског развоја Општине, програма развоја локалних заједница, предузећа и др

ТУРИЗАМ*учесници у имплементацији ППО*

локална самоуправа, ЈП "Дирекција за изградњу, урбанизам и стамбене послове" општине Прокупље, ЈКП "Водовод", привредни субјекти, сеоска домаћинства, министарства надлежна за планирање, туризам, услуге, туристичке организације, заинтересована физичка и правна лица и др

*мере и инструменте за имплементацију ППО**⇒ економско-финансијске мере и инструменти*

организовано (локацијско и програмско) усмеравање инвестиција уз пореске олакшице за приватне инвеститоре; буџетска средства министарства надлежног за трговину, туризам и услуге, преко Фонда за развој недовољно развијених простора Србије, средстава НИП-а, као и средстава Владе Републике Србије, средства власника/корисника појединих локалитета и објеката, средства спортских клубова и др

⇒ *организационе мере и инструменти*

покретање израде и израда програма уређења туристичких зона и локалитета у Општини и других различитих пројеката и програма: пројекти и програми за поједине локалитете у складу са исказаним потребама, пројекти реконструкције саобраћајне инфраструктуре; програм реконструкције и модернизације смештајних капацитета у Општини; програм едукације становништва који врши прихват туриста у оквиру руралног туризма

⇒ *нормативне мере и инструменти*

доношење одговарајућих одлука о изради програма и планова развоја везаних за туризам; израда и доношење одговарајућих урбанистичких планова за туристичка подручја

САОБРАЋАЈНА И КОМУНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА*учесници у имплементацији ППО*

локална самоуправа, министарства надлежна за планирање, инфраструктуру - саобраћај, водопривреду, енергетику, телекомуникације и сл., ЈП „Путеви Србије“, ЈП „Железнице Србије“, ЈП „Електропривреда Србије“, ЈП „Телеком Србија“, ЈВП „Србијаводе“, ЈП „Југоросгас“, Републички-хидрометеоролошки завод и на локалном нивоу - ЈП „Дирекција за изградњу, урбанизам и стамбене послове“ општине Прокупље, ЈКП „Водовод“, становништво, невладине организације, приватни инвеститори и др

мере и инструменте за имплементацију ППО⇒ *економско-финансијске мере и инструменти*

средства буџета Републике Србије, Округа (општина у окружењу за заједничке пројекте) и Општине; инвестициони кредити; посебни фондови; средства Европске банке за реконструкцију, фискална и кредитна политика којом ће се омогућити локалној управи да преко својих органа управљања и локалних јавних предузећа развија водопривредну, енергетску, телекомуникациону и комуналну инфраструктуру; средства од наплате услуга и др.

⇒ *организационе мере и инструменти*

програмирање приоритетних улагања на нивоу комплетне мреже локалних путева; израда планске и техничке документације за саобраћајне коридоре (друмске, бициклистичке) на територији општине Прокупље; израда потребне техничке документације за реконструкцију планираних делова саобраћајне мреже; оснивање посебних фондова ради прикупљања финансијских средстава за одређене активности; израда планске и инвестиционо-техничке документације за инфраструктурне системе: у вези са водоснабдевањем и одвођењем отпадних вода, дистрибуцијом електричне енергије; испуњавање обавеза у вези са спољним телекомуникационим везама и са функционисањем чворних и крајњих телефонских централа; одржавање комуналних објеката; израда одговарајуће планске и пројектне документације за потребе изградње регионалне депоније; израда одговарајуће планске и пројектне документације за потребе рекултивације и уређења простора локалних нехигијенских сметлишта; активности за дефинисање услова суфинансирања радова од заједничког интереса Општине, Округа и Републике на саобраћајној мрежи на територији општине Прокупље и другим инфраструктурним мрежама; дефинисање могућности организације и услужних и комерцијалних садржаја уз магистрални пут (као и будући аутопут) и функционално повезивање сродних садржаја планираних од стране Општине у непосредној околини магистралног пута (као и будућег аутопута); власничка трансформација јавних предузећа која се баве управљањем водопривредним, енергетским, телекомуникационим и комуналним системима

⇒ *нормативне мере и инструменти*

одлука Скупштине општине Прокупље о приступању модернизацији локалне путне мреже; одлуке Скупштине општине Прокупље о приступању изради планске и пројектне документације за поједине инфраструктурне системе, њиховом функционисању и одржавању, нарочито одлука о локацији за изградњу регионалне депоније за комунални отпад; доношење одлуке о уређивању и рекултивацији простора који су се до сада користиле као нехигијенска сметлишта

ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, ПРИРОДЕ, НЕПОКРЕТНИХ КУЛТУРНИХ ДОБАРА И ЗАШТИТА ОД ЕЛЕМЕНТАРНИХ НЕПОГОДА И ДРУГИХ КАТАСТРОФА*учесници у имплементацији ППО*

локална самоуправа, министарства надлежна за животну средину, пољопривреду, шумарство, рударство и енергетику, планирање и инфраструктуру и грађевинарство, Републички завод за заштиту природе, Агенција за рециклажу Републике Србије, Републички завод за заштиту споменика културе, музејске институције, Завод за заштиту споменика културе Ниш и на локалном нивоу – ЈП "Дирекција за изградњу, урбанизам и стамбене послове" општине Прокупље, ЈКП „Водовод“, привредни субјекти који утичу на квалитет животне средине, еколошке невладине организације, планинарска и спортска друштва, становништво и др.

*мере и инструменте за имплементацију ППО**⇒ економско-финансијске мере и инструменти*

примена економских инструмента, односно накнада за коришћење природних вредности и накнада за загађивање животне средине, као и економских подстицајних мера (пореске, царинске и друге олакшице или увођење ослобађања од обавезе плаћања) у складу са Законом о заштити животне средине и друга одговарајуће законске регулативе; обезбеђивање средстава из других извора - донаторски програми помоћи и зајмови код државних фондова и међународних финансијских институција и др.;

⇒ организационе мере и инструменти

институционално јачање капацитета за заштиту животне средине – организовање рада одељења за заштиту животне средине општине Прокупље; оснивање општинског фонда за заштиту животне средине; доношење Дугорочног програма заштите животне средине на подручју Општине; сарадња свих заинтересованих актера на локалном нивоу са органима на регионалном и националном, у циљу унапређивања стања животне средине на подручју Општине; израда одговарајуће планске документације уз примену мера заштите животне средине; формирање службе на нивоу Општине за праћење стања непокретних објеката културе и израда „Студије заштите непокретних културних добара“ на територији Општине Прокупље, као и програма за проглашење ерозионих подручја на територији општине и плана одбране од бујичних поплава на водотоковима ван система редовне одбране од поплава.

⇒ нормативне мере и инструменти

поштовање мера и режима заштите над заштићеним природним добрима; примена закона из области заштите животне средине (Закона о заштити животне средине, Закона о процени утицаја на животну средину у складу са Уредбом о утврђивању листе пројеката за коју је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину - „Службени гласник РС”, бр.84/05; Закона о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине уз поштовање Уредбе о врстама активности и постројења за које се издаје интегрисана дозвола - „Службени гласник РС”, бр. 84/05), као и других закона који укључују питања животне средине (Закона о планирању и изградњи, Закона о водама, Закона о шумама, Закона о рударству и др.); примена Уредбе о правима инспектора заштите животне средине; примена националних стратегија и програма (Национална стратегија управљања отпадом, Водопривредна основа Србије, Национални програм заштите животне средине - нацрт, Стратегија за смањење сиромаштва, Стратегија развоја пољопривреде, и др.) и др.; поштовање закона о заштити непокретних добара културе.

*
* *

Планска решења дефинисана овим планом могуће је преиспитати у складу са Законом и пре истека планског периода и у случају потребе кориговати кроз измене и допуне ППО у кординацији са планским документима вишег реда.